

HISTORIÆ LITVANÆ

PARS ALTERA,

SEV DE REBVS

LITVANORVM,

A coniunctione Magni Ducatûs cum Regno
Poloniæ ad VNIONEM eorum
Dominiorum.

LIBRI OCTO

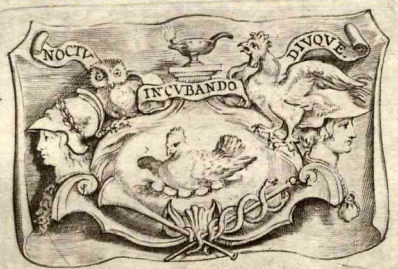
Domus Vieysoli Episcopi Kiuuiciensis.

A VCTORE

ALBERTO WIIVK KOIALOWICZ

SOCIETATIS IESV S. THEOLOGIÆ DOCTORE.

Ex Bibliotheca

*Culetis Cathedralis
Harmineus*

ANTVERPIÆ

Apud IACOBVM MEVRSIUM

ANNO M. DC, LXIX.

1669

ILLVSTRISSIMO DOMINO
DOMINO
CASIMIRO IOANNI
SAPIEHA
COMITI IN BYCHOW

Magni Ducatûs Lituanîæ, Curîæ Thesaurario,
Brestensi, Volpensi Capitaneo &c.

DOMINO ET PATRONO
COLENDISSIMO.

Osteaquam priorem
Historiæ Lituanæ par-
tem CASIMIRO LEONI
SAPIEHA M. D. L.
Procancellario, Heroi æternâ me-
moriâ

moriâ dignissimo, Patruo Tuo, dicaui: huic alteri in publicum prodeunti, non potui quærere Patrum, alium à Te Illustrissime Domine; vtpotè sanguinis propinquitate, Nepote; affectûs & lustralis Fontis iure, Filio; non tantum Nominis, sed etiam propensionis erga bonas artes, Hærede. Quæ me ad Sapiehanæ domûs venerationem momenta ante inclinârunt: eadem nunc, ne ab eâ declinem, impellunt. Quemadmodum enim sub initia exardescentis per Russiam feruilis rebellionis, Res Litwana, præsidij Patruï Tui, vnicè seruata est: ita hisce annis, Illustrissimo Parenti

renti tuo PAVLO IOANNI SAPIENHA, Palatino Vilnensi, Supremo Lituaniæ exercituum Duci, potissimum debet; quòd cùm coortis ab omni parte hostibus validè in ruinam nutaret; non omninò corruerit. Palmaris hæc eius gloria, non à palpantis calami vbertate, sed è vero nata, pridem vniuersam Europam occupauit. Tuam hîc, Illustrissime Domine, diuturnam extra Patriæ limites peregrinationem, testem appello. Multas vrbes, ac prouincias accessisti: nullam tamen reperisti, ad quam Te Parentis Tui admiratio, non præcesserit: vidisti, audistiqûe plurima; sed pauca omninò,

â 3

2 Anno
1655.

ninò, quæ non fuerint infra Paren-
tis Tui Famam, concordi populo-
rum plausu, non ex vano, neque su-
pra meritum, celebratam. Quantò
latius per orbem, ante decennium
de Republica nostra conclamatum
fuerat: tantò grandior, certiorque
laus seruatae Patriæ, Parenti Tuo
constat. Deploratissimus siquidem
eâ tempestate, Lituaniæ status erat.
Laterâ ab omni simul parte, finiti-
morum armis quassabantur: viscera
dissidijs, factionibusque ciuium, fa-
tiscebant: Rege temporum se iniu-
riæ extra Patriam tantisper subtra-
here coacto; nemo ad gubernacu-
lum erat. E duobus militiæ Litua-
næ

næ Ducibus, Supremus, re, quam
perditam putabat, desertâ, sub no-
ua imperia concesserat: campestris,
sub potestatem collegæ redactus,
nihil suo iure agere poterat. Supe-
rerant quidem exiguæ, militis fa-
niora consilia secuti, reliquæ, quid-
uis pro aris & focis, ausuræ: Sed ne-
que neruum, neque caput, bello
gerendo, habebant. In tanta pu-
blicæ rei calamitate, Parens Tuus,
omnium votis, studijs exercitûs,
nobilitatis suffragijs, auctoritate Re-
gia, Palatinus Vilnensis, & supre-
mus Lituanæ Militiæ Imperator
dictus, se in Ducem belli, Fortunas
omnes in neruum, pro Rege &
Patria

Patria deuouit. Quamobrem sicut
longè laudabilius æstimatur, inue-
nisse; quàm inuentis addidisse: ita
quamquam nemo negauerit, non
defuisse viros Regi fidos, Patriæque
amantes, qui erigendæ Reipubli-
cæ humeros suos admouerint; hanc
tamen supremam Gloriam, quòd
iuuandæ illius curam, infinitis im-
plicitam periculis, profusis ægre ex-
plicandam sumptibus, *Primus* Sapie-
hano animo sit aggressus; *Solus* sibi
optimo iure vendicat. Peruetustam,
nullisq̃ue casibus ruptam, in Maio-
rum suorum Domo, Fidei in Pa-
triam & Principem constantiam,
non est passus, aut hostilibus arti-
bus,

bus, aut ciuium exemplis, labefa-
ctari. Grassanti impunè Moscho,
Primus aperto campo se ad Bre-
stiam ^b obiecit, atque exigua manu ^{b 23.}
Orusouum, cum octodecim mil- ^{Novemb.}
libus illi Prouinciæ impendentem,
profligauit. Vtinam verò miles,
quàm fidus Patriæ semper fuit,
tam deinceps, à victoriâ modera-
tiore animo, Ducisq̃ue imperijs ob-
sequentiore, ad Wierzchovvicze ^{c 27.}
fuiſſet! iam tunc, Parentis Tui ^{Novemb.}
ductu, exactus Lituaniâ totâ ho-
stis, pacata omnia reliquisset. Ad
nuncium Regij in Russiam redi-
tûs, Primus in occursum Lituana
signa duxit, atque Suecum Lubli-
no

d Anno
1656.

no depulit. Primus Varſauiam,
nuper Poloniæ Regum ſedem, tunc
hoſtilium optimatum domicilium,
armatis^d cinxit : quo factò & Sue-
ticis capitibus Vitembergio, O-
xeyſternio, cæteriſq̃ue conſiliorum
adminiſtris, euadendi ſpem præ-
cidit; & ciuitatis arcisq̃ue obſi-
dionem, ſuperuenientibus Regijs
copijs, expeditiorem reddidit. Op-
pugnatio ſubſecuta, ſemper eius
conſilia, impenſas, operam, in pa-
rato habuit. Ea ipſa militaris fa-
mulitij audacia, quâ arrogans, per-
tinaxq̃ue hoſtis, fractus eſt, atque
ad deditionem compulſus, magnâ
parte, vires animumq̃ue, à Paren-
tis

tis Tui exemplis , ac largitione ,
sumpsit. In pugnâ ad Varsaviam ,
in qua Suecus cum Brandeburgi-
co, aliquot cohortium impetu, lo-
co motus, fronte aciei & tormen-
tariâ re, desertis, fugam non obscu-
rè respectabat ; non amplius ani-
mum & prælium resumpsisset : si
per tibiæ ante paucos dies confra-
ctæ dolores, Parenti Tuo campo in-
uehi, auxilia ordinare, gladio, pro
more suo, victoriam vrgere, licuif-
set. Quàm integer illi in ægro cor-
pore animus constiterit; argumento
posteris erit : quòd breui perfecerit;
ne hosti ex depulsis campo Regijs
copijs voluptas diuturna esset. Mi-

râ enim celeritate, ingentique sum-
ptu, attrita reparauit signa: atque,
cùm ipse ægritudine excluderetur
à campo, Collegæ ductu, suis auspi-
cijs, hostem ad oppidum Proſtki,
f 4. Octob. insigni clade fudit^f, castris ac im-
pedimentis exiit. Post Philipouien-
g 21. Octob. sem cladem^g rursùs exercitum re-
parauit: atque resumptis aliquan-
tùm viribus, ipse, Tykocinum du-
xit. Obtinebatur locus ille, firmo
Suecorum præsidio, quod terna
propugnacula, vallo, operibusque,
trium instar diuisarum arcium, per-
munita, atque tormentis instructa,
insederat: vnde vicinas Prouincias,
Mazouiam ac Podlachiam, grauif-
simis

simis excursionibus, infestabat. Obsidio eius nuper ab alijs, irritò, ne dicam, damnofo conatu, tentata, pertinaciam hosti auxerat. Verùm à Parente Tuo, simul vndique admota vi, intra pauculas horas^b succubuit eius fortitudini : cuius clementiam pridie reiecerat. Inde per Tribunos suos, Prussiam Sueticas partes secutam, latissimè euastauit: quo consilio, vires hostium in se auertendo, Regi iter Dantisco in Poloniam apparanti, securitatem muniuit. Nouo, à Transyluania exorto bello, legiones, quòd nulla illis è publico stipendia numerarentur, militiam detrectantes, in obsequio

*h Anno
1657.
Febr. 1.*

de suo continuit : atque modicâ re-
creatas quiete , in hostem mouit.
Naruiâ & Bugo superatis , Iano-
uiam , Mielnicum , cæterasque Pod-
lachiaæ arces recepit : præsidij Bre-
stiaë impositi excursions stetit : Lu-
blinensem oram hostibus eiectis
vindicauit. Rakotzio Vistulam ad
Zavvichostum transgresso , atque
extremam vastitatem , vicinae om-
ni , ferociter minanti , castra sua op-
posuit : equitatûs populabundi per
obuia grassationes castigauit , repres-
sitque : auxilia Zaporouiorum , hu-
manitate ac liberalitate suâ , Litua-
no nomini deuincta , à Transylua-
no auertit : vniuersum totius exer-
citûs

citûs hostilis robur , solido triduo,
feliciter sustinuit : denique instru-
ctâ pro castris modicâ suorum ma-
nu , hosti victoriæ confessionem ex-
torfit. Quid enim aliud erat Rakot-
zium summam rei aperto prælio
credere non audere ? exercitum nu-
merosum , absque certamine , ex a-
cie priorem deducere ? quàm , vi-
ctum se fateri. Abeuntem verò , aut
potiùs fugientem , constanter inse-
cutus , à lateribus excursores cæden-
do , cohortes tardiùs procedentes
intercipiendo , impedimenta diri-
piendo , tantâ Transylvanos affli-
xit clade : quantam illi , cùm se pu-
gnæ subtraherent , timuerunt. Parte
copiarum

k Jul. 11.
et 22.

11658.
in Oct.

copiarum equestrium, duce fortis-
simo Tribuno Alexandro Polubin-
ski, trans Vistulam misso, pluri-
mum contulit, vt ^k semel iterumq;
Transylvanis à Polono milite cæsis,
intra paucos dies integrè debellare-
tur. Digressus è castris cum suo
domestico comitatu, equestrem
Hastatorum centuriam Brestiâ ad
Transylvaniæ Principem tenden-
tem, quàm animosè inuasit, tam
fortunatè deleuit. Versis deinde in
Moschos armis, sub conspectu ho-
stium, haud procul Vilnâ', castra fi-
xit. Legatorum Regionum securi-
tatem, atque in ijs Regis ac Reipu-
blicæ Maiestatem, sub lubrica per-
iuræ

iuræ gentis fide in ancipiti positam,
seruauit: destinatas à Georgio Do-
lhoruki in profundiorē Litua-
niam excursions stitit: auxilijs è
Moschouiâ venientibus, viam ad
Miedniki præcluserit: ipsum Ducem,
cum exercitu, Moschouiam fugien-
tis specie repetere, coëgit: Min-
cum admotâ per Legatum suum vi,
hosti eripuit. Curoniam dolo vicini
Sueci interceptam, per suas copias
iniusto possessori ^m ademit, Reipu- ^{m 1659.}
blicæ asseruit. Andream Chovvan-
ski Moscum, ingenio ferocem, suc-
cessuum nuperorum memoriâ au-
dacem, quatuor supra viginti arma-
torum millibus præfidentem, col-
latis,

95312

latis ad Polonkam signis, " profligavit : atque eodem cursu triumphali, castris hostilibus à pugna loco per aliquot leucas disitis, Victor inuectus, Arcem sui iuris Lachovvicze, nullius hostis possessione violatam, trimestri oppugnatione fatigatam, suis & Reipublicæ vindicavit. Promoto deinde trans Borysthenem exercitu, alterum hostilium copiarum Ducem Georgium Dolhoruki, (qui magis metu quàm vallo exercitum suum ad fluuium Basia clauferat) infestis incursionibus in apertum elicuit, ausumque aciem ad prælium instruere, toto equitatu ° mulctavit. Verbo rem complector.

complector. Quidquid redux in Patriam, aut seruatum aut restitutum per Lituaniam reperisti : totum id integrè, Parenti Tuo ante alios, debemus vniuersi ; debebitque posteritas, illum verè Patrem Patriæ æternum prædicatura. Hæc, aliaque, Parentis Tui amplissima erga Rempublicam merita ; Aui item Tui IOANNIS SAPIEHA, triginta victorijs, Triumphatoris Moschouiæ titulos prætergressi, gesta, explicatiùs tertia Historiæ pars datura est: intereà tamen accedenti Tibi ad Rempublicam, præclaris Maiorum Tuorum consilijs, atque factis firmatam & auctam ; Sapiehanæ Do-

mûs gloriam, in Parentis Tui pro
Deo & Republica intra decennium
actis, sub compendio strictim re-
uocare libuit; vt ad magna aspi-
ranti, Maiorum vestigia præ oculis
essent. Sequere igitur Duce Paren-
te Maiores Tuos: perge ad summa
Sapiehanis passibus: imple spes om-
nium, atque inprimis Nomen SA-
PIEHÆ, quod semper in Hostes
fulmen, pro Patria scutum, au-
dijt, fuitque. Hoc ego, priuatus
quidem, voueo, sed ex publico bo-
norum sensu, ac præsertim paren-
tis meæ, minimæ Societatis IESV:
quæ prius quàm potuisset suis offi-
cijs, debitam Tui Nominis venera-
tionem,

tionem, testari; iam te Sapiehano
præiudicio Patronum suum expe-
ritur : atque vt eo deinceps fruatur
glorieturque, se atque sua pro Tua
incolumitate, atque felicitate, me-
cum deuouet.

ILLVSTRISSIMÆ CELSITVDINIS TVÆ

Cliens indignus

ALBERTVS WIIWK
KOIALOVVICZ.
Societatis IESV.

FACULTAS
R. P. PROVINCIALIS.

Ego infra scriptus Societatis IESV, per Prouinciam Lituaniam, Præpositus Prouincialis, potestate mihi ad id factâ ab Admodum Reuerendo Patre Nostro Ioanne Paulo Oliua Vicario Generali, facultatem concedo, vt, HISTORIÆ LITVANÆ pars altera, à P. Alberto Koialowicz scripta, & ab aliquot eiusdem Societatis Theologis, reuisa ac approbata, typis mandetur. In quorum fidem, has literas manu mea, & consueto Officij sigillo munitas, dedi. Grodnæ 9. Septemb. Anno Domini 1663.

IOANNES RYWOCKI.

APPRO-

APPROBATIO CENSORIS.

R P. Alberti Wiiuk Koialowicz S. Iesu Presbyteri
S. Theol. Doctoris Historiæ Lituaniæ pars alte-
ra à RR. PP. Societatis Iesu ad hoc deputatis examina-
ta, poterit typis excudi & publicari, vtpote nihil conti-
nens quod fidei Catholicæ Romanæ aduerfetur. Datum
Antuerpiæ 26. Iun. 1668.

ALBERTVS VANDEN EEDE
I. V. L. Protonot. Apostolicus Cano-
nicus & Archidiac. Antwerp. Libr.
Censor.

SVMMA

SVMMA PRIVILEGII REGII.

CAROLVS Dei Gratiâ Hispaniarum Indiarumque
&c. Rex Catholicus, Archidux Austriæ, Dux
Burgundiæ, Brabantia &c. Serenissimus Belgarum
Princeps, diplomate suo sanxit, ne quis librum, cui
titulus est, HISTORIÆ LITVANÆ pars altera
Auctore R. P. Alberto Wiuk Koialowicz Societatis
IESV, citra Iacobi Meursij Typographi Antuerpien-
sis voluntatem vlllo modo in Belgio, intra nouem an-
nos proximos, imprimat, aut alibi terrarum impres-
sum in has inferioris Germaniæ ditiones importet,
venalemue habeat. Qui secus faxit confiscatione li-
brorum, & pro singulis exemplaribus peregrinis huc
illatis, triginta florenorum pensione multabitur:
vti latius patet in litteris datis Bruxellæ, die xx Apri-
lis, Anno M. DC. LXIX.

Signat.

LOYENS.

AMMV2

HISTO-

HISTORIÆ
LITVANÆ
PARS ALTERA

DE REBUS LITVANORVM

Post coniunctionem Lituaniæ cum Poloniâ,
ante vnionem earundem gentium.

LIBER I.

DE REBUS LITVANORVM

An.Dom.
1387.

Sub Principe Casimiro I. Skirgelone.

Vratâ nuper Reipublicæ formâ, cùm Poloniæ sese adiunxere Lituani; tranquillitas Lituaniæ, Principis sui in Regem Poloniæ fide, maximè consistebat: atque eo fortè imprimis respectu CASIMIRVM Skirgelonem sibi suffe-

*Casimirus
Skirgelo
M. Dux
Lituanie
creat us.*

ctum, Magnum Lituaniæ Ducem, Rex IAGELO, renunciârat. Quamquàm enim inconstantiorè animo, repentiniſque in ferociam affectibus, CASIMIRVS esset:

A

à na-

An. 1387 à natura tamen procliuis in ea vitia, quæ otio aluntur, illigenius, non vanam spem faciebat; pronius fore, vt recentem illam supremi Magistratûs potestatem, magis in luxus materiam, quàm in occasiones nouandarum rerum infumat. At, quæ humanorum consiliorum ratio est propè perpetua, vt quæ tanquam optima eliguntur ab ignaris futurorum, plerumque malorum fontes contineant: tandem ea spes, ingentibus dispendijs Lituanix constitit. Nam licet Casimirus Romanis sacris, simul cum Rege fratre, Cracouix initiatus fuisset; nihilominus instituto Russorum, inter quas adoleuerat, Græcis ritibus addictior, Catholicæ religionis apud subditos populos promouendæ negligens, curam eam aut omnino dimiserat, aut ad postremas relegarat. Neque intentior in eam Reip. partem, quæ ciuilia negotia complectitur: dies solidos per commestationes ducere solitus, cùm ex crapulâ rarò sibi sufficeret, publico propè nunquam par erat. Conuiuiorum exitus, plerumque cædibus funestabat; nam aut longè ante conceptas suspiciones feralibus inter calices sententijs in capita, vindicabat; aut si quæ fortuitò ad mensam offensæ occasio dabatur, ipse per se repentino ictu aliquem conficiebat: quo mortis genere, multi familiarium Principum leuissimas causas luerunt.

*Vitoldus
rebellat
Casimiro.*

Ab his vitijs, meritò plurimis inuisus proceribus, Vitoldo vltra commune odium, prætensionem nouorum motuum dedit. Agebat is Luceorix, vir animo ingenti, neque minore ambitione: atque hinc non tam ad
vitia

vitia Casimiri, quàm ad dignitatem eius moderatè ferendam, plane imbellis: pensabat tacitus, sua in Iagelonem, & Lituaniam merita: quæ vt magna certè erant, ita maiora apparebant oculis affectu vitiatis. Possidebat quidem Iagelonis beneficio amplissimas Prouincias, Samogitiam, Podlachiam, Polesiam, partemque præcipuam Volyniæ: sed hæc infra merita æstimabantur, quia infra votum erant, supremam Lituaniæ Præfecturam, titulosq; Magni Lituaniæ Ducis, ambienti Dolere itaque se eâ spe delusum, quâ ante aliquot annos ostentatâ, ad amicitiam Prussorum eiurandam, illectus fuerat. Ab eo dolore, simul irâ in Iagelonem, & inuidiâ in Casimirum plenus, bellum moliri cœpit, occupandi-que Principatûs consilia. Augebat animos, quòd & palam multos factioni accessuros, & priuatim facinus suum nemini procerum non probandum speraret. Quæ enim omnis rebellio meritò damnanda habet, ea populus odio aut metu Principis obcæcatus, aut difficulter perspicit, aut facilè dissimulat.

Initium motui sumptum ab inuasiōe Vilnæ: quæ *Vilnam conatus occupare reijcitur.* vrbs, & genti vniuersæ caput, & Magno Duci sedes. Gerendæ rei opportunitatem aperuerat Casimiri ab-
sentia. Polociæ enim, qui locus leucis quinquaginta Vilnâ distat, Casimirus versabatur. Vitoldus ratus per Principis abitum negligentius res Vilnæ administrari, cum modicis copijs, raptim lectis, Vilnam aduolat. Ingressu arcium à præsidiariis prohibitus, vim semel, iterumque adhibet: sed vtrâque vice à ciuibus & Polonis,

An. 1387

In Mazo-
niam su-
git:ex Mazo-
nia in
Prussiam.

quibus præsidium constabat, reiectus est. Vbi astus frustra fuit, proditis iam consilijs, ad apertum bellum comparandum necessitate ipsâ deuenit: certus, & Casimirum arma contra se correpturum, & Iagelonem Regem auxilia è Polonia maturaturum. Podlachiâ, ac Polesiâ, quàm maximè poterat, munitis, valida ex Germano milite præsidia, per Grodnam, Surazum, Breſtiam, Cameneciam, aliasque arces partitus, ipse cum coniuge, familiâ, pretiosiore suppellectili, suæque factionis capitibus, in Mazouiam, ad Ianusium, & Semouitum Duces, affines suos abiit. Ab utroque ita acceptus est, ut ingratum hospitem se esse non difficilè sentiret: sicut enim illi sua in profugum officia temperabant; ut metus, incuriosè celatus, latere non posset, quo & ab inquieto Vitoldi ingenio, & ab offensâ regiâ sibi prouidebant, intenti, ne ancipiti surgentis belli causæ, res suas aliquo modo immitterent. Insanum enim profectò est, bella suis auxilijs inter eos populos alere, è quorum pace plùs commodi speres. Desperatis ab ea parte auxilijs, in aliam circumegit consilia Vitoldus: secundiorum votis suis portum quæsiturus, ad Prussos transijt. Ibi uti sperauerat, apud Conradum Zelnerum Ordinis Magistrum, consilijs suis stabiliendis, omnia expedita reperit. Quamquam enim Urbanus IV. Pontifex summus, literis ante annum datis, tum Regem, tum Equites Crucigeros ad colendam mutuò pacem, grauiter fuerit cohortatus: Zelnerus tamen belli occasionem non illibenter arripuit. In speciem commiseratione exulis,

exulis, quidquid bello opus esset, abundè offerebatur: *An. 1387*
 cæterum, quod res erat, cupiditate ac spe ditionis per
 Lituaniam proferendæ, miles sumptusque belli, satis
 promptè à Conrado addicebantur. In plano erat non
 dari, sed vendi auxilia, lucro omni tandem ad Cruci-
 geros redituro. Primum eorum officium iacturâ Sa-
 mogitiæ constitit: nam Vitoldo ab initio belli pecunijs
 egenti, non priùs trecenta millia *Koparum* (genus
 Lituanae monetae est, quod nunc sextam imperialis
 nummi partem quinquies continet) annumerata sunt,
 quàm vniuersæ Samogitiæ possessionem, pignoris no-
 mine Crucigeris consignasset.

Fœdere completo, ad infestandos finitimos Litua-
 niæ agros, bifariam prædabundæ immittuntur legio-
 nes, per Memenum è Prussia, è Liuania per Dunam, flu-
 uios. Graue bellum ab externis viribus, non tamen om-
 nino formidabile; quòd sæpiùs ante Crucigerorum co-
 natus Lituaniis armis repressos esse, populus meminif-
 set. Longè magis domestica dissidia periculum exage-
 rabant: multi enim Equites, Procereſque apertè Vi-
 toldo fauebant, neque ex vano metuebatur, fore vt in
 dies, longè plures proderent Casimiri partes. Rex Ia-
 gelo acceptis nuncijs, quo statu res Lituaniæ essent,
 multùm à Vitoldi artibus timebat; neque minùs à Casi-
 miri ignauia. Celerrimis itaque itineribus, expertum
 bello virum, Nicolaum Moskorouium Regni Procan-
 cellarium, rebus necessarijs, atque aliquot Polonis co-
 hortibus instructum, in Lituaniam mittit. Casimirus

*Bellum cū
 Prussis
 Lituaniæ
 insert.*

An. 1387 quoque non dubius molem belli eò vertendam, vbi
 summa & præmium victoriæ esset, lectis properè præ-
 sidijs Vilnam firmavit: Moskorouio, præsidij, vrbis,
 arciumque præfecturam, atque adeò vniuersam belli
 administrationem tradidit. Vitoldus ingenti per agros
 vastitate editâ circumferens latè bellum, priusquam
 Vilnam perueniret, quarto inde milliari ad Trocos
 confedit: non tam oppugnandi eius loci necessitate,
 quàm vt contractis isthic è populatione copijs, totâ si-
 mul vi, ad caput belli progrediretur. Conatus est ta-
 men interea, extemporaneâ operâ, arcibus oppidoque
*Trocos pri-
mum irri-
to conatu,* Trocensi potiri: sed duplici assultu inter damna suorum
 amisso, rem infectam deseruit: veritus, ne quantùm il-
 lâ morâ suorum vires animique attererentur, tantùm
 spatij permuniendæ accuratius Vilnæ relinqueretur.
 Subita siquidem vis, & integris animis illata oppugna-
 tio, meliores successus habere solet. Vilnam motis ca-
 stris, per imminentes vrbi à meridie montes ducto ex-
 exercitu, à tergo arcium, ab Oriente inter montem & flu-
 uium Viliam (quem locum vulgari linguâ *Antakalnic*,
 id est, ante-montanum dicimus) fixit tentoria. Trocis
 venienti prima ciuitatis mænia in conspectum occurre-
 bant, sed eius oppugnationem prudens neglexit, siue
*deinde
Vilnam
oppugnat.* alio quopiam consilio, siue quod iudicaret eius expug-
 nationem, & aliquantò operosiores, & parum vtilem.
 Nam quod copiosus satis miles in ciuitate haberetur,
 facilè pars hostem à mænibus arcere, pars per loca eru-
 ptionibus commoda, latera oppugnantium infestare
 potuisset:

potuisset : expugnata verò ciuitate, tantumdem negotij An. 1387
 superfuisset, in oppugnandis arcibus, in quibus solis
 quidquid bello illo petebatur, conclusum habebatur.
 Superiorem arcem satis editi, ac prærupti montis iugo
 incumbentem, Polonorum præsidium obtinebat: infe-
 riorem, quæ ad radicem montis sita, Vilna fluuiò cin-
 gitur, Lituanus miles tuebatur. His arcibus sæpiùs ten-
 tatis, cum præsidiariorum virtus, omnem eius conatum
 vinceret, obsidionem soluere, exercitumque in Prus-
 siam reducere coactus est. Redibat quantum spolijs lo- Varijs cõ-
silijs agi-
tatus,
 cuples, tantum spe suâ minor, animoque egens: quod
 non prædæ, sed dominationi obtinendæ, eâ expeditio-
 nem suscepisset. Crescente in horas animi ægritudine,
 inter varias, quæ mentem subibant, cogitationes flu-
 ctuare: ex inauspicatis primis successibus longè aliter,
 quàm ante, de vniuerso bello, ominari: æstimare secum
 constantiam Procerum pro Casimiro, & Rege: inspec-
 re penitiùs, quàm ægrè, quàm lubricâ fide à Crucigeris
 auxilia suppeditarentur, trahendo tantum bello suffi-
 cientia, non autem necessaria eius dignitati asserendæ;
 propriam nimirum rem magis, quàm eius agentibus:
 suspicari, quod possit adhuc Iagelo permoueri, vt abro-
 gatâ Casimiro præfecturâ, fasces Lituaniæ ad Vitol-
 dum transferat.

Quare, siue pertentaturus tantum sententiam Iage- Regi Ia-
geloni re-
cõciliatus.
 lonis, siue aliunde edoctus, quid ab eo sperare posset,
 per occultos fidosque nuncios in eam sententiam Re-
 gi scribit. Funesti belli, quod Lituaniam, miserè nunc
 exerceret

An. 1387 exerceret, se militem esse: Ducem verò, & facem; ipsum Casimirum Skirgelonem: cuius vitij, omnes quidem ad indignationem, se verò vti cæteris Litvani nominis amantiolem, etiam ad arma actum, iam eò usque prouectum esse. Porro ne vltcriùs pergeret, adhuc in Iagelonis potestate relinqui. Lituaniam perditam, neque vniquam se voluisse, neque nunc cupere: illud solum hæcenus Crucigerorum auxilijs tentasse, vt Casimiro exacto, Lituaniam non sibi, sed Lituaniæ ipsi assereret, quam sub ignauo Principe, pessum ire nemo non videret. At verò postquàm comperisset Crucigerorum consilia in perniciem Lituaniæ intendi; paratum se esse ad arma odio Casimiri sumpta, amore Iagelonis & patriæ ponenda: modò Iagelo ipse, Fratrem se potius habere mallet, quam Hostem. Non actorum pœnitentiâ, sed agendorum desperatione Vitoldus ista agebat: quare, cum idem omnino, quamquam alijs artibus, querere constitutum esset, pax neque longa, neque fida sperari poterat. Nam veluti magnetis attractu vitiata acus, extra debitam stationem nequit conuiescere: ita animus ambitionis malo semel agitatus, nescit, ante destinatum vestigium quietè consistere; neque prius consilia in omnem partem versare desinit, quàm votum occupet. Plana nimis isthæc omnia erant Iageloni: quia tamen metuebat, ne Lituania ac Russia, molesti belli pertæsa, sub potestatem Vitoldi concederet; qui non armis modò palàm, sed tacitis quoque machinationibus res suas clam promouebat: belli impetum, quibus-

uis conditionibus, maturè sistere maluit. Breuiter itaque per literas hortatus Vitoldum, ne inconsultos affectus incitatiùs prosequendo, per patriæ damna, hostium cupiditatem saginaret; iniectâ etiam spe Principatus; respondit: Pacem non Lituaniæ modò necessariam, sed & ipsi Vitoldo honorificam, optatissimam sibi esse.

Ambientibus, nihil faciliùs, quàm spes; nihil promptiùs, quàm fides: cùm ea promittuntur, quæ cupiuntur. Vitoldus complexus animo veluti certissima, quæ à Rege acceperat scripta, inchoatis consilijs insilit, qua se suosque ex Prussia euoluere posset, intentiore curâ vestigat: nam siue proprius impetus, siue Crucigerorum artes, ita eum implicuerant, vt huc atque illuc versanti animum, vix aliquid succurreret, quod in rem opportunè conficiendam, vsui fore videretur. Tantum momenti est, ad ipsa fæderum initia præuidere mente, quomodo amicitias cum hostibus inchoes: ne fortè eò vsque deferaris; vnde cùm hostem iterum expertus fueris, quâ pedem efferas, non reperias. Tandem vt erat prompto versatiliq̃ue ingenio, istud consilij commentus est. Coniugem cum imbelli familiâ, suppellectili quæ oculis patebat, immotâ, velut ad recognoscendam per attributa à Crucigeris prædia rem familiarem, propediem redituram dimittit. Ipse paucis post diebus Magistrum Ordinis clam adit, secreti specie auctoritatem figmento facit: confirmat se insignem Lituaniæ cladem animo concepisse, cuius momenta

A. 1388.
*Fugam ex
Prussia
adornat.*

41388. celeritate ac silentio constarent : eam ob causam, sibi ac militibus ad leue ac volatile expeditionum genus assuetis, quales soli sui essent, negotium totum demandari poscit. Facilem habuit ad ea magistrum, suapte cupidum, vt per nouas Lituanix iniurias, exulceratis amplius offensis, quò difficilior redderetur cum Rege Iagelone concordia, firmior cum Crucigeris feruaretur amicitia. Arma ergo suos, ammonam in plures dies, & quidquid subitæ excursioni opus, expedire iubet: ipse singula ita moderari, ne vel impedimentis sui onerarentur, vel Crucigeris suspicio fugæ præberetur. Digressus Mariæburgo diuersâ viâ ab eâ, quæ ad prædium ducebat, mox iter flexit: coniugem ex destinato ad omnia intentam, cum gaza, è prædio abripit; atque cursu prope in propinqua Samogitiæ euadit: inde verso in Podlachiam, quam suis præsidijs obtinebat, itinere, per confinia Prussix, Iurborgi, Neihausij, Mergenburgi, amici specie acceptus, gregarium Germanorum militem trucidauit, arces spoliatas exussit, Præfectos abduxit. Grodnam, suæ ditionis oppidum delatus, celerrimis nuncijs Iageloni scribit. Regis patriæque causâ, non amicitias modò Crucigerorum se recidisſe, sed etiam veteres inimicitias nouis cladibus restaurâſſe. Quàm vera scriberet, integrâque fide ageret, Crucigeros ipsos argumento fore, quos in finitimis Præfecturis ab se captos Regi mitteret. Quare, quoniam quæ Rex postulare potuiſſet, ea ipse iam longè exaggeratiùs præstitiſſet, orare: vt quæ sibi promissa fuerant,

*Magnum
Lituanix
Ducatum
ambit.*

rant,

rant, ex fide præstarentur. Amoueretur Lituaniæ Præ-
fecturâ homo superbiâ suâ nemini ferendus, quantum
in hostes ignauus, tantum in suos cruentus. Vt verò eo
eiecto, sui ante alios Rex rationem habere velit se ta-
cente, satis fore, si fidei datæ meminisset. Esse quidem
illi germanos: sed hos solo sanguinis iure; se veteris er-
ga Regem amicitiae, meritorum in patriam ipsiusque
regij promissi, præiudicio, ad eius in primis beneficen-
tiam, tum ad Magni Lituaniæ Ducis titulos audere
niti.

Gaudebat Rex solutâ inter Crucigeros & Vitoldum,
armorum societate: at ne pura ea voluptas esset vacua-
que curis, postulata Vitoldi corrumpebant, immodica
solicitudinis materiâ. Nam neque Casimirus repente
Principatu moueri, neque alij fratres Regij posthaberi,
neque Vitoldus apertè repelli, absque nouorum mo-
tuum metu poterat. Illa tandem regicura probata, sus-
cepta que est: ita literis ac promissionibus Vitoldi spes
sustentare atque tractare, ne qua repulsæ opinio porri-
geretur: quin imò persuaderetur, Regem haud impru-
denter veritum, ne violentis consilijs nouas seditiones
concitaret, in occasionem, exequendo commodam in-
tentu, nihil nunc abnuere, sed & postulata eius & pro-
missa sua, aliquantum differre. Siue ita animo Rex con-
stitutus reuerâ fuerat, siue etiam ad confirmandum in
amicitiâ Vitoldum, dissimulanter magis, quàm verè
ista dicebantur: Vitoldus certè spes suas, vota que non
diu quæta tenuit.

*Rege ad
petita eius
tergiuer-
sante,*

*rursus Re-
gi offendi-
tur:*

A. 1388. Moræ impatiens, neque minùs procrastinatione offensus, quàm si apertè repulsus fuisset, ad ingenium facilè redijt. Principatum Lituaniæ imprimis altu, tum si is irritus abijsset, vi inuadere constituit. Non remedia, sed incrementa, à tempore veniunt ambitioni : quemadmodum amnes, si obiectum aggerem collectis exæquant aquis, perrumpunt ; ita ambitio, morâ repressâ, crescit, & nisi ab aduerso obiectâ potentiâ spes omnis superetur, tamdiu audet, donec perfringat. Vilnam ante omnia dolo quopiam intercipere destinabat Vitoldus : commodumque per id tempus acciderat, vt de nuptijs inter Henricum Mazouïæ Ducem, & Ringailam Vitoldi Sororem agi, fama spargeret. Occasione enim inde sumptâ, vulgat connubiali pompæ delectam esse Vilnam : vbi rumor variè sparsus, ita inualuit, vt fabula satis superque fidei apud plerosque haberet, delectam è nobilibus in facinus expeditis manum præmittit, quæ sparsim intra ciuitatis mænia recepta, signum ad vim expectaret. Destinato inuasioni die, trecenti currus, rebus apparando conuiuio necessariis onerati submituntur, quibus quadringenti viri occulebantur, præter curruum rectores, agrestes quidem illos, at in pugnam comparatos. Omnia ad fraudem scitè instructa, nullum suspicioni locum relinquebant. Solum Vitoldi nomen satis per se suspectum, tergiuersandi aliquam occasionem, simulque detegendæ fabulæ initium dedit. Cùm enim à Præfecto curruum, de admittendis in arcem curribus, deponendisque oneribus, animosius

*Vilnam
occupare
nititur
astu.*

Vitoldi

Vitoldi nomine agitur; portarum custodes, obstinatiùs A. 1388.
 moras nectunt: interea præmissi nuper Nobiles, vel in-
 solitâ circa portas concursatione, vel nimia solitudine
 (plerumq; enim eæ curæ, quibus doli anxie teguntur, in-
 de se maximè produnt, vnde nimiùm cauent) seu alio
 quopiam indicio, præfidiarijs, præsertim Polonis, su-
 spicionem astûs mouerunt. Cœperunt itaque curiosiùs *Irritò enē-*
 excuti currus: armati deprehenduntur, atque cædun- *tu.*
 tur: soli equites, qui extrâ arcem agebant, sub ipsâ ini-
 tia detectæ fraudis, maturè sunt elapsi. Vitoldus hoc co-
 natu infelicitèr abeunte, tanquam non elusum dumta-
 xat telum esset, sed etiam in auctorem remissum, quan-
 tum dolere, tantum furere: rursus arma, cædes, animo
 præcipere. Quod verò his affectibus priuatæ opes non *Quare*
 sufficerent, veritus ne repentino bello inde à Iagelone, *rursus ad*
 hinc à Casimiro interclusus opprimeretur, ad fœdera *Crucigeros*
 Crucigerorum, iteratò maturauit: vnicum eâ tempe- *transit.*
 state perfugium omnibus, qui contra legitimos Litua-
 niæ Principes aliquid tentaturi, viribus egerent. Infidus
 vicinus, fomes erat rebellionum. Vix fidem apud le-
 ctorem res reperiet, post tot delusiones, aut Prussos Vi-
 toldo amicitiam postulanti credere potuisse, aut Vitol-
 dum sperasse eos credituros: at vtilitatis spes maximam
 quiduis persuadendi vim habet. Certè Conradus Va-
 lerodus Ordinis Magister, Zelnero vitâ functo, succes-
 sor datus, auidè hanc subigendæ Lituanie occasionem
 arripuit: quare militem, omnemq; operam Vitoldo
 liberaliter obtulit. Quibus conditionibus nouum illud
 fœdus

A. 1388. foedus coaluerit, proditum non reperio. Vitoldus quàm primùm à Magistro responsum accepit; cum omni familia, præcipuis Procerum vtriusque suæ fortunæ socijs, ac præsertim Ioanne Algimundo Duce Holsano in Prussiam se contulit: vbi integros deinde duos annos exegit.

1389.
Corybuto
Seueria
attribui-
tur.

Nihil tamen intereà hostile à Crucigeris in Lituaniam motum esse, argumento sunt, monumenta foederis inter Lituanos, & Robinum de Eloz, Magistrum Equitum Liuoniensium icti. Sub idem tempus Demetrio Corybuto dominium in Seueriensem Principatum, confirmatum est, à Iagelone Rege. Verùm prius, viri Seueriæ Principes, Demetrij legati, Dauides Russanus, Basilus Toroszcraius, & Gregorius Niesvicki, suam Principisquæ sui fidem, Iageloni iureiurando obstrinxerunt: sanctè polliciti, Demetrium semper in obsequio regis mansurum; quod si is aliquo euentu à regno Poloniæ, aut Rege deficeret, Seueriam illi auxilia non ministraturam. Pari iure Simeoni Linguenio Mischislaiensi Duci, Iagelonis Germano, ditio magnæ Nouogardiæ concessa est: quo nomine Simeon Regi ac Regno fidelitatem iurauit. Vitoldus verò, vt eò magis hostilem animum dissimularet, quò intentiùs bellum cogitabat, nouâ cum Casimiro amicitia inita, promissisque contra quosuis hostes (dempto solo Iagelone) auxilijs, fallaci illâ securitate, ignaui Principis periculum auxit.

1390.
Vitoldiani
infestant
Lituaniam,

Ad ipsum enim initium proximi anni, dum maiore mole

mole bellum in æstatem paratur, milite per Prussiam ac Germaniam conscripto; subitis agrorum vastationibus, ab ijs maximè cohortibus, quas Podlachia præsidio Vitoldus reliquerat, præludi cœpit. Neque Lituana solum, sed & Polonæ ditionis agri infesti habebantur. Indixerat Iagelo quoque delectum per Lituaniam: sed is lentius procedebat. Quare nobilitatem prius Polonam Iagelo in Podlachiam contra Vitoldianos duxit. Nam & ad arcendas à Minore Polonia prædas, & copias in Lituaniam moturo, necessarium erat vniuersâ prius Podlachia, ac Polesiâ Vitoldianos eijcere: quòd ea media inter Poloni Lituaniq̃ue iuris Prouincias, si ab hoste obtineretur, haud leuia incommoda militi, hinc inde commeanti, allatura procul dubio esset. Neque minùs momenti ad accelerandam expeditionem addidit metus, ne quantum Rex quiesceret, tantum Vitoldi factio per Lituaniam & Russiam virium sumeret: cùm nutantes Procerum animi in eas partes procumberent, in quam ostensis armis impellerentur. Brestia imprimis regius exercitus admotus est: arx ac ciuitas intra decem dies Regi cesserunt: Rex, præfecturâ Brestianâ Hincæ Rogovvski commissâ, cùm bellum victoriamq̃ue vltèriùs promouere contendit, militari seditione retardatus est. Suscepta quippe erat expeditio infestâ adhuc anni parte, cùm Februarius decurreret, mensis ante alios, per vicina Septentrionibus loca, hyeme peracutâ sæuire solitus. Impatiens eius mali Polonorum exercitus, molestam, atq; vix ferendam liberis hominibus

Rex Iagelo cum Polonis intrat Podlachiam.

Brestiam expugnat.

A. 1390. minibus militiam detrectabat : missionem flagi-
 tans eò contumaciùs, quòd non stipendijs auctoratus
 esset, sed ex vetere harum gentium instituto, publico
 equestris ordinis tumultu, lectus. Dimissis hisce copijs,
 Rex viribus longè minor, animo tamen integer, solo
 aulico comitatu, & voluntariam militiam professis, Ca-
 menecum aggressus est. Nongentos non excedebant
 omnes sub signis : virtute nihilominus Ductoris, ac mi-
 litis, in vices numeri subeunte, parum negotij fuit in ej-
 ciendis inde Vitoldianis. Cameneci Zindramo Masko-
 vvski Regni Ensisfero, ad locum præsidio obtinendum,
 relicto, signa reliqua Grodnam mota. Habebat Grod-
 na, præter ciuitatem, arces duas, operibus ac milite
 Germanico contra vim validè instructas : quare tamdiu
 ab oppugnatione cessari debuit, donec Lituanarum le-
 gionum accessione, quas haud procul abesse nunciaba-
 tur, exercitus augeretur : interea tamen paucis licet co-
 hortibus per Nemenum transportatis, clausa sunt itine-
 ra, ne inferendæ annonæ commoditas in arcem pate-
 ret. Paucis post diebus regij Fratres Casimirus Skirgelo
 vniuersæ Lituanix ac Russiæ, Volodimirus Kiiouix,
 Corybutus Seueriæ, Duces, cum validis copijs in castra
 peruenerunt. Rex ergo eas copias trifariam partitus,
 arctatâ vndique obsidione, infestius è propinquo obse-
 sos vrgere cœpit. Vitoldus etiam neque sibi, neque suis
 deerat : vbi audiijt Regem cum exercitu in Podlachia
 esse, captisq; Brestia & Cameneco Grodnæ instare,
 lecto quàm primùm per Prussiam milite, Grodnam re-

ctâ

etâ duxit: castris in aduersa ripa Nemeni, sub arcis re-
giorumque conspectu, positis, incertum quo consilio
ad excitandum editum tumulum, muniendumque in
eo propugnaculum, primas operas conuertit. At regij
obstinatius oppugnationem vrgebant, quòd ob pro-
pinqua hostium auxilia, pronius esset cuique vereri, ne
importatis in arcem validioribus præsidij, annonâ, ac
vario missilium genere, obsidio pænè perfecta, aut in
irritum omnino abiret, aut obsidentibus, quàm obses-
sis, grauior redderetur. Inualefcebat enim in dies per
regia castra fames, militi iumentisque exitiosa: ex va-
statis circumquaque agris nihil annonæ pabuli que ha-
beri poterat: plerique agresti pane, ex integris spicis
contusis confici solito, vitam agrè sustentabant: equis
verò aut folia arborum sub niuibz collecta, aut stram-
men calis rusticanis detractum, idque quatuordecim
inde leucis quæsitum, pabuli loco erat. Cum hoste si-
mul, & tot malis, miles confligebat: quare vt quàm
primùm debellaretur, ipse metus trahendi belli, vel in-
uitos animabat: & iam in ferioris arcis vallum regij non
incruento successu obtinuerant, Vitoldo suorum cla-
dem ab altera ripa inspectante; rapido enim præalto-
que fluuio, vti his mensibus accidere solet, à suis abstra-
ctus, tantùm spectare regios cogeatur. Vbi tandem
obsidionem ad discrimen superioris arcis loco editiore
sitâ, redactam aduertit, opem periclitantibus matu-
rare & extemporaneo ponte militem conari transpor-
tare. Vtramque Nemeni ripam crassiore ferreâ catenâ,

*Vitoldum
à ferendo
subsidio
arct.*

C

inter

A. 1390. inter castrorum propugnaculum, portamque arcis iungi iusserat: tum naues anchoris, palis, & catenâ contra aquarum vim obfirmatas exiguis interuallis seiunctas, trabibus transversim iniectis colligari, ac tabulis insterni. Prope absoluebatur opus, quando ingentes rates, à regijs confectæ, ac secundo flumine, magno cum impetu in pontem illatæ, catenam ruperunt, ac plerasque naues cum operis, ac milite submerferunt. Vnicus natandi non imperitus, ne quidquam Germanis ab arce clamantibus, vt mergi se potius pateretur, quam salutem hostili in ripa quæreret, quâ propior ripa certiores vitæ spem promittebat, ad regia castra euasit. Ad Regem introductus, quàm arctæ res in arce essent, quantum Vitoldo militis, quidûe consilij, exposuit. Instare itaque acrius Rex, & continuis oppugnationibus obsessos fatigare. Vitoldus, tanquam si vniuersa iuuandæ arcis spes nauibus fuisset vecta, simulque cum ijs fluuio hausta, non pontis modò, sed & spei omnis iacturâ factâ, in Prussiam cum suis redijt. Neque præsidarijs, post desperata auxilia, diu pertinacia fuit. Quinquagesimo ab inchoata oppugnatione die, arcem regi permiserunt. Rex Grodnâ receptâ, in Maiorem Poloniam abiit, tuendæ contra vltiores Vitoldi progressus Lituaniæ curâ, Casimiro Principi demandatâ. Secuta paucorum dierum quies, ingentis belli procellam, maturefcente iam messe, adultaque ætate, effudit.

*Grodna
potitur.*

*Principes
Christiani
contra Li-
tuaniam
militant.*

Lencestrîæ Dux Henrici Angliæ Regis filius, & Algardus Hohensteinianus Comes in Prussiam venerant;

vterque

vterque religionis specie, ad honorariam militiam per- A. 1390
 tractus: prior Anglos, Scotos, Gallos; posterior Ger-
 manos, ducebat. Quamquam enim Lituania, vti iam
 memoratum est, Iagelonis operâ, ad Christiana sacra,
 maximâ iam parte accesserat; ea tamen res inter Chri-
 stianos Principes obscurior, Crucigerorum præsertim
 artibus, habebatur: intererat illorum siquidem, Litua-
 nos, adhuc inter Ethnicos censerî, atque ita sacræ mili-
 tiæ prætextu Christianos armare, quorum deinde ar-
 mis, non iam Religioni, sed suæ per Lituaniam ditioni
 stabiliendæ, abutebantur. His exterorum copijs auctus
 Valerodus, assumpto qui ex Prussia ac Liuania educi
 poterat, milite, iunctis legionibus, quæ Vitoldi stipen-
 dijs in Germania conscriptæ fuerant, totâ simul mole
 opprimendæ Lituaniæ incubuit. Partem exercitûs Va-
 lerodus, partem aliam Liuania Magister, tertiam Vi- Agros va-
siant.
 toldus ducebant, diuersis itineribus, vt strages latius ex-
 tenderetur: postquam vniuersæ copię ab agrorum po-
 pulatione circa Caunam conuenerunt, Trocos ductæ
 sunt. Oppidum eius loci, atque arces paruo temporis
 laborisq; impendio occupatæ, excisæ. Flexo inde ad
 Viliam itinere superato fluuio, sub conspectu Vilnæ in
 Siskinijs campis, cui nunc loco Soltani-curia nomen
 est, confederunt. Opposuit hosti intrepidè regium ex-
 ercitus Casimirus Skirgelo, è Lituanis ac Russis le- Skirgelo-
ne prae-
fundunt.
 ctum, præter paucas Polonorum cohortes, quas Iage-
 lo, dum Poloniam repeteret, reliquerat. Pertinaciter
 vtrimque decertantibus, variantisq; fortunæ vicibus,

A. 1390. agri Verkos vsque patentes, campum præbebant. Satis erat animi Skirgelianis ad audaciam, vtpote domi suæ rem agentibus: attamen quia numero, & armorum genere, longè infra Vitoldianos erant, postquam prælium cum aurora inchoatum, in meridiem constanter fortiterque pertraxerunt, tandem arenâ excedere sensim cœperunt. Victi planè, neque tamen temerè in fugam effusi. Vilnam se recipientibus, Vilia fluius occurrebat: ne ergo tumultuariâ fugâ, opprimendi ad ripam reliqui exercitûs occasionem victoribus facerent, seruatis quantum fieri poterat ordinibus, recesserunt. Amisit in eo prælio Skirgelo è præcipuis Hlebûm Smolensciæ, Simonem Iawnutiadem Zaslaviæ, Hlebûm Constantini Czartorijscensium, & Iuanum Lwowicz, Duces. Qui prælio superfuerunt, instantem victorem fortiter reprimendo, cum Skirgelone, Trocos sese receperunt.

*Vilnam
oppugnat.*

Vitoldus depulsis campo regijs, vniuersas vires ad expugnandas Vilnenses arces, conuertit. Sed expugnationem spe suâ difficiliorem reperit. Nam & obsessi pertinacissimè dimicabant: & Skirgelo properè refeito Trocis exercitu, omnem viciniam hostilibus castris infestam fortunatis excursionibus reddebat. Securos ab externa vi, domestica proditio prope perdidit. Aliqui obsectorum, vel Vitoldianis promissis corrupti, vel odio Skirgelonis furentes, duabus infimæ arcis portis ignem subiecerunt. Munitio è lignis constructa conceptum occultè incendium, periculosius longè in publicum euomuit:

euomuit: cùm flamma per pinnas loricamque mænium decurrens, prope momento propugnatores depulisset; vniuersos verò ancipiti nimium malo inuoluisset. Mansuris intra arcem, ab igne; erumpentibus, ab hoste, pereundum erat: quatuor, supra decem, capitum milia, quâ flammis, quâ ferro interiisse memoratur. Accessit cladi Dux Constantinus Korigelo, Iagelonis germanus. Hic ægrè ex incendio elapsus, cum in Germanorum cohortem incidisset, ad Vitoldum perductus vitam flammis ereptam, ab hoste seruata, apud fratrem amisit. Vitoldi iussu caput ei amputatum, atque in hastili per castra circumlatum, miserabile argumentum præbuit, plus crudelitatis semper habere fraternas inimicitias. Putabat Vitoldus tantâ suorum clade fractos obseffos, faciliores se ad deditionem præbituros, quare totis viribus oppugnationem vrgebat: præsertim, quòd castelli iugo montis impositi paries Caluo-monti obuersus, non exiguâ parte, tormentorum ictibus deiectus, viam ad assaultum aperuisse videretur. At præfidiarij numero non animis imminuti, nihil de constantia remiserunt: omnes hostium machinationes Miskorowij industria, irritò conatu abibant. Murorum ruinæ, iumentorum corijs, & faccis lupulo impletis, ad eludendum hostilem oculum tegebantur: interea incredibili celeritate, terrâ ceterâque materiâ, congestâ occludebantur. Enituit inter primos, eximia Narimundi Pinscensium Ducis virtus, qui cum suis non solum rudera, quæ igni supererant, inferioris arcis

1390.

fortiter retinuit, sed etiam ad ferendas, cum res poscebat, Miskorowio suppetias, in tempore semper aderat. A Vitoldiano tandem equite ad singulare certamen prouocatus, cum animosè magis, quàm feliciter decertat, hastili ex equo deiectus, uiuus in potestatem hostium venit. Nihilo tamen inde fortunatiùs oppugnatione Vitoldo procedebat: sed neque plus fraudes ei profuerunt. Miskorowius enim, quos vel suo ingenio, vel Vitoldi æstimatione inconstantiores, atque ad nouandas res procliuiiores deprehenderat, ac præsertim Russos, omnes ex arce eiecerat. Furere itaque Vitoldus, & tantæ expeditionis in irritum abeuntis dolore percitus, cum non haberet, quò impotentis animi ferociam effunderet, in captium Narimundum, plus quàm barbarè desæuijt. In proximo prato, pedibus ab ulmo suspensum, tormentis telisque obsessorum obiectum, ipse suâ manu & arcu confecit. Desperatâ demum expugnatione, plurimis suorum amissis, atque inter primos germano Totiuido Principe, & Algardo Comite Hohensteiniano, obsidionem ab VIII. Kal. Iul. ad ipsas Oct. Kal. continuatam soluere coactus, in Prusiam cum vniuerso exercitu redijt. Tantus erat Christiani illius exercitus inter redeundum in obuia furor, ut ne à templis quidem sibi temperaret: ita nihil sacri illis est, qui humanis affectibus in præceptis se agendos semel permiserunt. Vitoldus, cæteris copijs dilapsis ad hyberna, adiunctis Ragnerensi & Insterborgensi præfectis, vicinam Samogitiam inuasit, fædè isthâc igne ac ferro in omnia grassatur.

*Irrito enẽ-
tu in Prus-
siã redeunt.*

*Vitoldus
Samogitiã
vastat.*

Peri-

Periclitanti Lituaniæ subsidium laturus Rex Iagelo, cum exercitu aduentabat; sed tardiùs quàm periculum postulârat : nullo itaque ferè alio emolumento, præterquam quòd fama venientis, hostem ad maturandum cum prædâ abitum, permouerit. Itaque subtracta belli gerendi materiâ, ad componendum afflictae Reipublicæ statum, consilia vertit. Annonæ imprimis ex hostili vastitate difficultatem, ex agris bello intactis omni frumenti genere abundè conuecto releuauit. Tum humanitate ac liberalitate regiâ eos in obsequio continere contendit : quos tantarum calamitatum perterritos, quòd Skirgelonem bello infaustum, pace crudelem odissent, alienatis ab eo voluntatibus, etiam in fide erga Regem non obscurè nutare, sermo erat. Miskorowio tamen nullâ ratione persuadere potuit, ut pro Rege, Vilnæ præflect. Permolestæ, ac prope continuæ hostium incursationes, maximè verò Skirgelonis arrogantia ac sæuitia, patientiam viri planè profligauerat. Substitutus, est illi Ioannes Olesnicki, studijs militariibus, maiorumque antiquitate, per Poloniam in paucis clarus. Remanebat adhuc internarum proditorum fomes, exosa Casimiri Skirgelonis præsentia. Nolebat Iagelo mouere eum Principatu, earum ipsarum rationum respectu, ob quam Principem creauerat. Verùm res ipsa exigebat omnino, ut Vilnâ amandaretur. Liberalitatis ergo specie in Russiam eum relegauit, auctum Kiouienfi Principatu, quem Vlodimiro, fratri natu maximo, ademerat. Ianussio quoque Mazouiæ Duci

A. 1390.
Iagelo Rex
in Lituaniam cum
exercitu
tardat.

Reip. statum ordinat.

Drogi-

1390. Dr ogicinum, Mielnicum, Bielscum, attribuit ita, vt æquo cum cæteris per Lituaniam Ducibus iure, Regi subesset. Ita Mazouia Ducum opibus, contra Vitoldianas infestationes Podlachiâ firmatâ, cæterisque per Lituaniam rebus ex ordine dispositis, Poloniam Rex repetijt.

1391. *Vitoldus
Crucigerus
in Litua-
niâ ducit.* At Vitoldo nondum spes omnis capiendæ Vilnæ euanuerat. Nam, vt vis non succederet, proditioni viam non defore videbat. Regij ergo in Poloniam redi-
tûs occasione vsus, suadere institit Equitum Crucigerorum primoribus, ne grauarentur tertio instaurare oppugnationem Vilnæ. Secundis auribus acceptus, non multis opus habuit, vt persuaderet. Sciebant nullum exercitum à Rege relictum, qui arcendo apertâ acie bello, par esset. Solam proinde Principatûs sedem, vnicum desperatæ rei refugium, totam belli materiam fore augurabantur. Vitoldus ante alios gaudebat belli reliquum cum ipso Skirgelone Vilnam compingi: quod & mœnia infirma, facilè posse capi existimaret; & odium præsentis Skirgelonis, plurimùm apud ciues ad proditionem valiturum speraret. Non minores certè animorum quàm corporum febres sunt: cùm enim nimis affectibus inardescunt, fingunt gaudia, quæ nusquam sunt. Ex insana imperandi cupiditate Skirgelonem Vilnæ, Vilnam absque munitione, Vitoldus somniabat. At iam Skirgelo Kiiouia agebat. Olesnicius verò exustis vicinis arcibus, plebe omne intra infirmæ arcis sepimenta receptâ, locum vndique varijs operibus,

ribus, contra hostilem vim egregiè permunierat. Spe
tamen plenus Vitoldus, ingentes copias, varijs machi-
nis oppugnando necessarijs instructas, terrâ atque ad-
uersis fluuijs Nemen ac Viliâ deduxit: ac ne tempus
minore pretio tereret, ad caput rei admouit, Vilnâ ob-
sidione cinctâ. Germanorum legiones armorum gene-
re, & gestorum memoriâ feroces, inter ipsâ exustæ vr-
bis rudera, planâ ad Deiparæ Virginis templum arena-
riâ, posuerant castra. Olesnicius non ignarus quantum
virium ex primis belli vestigijs, reliqui successus sumant,
verebatur, ne si eam Germanorum ferociam non casti-
gatam relinqueret, suorum animos imminueret. Non
diu itaque cunctatus, hostem aggredi, prius quàm ca-
stra curiosiùs permuniret, statuit. Promptissimum
quemque ad rem fortiter agendam hortatur: aciem in-
tra vallum instruit: cohortibus singulis diuersa man-
data, pro loci commoditate, edicit: tum per decliues
Vilnæ amnis ripas educto clam milite impetum in Ger-
manorum castra facit. Depulsus est proximis stationi-
bus hostis, multi Prussorum cæsi captique, nemo Li-
tuanorum amissus. Plus tamen tumultûs, ac terroris,
quàm periculi fuit. Olesnicius enim conscius virium,
quàm impares debellando essent, non expectauit, do-
nec receptis animis, maiore numero hostiles cohortes
ad arcendum periculum concurrerent: sed dato matu-
rè signo receptui, victorem militem seruatis ordinibus,
inter relictâ suorum opportunis locis præsidia, intra ar-
cem reuocauit. Creuère ab eo euentu obsessis animi,

*Vilnam
obsidet O-
lesnicio se-
liciter eâ
defendere.*

A. 1391. ex fortunato initio, non iniquum belli exitum augurantibus: Vitoldo autem, & Crucigeris, desperatio: præsertim cùm rescivissent solius Olesnicij ductu & auspicijs, omnia in arce geri, & Lituanorum in Skirgelonem odia, per eius absentiam, non leuiter refrixisse.

Oppugnatum suorum clade.

Experiri tamen vim priùs placuit, quàm spem omnem abijcerent. Vniuersis copijs, semel iterumque oppugnatio instauratur: vtraque vice reiecta, cum clade oppugnantium. Nunciatur subinde Skirgelonem è Russia properare ad soluendam obsidionem. Vitoldus, sine metu, quòd fama Skirgelonis copias exaggerasset nimium, siue ne in spem irritam diutiùs in eo loco tempus tereret, siue alio consilio, ad nuncium aduentantis

Solutis obsidionem

Skirgelonis, properè solutâ obsidione in Prussiam mouit. In eo itinere, Nouogrodecum, quam munitionem nuper Skirgelo ad Viliæ ripam excitauerat, ex Vilco-

Vilcomergiam & Nouogrodecum capit.

mergiæ ad amnem *Syvienta* sitæ, oppugnatione retardatus est. Per vim vtroque loco potitus, præsidia excidit, munimenta ac ædificia exussit. Affecutus est eum, haud procul inde Skirgelo: sed exercitum, ad carpenda auersa agmina, aut palantes liberiùs intercipiendos,

Skirgelonem prælio fundit.

quàm iustæ dimicationi comparatiorem habebat: modicum, & leuiter armatum. Ausus nihilominus apertâ acie signa conferre, post breue certamen, inconsultæ audaciæ poenas luit, non minùs infelix, quàm temerarius; vt ferè in bellis indiuisa temeritatis comes est, infelicitas. Amisso exercitu, ægrè Trocos fugâ euasit, plus miseræ patriæ profuturus, si in acie mansisset, infeli-

cem

tem Principatum, & clades Lituaniæ, morte fortiter A. 1391.
 obitâ, concludurus. Victores cæsis in campo armatis,
 cùm nihil per agros ad prædam, post iteratas toties po-
 pulationes nancisci possent, in Prussiam redierunt. Mo- Samogitia-
riam va-
stât.
 dicâ ibi quiete refecto milite, instaurata est in Samo-
 gitia irruptio; quâ duo territoria bello hætenus inta-
 cta, perualtata sunt. Hyems successit nihilo æstate quie-
 tior Lituanis, Vitoldo neque ab hybernis expeditio-
 nibus temperante.

Quòdenim Cauna Viliâ ac Nemenio confluentibus Caunam
frustrat.
 cincta, per æstatem difficilior accessu videretur; aquis
 per hyemem glacie instratis planiorem oppugnatio-
 nem spondebat: eius capiendæ spe, tacito per sylvas
 agmine Vitoldus progressus, inopinatò sub vallo cum
 milite comparuit. Valido opere arx, ciuitasque com-
 munita, firmo præsidio à Lituanis, ac Polonis stipen-
 diarijs obtinebatur. Operosiores proinde quàm credi-
 derat Vitoldus oppugnationem reperit. Quoties miles
 admotus vallo, toties magno damno reiectus, Poloni
 præcipuè peditatûs insigni virtute. Desperatâ expugna-
 tione, ne nihil egisse eâ expeditione dicerentur hostes,
 ad Insulas Nemeni, vnâ ferè leucâ distitas digressi, no- Nona ca-
stella in
Lituania
excitat.
 uas arces moliuntur. Duas insulas, Nouam & Eque-
 strem, Neiuerder, & Retteruerder dictas, suo præsidio
 Crucigeri, tertiam Mettenburg vocatam, Vitoldus
 suo, firmarunt. Infesta nimium erant vicinis agris ea
 præsidia: exiguis, at frequentibus excursionibus, ma-
 iora quàm pro suo numero inferebant impunè damna.

*A. 1391.
Ea Alexander
Vigundus
frustra op-
pugnat.*

*Moritur
veneno
sublatus.*

*Iagelo co-
natus Vi-
toldū re-
conciliare.*

Ea res Alexandrum Vigundum Kiernouiensem Ducem permouit, vt eiiciendi inde hostis curam susciperet. Tribus Polonorum peditum, & aliquot Lituanorum equitum turmis Reteuerdum aggressus, haud dubiè eo castello potitus fuisset, si adniti ampliùs voluisset, ne ad ultam iam deditionem defereret. Ex ipsis enim hostibus deinde cognitum est, obsessos ne aliquot quidem dierum moram laturos fuisse. Non diu ei expeditioni superuixit Vigundus, veneno domi suæ sublatus. Acer erat iuuenis, militaribus studijs ante alios fratres commendatus: ob quam laudem à Rege, germano suo, finitimas Prussiæ præfecturas, Bidgostiensensem, & Inowloclauiensem acceperat. Verùm vt nemo alius inter fratres erat, quem magis Iagelo diligeret, ita non alius, cui Vitoldus esset infensor: oderat siquidem iuuenem, vt ætatis respectu minimum; ita indole ac meritis, plus quàm alios in spem Principatûs, ex omnium voto, surgentem. Inde fabulâne, an vera narratio fontem habuerit, nescio; vt propinati veneni suspicio, maximè ac prope vnicum, Vitoldum, apud vulgus notaret.

Iagelo Rex expeditiorem Lituaniæ pacem fore certus, si Vitoldum Magnum eius Ducem renuntiaret, ne ad id consilium hæcenus animum verteret, solius Vigundi respectus maximè obstiterat. Nam vt non difficile fore existimabat, Skirgelonem, ac Suidrigelonem, venationibus, commestationibusque, quàm gerendo Principatui aptiores, ab æmulatione auertere, collatis alijs possessionibus, vbi pro suo genio solitis vitijs opportunius

A. 1391.

1392.

portuniùs indulgerent : ita Vigundi , nihil humile spirantis , ferocem animum , promptumque agendo ingenium , non poterat , non subuereri. Eâ nunc curâ solutus , liberiùs de reuocando Vitoldo cogitare , nec difficilem se eum præbiturum , credere. Cùm enim in omnes occupandi Principatûs vias , præceps ambitione ageretur , non ex vano promitti poterat , eum spe Principatûs firmiore , quàm alias fuerit , ostensâ , in regias partes concessurum. Ita decretum est , permolesto , ac diutino bello , quod neque Rex , Polonia negotijs oppressus , per se gerere posset , neque Skirgeloni infasto Duci permittere auderet , finem imponere : & Lituaniâ ab extrema calamitate vindicare. Præsertim , quòd inde Litvani nimîâ vastitate exhausti sumptibus belli non essent , inde Poloni tanquam in alienam rem ægrè pecuniam conferrent. Consilio inito , cui tam secreti negotij moles tuto demandaretur , qui & apud Crucigeros extra suspicionem , & apud Vitoldum in auctoritate esset ? Henricus Semouiti Mazouiae Ducis filius nuper Plocensis Antistes dictus , delectus est ad obeundam à Rege apud Vitoldum legationem. Aduentûs eius causa , (quamquam plerique eam celari posse affinitatis prætextu opinabantur) non potuisset non esse suspecta Crucigeris : nisi fors ita tulisset , vt sub hoc ipsum tempus Vitoldus filiam suam Sophiam , Basilio Moschouiae Duci magno apparatu in matrimonium Mariæburgi elocaret. Cum cæteris enim Principibus ad connubialem pompam , Henricum Annæ Vitoldianæ

per Henricū Mazouiae Ducem.

1392. coniugis fratrem venisse credebatur. Accidit & alia res, quæ plurimum momenti ad fallendos Crucigeros contulit. Henricus quamquam Diaconi gradu ad Sacerdotium inauguratus, iam aliàs, vt lubrica iuuenibus præsertim in opulentiore fortuna, morum constantia est, Sacerdotalis continentia pertæsus, & Ringalæ (soror ea Vitoldi erat formâ insignis, & florentissimâ ætate) amore æger, contemptu an ignorantia sacrarum legum non constat, apud Vitoldum institit, vt Ringalam sibi coniugem daret. Neque Vitoldus abnuebat. Tyro quippe adhuc inter Christianos erat, vt non admodum disciplinæ Romanæ gnarus, ita non nescius apud Russos Sacerdotum matrimonium non damnari. Cumulantur itaque solemnia: post Sophiam Moscho desponsam, Ringala despondetur sacrilegis nuptiis Henrico. Crucigeri interea id solum ab vxorio iuvene agi rati, minimè animis in alia intendebant: cæterum Henricus ipso nouæ affinitatis iure fidentiùs cum Vitoldo agere permissus, quoties eum absque arbitris nancisci posset, Iagelonis mandata ac promissa depromere: obtestari ne tot stragibus ac impendijs, irritò conatu quæsitum Principatum, suapte venientem è manibus elabi sineret: per omnia hospitij ac iteratæ affinitatis sacra spondere, quàm primùm amicus Vilnam accessisset, ab Olesnicio intra mœnia admittendum, summâ etiam rei in urbem & arces permissâ: id à Senatu magno consensu suasum, id à Rege constitutum. Neque destitit animum Vitoldi, ex Superiorum memoria, præsentia

*Succedit
Henrico
conatus.*

*Vitoldus
Regi recõ-
ciliatur.*

sentia æstimantem, variè versare, donec excussis timoribus ac suspicionibus, in fidem & amicitiam Regis inflexit. Vitoldus officijs hospitalibus perfunctus, vbi sibi relictus est, supputare animo, quæ cum Henrico condixerat: vereri, inde ne quid Crucigeris suboleret; inde ne Rex more suo aliquid innouaret: moram itaque, velut periculum excutere: maturare consilia, instruere abitum, miræ ac planè incredibilis solertiæ, in fallendis toties Crucigeris. Coniugem cum imbelli aula, specie filiæ, in Moschouiam abeuntis, honoris causâ aliquantùm deducendæ, in Samogiticas possessiones relegat: promptissimum quemque secum manere, in momenta paratum, iubet. Captatâ deinde occasione cùm Mettenburgum, suæ ditionis arcem aduolâisset, vicinum Retteruerderum insperatus inuadit: leui cum imparatis pugnâ castello potitus, quotquot Teuthonici generis mercatores, aut militesprehendit, cæsos in præterfluentem Nemenum abijci mandat, præcipuis Crucigerorum secum ductis. Vulgatâ citò eius cladis famâ, vicinorum præsidiorum præfectos ad arma exciuit: siue contemptu paucitatis, siue spe prædæ recuperandæ, rapto equitum agmine, Vitoldum in profundiora Lituaniæ abeuntem audaciùs insequuntur. Vitoldus accepto eo nuncio, iubet captiuos prædamque omnem cum exiguo præsidio subsistere, ipse remensus iter, aptas insidijs angustias cum armatis insedit; quas cùm temerè hostis intrâisset, omnes internecone deleuit. Cæforum inde capitum numero inito, vti is, qui omnia

*Ex Prussia
se subdu-
cit.*

*Crucigerorum
arces
inuadit,
excindit;*

Cruci-

A. 1392. Crucigerorum perspecta habebat, facile coniecit, quàm pauci ad præsidium arcium, cæteris ad insequendum profectis mansissent. Quare celerrimè suos ad earum oppugnationem ducit: vacua prope milite castella nullo negotio occupat, exspoliat, exurit, ac diruit: atque victor ad relictum suorum agmen reuertitur. Præmisso inde, qui Olesnecium de suo aduentu edoceret, Vilnam rectà tendit. Olesnecius tempestiuè mandatis regijs instructus, vti hætenus cupidè Vitoldum expectauerat, ita præsentem magnâ omnis humanitatis testificatione intra mœnia deduxit. Nihil honoris in eum omisit, quem in spem Principatûs venisse non ignoraret, neque ambigeret tam certò amicum regium esse, quàm non dubiè Crucigerorum hostem cerneret, à recentibus eorum cladibus, cum præda atque captiuis, ouantis specie, portas Vilnæ intrantem. Vt verò magis eum erga Iagelonem obstringeret, atque fidendo fidere doceret, quemadmodum imperatum à Rege fuerat, arcium Præfecturam, in nouum hospitem à se transtulit.

*Vilnâ ab
Olesnecio
splendide
deducitur.*

*Rex Iagelo
Vilnam
venit.*

Celerrimis totius negotij nuncijs in Poloniam perlatis, Rex Iagelo cum Regina, procerumque Polonorum splendido comitatu in Lituaniam profectus est. Verebatur ne ex mora noui aliquid suboriretur discriminis: quod ex facili euenire poterat, quamdiu inter Skirgelonem & Vitoldum non conueniret. Inuectus est Vilnam magnâ Procerum, populi que lætitiâ, quam affulgens publicæ tranquillitatis spes animis omnium affundebat: neque multum moratus ad reconcilianda

rei

rei capita, Skirgelonem & Vitoldum Duces, toto conatu incubuit; arbitrium tamen concordiae, ut extra inuidiam apud germanos suos esset, sibi non sumpsit. Ab ipsis Ducibus Regina Hedwigis arbitra lecta: cuius opera in eas conditiones, post longa verborum certamina, conuentum est. Alexander Vitoldus cum coniuge Anna, pro se, suisque posteris iuraret, se in regis obsequio ac fide, cum vniuersis Lituaniae ditionibus constanter mansurum: magni Ducatus Lituaniae factam cum Regno Poloniae coniunctionem, ac societatem integram inuiolatamque sacrosanctè conseruaturum: amicos ac hostes communes cum Regno ac Rege Poloniae semper habiturum. Cum Skirgelone pacem, atque fraternam amicitiam coleret. Kiiouiensē Ducatum, cum omnibus eius ditionibus suis impensis, ac milite, Skirgeloni eiusque posteris vindicaret. Trocos, Cremeneciam, & alias quasdam minores possessiones statim ei consignaret. Casimirus verò Skirgelo, attributis Ducatibus contentus, Principatum Lituaniae non repeteret. Rex Iagelo neminem Vilnensi, Vitepscensi, Merecensi, ac Grodnensi, arcibus praefectum, inscio aut inuito Vitoldo imponeret. Lituania vniuersa, cum subiecta sibi Russiâ, ita ex forma, iacti per Iagelonem cum Polonia fæderis à Vitoldo administraretur, ut sub Regis Poloniae imperio maneret. Hæ conditiones in tabulas relatae, annulis ac subscriptione capitum fæderis, atque adeò iureiurando firmatae, ad publicum regni tabularium Cracouiam sunt remissae. Completis mox,

*Reginae
arbitrio
Skirgelonem &
Vitoldum
reconciliat.*

E

quæ

A. 1392. quæ tempore non egebant, Vitoldus Skirgeloni suffectus est, atque Olesnicius Vilnæ administratione abire iussus.

L I B E R II.

DE REBUS LITVANORVM

Sub Principe ALEXANDRO I. Vitoldo.

*Alexandri
Vitoldi
Magni
Ducis in-
augura-
tio.*

*Diversi-
mode à
varijs ac-
cipitur.*

Alexander Vitoldus, Magnus Lituaniæ Dux renunciatus, nouam Reipublicæ fortunam orditur: quæ quamquam hætenus non pœnitenda fuerit, & deinceps satis florens; nunquam tamen aut rerum gestarum gloriâ, aut imperij amplitudine, augustior, quàm Vitoldo Principe. Vir erat ingenio vehemente, atque otij impatiens: & quemadmodum famæ ac proferendi imperij auidiori, nunquam bellorum materia deerat, ita vix aliquando in susceptis expeditionibus ab euentu destituebatur, à puero militaribus artibus innutritus, solitusque impigrè exequi, quæ animo destinâset. Magno apparatu, tum ipsius Vitoldi, tum coniugis Annæ inauguratio, Vilnæ in templo D. Stanislai, ab Andrea Wasilone Antistite Vilnensi peracta est: ritibus, quorum ab antiquo vsus erat, ad Christianæ religionis integritatem, ab omni superstitione castigatis. Fusa inde in publicum lætitia, mirum dictu, quantum popularium animos exhilarauerit:

rit:

rit: pacem plurimùm expetitam, minimè speratam, A. 1392.
 eoque iucundiorē, quā publicè, quā priuatim, omnes
 mutuò gratulari: varia hilaritatis argumenta in vul-
 gus edere: fausta omnia, nihilque mediocre, non so-
 lùm ex noui Principis indole, sed etiam ex communi
 plebis vniuersæ in hilaritatem conspiratione, ominari.
 At verò qui non totos se lætitiæ illius sensui permiserant,
 cogitationes profundius immittere, sagaci quæ mente
 vestigare; quantorum motuum semina illo die iacta es-
 sent! quantùm ignis superiniecto cinere sepultum? Ger-
 mani fratres consobriño postpositi. Skirgelo Principa-
 tu exutus; Volodimirus, Demetrius Korybutus, Bole-
 slaus Suidrigelo, alijsque præteriti. Kieystutiades impe-
 rans, Olgerdiadæ priuati, ac stipendiarijs accensi. Vt
 calamitatum auctor præmium sceleris haberet, quod
 supererat cladibus Lituaniæ, Vitoldo donatum. Pleris-
 que omnino non perfanatum, sed obligatum dumtaxat
 vulnus videbatur.

Et certè sola ferè præsentis Regis auctoritas contine-
 bat, ne ipsa publicæ hilaritatis sacra, aliquibus motibus
 funestarentur: at, vbi Rex abiit in Poloniam; non diu
 concepta animis ægritudo quieuit: quàm violentè fue-
 rat dissimulata; tam ferociter in apertum erupit. Cafi-
 mirum Skirgelonem ex amisso Principatu, & damni
 dolor, & pudor, exacerbabant; Boleslaum Suidrigelo-
 nem spes interuersæ: nam vti natus proximus Skirgelo-
 ni erat, ita ad successionis iura primus. Skirgelo in au-
 daciam pronior, Russorum quoque gratiâ, ac pecuniâ *Skirgelo*
 in *rebellat.*

- A. 1392.* in Principatu corrasâ potens, proprijs viribus bellum moliri cœpit, comparato per Russiam exercitu, Vilnam ac Vitoldum aggressurus. Suidrigelo, cui & ingenium timidius, & arctiores, quàm pro tanto ausu opes, & popularium exiguus fauor, spiritus minuebant; ad vim apertam domi impar, apud vicinos hostes consilijs suis subsidia quæsiuit. *Suidrigelo in Prussia fugit.* Novus tunc Magister Equitum, Prussiam administrabat Conradus Iuningen: hic *1393.* ad militarem fortunam, initio Magistratûs, apud suos probandam, suapte bellum optabat; quare non illibenter auxilia Suidrigeloni sponndit. non eius utique gratia: sed Vitoldi, aut odio, aut metu. Nam & amicitia tot federibus instauratæ repentina rescissio, acuebat odium ad vindictam: & potentia inquieti ac bellicosi hominis vicino Principatu aucta, non ex vano metuebatur; præsertim si armorum celsatione firmatâ, formidolosior euaderet. Faciliùs nimirum obsistitur malo, ne viresumat, quàm validum iam viribus opprimi possit. Suidrigelo Crucigerorum armis succinctus primùm priuatas Vitoldi ditones inuasit, confinia Podlachia fædè peruastravit, Stramelam, Surazium, Grodnam arces vi cœpit; ac tria captiuorum millia in Prussiam abduxit.

Padlochia cum Crucigeris vastat. Novis turbis excitus Rex Iagelo properè in Lituaniam accurrit, omneque studium adhibuit, ut pacatis consilijs, arma Skirgeloni excuteret: plurimùm apud eum auctoritate valebat, ægrè tamen id euicit, attributis ei, ad veteres possessiones, arcibus, earumque amplis

plis territorijs : Starodembo in Seueria, Cremeneco in A. 1393°
 Volynia, veteribus Trocis in Lituania. Neque Vitoldus in eis permittendis aut inuitum, aut difficilem se exhibuit : mallebat exiguæ partis detrimento, periculum totius redimere, vt conciliato sibi Skirgelone, liberiùs in solum Suidrigelonem, animum viresque intenderet. Ne autem per leuem quampiam dissensionem, noua bello materia deinceps daretur, inter vtrumque conuenit, vt exortæ controuersia solius arbitrio Regis decidendæ relinquerentur. In eodem congressu Vitoldus Principatûs sui inuidiam apud regios fratres volens imminuere, amicitiam eorum sibi varijs rationibus conciliare est conatus : atque in primis beneficio in Andream Vigundum Ducem Trubecensem collato. Molientem turbas, atque Crucigerorum armis Principatum affectantem, primo sui regni anno Iagello Andream in carceres coniecerat, atque in eum usque diem in vinculis vitæ incertum detinebat. Pro eo Vitoldus enixè apud Regem egit, vt illius diei lætitiâ geminare vellet, non solum Vitoldo ac Skirgelone ob regiam auctoritatem, simultatem deponentibus; sed etiam Andrea ob Vitoldi preces in gratiam Regis recepto. Ægrè quidem, obtinuit tamen Andrea vitam, libertatem, & possessiones. Ijs deinde Andreas contentus, tam procul à suspicionibus & periculo, quàm remotus à curia, priuatam vitam egit, nullamque deinceps Reipublicæ partem attigit; auctor insignium, rebus gestis familiarum, Polubinsciorum, ac Trubeciorum Ducum.

*Andream
Vigundum
libertate
donat.*

A. 1394.

*Suidrigelone insti-
gato, Cru-
cigeri bel-
lum adori-
nant.*

Stabilitâ per hyemem in Lituania pace, Iagelonem Poloni regni negotia reuocârunt. Suidrigelo verò incitare Crucigeros pergebat, vt per hybernâ quietem bellum in primam ætatem apparare non negligerent. Non ordinarius modò exercitus nouis per Prussiam delectibus auctus est: sed etiam è vicina Silesia, Austria, atque adeò totâ Germaniâ, non modica auxilia contracta; multis ad honorariam militiam etiam ex Anglia, & Gallia, concurrentibus. Ordo siquidem ille Teuthonicorum equitum, quos vulgò Crucigeros vocabant, ob perpetuum armorum studium, pro theatro militaris gloriæ, eâ tempestate habebatur: quare non modò stipendijs actis celebres, ac emeriti milites, sed etiam expertissimi bello Duces, in Spem augendi Nominis, in Prussiam ex regnis Christianis confluebant. Conradus Magister equitum non suo tantum, sed exterorum quoque exercitu fretus, adulto vere in Lituaniâ mouit: ab vtraque Nemeni ripa agros latissimè populatus, aliquot arces Lituanis, Samogitisque eripuit. Legionibus ab agrorum populatione ad Mariæuerdum insulam contractis, antequam in profundiora Lituaniæ duceret, celebratissimum Prussorum annalibus, conuiuium in eadem insula eum instruxisse scribitur. Adhibiti mensæ Duces omnes, ac præcipui equitum, eo ordine, quem cuique eximie virtutis dignitas fecisset. Caput mensæ cessit Equiti Austrio Kinodiut, quòd solus sexaginta Turcas, se insequentes, occidisset. Proximus ei accubuit Fridericus Marchio à Misnia, ob

*Conuiuium
celebre
prælio
præmittitur*

præro-

prærogatiuam familiæ, ex qua nemo vnquam ordinem deseruit. Tertius Comes Hildermirdus natione Scotus, quòd eo parente natus esset, qui vt Regem seruaret, se ipsum neci obiecit. Tum Comes Rupertus, ob imperium Romanum, ad quod vocabatur, spre- tum. Conradus deinde ipse, conuiuij illius structor, ob sponsam ætate ac formâ florentissimam, gratiâ ordinis Teuthonici desertam. Vestphaliæ signifer Degenhardus, quòd aduersarijs, qui parentem suum occiderant, veniam indulgisset. Fridericus Eques quòd nihil vnquam negasset ei, qui interposito D. Gregorij nomine aliquid postulasset. Denique reliqui, pro merito quisque. Conuiuium non ad militarem frugalitatem, sed ad vrbanas delicias instructum, horas quinque tenuit, ac quingentis marcarum millibus constitit. Nam non cibi modò ad luxum apparati incredibili copia apponebantur, sed etiam utensilia omnia, argentea atque aurea, mensæ illata, conuiuiis cedebant. Hoc veluti congiario militari, animatis Ductoribus, Conradus rectà mouit contra Vitoldum, ignarus tantis impensis ad lanienam eos saginatos. Idem enim annalium Prussicorum scriptor, qui conuiuium hoc memorat, confirmat pugnatum fuisse cum Vitoldo ad Vilnam, victum-
A Vitoldo
profligantur.
 que eo prælio Conradum, triginta suorum millia in acie amisisse. Cæterùm apud Lituonarum rerum commentatores, nulla aut conuiuij huius, aut tantæ cladis mentio reperitur. Quod si superioribus annis hæc contigisse, quispiam contendat: necesse erit alios à Vitoldo

A. 1394. do & Conrado Duces, ei bello assignare. At comper-
 tum habetur, hoc primùm anno, cum ingentibus ex-
 terorum subsidij bellum à Conrado contra Vitoldum
 gestum esse, atque post vastatos agros, Vilnam obli-
 gione cinctam. Per duos menses nihil omisit Conra-
 dus, eorum, quæ ad capiendas vrbes, à peritis adhibe-
 ri solent: posteaquam verò ea omnia frustra fuere, Sui-
 drigelo ad fraudes se conuertit. Impigro è familiaribus
 iuueni mandat, vt transfugæ specie in urbem transeat:
 si fortè fidem inueniret, atque intra mæniamittere-
 tur, quæreret idoneos, sibi quæ fauentes, quorum ope-
 rà vtriusque arcis munimentis ligneis, ignis simul subij-
 ceretur. Receptus absque metu prodicionis, veluti trans-
 fuga, non alios designati facinoris arbitros ministros-
 que adsciscit, quàm græcæ religionis Monachos Rus-
 sos. Illos Suidrigeloni, sectæ suæ eximio fautori, non
 parùm obnoxios faciliùs posse sollicitari sperabatur, fa-
 ciliusque destinata exequi, quòd reuerentiâ religionis,
 huc atque illuc per otium circa mænia commeare, li-
 berè ab excubitoribus permitterentur. Non fuit opus
 magnâ contentione, vt persuaderetur scelus: onerati
 promissis, exhibitâ quoque non modicâ pecuniâ addi-
 cunt operam: monetur Suidrigelo vt in occasionem
 expeditos haberet oppugnatores. Successisset procul
 dubio facinus, nisi ex eorum ipsorum Monachorum
 numero quispiam, siue pietate in patriam, siue spe ma-
 ioris quæstus permotus, consilia proditorum arcis Præ-
 fecto indicasset. Hostes in omnia intenti, cùm instru-
 ctas

post Vilnā
 frustra op-
 pugnatā
 vi,

& fraude
 Suidrige-
 loni.

etas ad oppugnationem copias, condicto tempore in- 4.1394.
 tra vallum tenuissent, vbi nihil ab arcibus moueri ad-
 uerterunt, euulgatam fraudem coniecerunt, despera-
 toque vltiore successu paulò post obsidionem solue-
 runt. Non procul inde Vitoldus suas copias habebat; *Mutis se*
 sed prudens conferre castra non audebat: quod non *in uicem*
 ignoraret, & armorum genere, & bellatorum multitu- *cladibus*
 dine, longè validiorem Crucigeris exercitum esse. So- *Crucigeri*
 litâ nihilominus celeritate non mediocriter afflixit ho- *ac Lituan*
 stem. Cùm tempus obsidione trahitur, expedito equi- *affligunt.*
 te semel iterumque Prussiam inuasit, ac obuijs vasta-
 tis reuersus in Lituaniam celeriter, non pabulatores mo-
 dò securiùs palantes, sed vigiles quoque pro castris ex-
 cubantes, intercipiebat: in castra ipsa, alibi tumultu
 excitato, alibi cæde editâ, incurfabat. Neque minùs in-
 festum iter redeuntibus fecit: modò auersa agmina,
 modò alas à lateribus, carpere; modò præcursores in-
 sidijs excipere. Fulguris instar suos huc atque illuc cir-
 cumagebat, tanto successu, vt damna Lituaniæ, Cruci-
 gerorum damnis exæquâsse existimaretur. Crucigeri
 reductis in Prussiam copijs non diu quieuerunt: trifariam
 diuiso exercitu, diuersas Lituaniæ Prouincias populati
 sunt per hyemem. Mareschalcus ordinis Henricus Tet-
 tinghar ipsam Lituaniam, Vlrucus Iuningen Iudex
 Sambienfis, frater Magistri, Miednicenses ac Rosie-
 nenses in Samogitia agros, Conradus Koborg Balgen-
 sis Præfectus Drohicensem in Podlachia tractum. Non
 tamen impunè: nam eâdem hyeme Crucigeris ad hy-
 berna

1394. berna digressis, Vitoldus insperato, cum leuiore equitatu in Prussiam irrupit, ac circa Insterburgum omnibus præuastatis, vicem hostibus refudit.

*Vitoldus
subiectos
sibi Duces
aggreditur*

Post biennale cum Crucigeris bellum, mutuis quidem cladibus, maiore tamen Lituaniæ damno gestum: de instaurandis propè collabentis Principatûs viribus Vitoldus agitare secum cœpit. Quantumuis Suidrigelo quiesceret, à Crucigeris nihil quieti sperari posse, quos non pacis studio, sed respirandi necessitate, arma dimisisse, campoque excessisse constaret: Prouincias Prussis conterminas, Lituaniam, Podlachiam, Samogitiam hostium populationibus miserè afflictas, ærario Principis diuturnis sumptibus exhausto, impares fore vltiori bello: remotiores verò, Kiiouiam, Seueriam, Podoliam, Regionum fratrum ambitione, vix in Vitoldo supremam Magni Ducis auctoritatem agnoscere; nedum aliquid in bellicos vsus, contra Lituaniæ hostes, aut militis aut pecuniarum conferre velle: si tamen ad obsequium veteri more Magno Duci debitum adigerentur; haud dubiè non exiguam virium accessionem futuram. Præcipui Ducum erant, Demetrius Korybutus Dux Seueriæ, Volodimirus Dux Kiiouiæ, Theodorus Coriathus Dux Podoliæ, opibus ac milite potentes. Eorum itaque animos prius experiri instituit, missis legatis, qui pecunias ex eorum Prouincijs, in ærarium Magni Ducis Lituaniæ, inferri olim quotannis solitas, repeterent. Siue collato consilio, siue suo quisque impetu, ferociùs omnes legatis responderunt; ac præsertim

sertim Demetrius, ante alios, alieni imperij minùs patiens. Respondit ille: Olgerdo se Magno Duce Lituaniæ progenitum, Iagelonis Regis fratrem, nihil Vitoldo debere. Frustra in se captiosis legationibus aliena imperia extendi, qui fraternum etiam non priùs ferre cœpisset, quàm armis domitus. Abundè Vitoldo à se concessum, quòd permetteret eum quietè imperare in Lituania, cuius ipse hæres esset. Permitteret igitur vicissim Vitoldus Demetrio, æquo cum alijs Ducibus iure, in solo Rege supremam potestatem agnoscere. Si verò tributarium sibi eum velit habere, necesse esse, ut priùs hostem sentiat. Longè magis è re sua Vitoldum facturum, si omisâ tributi ac subiectionis omni mentione, amicum seruaret. Noti erant Vitoldo, hominis feroces spiritus: quare cùm non aliud, quàm quod datum est, responsum animo præcepisset, maturè per Lituaniam ac Samogitiam collegerat copias, quas reuersis legatis contra Demetrium duceret. Verùm neque Demetrium latere poterant Vitoldi consilia: cùm ex ipsa legatione constaret, bello materiam quæsitam esse. Lecto properè exercitu, auxilijs quoque Tuerensium auctus, ne bellum intra suas ditiones acciperet, prior in Lituaniam mouit. Ad Niekudouum collata castra; neque diu cessatum à prælio; eductæ in aciem copiae acriter concurrerunt, cùm fortuna neutrò inclinans ad plures horas pugnam protraheret: tandem Russo- rum acies primò nonnihil turbari, ac pedem aliquantum referre. Id verò ubi sensit Vitoldus, totis simul vi-

Cum Demetrio Senneria Duce colligit.

A. 1395.
*Profligat
 Seuerios.*

ribus cōnnisus inclinatos impellere, turbatis instare; denique cum fortissimorum cuneo in mediam se aciem inserit, quā perruptā, Russos in effusam fugam coniecit. Misso leuiore equitatu qui fugientes sequeretur, omniq̃ue studio caueret, ne aut locus, aut otium sese recolligendi victis daretur: ipse lectis spolijs cum robore exercitūs in Seueriam successit. Caput Prouinciæ erat Nouogrodecum, vrbs perampla, non priuatorum tantum opibus, sed Principis etiam gazā, opulenta: nam & ab antiquo sedes Seueriæ Ducum fuerat, & Demetrius ibi coniugem liberosq̃ue habebat, atque ab infelici pugna, cum præcipuis suorum eò se ex fuga contulerat. Quamquam verò & defensorum copiā, & vallo (vti mos gentis eo tempore ferebat) ligneo, satis valida esset, oppugnare tamen eam Vitoldus ausus est. Multum omninò intererat eā potiri, quòd miles refici, ærariumq̃ue insigniter iuuari ex præda posset: & Demetrius captus, prorsus debellari. Obsidio longiore tempore egere videbatur: verendum autem erat, ne mora victoriæ cursum abrumperet, cæteris Russiæ Ducibus ad propulsandum à Demetrio periculum concurrentibus, quòd, eo oppresso, omnibus commune futurum esset. Totum itaque rei benè agendæ momentum à celeritate pendebat. Quare Vitoldus cum decreuisset coronā urbem aggredi, vocatis ad se tribunis ac præfectis imperat: omnia ad vim comparata habeant, militemq̃ue quā priuatim, quā publicè moneant. Vrbe non capta, victoriam nuper in campo partam, non quietis,

sed

sed calamitatum in Lituania sementem fore: verum *Al. 1395.*
 eius victoriæ fructum, vnico vallo clausum sub eorum
 oculis, ac manibus positum esse: non curarent mænia,
 pro quibus starent profligatorum reliqui ex recente pa-
 uore necdum animis receptis: nihil esse ampliùs neces-
 se, præterquam audere, & solitâ alacritate hostem ag-
 gredi, adnitique aliquantum; id si facerent, victores vno
 impetu euasuros: amplitudinem vrbs audaciæ incita-
 mentum debere esse, quòd quantò amplior esset, tantò
 opulentiores victoribus prædam seruare. Hæc Vitol-
 dus coram Tribunis; eadem tribuni ac præfecti apud
 vulgus militum; eadem milites per contubernia iactare
 ac exaggerare: vnde mutuis cohortationibus inflamma-
 to exercitu, quisque prælij signum auidè expectare. Da-
 to tandem signo, tanto ardore ac impetu in mænia ac
 hostes vndique procursum est: vt licet hostis impigrè
 certaret, iam tamen appareret eum de victoria despe-
 rare; magisque necessitate pugnandi, quàm spe vincen-
 di decertare. Nihil verò ita perdidit Demetrianos, vt
 incendia pluribus simul locis coorta: ignes enim ad
 eum vsum instructis machinis ciuitati iniecti, facilè te-
 cta ædesque ligneas corripiebant; & per cuniculos sub
 ipsas munitiones ab aliquot partibus perductos, securè
 Vitoldiani commeantes, flammis turribus portisque
 subiiciebant. Tam ancipiti malo propugnatores distra-
 cti, cùm in vtrumque non sufficerent, vrbs capta est,
 atque direpta. Priuatarum ædium præda, promiscuè
 militi; Principis Demetrii thesauri, & quidquid opum

A. 1395. Seueriam Lituaniam subijcit. in arcem aut templa comportatum fuerat, Vitoldi fisco cessit. Vniuersâ deinde Seueriâ, nullo negotio sub vetus Magni Ducis Lituanix ius receptâ, Prouinciæ Præfectus impositus, qui eam pro Vitoldo obtineret, prouideretque, ne quid belli à Demetrianis emergeret. Demetrius cum coniuge ac liberis Vilnam ablegatus, diu in superiore arce detentus est: neque prius libertati restitutus, quàm Alexander (vulgò Holha) Dux Rezanensis, multis precibus interuenisset, ac vadimonio adpromisso, Vitoldum conciliasset. Atque, vt nihil ad domandos contumaces spiritus potentius est aduersâ fortunâ, iam Demetrius in diuturno carcere didicerat subesse. Post obligatam iureiurando, erga Vitoldum eiusque successores Magnos Lituanix Duces, fidem, amplas possessiones ab eo accepit Braslawiecium, Winniciam, Cremeneciam, Sokolecium; quibus contentus Seueriam ambire desijt. Vir multis nominibus celebris, Zbarazij ac Wisniewiecij ciuitatum conditor, à quibus desumptos titulos, cum sanguine Korybutano Duces Zbarazij, ac Wisniewiecij, Demetrij posterij, ad nostram ætatem deduxerunt, Imperatoriâ gloriâ, nemini per Poloniam ac Lituaniam secundi.

Volodimir Kiiouiam adiunxit. Demetrio domito contra Volodimirum Kiiouix Ducem, arma Vitoldus vertit. Duo in publicum probabantur, quæ belli illius indignitatem apud vulgus emollirent: par in primis Volodimircum Demetrio causa, tum recens cum Iagelone pactum, quo vrgeri videbatur Vitoldus ad Kiiouiam proprijs impensis Skirge-

loni

loni afferendam. At re ipsa priuatarum offensus memoria vindictam fodicabat, quod Vitoldo in Prussia exulante, Volodimirus maximè lageloni obstitisset, ne Vitoldum Magnum Ducem renunciaret; auxilijsque suis iuisset, cum Podlachia, Grodna, cæteræque possessiones armis regijs, Vitoldo adimerentur. Neque Volodimirus spes suas clade Demetrii metiri: intrepidè bellum apparare; quidquid ad repellendam vim spectaret, neque negligere, neque segniter curare. Vitoldus, ut Skirgelonis causam se agere probaret, Owru-
czam, Zitomirumque arces vi expugnatas Skirgeloni attribuit: inde contra Volodimirum, qui iam in campum prodierat, duxit. Antequam castra conferrentur per opportunè à lagelone missi primores Poloni adfuerunt: eorum interuentu, & fraternæ acies parricidali prælio abstinuerunt, & belli Duces certis conditionibus concordiam inierunt. Volodimirus Kiiouix Ducatum resignauit Skirgeloni: Vitoldus Volodimiro perpetuo iure donauit Kopylum cum latifundijs ad triginta leucas excurrentibus. In ea deinceps portione Volodimirus, conqueuit, neque aliquid deinceps molitus est: habebat satis, extra inuidiam & periculum, eas possessiones pro posteris exornare. Conditâ ciuitate Slucko, per Alexandrum filium (popularibus Olekonem) Slucensium Ducum nomen, ut dignitatis gradu humilius; ita rerum fortiter pro patria, præsertim contra Scythas, gestarum, maiestate amplius; ad posteritatem transmisit.

Skirgeloni attribuit.

Skirgelo

A. 1395.
Skirgelo-
ne veneno
extincto.

Skirgelo neque moram passus, sine qua arces promissæ ordine consignari non poterant, loca aliqua vi occupavit: inquieto ac suspicaci animo, omnia æquo tardius, neque ex fide fieri videbantur. Verùm hanc novi Principatûs voluptatem, tam impotenter quæsitam, aliena improbitas, non diuturnam ei fecit. Cùm enim in venandi oblectamenta effusior Skirgelo, ad propinquum Russorum Monachorum prædium diuertisset, post lautiores cænam, ubi potu incaluit, absque prælibatore hilariùs poculis certanti, eorundem Monachorum præpositus, Metropolitanus Antistitis Kiiouiensis Vicarius venenum clam affudit. Scelerato exemplo, sed multis optabili euentu; cum vitâ Principis inuisi, fata eorum, quorum malo victurus erat, prærepta sunt. Intra paucos dies vi mali consumptus Kiiouia obiit: Kiiouienfes uti in viuis ob prodigam liberalitatem carum cum habuerunt; ita mortuum regio funeris apparatu, in celebres eius regionis cryptas intulerunt. Suffecit ei Vitoldus Ioannem Algimundum Holsanensem Ducem, suarum expeditionum, exiliorumque indiuisum comitem, non tamen Ducis Kiiouia titulo, sed solâ Gubernatoris potestate.

Algimundum ei
præfuit.

Theodori
Podoliae
Ducis præ-
lio fundit.

Solus iam restabat Theodorus Coriathus Dux Podoliae, qui ex sociorum clade nihilo, aut modestior aut timidior, eò maiore curâ bellum instruebat, contra Vitoldum, quò certior erat soli sibi illud gerendum. Antevisum hostem, confertaque arma, ex solâ sociorum fortunâ, animo vinci, nimis quàm turpè esse, aiebat: sape-

rent

rent illi alienis malis, qui nihil spei domi suæ haberent, *A. 1395.*
 sibi neque Vitoldi felicitatem, quæ victoribus perquam
 lubrica est, adeò æstimandam, neque vires proprias es-
 se contemnendas. Cum valido itaque exercitu, quem
 per Podoliam, & Valachiam collegerat, Vitoldo ad
 Brassauiam occurrit. Vitoldiani geminâ victoriâ fero-
 ces, tanto ardore in hostem iuerunt, vt prope vno im-
 petu eum profligauerint. Effusis in fugam suis, instan-
 te acriter Vitoldo, agrè Camenecum Theodorus eua-
 sit. Non poterat tam properè instaurare copias ad rem
 aperto campo restituendam; arcem itaque validis præ-
 fidijs firmat, certus inde bellum trahere. At Vitoldus
 victoriâ, prius quàm eius fama consenesceret, celerri-
 mè ad finiendum bellum vsus, non Cameneco, cuius
 oppugnatio difficilior, nihil spei ad celeritatem facie-
 bat, robur exercitûs admouit: sed copijs diuisis, propè
 fugientium tergis inhærendo, varia Podoliæ castella,
 oppida, arcesque improuisus inuasit. Ijs partim metu,
 partim voluntate, fortunam victoris secutis, cùm nihil
 aut Demetrio ad spem, aut sibi ad periculum totâ Po-
 doliâ remansisset, Cameneci oppugnationem orsus est.
 Vix tamen aliquid sub ea arce profecisset, cuius admi-
 randa naturæ beneficio munitio, omni hætenus vi ac
 industriâ humanâ, superior permanfit. Sed quid tam
 tutum, validumque quod discordiâ non pereat? quid
 tam inaccessum, quò animorum dissensio non pene-
 tret? Siue Vitoldi artibus, siue alia ex causâ, ortis inter
 Podolios ac Valachos diffidijs, velut strato ruinis mu-

*Podoliam
universâ
occupat.*

*Camenecum
deditione
recipit.*

A. 1395. ro, via hosti, aperta est: omnem communis salutis tuenda curam, apud exacerbatos aduersum se animos, priuata odia restinxerant. Mittuntur legati de tradenda arcis conditionibus acturi: quibus, cum Vitoldus nihil pacati respondisset; omnia eius arbitrio ab obfessis permessa sunt. Arce dedita, Podoliâ vniuersâ Lituaniæ rursus adiunctâ, præsidia ac præfecti Lituaniæ originis arcibus oppidisque sunt impositi. Theodorus Dux, cum familia, Vilnam abductus. Pupugit ea res non leuiter Polonos, veritos ne veteres eorum in Podoliæ possessionem prætensiones Vitoldi victoriâ antiquarentur: præsertim, quod Vitoldus, haud immemor bellorum, quæ Lituani Olgerdo Duce gesserant, vt Scythas Podoliâ depellerent, eam Prouinciam non solum tanquam recentis victoriæ præmium, verum etiam tanquam antiqui iuris ditionem se obtinere, non dissimularet. Multis proinde laborandum Iageloni fuit, vt Vitoldo non inuito, ius Polonorum assereret. Verum Vitoldus, eâ maximè causâ, vt Polonos Regi magis deuinciret, flecti se tandem permisit: impensarum tamen nomine quadraginta millia æris Polonici (florenos dicimus) postulabat. Pecuniâ, quod publicum ærarium exhaustum bellis esset, à Spitkone de Melstin Palatino Cracouiensi suppeditatâ, Camenecum, Smotriciam, Skalam, Czeruonogrodecum, Regno ac Regi restituit: quæ deinceps possessiones Spitkoni fiduciario iure, à Rege sunt attributæ. Eadem occasione inter Regem, ac Vitoldum conuenit, vt Seueriæ Ducatui, pro Magno Lituaniæ

*Cum Podol-
nis de Po-
dolia pos-
sessione
transigit.*

*Theodorū
Sąwisłko
Ducem Se-
ueriæ re-
staurat.*

niæ

niæ Duce, Dux Theodorus Sanguszko præficeretur. A. 1397.

Pacata iam videri poterat vndique Lituania, si quiescere voluisset Suidrigelo: at ille crescente ex Vitoldi successibus inuidiâ, ampliùs furere; eo quæ audaciùs, quod alienis vt armis, ita & periculis fureret. Crucigerorum in Prussia & Liuania Magistros assiduò contra Vitoldum sollicitabat. Ad VIII. Id. Febr. Lituaniam, tum Samogitiam fædè vastârunt. Vitoldus copias adhuc per *Crucigeri
Lituaniam
vastant.
1396.*

Russiam in hybernis habebat: paucis autem cohortibus, cum quibus in Lituaniam redierat, nihil momenti agi poterat, siue populantibus occurrisset, siue abeuntes insequi voluisset. Ne tamen impunè hosti ea excursio abiret, contractis quàm primùm suis, Liunioniam inuasit; agros populatus Dinemburgum ad Dunæ ripam vi expugnauit. Non ambigo eo etiam maximè confilio arma à Vitoldo in Liunioniam versa fuisse, quod per exploratores constitisset, Suidrigelonem ex Prussia in Liunioniam transisse. Metuebant autem prudentiores, *Suidrigelo
in Liunioniam
transit.*

ne inde in propinqua loca, hætenus Crucigerorum vastationibus intacta, aliquid moliretur. At Suidrigelo aliò animum ac consilia flexerat. Videbat illo latrocinij potius, quàm belli, genere, quo per intervalla subitis irruptionibus Lituania ac Samogitia infestabatur, solos Crucigeros saginari; se perinde inope ac exule remanente. Cum Russis ergo proceribus agitare cœperat, de rationibus Russiæ occupandæ, ex qua suis auspicijs, bello Vitoldum persequi posset. Non adeò dissita à Liunioniæ finibus, Albæ Russiæ Prouincia opulenta, Vite-

1396. pſcia, à Theodoro Wioſna Regiarum in Lituania venationum præfecto, pro Iagelone Rege obtinebatur. Eſſi enim iam ante fuiſſet per Olgerdum Lituaniæ Principatui adiuncta, Iagelo tamen eam, velut paternæ hæreditatis portionem ſibi retinuerat. Cæterùm (vt ferè fieri ſolet, cùm regiarum cupiditatum miniſtris conſinia regnorum committuntur) minùs ſolicitè, ne dicam, negligentius, tanquam extra periculi ſuſpicionem habebatur: Vitoldus quoque, vt in re aliena, pericula eius aut ignorabat, aut diſſimulabat. Suidrigelo itaque Ruſſorum prodicionis ſecurus, exploratis per Polocenſes ſiluas vijs, tacito agmine tranſgreſſus, cum aliquot Liuonici militis millibus Vitepſciam inuadit; ciuitatem Vitepſcum, geminamque arcem, non ſolùm operibus, ſed etiam opportunitate loci, eximiè munitam, nullo negotio capit: inde Orſzam, ac reliqua inter Boryſthenem, & Dunam loca, Ruſſis ſponte ſub imperium eius concedentibus, in poteſtatem redigit. Celerrimis nuncijs Iagelo ea de re edoctus, non tam damni ex Prouinciæ iactura, quàm ignominix (Præfectum enim Prouinciæ Wioſnam Suidrigelonis mandato ex muris præcipitem actum, ceruicibus fractis, periſſe nunciabatur) impatiens, Vitoldo mandat, ne priùs quieſcat à bello, quàm recuperatâ Prouinciâ, oppreſſoque Suidrigelone.

*Vitoldus
contra Sui-
drigelonē
mouet.*

Vitoldus ſuapte in id bellum promior, quòd Albæ Ruſſiæ Prouincias cuperet obſequentiores imperijs Magni Ducis Lituaniæ, quàm ſe exhiberent; lubens eam curam ſuſcepit. Orſzâ per breuem vim expugnatâ,

Druckum

Druckum mouit. Drucenses enim Principes, primo-
 rum Russiæ Regum progenies, sub initia horum mo-
 tutuum minùs Vitoldo addicti, Suidrigelonem apertè fue-
 rant secuti; at repentino bello oppressi, maluerunt in-
 certam Vitoldi clementiam supplices, quàm armati
 ferrum experiri: neque difficulter post obligatam Vitol-
 do, eiùsq̃ue successoribus iureiurando fidem, veniam
 obtinuerunt. Georgius quoque Suetonslaides Smolen-
 scensium Princeps, quamquam in absentem Vitoldum,
 non dubium se hostem gessisset, præsentium armorum
 terrore, inimicitias dissimulauit, atque vt fortunæ con-
 silia applicaret, copias suas Vitoldo coniunxit. Smo-
 lenscensium accessione auctus Vitoldi exercitus, Vi-
 tepscum ductus est. Mensem integrum oppugnatio te-
 nuit: non quia neglectum est aliquid, quod in eiùsmo-
 di euentibus probatum profuerat; sed quia Suidrigelo-
 nis non tam exhortationibus, quàm imperijs & minis
 animati præsidarij, ac præsertim Liuones, summâ con-
 tentione resistebant. Trigesimo demùm die Vitoldiani
 in arcem inferiorem per stratos ruinis muros perrupe-
 runt: occupatis mænibus, pauci ad cædem sunt inter-
 cepti. Desperatis enim rebus magno tumultu milites
 iuxta ac ciues in superiorem arcem, montis iugo im-
 positam, euaserant. At hoc ipsum, ad celeriores perni-
 ciem plurimùm contulit. Quo maiore numero pro-
 miscua cum liberis ac coniugibus, multitudo conflu-
 xerat, citiùs omni absumptâ annonâ, fames primùm
 (validissimus ad expugnandas arces aries) subsecuta,

A. 1396.
*Proceres
 Russorum
 domas.*

*Vitepscum
 obsidet.*

Vi capit.

A. 1396. mox ab intolerantiâ famis, priuatorum contra Suidrigelonem occultum murmur, tum aperta plebis gregarijque militis seditio. Cùm pauci hostem, nemo famem, diutiùs sustinere vellet, Suidrigelone nequidquam obfistente, tumultu, non consilio aliquo, larx Vitoldi arbitrio permissa est. Vitoldus recuperatam Prouinciâ atque castella Lituano præsidio communiuit: Suidrigelonem captiuum, cum victoriæ nuncio, ad Regem misit.

Smolenscum Georgio Duci ademptum.

Confecto eo bello victor exercitus in Lituaniâ dimittebatur, cùm nunciatur Smolenscensium Principem Georgium, ex socio repenti hostem factum, in reditu ex castris Vitepscensibus, magnam Orszani fundi partem hostiliter inuasisse, eiectisque possessoribus, agros inter suos clientes partitum esse. Expostulanti per legatum Vitoldo de iniuria, non modò nihil pacati, sed etiam arroganter respondebatur. Socer enim Georgij Dux Rezanensium Holha, exsurgente in vicino Vitoldi potentia, mistâ metu inuidiâ ager, augebat iuueni animos acturbulenta consilia. Vitoldus malum in ortu compescendum ratus, signa Lituaniâ petentia, in Russiam absque mora redire iubet: Orszano agro hostes depellit, Smolenscum rei caput, bello petit. Georgius, vti mos quibus in lingua Mars totus, postquam aduertit rem ad manus deductam, neque viribus, neque animo, in bellum suffecit: non aperto campo credere, non Smolenscensibus vallis fidere: præmaturâ fugâ, cum coniuge ad socerum, belli facem, euasit.

fit. Deserti à Principe Smolenscenses, eò melioribus conditionibus, quò maturius, cum arce atque Vniuersa prouincia sub imperium Vitoldi concesserunt. Hlebus quoque Georgij frater facilè impetrauit, ne innoxium, vtì videri volebat, fraterni criminis, par cum fratre discrimen, eum inuolueret; si antiquo maiorum suorum patrimonio exueretur. Substitutus Georgio Hlebus non diu in fide mansit, Rezanensi ignem, materiamque rebellionis ministrante: quàm primùm Vitoldus in Lituaniam mouit, Hlebus ad fraternum genium redijt; ausus apertè imperia Vitoldi aspernari, & obsequium erga Magnum Lituaniæ Ducem, cum vniuersa Prouincia excutere. Importunè omnino is motus Vitoldo acciderat aliud bellum totis Lituaniæ ac Russiæ viribus meditati. Et si enim in promptu copias habebat, quibus rebelles Hlebi spiritus reprimere poterat, dolebat tamen militis & temporis iacturam. Mutua siquidem, licet inæqualia, vincientium ac victorum damna esse; atque vt ferrum cædendo ligna, obtundi, ita exercitus vincendo, consumi necesse est: quidquid autem gerendum est suo tempore eget ac morâ. Veritus itaque Vitoldus, ne si contra Hlebum moueret, dum eâ expeditione & tempus & miles teritur, Russorum ad Scythicum bellum ardor consenesceret: ita consilia in Smolenscensem intenta dissimulauit, vt vicini Duces, ipseque Hlebus, priùs intellexerit Smolenscum à Vitoldo occupatum, quàm Vitoldum ex iniuriæ sensu ultionem meditari.

A. 1396.
Hlebo eius
fratri at-
tribuit.

Hlebo re-
bellate in-
iuriâ dissi-
mulat.

A. 1396. *Scythici belli occasione Helibum fallis.* Celebratissimus Scythicorum populorum, trans Volgam habitantium Ductor, Latinis dictus Tamerlanes (Russis *Temirkucien*, Scythis *Temirkutki*, Moschis *Temirakszak*, id est felix, aut claudum ferrum) Tachtamem Scytharum quoque regulum bello oppressum, paternis ditionibus eiecerat. Tachtames cum præcipuis primorum, quos *Murzas & Vlanos*, vocant, ad Vitoldum confugit, faciliq̃ue negotio persuasit, vt restituendi illius in auitum regnum cogitationem susceperet. Non ignoro proditum esse à quibusdam, augendæ famæ imperijq̃ue proferendi cupiditate tam audax consilium à Vitoldo admissum esse. At perpendenti, quòd quantacunq̃ue ea fuisset, bellis Prussicis abundè exfatiari potuisset, propius longè verò videtur, eum ex Russiæ seruandæ sollicitudine Scythici belli curam suscepisse. Cum enim Tamerlanes magnâ orbis parte euastatâ, fractâq̃ue Baiazetis Turcæ potentiâ, reliqua regna magno metu concussisset: inprimis timendus erat vicinæ Russiæ, Scythicas vires, fatales sibi, non semel expertæ. Monitis itaque vniuersæ Russiæ Regulis, quantum periculi à Tamerlane immineret; quantum securitatis accederet, si Tachtame in patrocinium recepto, præcipui Scytharum populi, in amicitiam belliq̃ue societatem pertraherentur, procul dubio accessuri ijs, quos pro ipsius Scythiæ libertate arma sumpsisse viderent: quàm faciliè victoria sperari posset, si vniuersæ Lituanix ac Russiæ vires contraherentur. Ipse Vitoldus ad Smolensciæ fines cum exercitu consedit. Inde rursus ad

ad singulos datis literis, permouit, vt in castra frequen- A. 1396.
 tes conuenirent, de vltioribus belli gerendi rationi-
 bus præsente ipso Tachtame, quem secum duxerat,
 consilia in commune collaturi. Eâ occasione Hlebus
 quoque Smolenscensium Dux in castra aduenit: vbi à *Smolenscia
Lituania
adiungit.*
 Vitoldo tamdiu varijs hospitalitatis officijs detentus est,
 donec Smolenscum cum vniuersa Prouincia, à Vitol-
 dianis occuparetur. Tum primùm depositâ personâ fa-
 bula detecta est, cùm Smolenscum iter fuisset præclu-
 sum. Amplissima nihilominus ei Vitoldus latifundia
 donauit cum Polonna arce, vt eâ hæreditate Smolen-
 scia desiderium temperaret. Quamquàm verò eius oræ
 Præfecturam, viro impigro, Basilio Iamonto Borey-
 kowicz demandâset: ne tamen in nouo rerum statu,
 per ipsius absentiam, turbarum aliquid enasceretur; ali-
 quantùm Smolensci Vitoldus hæsit. Intereâ copias bi-
 fariam partitus, Simoni Linguenio Miscislaiensium
 Duci in primis negotium dedit, vt Litواني exercitûs
 parte Rezanensem Principem, auctorem turbatæ Rus-
 siæ aggrediretur. Deinde Olgerdo è proceribus Litua-
 niæ, vt cum reliquis Lituanis, atque vniuerso Russo-
 rum exercitu, desertos campos transgressus, trans Vol-
 gam Tanaimque penetraret: itinera, situm locorum,
 vires ac consilia hostium exploraret, & si Superi occa-
 sionem offerrent, fortunæ animique experimentum,
 in sequentis belli præludia, fumeret. Vtraque expedi-
 tio ex voto cessit. Simon Linguenius cum Rezanensem *Rezaniam
Vitoldiani
vastant.*
 nullibi se opponere ausum, elicere in campum nequi-
 uisset:

A. 1396. uisset : omni illius ditione , quæ Oca & Tanai fluuijs clauditur , ferro ac igne uastata , incolumem prædâ-
 que grauem exercitum reduxit. Olgerdo plus operis fuit. Emensus desertos campos , fortè ad Tanaim cum castris confederat : cum tres fratres Crimensium , Kirelensium , ac Monlopiensium scytharum Regulos , ingentem exercitum ducere nunciatur. Tanto interuallo in hosticum progressis , nulla spes ex fuga supererat : vincere necesse erat , viuere uolentibus. Ipsa ergo vincendi necessitas , ad pugnam animos Olgerdianis auxit. Commisso prælio , semel iterumque suo more incurrentes Scythas fortiter reiecerunt. Sparsi per campos pernici cursu Scythæ , repentè in legiones conuolare solent , actâque in gyrum uniuersâ acie , mox quâ minimè timeas , globo facto irrumpunt , iterumque se prælio eripiunt , ac rursus resumpto impetu cursu in pugnam redeunt. Reiecti itaque semel iterumque Scythæ , non pariam alacritate prælium instaurabant. Lituani aucta ex vincendi spe audaciâ , animosius abeuntibus signa inferunt , atque turbatis eorum gyris ad pugandum collato pede cogunt. Cæsis neque infimis , neque paucis , atque adeò ipsis Regulis , reliquum exercitum in apertam fugam impulerunt : magna strages in pugnantes , ac fugientes edita. Nuncius eius victoriæ , victorque ipse Olgerdus , Vitoldum adhuc Smolensci , vallo arcem munientem , deprehendit.

Ad Tanaim cum Scythis pugnatur.

Scythæ profligantur.

Vitoldus cum Russis bellum gerit.

Felix eius expeditionis euentus incredibiliter Rus-
 siæ Principes ad bellum Scythicum accendit , atque in-

inprimis Basilium Moscuæ Ducem: hic datâ nuper in
matrimonium Vitoldo filiâ, visendi Generi causâ Smo-
lenscum aduenerat, vbi siue reliquorum Ducum ex-
emplo, siue initæ affinitatis respectu, non illibenter fæ-
deri contra Tamerlanem accessit, militem pecuniasque
pollicitus. Vitoldus ex faustis initijs ad vltiora excita-
tior, Tachtamem cum alijs exulibus in Lituaniam præ-
mittit: publico sumptu liberaliter habendos: mox ipse
augendarum copiarum causâ properat. Institutis per
hyemem, quàm maximis, delectibus, vniuersas copias
Kiiouiam maturè conuenire mandat: atque isthic vl-
teriora mandata præstolari. Ipse quoque ordinandis
non nihil per Lituaniam rebus moratus, cùm primùm
gerendo bello apta tempestas adfuit, ad exercitum ve-
nit. Kiiouiâ motis signis, tacito agmine Azouiam con-
tendit. Superato ad Azouiam Tanai, priùs Scythiis pu-
gnandum fuit, quàm nuncius de aduentu Vitoldi ve-
nisset: in ea pugna ingenti clade Trans-Volgensium &
Nahaiensium populorum exercitus, attriti sunt. Capti-
uorum integræ tribus (Hordas illi vocant) cum imbelli
sexu atque ætate abductæ sunt. Pars illorum ad Iagelo-
nem Regem missa, deserto impio Mahomete, ad Chri-
stiana sacra, in Polonia, transijt. Qui verò in Lituania
sedes acceperunt, obstinatissimè suam sectam retinent:
non solum ad Vacæ amnis ripas, sed etiam tum per a-
gros, tum per suburbana regiarum ciuitatum, Primo-
rumque Lituaniæ possessiones, sparsi. E nobilitate ferè
Scythica originem ducunt, qui à Magnis Lituaniæ Du-
cibus

A. 1396.
tra Ta-
merlanem
mohitur.

A. 1397.
Exercitū
Kiiouiam
contrahit.

Scythiam
inuadit.

Fusa exer-
citu, capti-
uorum in
Lituaniâ
tribus
educit.

*A. 1397.
Capitulum
Scytharum
in Litua-
nia ma-
nentium
conditio*

cibus attributos agros possident; & per suæ gentis tribunos ac signiferos certo numero recensiti, proprijs impensis militare debent: si qui eorum, à iusta militia liberi manent, ij (maximè iuuentus) aut sponte stipendia in castris faciunt, aut in magnatum aulis tabellionum vices obeunt. Reliqui ac præsertim, de promiscua plebe, aut hortorum culturâ, aut operam vectorum, viatoribus mercatoribusque locando, rem familiarem tuentur. Prodiderunt aliqui scriptores, eos in Lituania, æquocum equestri ordinis capitibus iure viuere: sed ij multum aut ignorantia, aut affectu lapsi sunt, diuersa à vero, scribendo. Et si enim ad arcendas ab eis iniurias, (quæ à Christianis frequentes inferebantur) Principum indulgentiâ extendi cœperit eadem multa, quæ in violatorem aut trucidatorem nobilis viri legibus statuta fuerat: ab omnibus nihilominus nobilium prærogatiuis exclusi, ordinario Præfectorum arcibus iuri, non minùs, quàm agrestes regionum vicorum coloni, subiacere coguntur.

A. 1398.

*Bellum Vi-
toldi contra
Tamerla-
nem.*

Proximo quoque anno, Vitoldi aut auspicijs, aut etiam ductu, contra Scythas bellatum esse, argumento est, quòd Patricum Vitoldi germanum, eo anno, in prælio à Scythis cæsum fuisse, proditum vetustis annalibus reperiam. Scriptores verò rerum Lituanarum intenti animo in sequentem expeditionem, non minùs clade funestam, quàm apparatu nobilem, huius anni gesta consignare neglexerunt. Dissuadebat studiosè Rex Iagelo Vitoldo, ne Tamerlanis fortunam orbi vniuerso formi-

formidabilem, temerarijs armis irritaret. Aiebat Rex *A. 1398.*
 Præteritis victorijs satis iam Nominis ad famam quæ-
 situm esse: quantò maioribus viribus gerendum bel-
 lum susciperetur, tantò plus metûs ex varia bellorum *Dissuade-*
 vicissitudine animo obuersari: vicinæ potiùs Prussiæ, à *tur à Rege*
 qua nihil fidi sperari posset, arma opponenda; quò pro- *& Regina.*
 piora inde pericula imminerent, eò præsentioribus il-
 lic remedijs opus esse. Regina quoque Hedugis, siue
 muliebri timore, siue altiore quopiam instinctu mota,
 multùm ei expeditioni aduersabatur infausti euentûs
 obnunciatione. Neque defuerunt è primoribus Polo-
 norum, qui Reginæ hortatu, propè de via reuersi, ab
 incepto destiterunt. At Vitoldus anterioribus succes- *A Vitoldo*
 sibus inescatus, dimoueri se de sententiâ non permisit. *appara-*
 Cum Crucigeris inprimis transegit, qui non modò pa- *tur.*
 cata omnia absenti promiserunt, sed etiam ex noui fæ-
 deris formula, quingentos delectos suppeditârunt. Hâc
 curâ Vitoldus liber, securiùs Samogitiæ ac Podlachia
 incolas ad idem bellum exciuit. Nobilissimi quique Po-
 lonorum, Militiæ illi velut sacræ, contra religionis Chri-
 stianæ hostes Mahometanos, spontè sua nomina dede-
 runt. Raphaël Comes de Tarnow, Spitko de Melsztyn
 Palatinus Craeouiensis, Socha Palatinus Plocensis,
 Ioannes de Glowaczyn Palatinus Mazowiæ, Ioannes
 Dabrowski, Dobrogostus Warszyci, Samotulski, O-
 strorogius, Pelikus, Mikocki, Wokasz, alijque proce-
 res. In exercitu verò Lituano, præter alios magni no-
 minis primores, quinquaginta Principes, Magnis Li-
 tuaniæ

tuaniæ aut Russiæ Ducibus orti, numerabantur.

*A. 1399.
Inuaderi-
bus Scy-
thiâ Ediga
cū inme-
sis copijs
occurrit.*

Contractis Kiiouiam vniuersis copijs, promotisque
versus Scythiam signis, nullus in ingressu hostici mi-
les occurrit: interiores etiam Prouincias nemine obli-
tente peruagati, Pſolam, & Solam fluios absque cer-
tamine tranſierunt. Circa Worſlam flumen Ediga Ta-
merlanis Legatus, cum ingentibus Scytharum agmini-
bus apparuit. Ad conspectum innumeræ prope multi-
tudinis, quisque priuatim fortunæ publicæ augur, ex
viribus hostium, de euentu pugnæ ominari, ferociam
suam præteritam damnare. Delatâ re in consilium,
communi sententiâ decernitur, tentandos prius pacis
mentionem Barbarorum animos: ubi enim exiguâ aut
nullâ victoriæ spe pugnare cogimur, temerarij non for-
tis viri est, nolle prius omnia honesta experiri, quàm
pugnam. Missus ad hostes Spitko Palatinus, pronos in
pacem barbaros reperit. Id posteaquam ad suos reuer-
sus palàm in consilio retulit, prudentiores inclinabant,
ut æquis honestisque conditionibus de pace transigere-
tur. At iuuentus nobilior, sanioribus pro tempore con-
silijs, spiritus feroces frenare nondum assueta, fremere:
materiam gloriæ timidorum sententijs sibi eripi, cla-
mare: veniam ac signum inuadendi, non tam sui, quàm
vniuersæ Christianæ religionis hostis, postulare. Ad-
hæc Vitoldus, ipse quoque pugnæ audax. Non virium
diffidentiâ, aut victoriæ desperatione prælium hæte-
nus distuli: sed ne quid agerem, absque eorum consi-
lio, quorum armis ac pectoribus vincendum esset. Tan-

*Iunioribus
ac Vitoldo
pacē sper-
nentibus.*

ta itinera emensi, tot difficultatibus superatis eò usque A. 1399.
 progressi, ubi in conspectum spontè quæsitî hostis ve-
 nimus, ut verbis non manu, decernamus, ferre non pos-
 sum. Cùm agendi tempus instat, nihil iam superest, nisi
 audere. Promptum iuventutis ad pugnam animum, in
 optimum victoriæ nomen accipio. Colluies hæc bar-
 barorum, non iustus exercitus, sagittis tantùm arcu-
 que edocta præliari, non feret generosum militem,
 postquàm is collato pede, gladijs ac ferrearum fistula-
 rum globis, rem agere cœperit. Baiazetes Turca debel-
 latus, neminem terreat: facilè vincitur, qui aduersis Su-
 peris pugnat. At vos Christiani, Numini vero, quod
 colitis, fidite: aderunt eius auxilia piæ causæ; modò vos
 solitæ, ac toties probatæ vestræ fortitudini, nolitis deef-
 se. Hæc Vitoldus: at longè aliud euentus, superis ita
 volentibus, tulit. Dato prælij signo, prope sine pugna,
 superiorem hostem fecit, ipsa multitudo. Media legio,
 cui Dux Demetrius Corybutus præerat, in oppositam
 hostium aciem, quâ confertissimus eques constiterat,
 illata; non armis, sed equorum multitudine obrita, cum
 Ductore suo tribusque eius filijs Iwano, Skindero, at-
 que Andrea, interijt. Mox ala vtraque, ac subsidiariæ
 legiones, ita ab hoste circumfuso cinguntur; ut nec lo-
 cum ad imperum in hostem faciendum, neque viam
 ad deferenda signa reperirent. Medij inter hostes inter-
 cepti, prope omnes sunt deleti, neque tantùm promif-
 cua capita, sed & præcipui Ductorum. E primoribus Po-
 lonorum soli euasere Oltorogius, & Samotulski. Spi-
 tko

*Prælium
committitur.*

Profligantur Vitoldiani caesis plurimis procerum.

A. 1399. tko cū fugā sibi consulere potuisset, in confertos hostium impetu factō occubuit. Vitoldus cum Suidrigelone agrē cædi caput pernicipibus equis subduxerunt. Manferunt cæsi in campo, Andreas Vigundus frater Regius, Demetrius ac Theodorus Duces Wolski, Vitoldi ex Patrico nepotes, Hlebus & Simon Patruilagonis Corybuti nepotes, Iwanus Kiiouiensis, Hlebus Smolenscensis, Michaël Podbereski, Iwanus Bielski, Duces, Ioannes Iewlaskowicz, Iamuntowicz, & alij Lituani ac Russi proceres. Scythæ neque tantâ clade, neque opimis cæsorū fugatorūque spolijs contenti, victoriā vlteriūseque profequuntur. Prouincias Russiæ Vitoldo subiectas, infestis armis aggressi, Seueriā vniuersā, Volyniā, atque Kiiouiensibus agris euastatis, urbem Kiiouiam obsidione cinxerunt. Ferendæ illi utcūque comparata Vrbs, depellendæ omnino impar erat: sed neque Scythi ad oppugnationem apertam, aut apparatus, aut animus. Itaque cū maiore pertinaciā, quā fructu, septim diu tenuissent: tandem desperatā expugnatione, vnde ferro non poterant, auro se inde depelli permiserunt, numeratis sibi tribus aureorum nummū millibus.

*Scythæ
Russiam
vastant &
Kiiouiam
obsident.*

Mortuus eodem anno est primus Vilnensis Episcopus Andreas Wasilo. Sed & Regiæ Heduigi idem annus vltimus fuit: filiam enixa, vitā est functa: quæ res mærorem Lituanie non parum auxit. Erat siquidem Princeps Lituanis singulariter addicta, omneque studium semper intendebat, ad eorum iuuentutem omni disci-

*Heduigi
Reginæ
mors.*

disciplinarum genere excolendam. Eade causa, cùm A. 1399.
 necdum Cracouiæ publicum literarium gymnasium
 esset erectum, Pragæ in Bohemia Collegium pro Li-
 tuanis extrui curauerat, atque amplis redditibus instru-
 xerat. Rex & publicâ clade & priuato mærore anxius,
 domesticum vulnus ferè magis sentiebat. Quòd enim *Regis Ia-
gelonis
anxietas.*
 nullam haberet masculam prolem, ex Heduigi susce-
 ptam, subuereri cœperat, ne coniuge regni hærede ela-
 tâ, ipse quoque Poloniâ excedere cogeretur. Degustatâ
 semel imperij dulcedine, horrebat priuatam vitam ani-
 mus: timenti autem, nil proniùs erat, quàm suspicari.
 Quare consultò in Russiam secessit, vt ab eo loco tum
 animos Polonorum dispiceret, quò inclinarent; tum
 rationes iniret, quibus, si fortè Poloniâ excluderetur, a-
 moto Vitoldo, Lituaniæ imperium resumeret. Neque
 priùs ijs curis solutus est, quàm Poloni proceres, regias
 suspensiones odorati spondissent, eo viuò, neminem
 alium in Polonia regnaturum.

Eâ sponsione Rex erectus, animum ad secundas nu- A. 1400.
& secun-
da nuptia.
 ptias flexit: duxitque coniugem Annam Hungaram
 Ciliæ Comitissæ filiam, Casimiri Poloniæ Regis neptem.
 Nuptialibus festis, præter alios Principes, interfuit cum
 coniuge Alexander Vitoldus. Actum est inter illum &
 Regem de renouando Poloniæ ac Lituaniæ fædere: at
 commodiùs visum, si id negotij in Lituaniam differre-
 tur. Interea tamen Andreas Vigundus Dux Starodubij
 datis literis fidem suam obstrinxit Regi, se Vitoldo mor-
 tuo cum alijs per Lituaniam Ducibus, nullius alterius

A. 1400. imperium agniturum, quàm Regis Poloniæ Iagelonis. Vitoldus in Lituaniam reuersus, memor accepti nuper ab Optimo Numine beneficij, quo ex anni superioris clade incolumis euaserat, ad argumentum gratæ voluntatis, Sacerdotibus Ordinis D. Francisci, Caunæ primùm, deinde Osmianæ, templum cum asceterio munificè erexit, ac dotauit.

A. 1401. Proximâ hyeme Rex Iagelo in Lituaniam venit: ab
Iagelo factus inter
Poloniam, & Litu-
niam in-
staurat. eius aduentu publico gentis vniuersæ conuentu Vilnam indicto, fædus Polonicum curâ exactiore instauratum est. Ampla enim erant niniis Iagelonis promissa, Polonis regni causâ factâ: sed impletu ardua, atque ideò cautiore suspecta. Quare iteratis literis, ac spon- sionibus procerum Lituaniæ, ea firmari Poloni vole- bant. Præstitum id est, in hoc conuentu, legibus eius- modi disertè expressis. Lituaniæ ordines, publico mo- numento testatum facerent, de libero ac concordi om- nium consensu, Lituaniam cum suis Ducatibus ac Pro- uincijs, Regno Poloniæ accessisse: decedente Vitoldo, Lituania cum vniuersis sui iuris ditionibus ad Regem regnumque deuolueretur: principatûs Nouogroden- sis portio, cum aliquibus latifundijs Sigismundo Kiey- stutiadæ, in patrimonium cederet, eâ tamen adiunctâ conditione, si in Regis ac regni obsequio permaneret: vxor Vitoldi, possessionibus dotis nomine sibi addictis, quoad viueret, liberè frueretur: rege vitâ functo, neque Lituari, exclusis Polonis, Ducem Lituaniæ; neque Po- loni, exclusis Lituanis, Regem Poloniæ legerent: vtri- que

que genti hostes communes forent; mutuisque se inuicem auxilijs in omni bello iuuarent. Addiderunt aliqui scriptores, cautum quoque fuisse, vt Iageloni vitâ functo Vitoldus in regnum succederet: at huius rei nulla vestigia in ipsis rei actæ tabulis deprehenduntur. Cùm Principes publicæ quietis commoditate vsi, in firmanda populorum concordia occupantur, ad Podoliæ confinia, per Romanum Petrilowicz Palatinum Valachiaë *Valachi Podoliam infestantes domantur.* turbari cæptum. Verùm à Suidrigelone Podoliæ gubernatore maturè domitus, carceribus pœnas temerè sumptorum armorum luit. Neque priùs sibi, ac Dominio Valachiaë, seu Daciaë, restitutus est, quàm regiâ auctoritate intercedente, libertatem impetrâisset, his conditionibus: Valachia Regno deinceps subiecta, perpetuò maneret; Romanus verò in obsequio Regis: vtraque conditio sponsione ac iureiurando Romani roboraretur.

Bohemi quoque Iagelonem, vix nouo bello non implicauerunt. Destinauerant illi Vencellaum Regem imperio mouere, insignem eius ignauiam perosi. Vt itaque contra vim, externâ se potentiâ munirent; Iagelonem ad capessendum Bohemiaë regnum, splendidâ legatione inuitabant. At cautiior erat Iageloni mens, quàm vt eam fulgor diadematis oblatis perfringeret, ne penitiùs peruideret, quântum sibi periculi, curarumque eâ legatione accerseretur. Nouerat probè, regna ampla, ingenijsque ac moribus populorum diuisa, ægrè vnus imperio circumagi: supremo Numine, sic res *A. 1402. Iagelo oblatus Bohemiaë regnū non acceptat.*

I 2

humanas

A.1402. Inhumanas temperante, ut quemadmodum vnum caput vni corpori, ita vnus Rex vni populo, sit necessarius. Cogitabat, quantacunque Venceslai ignauia esset, non esse tantam, ut amissi regni vulnus non sentiret. neque Sigismundum eius fratrem Hungariæ Regem pacatè laturum, tam fratris exilium, quàm adsciti Principis in fraterno folio regnum. Hussij quoque concionibus facta in Christianis religionibus mutatio, totam prope Bohemiam grauib; iam turbis inuoluerat. His secum perpensis, non grauatè lagelo legationem Bohemorum repulit, illud maximè prætendens quòd nollet isthic regnare, vbi populus Hæreticæ factionis, Christi & Ecclesiæ eius iugum, excussisset.

A.1403. Breuem in Lituania pacem, nouum è vetere, malè extincto fomite, bellum exardescens excepit. Georgius Suetonslaides, Smolensciâ nuper exutus, ad belli materiam, quam amissi Principatûs desiderium suppeditabat, solam occasionem quærebat: neque alia commodior visa, quàm cum Vitoldus clade Scythicâ attritus, ut virium, ita terroris, minùs habebat. Collatis itaque cum socero, Rezanensium Principe, consilijs & armis, inuasit Smolensciam. Urbis quidem, arcisq; Smolensci, occupatio, non difficilis fuit: quòd in ea plerique ac præcipuè nobilium, factionem Georgij sequerentur. Admissus illorum proditione intra mœnia, extremè in Vitoldianos desæuijt: non promiscuè tantùm miles, sed vniuersi nobiles, vnà cum Romano Branscij Duce, Smolensciæ Gubernatore, cæterisq; primori-
bus

bus cæsi sunt; ægrè eius coniugi ac paruulis liberis vita donata. Vitoldus quiete potiùs ad reparandas vires egebat: verùm ne rebellionis inultæ exemplum, spem audaciamque rerum non infeliciter nouandarum, ad viciniore Prouincias vulgaret; rapto, quem potuit habere, popularium exercitu, & paucis Polonorum cohortibus stipendiarijs, quibus plurimùm fidebat, maximis itineribus Smolensciam petijt. Georgium suos in campo opponere ausum, prælio fudit. Smolenscum cum Prouincia vnïuersa recuperauit, atque in formam (vti vulgò dicitur) districtûs, redegit. Georgius desperatis rebus in Hungariam vsque profugit: vbi Sigismundi Regis signa secutus, in prælio globo traiectus, interijt.

A. 1403.

*Vitoldus
eam armis
recuperat.*

Redditâ inde pace, ab alia parte, nouæ per Suidrigelionem turbæ sunt excitatæ. Ex fædere nupero, obtinebat Podoliam, quam Rex à posteris Spithonis redemptam illi attribuerat: in Polonia verò arces Striûm, Sydlouecium, Stobniciam, Vscie, cum earum latifundijs. Prætereà ex salifodinis in singulos annos, mille quadringentarum Marcarum Polonicarum pensionem percipiebat. Amplum satis patrimonium, & magno Principatui par: sed suprema ambienti, quidquid infra votum erat, pro exiguo habebatur. Iterum itaque in Prussiam transijt, vt Crucigerorum auxilijs Principatûm Lituaniæ inuaderet. Vastata est miserè, eâ Crucigerorum expeditione Lituania. Vitoldus enim, in sperato bello circumuentus, exercitum, quem opponeret, ad manum non habebat. De pace verò cum Cru-

*Suidrigelo
nonastur-
bas conci-
tat.*

*Crucigeri
Lituaniam
vastant.*

A. 1403. cigeris inconsulto Iagelone non poterat, quòd id nuper Iageloni spondisset. Monitus Iagelo de rerum Lituanarum statu, prior Crucigeros de pace per legatos compellat: neque Crucigeri alienos ab ea animos præferunt. Raciunzum ex mutuo consensu ad tractandum negotium destinatur: quò belli pacisque capita, Rex Iagelo, Dux Vitoldus, & Magister Iuningen, conveniunt ad diem conditum. Multa à Crucigeris proponebantur, quæ procul dubio negotij cursum abruptissent, nisi necessitatis ratio plus extorsisset, quàm honesti studium permissurum videretur. Vitoldus enim seu ut Suidrigelonem Crucigerorum societate nudatum, ad alia consilia adigeret, seu quòd iam tunc bellum Moschouiticum animo coqueret, in conditiones admodum difficiles consensit. Ictum est fædus, præcipuo illius auctore Antistite Vladislaviensi, his legibus: Crucigeris Vitoldus Samogitiam perpetuo iure addiceret; Rex Iagelo quadraginta millia florenorum numeraret: Crucigeri Dobryniam Polonis restituerent: captivi utrimque fideliter redderentur, transfugæ extra fines eijcerentur, excursiones mutux per confinia seriò arcerentur. Conclusæ pacis initium, ab humanitatis officijs Conradus auspicatus est, Rege & Vitoldo Torunium inuitatis. Sed memorabilius est, regix benignitatis monumentum, quod Iagelo Rex isthic reliquit. Cùm visendæ vrbs causâ, equo per plateas veheretur, casunè fortuito, an malitiâ, à muliercula quapiam è domûs fenestra coquinarijs sordibus est perfusus: omnibus ad

tantum

Fædus novum cum Rege & Vitoldo percipiunt.
A. 1404.

tantum facinus horrentibus, Rex fœminæ, iam ad a-
 quas damnatæ, vitam & impunitatem impetrauit. Re-
 ge ad pacandam eam oram intento, Poloni sumptis tu-
 multu armis, Suidrigelonis præsidia ac præfectos totâ
 Podoliâ eiecerunt: legem insuper plebisciti instar tulerunt, ne deinceps paterentur, alterius quàm Polonæ nationis Præfectum Cameneco imponi.

A. 1404.
Suidrigelo à Polonis à Podolia eijcitur.

Vitoldus è Prussia digressus, ne Crucigerorum animi Suidrigelonis artibus nutare inciperent, constitutam pacem quàm primùm reipsâ firmare instituit. Honorificâ legatione Magistrum ac Primores Ordinis Caunam inuitat, vt quæ Raciqzj condicta fuerant, ad exitum deducerentur. Præcipui quique venerunt, atque à Vitoldo Latino Teuthonicoque sermone conscriptas tabulas receperunt: quibus Samogitia à Principatu Lituaniæ auulsa, Crucigerorum dominio mancipabatur. Mox deductis Vitoldianis præsidijs, arces, oppida, atque adeò vniuersa regio, à Magistro Ordinis, præsidibus missis, consignata est. Graue nimium id iugum visum Samogitis, ad externa imperia non assuetis: multæ itaque clandestinæ cædes interuenerunt, quibus curiarum pagorumque præfecti, à colonis aut ferro sunt iugulati, aut aquis suffocati. Quamuis verò commune gentis odium omnes suspectos cædium faceret, auctores tamen perpetrati facinoris nullo certè indicio teneri poterant. Vitoldus ideo veritus, ne se aut instigante aut conscio, hæc attentari Crucigeri crimnarentur: maiore curâ contendit, ne amplius sub inso-

A. 1405.
Vitoldus Samogitiâ Crucigeris tradit.

Samogitas ad obsequendum Crucigeris cogit.

lito

4.1405. lito iugo Samogitæ tumularentur. Excitatis ad rebellium frenandos motus tribus arcibus, duabus ad Niewiazæ ripas, tertiâ in confluyente Dubissæ ac Nemeni, præsidia valida imposuit. Suidrigelo verò Podoliâ depulsus, cum nequidquam Crucigeros ad præbendum perfugium sollicitasset, supplex ad Iagelonem redijt. Rex ut erat molliore ad preces animo, veniâ præteritorum indultâ, cum Vitoldo agit, ut exulem ac supplicem fratrem recipiat. Nihil quidem constans Vitoldus ab ambitioso Suidrigelonis genio expectare poterat: nihilominus, ne beneficio negato spontè sibi hostem fecisse diceretur; ita illud præstitit, ne cum prodesset Suidrigeloni, sibi officeret. Collatis enim Branscensi, & Starodubensi Ducatibus in Seueriam Suidrigelonem remouit, ubi faciliùs in obsequio retineretur, aut si ad ingenium rediret, opprimeretur. Solutus siquidem curâ Prussici belli, vniuersas vires in Seueriam vertere destinauerat, ut tandem diu animo agitatam in Moschos expeditionem aggrederetur. Belli huius occasionem, eiusmodi fuisse reperio apud Scriptores.

4.1406. Non amicitia tantùm, sed etiam affinitas, uti memorauimus, inter Vitoldum, & Basilium Moscuæ Ducem intercedebat: hinc securiùs ab vtriusque subiectis populis commercia tractabantur, mercatoribus liberè quaquaversum comitantibus. At quæ tam firma publica pax, quam avaritia priuatorum non euertat? Accidit fortè, Mercatores Lituanos circa Putiwoliam, à Moschis inuadi ac mercibus spoliari. Damnum, non tanti fortassis

fortassis erat, ut Principes bello committeret; sed quæ *A. 1466.*
eloquentia querelarum plerumque est, exaggeratiùs Vi-
toldo proposita, vehementer eum permouit: visaque
res non indigna, ut per nuncium & ablata repeteren-
tur, & auctores flagitij ad pœnas poscerentur. Basilius
verò, non quòd hostile aliquid animo volueret, sed
quòd leuius id negotium existimaret, quàm ut tanto
motu ageretur, legatum amicè ac honorificè habi-
tum, infectis rebus dimittit. Hinc Vitoldus non iam
subditorum iniuriâ, sed sui ut opinabatur contemptûs
impatientiâ furere: ægritudinem tamen animi & belli
cogitationes, quamdiu pax cum Crucigeris esset incer-
ta, scitè tegere. Ita, sæpe momenta rerum apud Princi-
pes, opinionibus ijsque falsis vertuntur. Pacatis in Prus-
sia rebus, exercitum, tacitè, in eum usum, ante compa-
ratum, in Seuerciam mouit: atque inopinatò Basilij di-
tiones inuasit. Basilius insperato bello oppressus, rapto
quem poterat habere, milite, ad Vgram latè popula-
ti Vitoldo occurrit. Medius is fluuius inter aduersa ca-
stra labeabatur: atque ea sola mora fuit, ne mox infestis
signis concurreretur. Interea Basilius, seu viribus suis
diffusus, seu nolens tam leui belli occasione, clade po-
pulorum litari, Vitoldum per legatos, affinitatis veter-
isque amicitia commonet, atque ad colloquium inui-
tat. Eam legationem Vitoldus, metûs confessionem pa-
cisque postulationem esse interpretatus, atque adeò
dignitatis nuper læsæ reparationem, facile de cupidita-
te vindictæ remisit, neque alienum se à pace ostendit.

*Exitus
eius belli.*

A. 1406. Congressi secum affines Principes, citò in pacem conuenerunt : ad veterem eius formam hâc duntaxat conditione adiectâ, vt damna priuatis, Vitoldo bellicas impensas Moschus compensaret. His constitutis, cùm inter legiones Pax (populari voce *Mir*) inclamata fuisset; nobilis Vitoldianus eques, velut indignatus loco signi ad prælium, thesseram concordiae se audire, altâ voce paci illi obnunciat, ingeminando *Nemir, Nemir*. Hinc commilitonum militari licentia Nemira (cum ante Nâgora vocaretur) cognominatus, ad amplissimam posterorum suorum familiam, Niemirarum nomen transmissit. Sperari iam poterat cum Moscho firma pax, nisi vetus barbarum fax Suidrigelo, citò pertæsus eius fortunæ in qua beneficio Vitoldi agebat, pro vilitata inconstantia, nouo bello occasionem ministrasset. Sub finem enim huius anni Bransco ac Starodubo arcibus exustis Nouogrodecum Seueriæ Metropolim Duci Basilio prodidit, ipseque in Moschouiam fugit.

*Familia
Nemira-
rum origo.*

*Suidrigelo
Seueriam
Moscho
prodit.*

A. 1407. Cogitur itaque rursus arma resumere Vitoldus, & maiore apparatu bellum Basilio inferre. Ex vniuersis Lituaniæ Prouincijs copiarum Smolenscum conuenire iussæ. Adfuerunt ad condictum diem Rombowdus Lituaniæ Mareschalcus cum Lituanis Samogitisque, Orlenko seu Alexander Slucensis Dux cum Kiouiensibus ac Volynijs, Iwanus Boreykowicz Chodkiewicz cum Seuerijs ac Smolenscensibus. Stipendio in Polonia lecti hastati equites, ductore Shigneo de Brzezia, & centuria pedestris à Magistro Prussiæ, suppetiarum, nomi-

*Vitoldus
Moschouiam
inuasit.*

ne missa. Recenso ad Smolenscum exercitu, leuiorem A. 1407.
 equitatum partitus, Ducibus ea mandata dat, vt varijs
 itineribus à castris digressi, quàm latissimè in vtramque
 partem, igne ac ferro grassarentur, ac demum ad O-
 cam conuenirent: ipse verò Vitoldus rectà medius in-
 ter vastantes, grauiorem militem atque impedimenta
 duxit. Neque segniùs comparauerat bellum Basilius:
 quod quia Suidrigelonis causâ susceptum erat, eius
 quoque auspicijs ac ductu geri voluit. Occurrit Suidri- *Suidrigelo
pro Mos-
chis pug-
nat.*
 gelo maturè ad Ocam cum Scytharum Moschorum-
 que copijs, atque occupato perdifficili inter paludes
 passu, quà Vitoldo necessariò transeundum erat, eum
 ab vltioribus Basilij ditionibus exclusit. Insuper di-
 missis, qui siluas inter ac paludes gnarorum ductu la-
 titarent, atque redeuntem, ab agrorum vastatione equi-
 tatum ex insidijs carptim affligerent, perdifficilem belli
 continuandi rationem Vitoldo reddidit. Neque enim
 submouere de statione hostem paludibus tutum, ne-
 que vi suis aperire viam poterat, quòd peditatum, cu-
 ius maximus in ea occasione vsus fuisset, perexiguum
 haberet. Harenti autem in eo loco cum exercitu, indies
 arctior annona futura erat. Versatà in omnem partem
 mente, tandem rursus equestrium legionum ductori- *Moschus
pacem po-
stulare co-
gitur.*
 bus mandat, vt paludes ac siluas plenis signis circum-
 uecti, quà per aperta possent, ditiones Basilij latissimè
 vastarent. Sensit eam cladem Basilius, atque ad peten-
 dam pacem compulsus est. Data est ex antiquis condi-
 tionibus, Suidrigelone excluso. Vitoldus, tanquam si
 confecta

A. 1407. confectares omnino esset, designatis ad exercitum ex hostico deducendum Ducibus, ipse maximis itineribus, mutatisque per interualla equis, Vilnam properauit. Non parum intereà, vt fere absentibus belli capitibus accidere solet, exercitus damni accepit. Quamquam enim Moschi Suidrigelonem, vti cum Basilio conuentum fuerat, deseruissent: ipse tamen suæ factionis hominum operâ, Russorum ac Scytharum aliquibus manipulis in prædæ spem sub sua auspiciis pertractis, haud leuiter Vitoldianos à tergo ac lateribus inter syluas infestando, carpendoque affligit. Accessit in agris nuperâ vastatione exhaustis, extrema annonæ penuria. Ægrè ex hisce difficultatibus eluctatus exercitus, vbi Lituaniæ ditiones attigit, aliquâ quiete est recreatus: inde ordinariæ copiæ domos dimissæ, Poloni verò ac Prussi Vilnam vsque perducti, atque à Vitoldo non stipendijs tantùm liberaliter numeratis, sed munificis etiam muneribus adiectis, exauctorati sunt. Eodem anno Iacobus Vilnensis Antistes, natione Lituanus, ex Franciscani ordinis disciplina, ad eam dignitatem assumptus obiit.

*Suidrigelo
Vitoldi
militem
affligit.*

A. 1408.
*Crucigeri
bellum in
Lituania
meditantur.*

Intereà in Prussia nouum contra Lituaniam bellum fabricabatur. Samogitiæ nuper traditæ possessio, minor Crucigeris videri, quàm vt eius causâ spem Lituaniæ occupandæ negligerent. Cur enim prius quiescerent, quàm vniuersas Lituaniæ Prouincias sui iuris fecissent? Tantâ contentione per tot annos pugnatum esse, cum Lituanis res integræ fuerunt; nunc verò otio torpentes quieturos,

quieturos, cùm prope debellatam haberent Lituaniam? 4.1408.
 Quomodo apud vniuersam Europam, nomen equestre tuerentur, si pace inde cum Polonis, hinc cum Lituanis firmatâ, gladios rubigine obduci paterentur? Auderent modò rursus ad arma conclamare; procul dubio Iagelonem & Vitoldum, qui nuper belli metu Samogitiam prodidissent, propediem Lituaniâ cessuros. Hæc, hisque similia, occultis sermonibus iactabantur, apud immodicæ cupiditatis homines: sicut flamma aggestâ materiâ augetur, non opprimitur; ita illis libido habendi, ex his quæ habebant, creuerat. Non defuerunt nihilominus inter illos, qui sitim illam sanguinis alieni abominati, Iagelonem præmonerent; ut gliscentis, ac propediem exarsuri belli initijs, obuiaret. Iagelo communicatis cum Vitoldo consilijs, velut alia agendo Caunam venit: atque per speciem humanitatis, primores Crucigerorum ad se inuitat. Inter mutua hospitalitatis, ac nuper initæ amicitiae officia, sermone ad pacis mentionem deducto, studiosius cœpit Rex cum Vitoldo, tum ipse rationes inquirere ac proponere, tum à Crucigeris vestigare, quibus solida inter Prusiam ac Lituaniam pax, stabiliri posset. At ingenti fastu tumidi, augendarumque ditionum audiores, nihil moderatum aut admittebant, aut adferebant: itaque rebus infectis est discessum. Pauci deinde abiuerunt dies, cùm ipsi Crucigeri apertis inimicitijs materiam ministrârunt. Per continua superiorum annorum bella, cùm & vastationes hostiles omnia exhaustissent, &

A. 1408. volitantibus circumquaque militaribus signis, coloni agros deseruissent, ad extremam annonæ inopiam redacta fuerat Lituania. Eam afflictæ patriæ sortem, releuare volens Iagelo, viginti maiores naues vario frumento oneratas, secundo Vistulâ ad fines Prussiæ deuehi iubet; atque inde per confinia eiusdem, in propiora Lituanix loca, frumentum curribus deportari. Eam annonam omnem Crucigeri in Vistula interceptam, auerterunt: insuper Regi de violato fœdere, illatâque iniuriâ per nuncium expostulanti, responderunt: ex æquo & iusto factum, quod ea sint ablata, quæ Rex Ethnicæ genti contra Christianos suppeditabatur. Quamquàm enim non ignorarent, à viginti & amplius annis Lituanum populum cum Proceribus suis, Christianis sacris initiatum fuisse, Ethnicos tamen eos vocabant, vt religionis prætextu, Principibus Christianis (adeoque ipsis Romanis Pontificibus) quorum aut viribus, aut dissimulatione, bella in his regionibus ferebant, imponerent. Rege ad hæc nil properè, ne quid temeritatis immisceretur, mouente: Crucigeri velut pertæsi annuæ ferè quietis, impatientesque differri regiâ benignitate bellum, Lituanos mercatores Ragnetæ in Prussia, ex fœderum fiduciâ securè agentes, inuadunt; aliquos cædunt, reliquos fortunis omnibus spoliant. Vitoldus eo nuncio accepto, siue quod ferociiores ei essent à natura impetûs, siue quod gnaro rerum, nihil pacati à Crucigeris appareret, hostem præuenire statuit. Rombowdo Marschalco negotium dat, vt tumultuario

*Etque occasione
semel, iterumque
ministrant.*

*Vitoldi
iussu ex
Samogitia
eiciuntur.*

multuario milite Crucigeros, quòd primi fædera rupis-
sent, totâ Samogitiâ, quàm celerrimè eijsciat. Executus
impigrè mandata Rombowdus, priùs præsidia omnia,
cum præfecto Prouinciæ excidit, vniuersâque Samo-
gitiâ est potitus, quàm primorum motuum nuncius in
Prussiam peruenisset. Furere inde Crucigeri, ac velut
superos furoris sui ministros fore securi, extrema Vitoldo,
Iageloniq̃ue minari.

Ne tamen aut materiam bello, aut initium, ipsi prio-
res dedisse viderentur, Regem per legatum compel-
lant. Legatus explicatis, quæ Vitoldi influ in Samogi-
tiam acta essent, rem eam inultam abire non posse,
Ordinis sui vniuersi nomine protestatur: tum, nisi
quàm primùm compensatis damnis Samogitia resti-
tueretur, bellum Lituaniæ apertè indicit: demùm po-
stulat, vt Rex animi sui sententiam disertè aperiât, quid-
nam apud se constituisset, Vitoldinè defendendi curam
suscipere, an verò eo neglecto, pacem nuper cum Cru-
cigeris initam, conseruare? Anceps nimium erat quæ-
stio: in arcto constitutus Rex, quocumq̃ue animum in-
clinaret, in præcipitium ruebat. Negaturum se auxilia
Vitoldo sponderet! at cum fratre, Patriam, immanissi-
mis hostibus prostituebat. Vitoldum à se deserì non
posse diceret! at pro Crucigeris, Germanorum, Vnga-
rorum, ac Bohemarum arma, concitabat. Primores
Polonorum qui consilio aderant, Samogitiæ restitutio-
nem impensè apud Regem vrgebant: ita enim acci-
dere solet, vt in Rebus publicis quæ diuersis gentibus
constant,

A. 1408.

A. 1409.

Crucigeri
bellum in-
dicunt.

1409. constant, cuius genti sua magis cordi sint; malitque
 quælibet, alterius potius damno, quam suo negotia
 transigi. Rex, siue ut quæstionem Crucigerorum elu-
 deret, siue ut moram consilij sumeret, respondit. Se in
 ea Republica regnare, in qua de tanti momenti rebus,
 nihil extra comitia Ordinum, statuere certi posset. Di-
 misso legato, comitia Lanciciam indicta: in ijs, Nico-
 laus Kurowski Gneznensis Archiepiscopus destinatus
 est ad Crucigeros, cum mandatis, ut omni arte ac stu-
 dio, Magistrum ad amicam cum Vitoldo litis transa-
 ctionem, sollicitet. Non defuit commissio sibi negotio
 Archiepiscopus: at quidquid tandem ageret, diceret-
 uè, non aliud verbum ex Magistro elicere poterat,
 quam iam, iam, suos in armis esse, atque in Lituaniam
 duci. Intolerabili hominis superbiâ omnem humanam
 negotij illius tractationem repellentis, ad indignatio-
 nem motus Archiepiscopus: desine, inquit, Magister,
 toties, tamque impotenter bellum minari: si quid mo-
 ueris, nos quoque domi tuæ cum bello habebis. Ad hæc
 excandescens Magister: Sat, abundè legationi meæ
 responsum est: quoniam verò de regia voluntate, iam
 mihi ex tuis verbis constat, ego quoque caudâ relictâ,
 malo caput aggredi. Nihil moratus, ab discessu legati,
 signa in Poloniam moueri iussit. Dobryniam vi captam
 exussit, præsidium omne cum Præfecto Plominski ex-
 cidit. Eâdem ferociâ in Lipinum, ac Ripinum defæuit.
 Bobrownikos deditione, Bydgosciam proditio-
 ne, Zlotoryam octo dierum oppugnatione occupauit. Rex
 Jagello

Dobryniam
 innadunt
 & occu-
 pant.

Iagelo tantis illorum progressibus coactus, bellum & ipse in Prussiam, per Poloniæ Prouincias edicit. Minores Poloni, ac Volynij, Volboriam conuenire iussi; Maiores Poloni Lanciciam: Coactis ad Radzieiowiam vniuersis copijs, Bydgoſtiam inprimis exercitus ductus. Accepto ibi nuncio Crucigerorum signa ad Swieszcze confluere, Rex priùs quàm castra eò promoueret, validam delectorum manum præmisit, quæ bellicæ fortunæ experimentum sumeret. Successit res ex voto: magnâ clade Crucigeri profligati sunt, castrisque exuti. Debellatum eo autumno fuisset, nisi Regis Bohemiæ Legati felicem armorum cursum stitissent. Nam apud Regem pacis quàm belli cupidior, ostensâ spe eius conciliandæ, facilè euicerunt, vt projectâ, quam in manibus habebat, rei feliciter gerendæ occasione, concederet fædus, ad sequentis anni exeuntem Iunium, duraturum. Antequàm eius fæderis nuncius in Lituaniam perueniret, Sigismundus Dux Corybutus, subitâ in Prussiam irruptione, tria oppida cum castellis cepit, viciniamque circumiacentem vastauit. Famâ eius facti in regiam delatâ, Iagelo verebatur, ne vicissim Crucigeri aliquid attentarent: celerrimis itaque nuncijs, factum Sigismundi excusare apud Magistrum, contendit, postulans ne quæ per ignorantiam pactarum induciarum contigerant, fraudi essent fæderibus non pridem constitutis. Crucigeri nihilo ob excusationem regiam mitiores, vindictæ animum ad tempus dissimulârunt, vt crescente inde Lituanorum securitate, maior reponendi

A. 1409.

A Poloniis
profligantur.

A Lituaniis irrita.

nendi eis damni commoditas daretur.

*A 1410.
Lituaniam
infectant.* Ad finem usque hyemis pacata erant omnia: ineunte primùm Martio ad fines Lituanix tacito agmine perueniunt, excubijs ad Iskram amnem interceptis, in Volkouiscenses usque agros effunduntur. Volkouiscum subitâ incursione captum est, ingensque mortalium vis, quæ fortè festo die ad templum confluxerat, partim cæsa, partim in captiuitatem abducta. Non procul inde Vitoldus aberat, sed absque milite: ne itaque ipse quoque repentinâ clade inuolueretur, præsertim quòd quantus esset hostis ignoraret, inter profundiores sylvas eum impetum declinauit. Sed neque deinceps quidquam mouit, ne nouo motu coalescentis pacis negotium abruptis eum Crucigeri criminarentur. In lunium usque, quietæ permansere partes: Crucigeri ex sumptâ vindictæ voluptate, Vitoldus verò fæderum religionisque reuerentiâ. Tantùm temporis ex fædere, paci consultò indultum fuerat, ut intereà Venceslaus Bohemix Rex, de pace perpetua cum aduersis partibus transigeret. Sed ab homine suarum etiam rerum extremè negligente, quid solidæ operæ circa aliena nauari posset? Nihil omnino seriò per tam longum armorum silentium, de vltiore pace actum est. Haud temerè igitur Iagelo suspicatus, rem omnem eò deduci, ut tandem armis decernere necessum foret, Brestiam Lituanix excurrit, ut cum Scytharum Regulo, atque Vitoldo de bello conferret. Ibi communi consensu belli contra Crucigeros vniuersis viribus gerendi stetit sententia:

Iagelo bellum contra Crucigeros decernit.

at eo bello Sigismundum Imperatorem, Venceſlaum-
 que Regem, non inuoluere, neque poſtrema, neque
 parum momenti rebus allatura, pars conſilij erat. Sub-
 tractis enim Hungarorum, ac Bohemorum auxilijs
 Crucigeros reſiſtendo pares non fore, non ex vano
 coniectabatur. Durabat quidem adhuc fœdus, in ſede-
 cem annos, inter nominatos Principes, Poloniamque
 ac Lituaniam, initum; ex cuius formâ, auxilia Crucige-
 ris miniſtrari non debebant: at pronum erat metue-
 re, ne religionum atque æqui auctoritas, hominum
 linguæ ac generis communione, iunctorum reſpectui,
 cedere cogeretur. Sumpſit id negotij in ſe Vitoldus: at-
 que Gaſtoldo, Romboudo, Radiuilo, proceribus, in co-
 mitatum adſcitis, ad Cæſarem eſt profeſtus. Conuene-
 rat etiam ſecretis conſilijs, ſolo Regni Procancellario
 Traba conſcio, vt ſi Vitoldus Cæſarem fratremque eius
 non alieno à ſuis rebus animo deprehendiſſet, laſelo
 quoque ad firmanda fœdera, quàm celerrimè occultis
 itineribus occurreret. Quamquàm verò Vitoldus nihil
 eorum omiſerit, quæ ad conſeruandum cum Sigismun-
 do & Venceſlao fœdus profutura exiſtimabat: omne
 tamen eius ſtadium in irritum abiit. Sigismundus im-
 primis diſertè profeſſus cauſam Crucigerorum à ſe de-
 ſeri non poſſe; negabat Polonis ſe amicum fore, ſi illi
 Crucigeros bello laceſſerent. Deinde multis, (inter quæ
 erat promiſſum Regij pro Lituaniâ diadematis) ſolici-
 tare Vitoldum contendit: vt, cum Prouincijs ad Litu-
 niam pertinentibus, ſecedat à Polonia. Execratus eas

*Sigismun-
 dum Cæ-
 ſarem in
 amicitia
 conatur
 retinere.*

4.1410. machinationes Vitoldus, cùm nihil pro fæderum conseruatione, cuncta contra eorum fidem agi videret, in salutato Imperatore, in Poloniam abiit. Assecutus celerissimo cursu Imperator abeuntem, post varia hospitalitatis priuatæ officia, munificè donatum, ac exquisitis promissis oneratum dimisit. Vitoldus in Poloniam delatus, apertis Cæsaris consilijs, Iageloni auctor fuit, vt contemptâ Hungariâ, Bohemicâque amicitia, vtpote nihil commodi rebus eius allaturâ, bellum omni ope contra Crucigeros maturaret. Rex certus belli, nihil neglexit, quod ad tentandas pacis vias, ex nupero fædere, seruiebat. Lectos è Polono Lituanoque senatu, viros Principes, ad Venceslaum Romanorum iam Regem, misit, vt quemadmodum sponderat, suo arbitrio pacem stabilire contenderet. At Vencellaus longè diuersa ab ijs, quæ superiore anno per legatos Iageloni promiserat, agebat: conatus insuper soluere fædus, quo Poloni Lituanique, in vnâ coaluerant Rempubli-
Eodē successu cum Venceslao Rege agit. cam. Persuadere Polonis voluit, vt exclusis Lituanie Principibus, deinceps ex Germania Regem Poloniae se sumpturos sponderent; si pacem aliquam inter Crucigeros & Poloniam stabiliri optarent. Indignitate rei, tamque impudente hominis calliditate offensi legati infectis rebus redierunt: interea verò, elapso Iunio bellum adoleuit; quod ab alijs copiosè scriptum, mihi eâ tantum parte memorabitur, qua Lituanorum res attingit.

Completo induciarum tempore, cum Iagelo Poloniae

niæ vniuersæ vires in bellum Prussicum expedit, Vitoldus cum Lituano exercitu, & Scytharum Trans-Volgensium legionibus, quas in eius belli vsum non paucis mensibus, in Lituania aluerat, maturè ad Czeruinscum oppidum constitit. Inde ante Iagelonis aduentum trifariam exercitum partitus, leuiores equitum turmas, ad vastanda propinqua Prussiæ misit. Edita non leuis vastitas: qualem meritò expectes ab ea gente, cui pectus ad clementiæ moderationem, veræ religionis cognitio nondum emollierat. Templâ, & quidquid in illis maximè Sacrosanctum, fædè violata. Atque, vt quædam regiæ ditionis oppida, loco viciniora fuere, ita cladis eiusdem communione faciliùs sunt inuoluta. Non Scythæ tantùm, gens Mahometanæ superstitioni addicta; sed etiam Lituani aliqui è gregarijs, nondum sacris Christianis initiati, communi famâ, facinoris auctores notabantur. Tremere itaque Polonus miles contra Vitoldi signa, tamquam sacrilegio commilitonum polluta: itaque, tum ad placandum Numen, tum ad eximendum Diuinæ ultionis populo metum, graues in facinus quæstiones, Principum mandato habitæ; atque Lituatorum aliqui noxæ conuicti, suspensio in castrorum conspectu necati. Iam Grinualdiam Iagelo cum exercitu peruenerat. Crucigeri quoque nihil ex aduerso morati, eductis in campum instructâ acie signis, prælium vrgebant. Rex pientissimus, haud ignarus, vt bella ipsa ex humanis affectibus plerumque originem habere, ita victorias solius Numinis nutu dis-

*A. 1410.
Exercitus
in Prussia
ducitur.*

*Confinia
Prussiae ab
exercitu
Vitoldi
vastantur.*

*Sacrilegia
Lituanoꝝ
puniuntur.*

*Ad Gri-
nualdiam
castra con-
feruntur.*

A. 1410. pensari, ante sacras aras, cùm intereà incruento sacrificio litaretur, in genua prouolutus, imminentis prælij fata, supremo rerum omnium arbitro commendabat. Orantem interpellat Vitoldus: hostem sub signis versùs castra progredi, nunciat; monet absisteret alia agere, cùm venisset tempus, quo ferro de summa rei decernere opus esset. Rege nihilominus inchoatæ pietatis opus, ad finem vsque sacrificij constanter prosequente, è tentorio se proripit, ocyùs cum Lituanis in aciem prodit, dextramque alam sub quadraginta signis occupat, eo maximè consilio, ne aliqua tergiuersationis specie, animi hostium auferrentur. Magister Crucigerorum Conradus victoriæ securus, atque inde moræ impatientior, plenâ fastu legatione Regem ac Vitoldum in prælium prouocat. Duos enses strictos, vnum dextrâ, alterum sinistrâ ferebat legatus: hic vbi surgenti ab orando Regi obuiam occurrit, Magistri sui nomine moram metumque exprobrat; si arma ad prælium deessent, vnum Regi, alterum Vitoldo gladium à Magistro offert. Imperturbato adhæc Rex animo, vultuque: Bene est, inquit, accipio lubens omen, Hostis in iugulum suum, ferrum ministrantis. Mox dimisso legato, Dei ac Dei-paræ Virginis, Sanctorumque Indigetum auxilium breuiter inuocat, signumque pugnae cani iubet. Prior Vitoldus suos in hostem mouit: at illi vt eminus coniectis in hostem sagittis non leuiter equitatum, cum cadentibus nubis instar ab alto iaculis confoderentur, affligerunt; ita leui armorum genere inferiores longè, collato

*A Crucigeris fa-
stuosè ad
prælium
prouoca-
tur.*

*Commissa
pugna Li-
tuani cæpo
pelluntur.*

collato pede confertisque gladijs, grauem ferro militem non diu tulerunt. Urgebat pugnam inter primos Vitoldus: & modò labentes ordines instaurabat, modò referentes pedem, conuitijs atque gladio in prælium reuocabat. Vicit tamen fortissimi Ducis curas, totâ mole incumbens hostis leui equitatu. Ad iugeri interuallum primò tota ala sensim cessit; mox pars in effusam fugam abiit: pars, ac præsertim Smolenscenses, postquàm diu hostem fortiter sustinuit, Polonorum se signis coniunxit. Iam Vilnenses, Trocenses, Samogitæ, Nouogrodenenses, ac Volynij, amisso D. Georgij prætorio signo extremè periclitabantur: cùm Poloni fuso dextro hostium latere, in sinistrum de Lituaniis prope triumphans, magno impetu inuehuntur. Solutiores iam erant ab ea parte ordines, alijs ad insequendum fugientes effusis, alijs spe victoriæ negligentius signa obseruantibus: repentinè itaque mutata prælij fortunâ, victores suâ opinione, vinci cœperunt. Magna in hoste strages edita: quadraginta bellatorum millia cæsa, atque in ijs trecenti militibus functi præfecturis, cum ipso ordinis Magistro Conrado. Ex Polonis, quorum virtuti plena huius victoriæ laus debetur, pauci occubuerunt: maiore longè numero Lituani ac Russi; vt vel inde intelligi possit, violatorum nuper sacrorum pœnam hanc fuisse, quòd infelicitè pugnaverint. Captiuorum militum quatuor supra decem millia numerata, cum tribus belli Ducibus: Vitoldus duos dumtaxat sibi poposcit Marquardum Salizbachium, & Sumbergum, in quos

*Poloni
Crucigeros
profligat,
magna in
eis strage
edita.*

A. 1410. quos offensiore animo erat. Impudentiùs illi Matrem Vitoldi in publico comitiorum confessu aliquando profciderant: ad penam itaque eos dedi sibi impetrauit. Partâ tanti nominis victoriâ, scythæ per Prussiam igne ac ferro obuia iussi exscindere; robur exercitûs Mariæburgum admotum. Cessisset procul dubio arx fortunam prælij secuta, nisi fraude Hermani Liunionæ Magistri spes tanta in irritum abiisset. Tardauerat ille ad prælium Grinualdense, cum valida Liunionensium Crucigerorum manu, atque ad cladis nuncium, haud procul Hollando oppido substiterat. Ea re in castris regijs vulgatâ, iubetur Vitoldus cum suis, atque duodecim Polonorum cohortibus, obuiam ire. Ad Passeriam ameni nactus hostem Vitoldus, iam eum aggredi parabat, cum Hermanus prælio haud dubiè impar futurus, ad fraudes consilia flectit, & inopinatâ legatione Vitoldum sistit. Aiebat legatus: fractâ proximo prælio Crucigerorum, sociorumque potentia, ac præcipuis ordinis capitibus aut cæsis, aut captis, ex paucorum Liunum cæde, nihil vel ad gloriam, vel ad commoda Vitoldi atque Iagelonis Regis accessurum: si verò Hermanus cum quingentis dumtaxat comitibus Mariæburgum ire permetteretur, effecturum eum procul dubio, ut victoribus tantæ victoriæ fructu, nempe pace, citò frui liceret. Fore enim tantum auctoritatis Hermano, apud reliquias Ordinis, quas Mariæburgi Rex obsidione teneret, ut eo suadente facilè consentiant, ad reliquum, quod belli calamitatumque superest, perpetuis

*Iagelo
Mariæ-
burgum
obsidet.*

*Fraude
Liunionæ
Magistri,
irrito en-
tu.*

tuis fæderibus redimendum. Mariæburgi expugnatio- A. 1410.
 nem, vel ipso Vitoldo (vti eius munitionis gnaro) non
 diffidente, satis arduam, non posse esse Regi incruen-
 tam: si verò Hermanus cum obsessis agere permittere-
 tur, victos, sine ferro ac sanguine, clementiæ Regiæ se
 permissuros. Inuenit dolus Hermani, & oratio legati,
 fidem apud Vitoldum: dati, qui Hermanum cum quin-
 gentis eius comitibus, absque iniuria ad Regem deduc-
 erent. Neque Rex cautior: eisdem promissis deceptus,
 cum tam valido delectorum præsidio, arcis ingressum
 Hermano permisit. Ille intra mænia receptus, iam sui
 securus, quæ animo complexus fuerat diuersa à verbis,
 exequi: præsidium arcis, accessione suorum animo-
 sius, ad defensionem hortari: mænia tormentis pro-
 strata, reficere: Equites Ordinis, cladi superstites, ad
 instaurandam collapsam Rempublicam excitare: arces
 alias, acciuitates per occultos nuncios in fide confir-
 mare. Ita Mariæburgi expugnatio Hermani dolo ac o-
 perâ, difficilior longè reddita, bellum insequentem vs-
 que annum proraxit, tandem pace conclusum.

Ad Torunium de fæderibus actum est, ac conuen- A. 1411:
 tum veteribus conditionibus, nisi quòd Crucigeri Sa- Pax cum
 mogitiâ cesserint, post Iagelonis ac Vitoldi fata eam re- Crucigeris
 cepturi. Ea res non leuiter Polonorum animos offendit. stabilitur.
 Videbant siquidem, suæ victoriæ vtilitatem aliquam
 Lituaniis obuenuisse, sibi verò prope nullam. Tacti huius
 inuidiâ maximè Vitoldus laborauit, quòd crederetur
 suis artibus eum impulsisse, vt Rex suapte erga Lituaniam

M

pronior,

A. 1411. pronior, in eas conditiones consentiret. Constitutâ pace in Prussia, Rex per Lituaniam, reuersus est in Poloniam.

A. 1412.

*Cimbarca
neptis Vi-
toldi, Au-
stria Ar-
chiduci
ambi*

Cracouiam cum triumpho ingressus Rex, Cimbarcam Kieystudi neptem, Semouiti Mazouiorum Ducis ex Alexandra Vitoldi sorore filiam, Ernesto Archiduci Austriæ, magno apparatu, solennibusque cærimonijs in coniugium dedit. Adfuerunt plures Principum legati, inter primos, Cæsaris Sigismundi. Hic, quæ nuper inter Polonos ac Lituanos ferere cœperat, vnde horum populorum secessio succresceret, neque hâc occasione maturare neglexit. Securius nimirum Principum machinationes, sub hospitalitatis velo, & latent, & adolescunt. Ad retinendam speciem amicitiae, atque ad eximendam omnem suorum consiliorum suspicionem, publicas tabulas per legatos Iageloni Sigismundus misit, quibus in gratiam Iagelonis antiquabatius, quod, Hungarici regni titulo, in Haliciam & Podoliæ partem, prætendebat. Priuatim verò mandata legatis dedit, ut Vitoldum talibus promissis inescarent, quæ, si à Polonis, utpote rebus eorum non leue allatura præiudicium, non permitterentur; haud dubiam essent discordiarum materiam præbitura. Extat adhuc eius machinationis in tabulario regni publicum monumentum, Vitoldi ipsius, Nicolai Vilnensis Antistitis, Alberti Moniuidi, & Ioannis Niemira, Palatinorum, manu firmatum.

A. 1413.

*Iagelo ve-
rò Rex no-
uo federe
iungit.*

Atque ea fortè causa Iagelonem maximè impulit, ut in sequentem annum comitia utriq; genti indiceret, in oppido

oppido Hrodlo ad Bugum, peragenda. Conuenère ad 4.1413.
 eâ frequentes Lituani, non Principes tantum, & primores, sed etiam equestris ordinis. Consilij eius præcipua fuerunt capita: coniunctionis inter Poloniam ac Lituaniam roboratio, & Religionis Romanæ aduersus quædam sectas ac superstitiones per Lituaniam propagatio. Quia verò nihil ita amicitias humanas in eadem Republica fouet, tuereturque, vt similitudo ac æqualitas: vix sperari poterat diuturna pax, quamdiu Magno Duci Lituaniæ, plus in capita fortunaſque nobilitatis Lituaniæ, potestatis effet, quàm Regi Poloniæ in suos. Maiore subditorum libertate, temperanda erat omnino Magni Ducis potestas: neque id meliùs præstari poterat, quàm si nobilitate Lituaniâ, ad prærogatiuas Poloniæ admittat, omnes æquo iure, veluti vnius Reipublicæ ciues, viuerent. Ita futurum erat, vt deinceps pax atque vnio Lituaniæ cum Polonia firmiùs consisteret: si ampliùs non à solius Magni Ducis, arbitrio atque cupiditatibus dependeret. Lege ergo publicâ in eo conuentu cautum est, vt deinceps Nobilitas Lituanica, omnibus prærogatiuis, quas Polona habuerat, gauderet. Princeps in capita possessionesque nobilium, non plus iuris vsurparet, quàm quantum legibus Reipublicæ permissum. Ius legendi liberè Principis penes Senatū, ac equestrum ordinem esset; ita tamen, ne vel Lituani inſcijs Rege ac Polonis Magnum Ducem, vel Poloni inſcijs Lituanis Regem sibi adſciſcerent. Magistratûs, vt vocant, terrestres, ac Senatorum classes, ad

*Lituanos
ad præro-
gatiuas
Polorum
admittit.*

A. 1413. Polonorum normam instituerentur. Comitibus ab utrâque simul gente celebrandis, legitimus locus haberetur, Lublinum, aut Pargouia. Agrorum possessiones absque auctoritate Principis, ne venderent, neuè donarent equites. Ut verò eius fœderis societas arctius vniuersos stringeret, primores Poloniarum familiarum, præcipuos quosque Lituanorum ad earumdem gentilitiarum cerarum usum cooptârunt. Non quòd eiusmodi Nobilitatis aut argumenta aut ornamenta, Lituanis olim defuissent; cùm etiamnum plerisque familijs vetustissima maiorum suorum insignia, nihil commune cum Polonorum stemmatibus, habentia, sint in usu: sed quòd plurimùm momenti ad diuersos populos in vnam Rempublicam copulandos, accessurum haud dubitaretur; si familiarum capita, velut cognatione quâdam, cerarum similitudine, secum colligarentur.

*Familia
Lituanæ à
Polonis ad
usum stem-
matum ad-
mittitur.*

*Religio
Lituanæ
legibus Li-
tuanis fir-
matur.*

Denique supra Religionis negotio ita sancitum est. Personæ omnes, quas Ecclesiasticas dicimus, earumque Sacerdotia, ac Sacerdotum bona, iisdem quibus hactenus in Polonia fruebantur, priuilegijs, deinceps per Lituaniam fruerentur. Princeps ne officia, aut dignitates, publicæque munia cuiquam, quàm Romanæ religionis homini conferret, exclusis non solum Ethnicis, sed etiam quibusvis Christianis, qui Romano Pontifici supremo, subijci recusarent. Prærogatiuæ vniuerso equestri ordini collatæ, ne ad eos extenderentur, quia Catholica religione, & Summi Pontificis obsequio alieni essent. His ita constitutis, atque per Iagelonem, & Vitoldum,

Vitoldum, consensumque Polonorum comprobatis, A. 1413.
 Lituaniæ ordines suam ac posterorum fidem, in sequen-
 tes leges obligarent. Magnus Lituaniæ Ducatus, cum
 omnibus suæ ditionis Prouincijs, irreuocabili fædere
 coniunctus, vnitusque Reipublicæ Polonæ maneret,
 nullaque bella inconsultis Polonis susciperet, post sera
 Vitoldi fata, eum solum Principem agnosceret, quem
 Iagelo renunciâisset.

Republicâ procuratâ, dimissisque comitijs, Iagelo *Iagelo & Vitoldus*
 Rex & Vitoldus, ad religionis negotium in Samogitia *circa con-*
 promouendum, curas omnes verterunt. Magno dele- *uersionem*
 ctu è Polonia ac Lituania cælestis disciplinæ Magistri *Samogitiæ*
 euocati, qui rudibus fictorum numinum superstitione *laborant.*
 implicatis, veri Dei, Diuinarumque rerum notitiam
 patrio sermone explanarent. Multis omnino laboran-
 dum fuit, in eo populo ab auitis sacris abstrahendo:
 neque ipsi Principes extra partem laboris fuerunt, cum
 magis ardua intellectu, ad rudium captum vernaculo
 sermone explicanda essent. Mixta erat minis, muni-
 ribus, promissis, ac precibus doctrina. Nihil autem ita ad
 persuadendam supremi Numinis venerationem va-
 luit, quemadmodum insperati illis euentus; quando ea,
 quæ hæcenus vt Sacrosancta coluissent, impunè à Chri-
 stianis Sacerdotibus violari videbant. Ignem sacrum,
 qui perpetuâ sacrificulorum curâ ad Niewiazam aleba-
 tur, extinctum esse, idola euerfa, lucos excisos, varia
 suarum religionum fomenta deleta; deos tamen suos
 quiescere, neque de violatoribus pœnas sacrilegij exi-

A. 1413. gere; primùm mirari : mox vana esse suorum Numi-
Samogitæ num nomina suspicari; tandem, quæ tamdiu fuissent
religionem reueriti, vt ridicula contemnere. Inito demùm popula-
Christianâ ri consilio, virum ante alios natu grandem delegerunt,
suscipiunt. qui omnium nomine sic Principes alloqueretur. Ha-
ctenus pro cultu antiquorum Numinum, & sacris no-
strorum maiorum vsu firmatis, contumaciùs fortè,
quàm nostram erga vos subiectionem decuisset, egi-
mus : Est enim ac debet esse, maior Numinum, quàm
Principum reuerentia. Posteaquam verò Deos nostros,
ita nobis laudatos, vestro iussu violatos, nihil pro se
audere aduertimus, aut parùm, aut nihil virium, illis
esse minimè dubij, vestro Numini, tanquam fortiori,
volentes accedimus, eiusque venerationi nos in futu-
rum mancipamus. Acceptus perhumaniter à Princi-
pibus Orator, reliquis fuit auctor, ne exequi moraren-
tur, quod per illum polliciti fuerant. Frequentiores ergo
deinde ad audiendos de rebus Diuinis sermones, edif-
cendaque veræ religionis præcepta, confluebant. Ac-
cidisse inter hæc lepidam rem Nicolao Wenzky Ordinis
Prædicatorum sacerdoti, ad populum præsentibus
Principibus verba facienti, aliqui memorant. Explica-
bat fortè de suggestu, creati orbis seriem sacer Orator :
cùm grandis natu vetulus sacerdotis sermonem inter-
rumpens, populum elatâ voce alloquitur: Mihi credite
viri: Quæcunque ab hoc iuuenulo homine dici audis-
tis, ficta profectò sunt. Vnde enim ille hæc nosset, cum
ego tot annos, & prope sæculum integrum, vitâ & me-
moriâ

moriâ complexus, nequaquam horum recorder? Abijisset tota concio in risum, nisi Rex auctoritate suâ Sacerdoti fidem fecisset apud populum. Perbenignè enim tum edentulum illum, tum reliquos allocutus, edocuit: sacros Oratores, non ea pro concione dicere, quæ ipsi aut oculis suis vsurpâssent, aut ætate attigissent; sed quæ pluribus ante sæculis supremi verique Dei potentiâ effecta, ex maiorum doctrina, scriptorumque vetustiorum monumentis, ac præcipuè, ex Diuinis libris, haussissent. Post laborem diuturnum, superata est tandem rudis populi ignorantia, atque vniuersi doctrinæ Christianæ rudimentis pro captu instructi, sacro fonte ad Catholicam religionem sunt initiati, magnâ Iagelonis, Vitoldique voluptate. Vitoldus ne sine cultore ager relictus, iterum siluesceret, Pontificatum cum sex Canonicorum Collegio erexit dotauitque: sedem nouo Pontificis, ac Cathedræ, Collegioque, oppidum Miedniki, exædificari mandauit, quòd vt eius tempestatis mos ferebat, nullæ adhuc per Samogitiam ciuitates essent. Adiecit alia Sacerdotia minora, Syragolæ, Crosis, Rosienis, Widuklis, Velonæ, Coltinianis, Lucnicis, & alibi, insignibus templis, ac munificis dotationibus instructa. Hæc omnia, quia iam ante animo destinata habuerat Vitoldus, magnificâ ad Constantiense Concilium, nobilium Samogitarum legatione institutâ, supremæ auctoritatis iudicio confirmari, procurauerat: vniuersâ deinde Samogitiæ curâ ad Kieyzgailonem delata, Regem Iagelonem in Lituaniam deduxit.

*Samogitiæ
Episcopatus
erigitur.*

Longè

A. 1414. Longè diutiùs, quàm optasset, Iagelo in Lituaniâ morari coactus est: quòd pestifera contagio sæuissimè per Poloniam grassaretur. Inchoatam superioris anni autumnoluem, hyems subsecuta mirè propagauit: tam insolitâ per Ianuarium ac Februarium auræ repiditate, vt passim herbæ arboresque vernis floribus conlectæ spectarentur. Sedato aliquantùm malo, Rex circa solemnes Paschatis dies Poloniam repetijt: Vitoldus verò nouum bellum orsus est.

*Vitoldus
bellū Rus-
sæ Septen-
trionali
infert.*

3. 1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

1414. 12

*Plescouiâ
deditione
capit.*

Septentrionalis Russiæ, opulentissimæ ciuitates, Plescouia, ac Nouogardia, commerciorum occasione, quæ cum finitimis Liuonibus celebrabant, sæpiùs varia auxilia Crucigeris contra Lituanos suppeditauerant. Non latebat id Vitoldum: neque leuiter eius rei recordatio animum fodicabat, sub vindictæ specie, dominij in florentissimas ciuitates occupandi desiderio. Verùm peritissimus dissimulandi artifex non nisi hoc anno secreta consilia in apertum protulit. Collecto exercitu, cùm nemo intelligeret, quò eum destinarèt, inopinatò versùs siebiezium signa mouit, atque modico certamine locum expugnauit. Plescouiam deinde obsidione cinxit. Diu eam ciues constanter ac fortiter sustinuerunt; tandem manibus integris, animo concidère. Cùm enim inde Vitoldum capto operi pertinaciter insistere viderent, inde vires ad diuturniorem patriæ propugnationem impares sentirent: vt vitam fortunaque redimerent, libertatem prodegerunt, ciuitate ac vniuersâ Prouinciâ Vitoldo deditâ. Victor Vitoldus, certâ num-
morum,

morum, equorum, pelliumque pretiosarum pensione *A. 1414.*
 in annos, tributum nomine, imperatâ, Georgium Ducem
 Nofsâ, cum valido delectorum præsidio, gubernandæ
 ciuitati reliquit: ipse verò, prius quàm Nouogardenfi- *et Mag-*
 bus ex sociorum fortuna consternatis audacia animus- *nâ Nouo-*
 que rediret, vniuersi exercitus robore Nouogardiam *gardiam.*
 aggressus est. Non diu vim tulerunt, famâ Pleſcouien-
 sis victoriæ iam magnâ parte debellati: citò accepe-
 runt iugum Vitoldi, & tributum annui pendendi debitum.
 Simon Alгимundus Dux Holſzanus Prouinciæ admi-
 niſtrandæ relictus est: præſidia Litwana munitioribus
 locis imposita: reliquæ copię prosperè domum redu-
 ctæ. At, quod plerumque temerè occasiones quasuis ad
 bella captantium, fatum est: dum inquietis armis alie-
 na auidius Vitoldus inuadit, domi inopinatum grauius-
 que longè bellum reperit.

Michaël Cochmeyſter nouæ Marchiæ Aduocatus, *Crucigeri*
 Equites Crucigerios contra Henricum Plauenium Ma- *nonu Ma-*
 gistrum concitauerat. Obijciebatur illi nimia facilitas, *gistrum*
 quâ Benedicto de Macrâ Concilij Conſtatiensis lega- *creant.*
 to, ad litem de Samogitiæ finibus terminandam miſſo,
 conſenſiſſet, vt Memelum ac Velona arces, Samogitiæ
 adiungerentur. Coniecto ob eam cauſam in Vincula
 Plauenio, ita reliquum negotium apud Equites tempe-
 rauit, vt omnium conſenſu ipſe in eius locum ſufficeretur.
 Potitus rerum Michaël, ante omnia fædus nuper
 ictum, immiſſis inopinato in Dobryniâ vaſtatoribus, *Fædus cū*
 reſcidit: ac ne quid ſcleris, violati iuriſiurandi ſacrile- *Iagelone*
 gio, *et Vitoldo*
reſcindit.

A. 1414. gio, deesset, quoscumque Polonorum intercipi contigit, suspendio omnes enecauit. Gedani, Ragneræ, & per alia emporia, mercatores Polonos ac Lituanos, fortunis omnibus exutos trucidari iussit. Ad eos motus reprimendos Rex Iagelo Polonas Lituanasque legiones, cum Silesiorum & Morauorum stipendiarijs, in Prussiam mouit. Verùm exiguo, aut nullo operæ pretio ea expeditio stetit: oppida duntaxat ignobilia aliquot capta sunt, & in agros latiùs sæuitum, vastando. In ea excursione dum Lituani solutiùs agunt, Mareschalcus Lituaniæ Butrym, cum illustri viro Nicem in potestatem hostium venit. Reuocato ab agrorum vastatione exercitu, Rex Polonas copias Torunium, Vitoldus Lituanas Culmam duxit. Ægrè ferebat Iagelo eam copiarum diuisionem: Vitoldus tamen in sententiâ perstitit, Culmamque operibus, ac assultibus pertinaciter fatigabat. Maturuerat iam ciuitatis expugnatio, vix paucorum dierum vim laturæ, cùm desperatis rebus ab ingenio remedium Cochmeysterus subministrauit. Comminiscitur Brodnicensis præfecti epistolam, quâ Magistro Ordinis nunciabatur, quàm angusta res esset Brodnicæ: quomodo annonæ ac tormentarij apparatus penuriâ extremè laboraret. Si Magister prouidere differret, hostis verò arma admoueret, intra aliquot dies ciuitatem perituram. Tabellioni deinde mandat, ita iter moderari, vt velut fortuito in excubias Vitoldi incidat. Captus Tabellio, epistolaque lecta: sic fabula fidem, auctor fabulæ pretium consilij, reperit. Vitoldus enim nihil

*Iagelo in
Prussiam
exercitum
ducit.*

*Vitoldus
Culmam
obsidens,
eluditur
stratagemate.*

hil subesse fraudis suspicatus, verum capiendæ Brodnicæ spe plenus, obsidionem Culmensē properè soluit: neque prius fraudem deprehendit, quàm ad Brodnicam, cuncta Epistolæ aduersa, expertus est. Licet verò nullo omnino laboris fructu sub muris cum exercitu federet, non prius tamen ab obsidione recessit, quàm bello ipsi, finem Pax attulisset. Turcici enim belli moles, Hungariæ impendens, vel inuitos Principes ad concordiam vrgebat. Quare cùm Pontifex Summus, ac commune Christianorum Concilium, pacem inter Regem ac Crucigeros maximè optaret: allaborante Pontificio Legato Lausanensi Episcopo, biennales induciæ agrè sunt concessæ. Hortabatur insuper Concilium Principes, vt initâ cum Crucigeris pace, aut iunctis viribus arma in Turcam verterent; aut saltem per suas ditiones ituris contra Turcam Crucigeris, liberos transitus permetterent. Vtraque res plena periculi visa; itaque neutra concessa.

A. 1414.

Pax biennalis in Prussia statuitur.

Plus apud Vitoldum Sigismundi Cæsaris auctoritas valuit. Abiturus ad Concilium, non ex vano metuebat Cæsar, ne per suam absentiam à Tyranno Turcarum contra Hungariam attentaretur: enixè igitur per legatum postulauit, vti eius interea tuendæ curam, Iagelo ac Vitoldus vellent suscipere. Iagelo certè ex vetere Reipublicæ Polonæ more plurimum abhorrebat ab eiusmodi occasionibus, per quas Turcico bello Poloniam intricari posse, suspicio esset. At Vitoldus secretioribus pactis Sigismundo obnoxius (Coronæ enim Lituanae

Sigismundus Cæsar Hungariæ defensionē Iageloni, & Vitoldo commendat.

A. 1415.

A. 1415. cogitationes, ac spes, iam in animum admiserat) nihil negare ausus est : quin & Iagelonem induxit, ne tam religiosam, atque dignitatis plenam causam , regni scilicet Christiani protegendi, negligeret. Quare, cum hoc anno Machmetes Turca Bosnam , Hungariæ validam urbem, aggressus esset, vulgarâ eius expeditionis famâ, Iagelo ac Vitoldus grauissimâ legatione egerunt , vt Hungariâ abstineret; bellum minati disertè, nisi eorum legationi annueret. Tantum momenti eorum Principum auctoritas apud Barbarum habuit, vt ab vltiore belli progressu deterritum, ad sexennales cum Hungaris inducias paciscendas inclinârit. Orientali quoque Imperatori, armis Turcicis miserè afflictò, ingentem è suis ditionibus annonæ vim, hoc eodem anno suppeditârunt : hæc secundo fluuiorum alueo , ad Euxinum Pontum deuecta, ex Kacibeia , Lituaniæ tunc ditionis portu, Constantinopolim maioribus nauibus deportabatur.

Vitoldus, Schisma in suis ditionibus serpens, Vitoldus à bellicis tumultibus quietem nactus quò securiùs, eò studiosiùs conseruandæ in integro Religionis curas, resumpsit. Sacerdotes , ac Præsules Russorum, vt in sacris cæremonijs Græcum sequuntur ritum, ita errores Græcorum æmulati, eorum exemplo à Summi Pontificis obsequio, & Ecclesiæ Romanæ societate, per Vitoldi ditiones, desciscere incæperant. Mouitea res Vitoldum, quòd sciret eiusmodi ausu, non leuiter labefactari, quæ à se, ac Iagelone Rege, pro subditorum concordia, in rem veræ Religionis sapientissimè

mè fuerant constituta. Quia verò nouitatum harum 4.1415.
auctores, non è vulgo, sed præcipui Antistites, non ob-
scurè designabantur, ac præsertim qui Græcæ natio-
nis essent: malo serpenti remedium, non poterat ali-
unde, quàm à publico ipsorum Religionis Antistitum
conuentu peti. Itaque singulari studio Vitoldus perfe-
cit, vt concilium pro Russorum natione Nouogrode- *Per Nouo-*
cum in Lituania indiceretur: cui, ipse quoque Con- *gradense*
stantini Magni exemplum imitatus interfuit. In eo *concilium*
consilio Gregorius Focius, Metropolitanus Kiiouien- *cōprimis.*
sis, Phocianæ inter Russos rebellionis excitatæ, atque
propagatæ, auctor deprehensus est, atque in tanti sce-
leris pœnam, magno omnium consensu dignitate mo-
tus. Suffectus est illi Gregorius Cimoulacus Bulgarus,
singulari sacræ eruditionis commendatione percelebris.
Hic deinde à concilio suæ gentis, & Vitoldo Principe
legatus, tum Romæ, tum in generali Synodo, negotium
Orientalis Ecclesiæ ad concordiam cum Occidentali
reducendæ, impensè promouit. Probabat vehemen-
ter Martinus V. Papa eam erga res diuinas in Vitoldo
animi propensionem, commendabat constantiam,
quâ non Græcorum modò ab Ecclesia secessionem,
sed & Viclephianorum errorum sectatores auersaba-
tur: vtiliteris suis ad Iagelonem datis, contestatus est.
At simul vehementer metuebat, ne ob pertinacem
ambitionem, nouis discordijs discerperet populos, qui
magno Reipublicæ Christianæ bono, arctis fæderibus *Regni Li-*
in vnum coaluerant. Quæ enim ab aliquot annis se- *thaniæ*
cretiùs *ambis.*

A. 1415. cretius inter Sigismundum Cæsarem, & Vitoldum de regno Lituaniæ agitabantur: ita variorum sermonibus vulgabantur, vt nec Romanam Curiam laterent. Quare haud ignarus Pontifex, quàm facilè promissi regni semina, & quàm altè, in animis Principum, radices agant: maturè Episcopum Calmensem (quem solum id ausurum publica ferebat opinio) grauissimis literis dehortatus est, ne Sigismundi Cæsaris auctoritate permotus, præsumeret Vitoldum, coronâ ac cæteris insignibus, ex Romanæ Ecclesiæ more, ad regnum Lituaniæ inaugurare. Ignorâsse Regem, eas Vitoldi machinationes, vix credi potest; illud verò propius, dissimulâsse: quòd Vitoldi, Lituaniæque ornandæ esset cupidior. Itaque speciemæroris, quam ex Reginæ Annæ obitu hauserat, diluendi; reuerà autem vt Vitoldo confirmaret opinionem, ignorari eius à se consilia, profectus est in Lituaniam. Accepit Iagelonem Vitoldus regali magnificentiâ: atque post paucorum dierum hospitium, ad Reginæ funus Cracouiam properanti, præter alia ampla munera, viginti millia Marcarum Bohemicarum, centum generosissimos equos, quadraginta vestes pellicium zebellinarum, centum togas Persici operis aureo filo intertextas donauit.

*Martinus
V. Papa
impedit.*

*Rex Iagelo
dissimulat*

*A Vitoldo
colitur
munificè.*

*Scythæ
Rusiâ po-
pulantur.*

A. 1416.

Redierunt interea legati ex Concilio rebus ex voto confectis, cum literis, quibus Archiepiscopo Leopoliensi, & Vilnensi Episcopo, erigendi Samogitiæ Episcopatus committebatur negotium. At ea res differri debuit aliquantùm, ob subitam eamque grauissimam tempestatem,

pestatem, Crucigerorum largitione, vti aliqui conno-
 târunt, excitam. Celebris ille Scytharum Regulus Edi-
 ga, ingentibus copijs inopinato Russiam inuasit, vasta-
 tiisque latissimè obuijs, Kiiouiam insuper Russiæ Me-
 tropolim, vrbem opibus, ac publicorum ædificiorum
 magnificentiâ, ante alias claram, ita depopulatus est,
 vt nunquam deinceps pristino splendori restitui potue-
 rit. Rex Iagelo hæctenus ad arma impiger, calamitatem
 hanc publicam sentire visus non est: ita Martium eius pe-
 ctus, ex Veneris toxico, ad sensum tanti mali obstupue-
 rat. A morte coniugis Annæ ad thorum destinauerat
 animo Elizabetham Pileciam gente, viduam Grado-
 wscij equitis, sibi ante spiritali cognatione iunctam,
 quòd Mater eius Iagelonem è sacro leuâisset fonte: ea
 cogitatione absorptus, alia non curare videbatur. Mul-
 ta huic matrimonio obstabant, atque inprimis senatûs
 Poloni consensio. Vitoldus quoque peracerbè ferebat
 Regiam maiestatem, tam indignè tractari. At quòd ip-
 se quoque vicissim ad sua consilia Regis aut consensu
 aut dissimulatione egeret, consilium Regium publicè
 non impugnauit. Rex verò ex Vitoldi silentio audacior
 redditus, facilè contempsit, quidquid ab eo matrimo-
 nio in domum regiam deriuaretur. Quo tempore Edi-
 ga per Russiam ferro & igne grassabatur: Iagelo nup-
 tialibus festis cum Elizabetha Sanoci celebrandis, præ-
 sente Leopoldo Austriæ Archiduce, indulgebat. Me-
 morabiles nuptiæ populi auersatione, sed inprimis tan-
 tâ Russiæ clade: quàm superos immisisse publicè cre-
 debatur,

A. 1416.

occupatâ
 vastant.

Rege in-
 tento in
 nuptias
 quas om-
 nes auer-
 sabantur.

A. 1416. debatur, vt id quod communibus votis populus accusabat, ab ipsis damnatum nemo dubitaret. Esse enim quandam consensionem inter publicam populi vocem, & secretam Numinis Supremi sententiam, vulgò creditur.

A. 1417. *Concilij
Constantiensis legati
perfectionem
Episcopus
Samo-
gitiae.* Sedatis per Russiam Scythicis tumultibus, Vitoldus Concilij legatos inuitat, vt quæ à consilio mandata haberent exequi, nollent differre. Vt enim erat concitatio-
re ingenio, nihil ipse lentè agebat, & in alijs moras ode-
rat: præsertim quia non alibi magis, quàm vbi de cultu
Diuino, populorumque salute agitur, mora omnis me-
ritò damnanda est. Venerunt maturè Vitoldi rogatu in
Samogitiam legati: qui instituto nouo Pontifice Ma-
thiâ, Lituano gente, Theologicarum disciplinarum
Magistro, nuper in Canonicorum Vilnensium collegio
Præposito, vniuersa quæ ad ordinandas in eo Ducatu
Ecclesiæ rationes pertinebant, ad Sacrarum legum præ-
scriptum, ritè per Octobrem, perfecerunt. A Religio-
nis negotijs ad Reipublicæ curas reuocauit Vitoldum,
biennialium cum Crucigeris induciarum, imminens
finis. Velonam fuerat indictus conuentus, in quo cer-
ti aliquid, aut de prorogando fædere, aut de perpetua
pace, inter partes statueretur. Sed obstinatè Crucigeris
omnes alias condiciones respicientibus, ac intolerabili
fastu Samogitiam, velut suam repetentibus, labor om-
nis in irritum abiit: neque multò post, aperto bello per
insidias Crucigeri præluferunt. Soluta conuentu Rex
substitit aliquantùm Velonæ, animi causâ, quòd in pro-
pinquo

pinquo essent loca venationibus ferarum, ad oblecta-
 tionem celeberrima. At, cùm feris intendit, vix ipse se
 Crucigerorum cassibus non induit, ægrè suorum vir-
 tute seruatus ab insidijs, quas Rastemburgensis Præfe-
 ctus, loco ad fallendum opportuno, tetenderat. Hinc
 mutuae incursationes finium subsequutæ, atque obuia
 vtrimque vexata. Dum delectus ampliores instituun-
 tur, Vitoldus post mortem Annæ coniugis, Trocis è vi-
 uis sublata, cum Vliana Iuani Algimundi Ducis Ol-
 szani filiâ connubium apparabat. Matertera erat de-
 functæ, hæc Vliana. Quare Petrus Antistes Vilnensis
 constantissimè obnunciabat, ne eo matrimonio diuinæ
 humanæque leges violarentur. Atque fortasse suâ con-
 stantiâ deiecisset à proposito Vitoldum; nisi Ioannes
 Kropidto Vladislauiensis Episcopus, qui cum Rege in
 Lituaniam venerat, eum confirmasset. Hic enim pro
 assentatorum more, leges ad genium Principis inter-
 pretatus, matrimonium illud ratum pronunciauit, at-
 que solitis Ecclesiæ Romanæ ritibus comprobauit. Per-
 actâ connubiali pompâ, ad bellum Crucigeris inferen-
 dum omnem contentionem Principes vertère. Vitol-
 dus, seu ex veteribus odijs alienior à Suidrigelone, seu
 nouis indicijs in suspensiones impulsus, ne cùm exercitûs
 robur in Prussiam educitur, domi aliquid turbarum e-
 rumperet, Suidrigelonem capi iubet, atque Kremene-
 cij in vinculis asseruari. Nihilominus citò conspiranti-
 bus Russis, excubiarum Præfecto Conrado Frankerber-
 go trucidato, liber dimissus est. Sibi redditus, ad Sigis-
 mundum

A. 1418.
 Rex insi-
 dias Cru-
 cigerorum
 euadit.

Vitoldus
 coniugem
 ducit.

Vitoldus
 Suidrige-
 lonem in
 vincula
 coniicit.

A. 1418. mundum Cæsarem confugit, atque inde Cæsare ac Rege Iagelone allaborantibus, ægrè Vitoldo est reconciliatus. Bellum interea Prussicum iam maturuerat. Iam *Bellum in Prussiam totis viribus susceptum.* Poloni Lituaniq̃ue exercitus transgressi fines, Prussiam intrauerant: omnes, atque inprimis Principes Iagelo ac Vitoldus, eo animo; vt extremâ virium contentione tandem bello tam molesto finem imponerent: Crucigeris, aut ad obsequium quietè ferendum, aut ad amicitiam constanter colendam, vi compulsis. Crucigeri ab aduerso, vt pace inquieti, nimiumq̃ue sibi fidentes; ita bello, vbi impares se aduerterunt, non pacis studio, sed periculi metu, foederum cupidi: ruentibus ad iustam vindictam copijs, auctoritatem obiecerunt Pontificij legati Bartholomæi Capræ Archiepiscopi Mediolanensis. Validum profectò scutum, præsertim contra Iagelonem, & Vitoldum, quibus Religionis Christianæ non pridem susceptæ, atque Pontificiæ dignitatis veneratio tenerior, nondum antiquitate occaluerat. Stitère itaque arma: atque licet à Crucigeris nihil sincerè ageretur, operâ Archiepiscopi in biennales inducias iteratò consenserunt. Rex Daniæ, & Dux Pomeraniæ (qui cum auxilijs ad Crucigeros venerant) vbi iniquitatem in eo negotio aduerterunt; rei indignitate permoti, apertè causâ, & castris Crucigerorum desertis, ad Iagelonem ac Vitoldum transierunt, foedera pepigerunt: promissis contra Crucigeros auxilijs, si quid contra recentes inducias innouare auderent. Confectis induciarum tabulis, Vitoldus Lituaniam petijt, Rex maiorem Poloniam:

A legato Pontificis inducijs terminatur.

in quo itinere cùm Pohnaniâ Srodam tendit, non multum à periculo vitæ abfuit. Repentè enim atræ nubes cælo obductæ incredibili tempestate detonuerunt: duobus regij currûs Satellitibus, quatuor è sexigâ equis, quinto sub armigero, fulmine ictis.

Redux è Prussia Lituanus miles, modicâ quiete re-
 creatus, ab Occidente in Orientem ductus est Trans-
 Volgenfi Scythiâ, post amissum morte Regulum Zela-
 dinum scissâ in factiones: pars vnum, pars alterum ex
 defuncti Principis filijs, paterno imperio successorem
 designabat. Kieremferdenes reliquis fratribus poten-
 tior, quod consensu obtinere non poterat, vi occupa-
 uit. Tachtames eius frater, suis suorumque viribus dif-
 fisus, cùm æmulum neque tolerare, neque opprimere
 posset, ad Vitoldum cum præcipuis suæ causæ patro-
 nis confugit. Vitoldus hæcenus eius populi constan-
 tem amicitiam sæpius expertus, fidelemque bellicis ex-
 peditionibus operam; non dubitabat è Republica fore,
 si ipsum populi Ducem nouo beneficio sibi obstringe-
 ret. Tachtamem ergo benignè ac munificè acceptum,
 spe auxiliorum confirmat, Vilnæ solemni pompâ, im-
 posito gemmis lapilliisque splendente pileo, Trans-Vol-
 gensium Scytharum Imperatorem (vulgò Tzarem) re-
 nunciat, atque inaugurat. Redibat in patriam Tachta-
 mes spe imperij plenus, vltra populares copias, auxilijs
 Vitoldianis succinctus. At, vt in ascensu præcipitis
 montis, qui semel planum verticis vestigio occupauit,
 facilius enitentem in altum reijcit, quàm ipse detruda-

A. 1418.

Scythia

populi à

Vitoldo

Imperato-

res suos

accipiunt.

4.1419. tur : ita Tachtami planè contigit. Kieremferdenes enim validissimo exercitu collecto, venienti occurrit, commissoque prælio copias eius profligauit, ipsumque fratrem occidit. A cæde Tachtamis, tertius frater Ieremferdenes, fortunam fraterno sanguine cruentam non exhorruit: sed ad Vitoldum ipse quoque confugit. Plus in mortali animo poterat honoris cupido, quam metus periculorum. Neque Vitoldus tanti æstimauit cladem nuper acceptam, quanti dignitatem sui nominis, quòd tam bellicosus populis suo arbitratu Reges daret. Quare Ieremferdenem legitimum Principem solemniter renunciavit: ne autem solâ vani tituli pompâ illudere amico voluisse, quispiam diceret, omni ope in paternum imperium restituere decreuit. Mareschalco Lituaniæ Nicolao Radiuilo committit curam, vt instituto properè per Lituaniam delectu, validas copias instruat, ijsque Ieremferdenem in Scythiam deducat. Executus impigrè mandata Radiuilus, in Scythiam mouit. In ipsis finibus, plurimi Scytharum, violentum Kieremferdenis dominatum perosi, ad Ieremferdenis castra confluxerunt: vnde vires non modicè auctæ. Kieremferdenes tamen nihilo timidior, cui prioris victoriæ memoria animos faciebat, intrepidè ad Volgam cum exercitu sese Fratri obiecit. Ieremferdenes popularibus suis primam prælij gloriam petentibus, non inuitus concessit. Pugnatum est, aliquamdiu fortunâ neutrò victoriam inclinante, vbi prælium vires, virique æquabant: verùm Radiuilus non passus diutiùs suos ex-

tra prælij aleam stare; facto in latus hostium impetu, A. 1419.
 & pugnam & fortunam in æqualem reddidit. Citò præ-
 lium in fugam versum est, cùm cæso belli auctore, om-
 nes campum deseruerunt. Superstites pugne, facillè Ie-
 remferdeni accesserunt: ut enim præciso capite reli-
 quus truncus rigit immotus; ita factionum auctoribus
 sublatis, facillè ad quietem populus componitur. Om-
 nium consensu Ieremferdenes imperio suæ gentis po-
 titus, beneficium Vitoldi amplâ legatione muneribus-
 que veneratus est: atque quamdiu vixit fidum se expe-
 ditionum bellicarum socium exhibuit. Tauricani et-
 iam Scythæ, quos *Crimæos*, & *Perecopenses* vocamus, eius
 victoriæ famâ Vitoldo ac Lituaniæ, mirè sunt conci-
 liati. Ipse Ediga Tauricane Chersonessi Imperator,
 cladibus Lituorum ac Russorum celeberrimus, ho-
 norificâ legatione amicitiam Vitoldi expetijt: atque
 fidem suam, ad perpetuam pacem, & auxilia contra
 quosuis hostes suppeditanda, solemnifædere obstrin-
 xit.

Tantis incrementis Vitoldi nomen per Septentrio-
 nem, ac Orientem assurgens, viciniorem sibi Bohe- *Bohemi*
 miam perstrinxit, ut excusso legitimi Principis imperio, *regnum*
 spontè ad Vitoldi obsequium curreret. Controuersia, *Iageloni ac*
 inter Polonos ac Crucigeros, de certis ditionibus, per *Vitoldo*
 tot annos, armis atque disceptationibus agitata, bello- *offerunt.*
 rum semen feracissimum, cùm aliter terminari non
 posset, æquo Sigismundi Cæsaris arbitrio permessa fue-
 rat. Iagelo enim ac Vitoldus Polonæ causæ æquitati

A. 1419. confisi, eam conditionem non repulerant. At ubi constitit nihil à Cæsare ex æquo actum, sed contra fas sententiam esse pronunciatam, iudicio eius renunciârunt, atque ad vindicanda armis sua iura, sese comparabant. Bohemi post religionis dissidia nuper excitata, excusamque Ecclesiæ Romanæ venerationem, ad apertam contra suum Regem rebellionem prolapsi, externas vicinorum vires (vti superius etiam memoraui) circumspectabant; quibus se contra Cæsaris potentiam communirent. Cùm ergo Cæsari infensiores redditos Iagelonem ac Vitoldum non ignorarent, rati quamcunque vindictæ occasionem haud dubiè arrepturos, Regnum Bohemiæ eis obtulerunt: Iagelo nihil omnino legatos moratus disertè respondit: Dominijs, quæ è diuina manu absque vilius iniuria, accepta haberet, contentum; aliena omnino non ambire: neque posse sibi persuadere, vt inter eos regnet, qui Ecclesiæ imperijs subesse nollent. Non ab simile responsum à Vitoldo retulerunt. Neque tamen spes destituit Bohemos: existimabant nullam esse tantam constantiam, quam regnandi cupido non labefactet. Instauratâ iterum legatione animos Iageloni ac Vitoldi arictare pergunt. Mercej fortè in Lituania Principes, animum, corpusque, ferarum venatione exercebant: ibi legatis copia, exponendorum palàm mandatorum, data est. Orabant illi, ne tantam augendæ Reipublicæ opportunitatem, quâ nulla aut maior esse, aut faciliior, posset, elabi paterentur. Silesiam, aiebant, vel inuitis Bohemis repeti debuisse, vti antiquam

*Reijciuntur
ab utroq.*

antiquam iuris Poloni Prouinciā; spontè redeuntem, A. 1420.
 nequaquam repelli oportere. Bohemiam ac Morauiam
 eiusdem cum Polonia originis, nullo negotio in vnam
 Rempublicam coalituras. Ita verò ab eorum populo-
 rum accessione, vires Reipublicæ validas fore, vt Sigis-
 mundo Cæsari, quo nemo alius Polono nomini infen-
 sior esset, reprimendo, & Crucigeris perdomandis, ab-
 undè sint suffecturæ. Non aliena à vero, ac in speciem
 perquàm vtilia, dici videbantur: nihilominus Rex ni-
 hil de sua constantia remisit. Vitoldus famæ regnandi-
 que auidior, inter acceptandi repellendique consilia,
 dubius sententiæ, aliquamdiu hæsit: atque ea de cau-
 sa legatos apud se retinuit. Rebus verò penitiùs per-
 pensis, ipse quoque disertè negauit, quæ à Bohemis po-
 stulabantur.

Sequentem annum, belli curis liberum, pacis nego- A. 1421.
 tiji Vitoldus impendit. Inprimis indicto ordinum Li-
 tuaniæ conuentu, ex eorum consensu tabulas publicas
 confici curauit: vt quæ nuper Pontificatum Miedni- Vitoldus
Pontifica-
tū Mied-
nicensem
confirmat.
 censē, & alia varia Sacerdotia excitando statuerat,
 plus apud posteros haberent venerationis, ac roboris,
 si in eo vniuersi Ordines consensissent. Deinde firman-
 dæ domûs Regiæ curam orsus est. Post repetita semel
 iterumque connubia, ipse iam spe vltioris prolis exci-
 derat. Iageloni quoque nullus hæres erat. Hinc quæ
 vulgaris Principum ægritudo est, angi nimiùm Vitol- Iageloni
Sophiam
neptē ma-
trimonio
iungit.
 dus, quòd id fastigij, ad quod domum suam euexerant,
 posteris non essent transmissuri. Iagelonis domus ex nu-
 pero

A. 1421. pero Elizabethæ coniugis obitu, vacua, nouo matrimonio, spei aliquid reliquerat : præsertim quòd suscepta ex priore coniuge proles, argumento esset, non suo vitio, hærede Regem carere. Virgere itaque Iagelonem cœpit Vitoldus, vt in eam spem deligeret sibi consortem. Facile in sententiam Vitoldi permotus Iagelo, eodem ipso auctore, animum ad Sophiam, Andreæ Kiiouien- sium Ducis filiam, Vitoldi ex sorore neptem, adiecit. Virgo erat formâ florente, firmâ valetudine, ætate nu- bili, Græcis religionibus Russo ritu addicta : atque ea sola, non leuis, causa metûs fuit, ne Poloni huic matri- monio aduersarentur. At, cùm Parente annuente, vir- go ad Romana sacra transisset, metu illo euanescente, Matthiâ Vilnensi Antistite, solemnî ritu, vt eas nuptias Numen faustas, fortunatasque Reipublicæ iuberet, ap- precante, magnis in publicum lætitiæ argumentis edi- tis, connubialia festa sunt peracta.

Tertiò Bohemorum legati, cum veteribus postula- tis, redierunt, noua spe erectiores. Quòd enim nuper
 A. 1422. *Sigismundus Nepo- tem Regē Bohemiæ eligi pro- curat.* Vitoldus tergiuersari magis, quàm apertè negare, visus esset, suspicionem haud mediocrem mouerat, fore vt apud eum saltem, tandem aliquid obtineant. Auditi in Senatu nihil publicè in rem suam impetrârunt : omni- bus palàm nolentibus Rempublicam Bohemicis turbis implicari. Nihilominus secretò vocatis, quid volueret animo Vitoldus aperuit. Nolle se apertâ regni Bohemi- ci acceptatione, Principum odia irritare, sibi non pro- futura, Bohemis verò etiam noxia. Sigismundum Cæ- sarem,

farem, suis in Poloniam iniurijs meritum esse, ne omnino abhorreat à Bohemorum defensione; sed eam aliter, quàm hactenus Bohemi censuissent, ratione, suscipi posse. Esse sibi Sigismundum nepotem, Ducis Demetrii Corybuti filium, Virum bello exercitatissimum, fortunatumque, ac quantovis regno parem. Si eum Bohemi Regem renunciarent, se extra invidiam, sub nepotis nomine res Bohemicas, milite ac pecunijs adiuturum. Facile in ea consenserunt legati: cum eo modo Iagelonem quoque posse pertrahi ad nepotem iuvandum arbitrarentur. Sigismundus celerrimis nuncijs à Vitoldo euocatus, atque de omnibus edoctus, quantà maximà potuit festinatione exercitum à Vitoldo acceptum, per manipulos diuidit, extra Poloniæ fines tacite educit, in Bohemiam, spe Bohemorum citius, penetrat.

atque contra Cæsare exercitum instruit.

Res tam inopina pupugit non leuiter Cæsarem Sigismundum: quia verò & vindicando, & repellendo bello simul impar erat, Crucigeros concitare contendit, ut raptis fœderibus Poloniæ fines infestis signis inuaderent. Sperabat enim fore, ut bello ab alia parte coorto miles ex Bohemia reuocaretur. Diu hæc agitantur operâ occultorum internunciorum, per Maiorem Poloniam, mendicorum habitu securè commean-
tium, donec fortuitus euentus fraudes prodidit. Tabellariorum vnus, Conini repentino oppressus morbo decesserat: cum demortui corpus ad funus paratur, inter vestes literæ Cæsareis ceris signatæ deprehendun-
tur.

Cæsar Crucigeros concitat contra Polonos, ac Lituanos.

A. 1422. tur. Ortâ suspicione, ne fortè aliquid in eis lateret, quod publicam rem concerneret, magistratus claufas ad Regem deferri curauit. Apertæ, Cæsaris machinationes aperuerunt. Suadebat ille Crucigeris confinia subitis incursionibus infestare: sicubi miles opponeretur, pacis ostentatione prælium declinare: molesto magis bello, quàm periculoso, assiduò diuexare: tanquam inuiti arma sumpsissent, concordiaë desiderium præferre, negotij summâ ad Cæsaris vel Papæ arbitrium reiectâ: spe pacis, cohortes Polonas incautiùs agentes opprimere: omnia, quæ hostes solent, agere; pacem tamen verbis, vnicè commendare. Detectis hiscè fraudibus, palàm bellum omni ope gerendum, contra Prussiam indicitur. Magnâ celeritate delectus perfecti: cohortes in vnum coactæ: exercitus validus in Prussiam ductus. Destinauerant Crucigeri, triginta millibus instructi, fortunam aperto prælio concedere. Verùm auctore Conrado Nemcio Silesco, consilium mutârunt: diffisi campo, per castella atque arces, exercitum diuiserunt. Hoste nullibi pugnaë copiam faciente, Iagelo & Vitoldo. Prussia latissimè vastatur Crucigeris per arces hæcëibus. Effusus latissimè incredibilem vastitatem edidit, longè maiorem patraturus, nisi legati Cæsarei aduentus, impetum retardâisset. Episcopus is Corbauensis fuit, & polcitatione æquiorum in rem Polonam conditionum Iagelonem ad agendum de pace flexit. Rogabat Cæsaris nomine, vt Corybuthum è Bohemia euocaret, atque bello in Crucigeros abstineret: quòd

quòd Cæsar paratus esset omnino, si coram illo de iniurijs per Crucigeros illatis disceptaretur, satisfacere.

Quod si fortè Cæsaris æquitatem Rex in dubium vocaret, libenter Cæsarem suo iure cessurum permissurum-
que (modò Regi id probaretur) vt viri Principes ex Bohemia ac Polonia delecti, negotio discusso, liti finem

*Cæsar per
legatū bel-
lum sistere
conatur.*

imponant. Ad hæc Iagelo. Cæsar siue æquitatem, siue amicitiam, satis sibi esse probatam nupero argumento, cùm electus arbiter Litis, contra fas pro Crucigeris pronunciauit. Quamquam verò, eâ ipsius sententiâ, nihil aut iniquius, aut magis hostile esse queat, à se tamen pacis studio nihil contra armis tentatum fuisse, priusquam ipsi Crucigeri suis excursionibus, eam irritam fecissent. Belli Prussici ipsum Cæsarem auctorem esse, qui occultis literis classicum Crucigeris cecinisset. Corybuthum nepotem suum, militaribus ausis à puero innutritum, non regiâ auctoritate: sed proprio arbitrio Bohemis auxilia suppeditasse, atque adeò vti se inscio petijisset Bohemiam, ita non excessurum, nisi cùm ei liberet. Moderatiùs ista Rex. At Vitoldus ab indignatione concitior. Meo, inquit, iussu Corybuthus Bohemiam inuasit, vt de Cæsare vindictam sumeret. Mansurum isthîc eum spondeo, donec Cæsar sentiat, quanto rerum suarum damno, amicitix specie hætenus sit abusus, vt incautos Polonorum Lituanorumq; animos circumueniret. Expedito legato, vastatio agrorum rursus est resumpta: atque ab ea non procul Torunio conuenire legiones iussæ. Hostis quoque in propinquo in-

*Vastatio
Prussix
resumitur.*

A. 1422. terea castra præmunierat, in occasionem rei gerendæ intentus. Quare sedecim Polonorum, atque alij sedecim Lituanorum signis negotium datur, vt hostem in loco tamdiu distineant, donec exercitus vniuersus superueniret. At iam Crucigeri priusquam in conspectum hæc signa venissent, deserto vallo, in tutiora se maturè receperant. Vastatis igitur Torunienfibus agris Culmam castra promouentur, vt alicubi hostem, aut occipare, aut elicere, ad pugnam possent. Tandem Crucigeri cum neque configere auderent, neque agrorum vastitatem, aut arcere, aut ferre possent, ad petendam pacem compulsi sunt, quàm Rex modò æqua esset, non aspernabatur. Concessis breuibus inducijs, ad V. Kal. Octobris, dies agendi de fœderibus dictus: locus, castra Polonorum. Post aliquam cum Euerhardo Magistro disceputationem, agrè partes conuenerunt in has leges. Crucigeri ius omne in Sudouiam ac Samogitiam iureiurando adiecto antiquarent; Rex quidquid eo bello de Prussia, ademisset, restitueret: si quis prior fœdera hæc violare attentaret, subditi eius ab obsequio liberi manerent. Verùm ea tamdiu integra fuerunt, quamdiu impendentis exercitus metus, quietem inuitis extorquebat. Posteaquam victor exercitus è finibus Prussiæ eductus, conspici desijt; omnia proculcata: negante Cæsare Crucigeros ijs obligari, quæ ipso aut inscio, aut inuito, statuissent. Cogitur itaque Rex iterum bellum contra Crucigeros in sequentem annum edicere. Territus eo nuncio Cæsar, permisit Magistro, vt non expectatis

*Crucigeri
ad petendā
pacem co-
guntur.*

*Pacis con-
ditiones*

*quas Cæ-
sar rescin-
dit.*

*A. 1423.
Rursus
pax cum*

expectatis legatis Cæsareis, de pace cum Iagelone, ac Vitoldo transigeret. Nihil ferè ijs pactis, ad Mielnicense fœdus, adiectum est: nisi quòd supplicantibus pro Cæsare Crucigeris, spoponderit Iagelo, curaturum se, vt Corybutus cum suis, ex Bohemia abiret.

A. 1423.
*Crucigeris
stabilitur.*

Iam ille hoste aliquot locis profligato, Cæsareis totâ Bohemiâ depulsis, vniuersum prope regnum suæ potestatis fecerat: neque solùm Rei bellicæ peritiâ, ac successu, sed etiam vario officiorum genere, præcipuis capitibus deuinctis, regij tituli spem abundè stabiliuerat.

A. 1424.
*Sigismundus
Corybutus ex
Bohemia
reuocatur.*

Non tamen aufuse est, Iageloni ac Vitoldo reuocantibus, non obtemperare; neque eorum amicitia tam blandè arridentem fortunam antepone: præsertim quòd eam ipsam, quantaquanta esset, illis solis totam deberet. Adiecit suasioni monumentum regia pollicitatio, quâ ei Dobrynia promittebatur, si Bohemiam defereret. At, vt est facilis ad iram ambitio, cùm Rex promissa differt, inde indignatione in Regem urgente, inde degustatæ potentiaæ memoriâ titillante, dolere quòd fortunam ipse suam destituisset: reditum in Bohemiam apparare.

Sensit id Vitoldus, atque siue suâ sponte, siue, quod vero propiùs, Pontificia auctoritatis veneratione, sedulò laborauit, vt Corybutum in Lituania detineret. Acceperat enim à Martino V. Papa grauissimam Epistolam, quâ monebatur ne Princeps Catholicus, sectam Hussitarum propagare pergeret, rebellionem Bohemorum per Corybutum propugnando. Retento in officio Corybuto, proniores se præstitère Crucigeri,

A Vitoldo
in Lituania
detinetur.

A. 1424. in ijs exequendis, quæ nuperis pactis spoponderant. Nam & Sudouia, & Samogitia integrè sunt restitutæ, & certi limites ditionibus, incredibili consensu, præfente Vitoldo, designati.

*Regina
Sophia co-
ronatur*

Post tot bellicas agitationes, redditâ publicâ quiete, solemnîs Reginæ Sophiæ inaugurationio ad XII. Februarij indicta est: celebrataque singulari apparatu & lætitiâ. In apparatus liberius se Rex effudit, quod ex spe propinqui partûs non Reginam tantum, sed & Matrem Regum coronari crederet. Populo verò auxit hilaritatem, pacis diu expectatæ sensus: dilatâ enim ob bellicos tumultus, præter morem diutiùs inaugurationis pompâ, ac tandem his diebus peractâ, pro augurio in vulgus fuit, bellis tranquillitatem succedere. Adfuere ei festo multi Principes: Vitoldus declinavit. Et si verò per legatum alias prætexet causas, populo tamen non difficile fuit subodorari eius animum in Reginam offensum, hâc de causâ. Hedugis, Iagelonis ex primo matrimonio filia, solemnibus cærimonijs desponsa fuerat Friderico iuniori, Brandenburgico Marchioni. Mutato deinde consilio, nuptui dabatur Boleslao, Duci Stolpensium: pro quo, præter alios Principes, tres Reges instabant apud Iagelonem. Obstabat ei leuitati, uti eam ipse vocabat, vehementer Vitoldus, tum ex sua sententiâ, tum maximè à Martino Papa, gente Columnâ, Friderici fautore, permotus. Vbi verò suam omnem operam abiisse in irritum, sensit: indignationem in novercam vertit, cuius consilij Iagelonem circumagi existi-

*Vitoldus
Reginæ
offenditur.*

existimabat. Tegebat illam animi ægritudinem operosè: sed quid centoculum Argum, suspiciosissimum genus, populum, lateat? neque errasse, eum maioribus deinde indicijs constitit, quibus interior animi perturbatio in apertum erupit.

A. 1424.

Corybutus
in Bohemiâ rediit;

Venerunt in Poloniam intereà Bohemorum legati, & Sigismundum Corybutum magno studio ad regnum repetebant. Rex constanter istiusmodi consilijs se opposuit. A Rege palam repulsi, Corybutum ipsum clam legati adoriuntur, neque difficilem expugnando reppererunt. Veteris fortunæ magis avidus, quam pertæsus, in omnia consensit. Dimissis legatis militem occultissimè conscribit. Dabant alacres nomina, & spe copiosi stipendij Bohemici, & successuum Corybuti memoriâ illecti, veterani æquè, ac tyrones. Conscriptas, quæ sufficerent copias, non per manipulos aut signa, sed viritim propè singulos, ne Regi consilium innotesceret, ad condictum diem, locumque convenire iubet. Tanto secreto res acta est, ut prius in Polonia nunciaretur, Corybutum milite Polono ac Litvano Bohemiam inuasisse, quàm Rex, aut quivis alius, eum abesse sensisset. Cæsar veritus, ne Regiâ aut auctoritate, aut confluentiâ, hæc agerentur, graui legatione de violatis foederibus questus est: cui Iagelo, ut erat reuerà ab omni noxa liber, non verbis tantum, sed & rebus ipsis, fidei suæ integritatem abundè comprobavit, latâ in Corybutum sententiâ, quâ omnibus per Poloniam, Lituaniam, Russiam possessionibus exutus, tanquam pa-

In Poloniâ
à Rege
proscribitur

cis

A. 1424. cis publicæ violatæ, Maiestatisque regiæ læsæ reus proscriptus est.

Idem annus Iagelonem diuturni voti compotem fecit, nato filio, quem de suo nomine Ladislaum appellari voluit. Lustratio pueri Christiano instituto per sacrum fontem, in sequentis anni XXIII. Kal. Mart. reiecta est, in qua Rex singulari munificentia ludos, conuiuia, cæteraque eius temporis, exhibuit. Vitoldus cui nondum à nupera ægritudine animus conualuerat, odio Reginæ, ei festo non interfuit: lectulum tamen argentum infanti, centum pondo æstimatum, dono per legatum misit. Subsecuta æstas ita latè per vrbes, ac pagos pestem vulgauit, vt ad vitandam contagionem, ipsi Regi Vitoldoque, cum vniuersa curia, inter Lituaniæ nemora, lues vitanda fuerit. Vbi aliquantum remisit malum, ordinum Poloniae conuentus Brestiam in Cuiavia indictus est. Multis laborandum fuit Regi in ijs comitijs, priusquam euicit, vt Ladislaus Princeps paterni regni successor, publico edicto renunciaretur. Tabulæ nihilominus, quibus Polonorum ea de re sponsio continebatur, non Regi sunt redditæ, sed Sbignei Oleśnicki Cracouiensis Antistitis fidei commissæ, eâ lege, ne prius eas Regi redderet, quam constaret eum omnia, in rem Polorum promissa, ex fide promissa.

A. 1426. Rege rebus Polonicis occupato, per Autumnum & initium hyemis Vitoldus bellum in Lituania apparabat: quâ parte erupturum, nemo ferè diuinare poterat. Causam belli nemo scriptorum indicauit: fortasse

non

non quod tam alto secreto Principis obruta ; quàm A. 1426.
 quòd nulla, fuerit. Recedente hyeme aliqua indicia e-
 manauère, in Septentrionalem Russiam impetum diri-
 gi. Monetur itaque maturè ab amicis Plescouia. Accur-
 runt Plescouienses periculum auersuri: donis, suppli-
 ciq̃ue habitu, animum Principis portentant: nihil pa-
 cati expiscantur. Bellum itaque aduersus patriam para-
 ri non dubij, properè ad suos redeunt. Sequitur cum
 exercitu Vitoldus. Desperatis Plescouiæ rebus, cælum
 pro innocentia stetit. Incredibiles enim tempestates
 coortæ, tantam vim imbrium effuderunt, vt inuia pror-
 fus, per loca semper paludosa, reddita fuerint Plesco-
 uiam itinera. Cessit cælo Vitoldi indignatio, neque ta-
 men quieuit, ante acceptam multæ nomine, ingentem
 pecuniam: pacem à Superis donatam, coacti sunt Ple-
 scouienses, apud Vitoldum nummis redimere.

*Pecuniâ
ingenti
multat.*

Cessantibus externorum motuum curis, recrudue-
 runt veteres in animo Vitoldi morbi, atque ab ipso otio
 vires sumebant. Reginam à qua alieniorem se hæctenus
 præbuerat, apertè odisse; sermonibusq̃ue, ac literis apud
 Regem, persequi: mœrere, quòd Ladislao successore Pa-
 tri designato, ipse regni sint amissæ: de Lituaniæ Prin-
 cipatu retinendo angi: de regia domo vereri, ne ali-
 quando se suosq̃ue, Lituaniâ excludat: Iageloni ipsi mi-
 nùs quàm ante fidere: suspicionibus, quarum ambitio
 feracissima, noctibus diebusq̃ue agitari. Primi omnium
 Crucigeri ægritudinem Vitoldi subodorati, ita eam
 promouere conati sunt, vt apertas cum Rege inimici-

*Suspicio-
nibus agi-
tari inci-
pit.
A. 1427.*

Q

tias

A. 1427. tias consciscerent. Multâ adulatione, atque amicitiaë exquisitis argumentis, promissisque impulerunt Vitoldum, ut eorum causam apud Regem susciperet, atque molendinum Lubicz cum suo latifundio, detractum Poloniaë, Crucigerorum agris adijci, impetraret. Non dubitabant illi, nihil prorsus eâ intercessione Vitoldum profecturum: destinato tamen consilio, ea postulari voluerunt, quæ à Iagelone negari oportebat: ut quò constantius Iagelo postulata, repelleret; eò altius Vitoldus sentiret, intensioresque spiritus conciperet. Reiecta est semel, iterumque Vitoldi petitio. Poloni quoque Proceres, celebratis Vartæ comitijs, Paulum de Ruzdorff Magistrum Ordinis grauter commonuerunt officij, ne Crucigeri malis artibus, & Vitoldi erga Regem regnumque fidem infringere, & iusta nuper fœdera sensim labefactare pergerent. Mox alijs Lancitiæ conuocatis comitijs, per Sbigneum Cracouiensem Pontificem, Reipublicæ totius nomine, Vitoldo præsentem, supplicârunt, ut ab ea actione desisteret, quæ Regiam ac Reipublicæ dignitatem conuelleret. Sincerâ Sbignei oratione offensus Vitoldus grauter excanduerat: sed dissimulandi artifex, surgentes motus tantisper pressit, compositoque ad tranquillitatem sermone, omnia Polonis pollicitus est, nihil præstiturus. A Polonis & Rege alienior redditus, primò in Reginam furorem effudit, quo Regem, regnumque inuoluit. Tertiò iam vterum Regina ferebat: ex tam frequente prole, suspicionibus domestici probri, violati que thori, innocentem palàm exagi-

*Crucigeris
promouē-
tibus æ-
gritudine
animi.*

*Regi ac
Polonis
offēditur.*

exagitare apud Iagelonem cœpit. Maleuolorum sermo-
nibus res ad plures vulgata, non mediocriter Regem ac
Procures conturbauit. Licet enim apud æquos rei iudi-
ces, fides ac integritas Reginæ extra omnem suspicio-
nem esset: verendum tamen omnibus fuit, ne si fortè
falsi rumoris fama, innocentia præiudicaret; aut Iage-
lonia proles successione excideret; aut regium fasti-
gium tanti probri turpitudine fœdaretur. Comitia er-
go Hrodlum ad Bugum, Polonis ac Lituaniis indicta
sunt, vt in ijs Regina causam diceret, atque extotius
Reipublicæ sententiâ, damnaretur, aut absolueretur:
vbi innocentia eius luculentissimè probatâ, auctores
falsi, equites Poloni, pœnas luerunt legibus latas.

A. 1427.
Reginam
innocentē
falsis cri-
minibus
exagitat.

Qui euerant rursus aliquantum domesticæ pertur-
bationes, Vitoldo ad bellum auerso. Nouogardiæ Ma-
gnæ incolæ, circa ditionis suæ limites à Vitoldo desig-
natos, cœperant aliquid innouare. Ad eos perdoman-
dos, exercitum è Lituaniis, & Polonis stipendio aucto-
ritatis, Vitoldus duxit. Nouogardiani inaccessibilem
propè per æstatem itinerum munitione freti, contem-
pserunt initio Vitoldi minas, atque ferocius agebant. At
vbi rumor allatus est, superatis obstaculis, Vitoldum
arcem Opocznam obsidione cinxisse, facile animis
conciderunt. Missi properè legati, qui urbem victoris
potestati permitterent: amplisque muneribus oblatis,
annuæ pensionis summam augerent: modò pax impe-
trari posset. Vitoldus, etsi diripiendæ urbis opulentæ
spe, maximè eò progressus fuerat: non inuitus tamen

A. 1428.
Nouogar-
diam re-
bellantem
domat.

A. 1428.
*Conuentus
 Luceoriam
 indicitur,
 eiusq;
 causa.*

*Cæsar Ia-
 geloni in-
 sensus va-
 riè eum
 oppugnat.*

*Cū Vitol-
 do comi-
 tere conā-
 tur.*

pacem poscentibus dedit. Verebatur enim, ne diuturniore bello detentus, Luceoriam tardaret, ad conditum cum Rege, & Sigismundo Cæsare, cæterisque Principibus, diem: cuius celeberrimi conuentus, hæc in vetustis annalibus memoratur causa. Sigismundus Romanorum Imperator, iam ante Iageloni perquam infensus, negatis nuper in Turcicum bellum auxilijs Polonicis, longè infensior, cum armis odia non posset prosequi, dolis Iagelonem, aut rem Polonam, euertere conatus est. Publicis primùm literis, per Imperij Romani prouincias, ac vicina regna, ausus est queri, proditum se cum Christiano exercitu Turcis à Iagelone, quòd auxilia promissa subtraxisset. Neque defuerunt fortè, apud quos calumnia, nomen, nec falsæ, nec iniustæ, querelæ reperit. Neque enim omnes nouerant, quòd Iagelo Cæsareis legatis belli Turcici societatem suadentibus, nihil omnino aut promiserit, aut promittere potuerit: negantibus id Ordinibus, ne fortè semel eo bello implicatis Polonis, tota tandem eius moles ferenda, solis incumberet. At vt fortè non omnes hæc nouerant, non tamen ita occulta erant, vt Cæsaris querelæ fidem publicam obtinerent. Quare in aliam partem versatis consilijs, Cæsar maluit reconciliari Iageloni, & amicitiae officijs eum impugnare. Non ignorabat propè omnia apud Iagelonem Vitoldi auctoritate agi, neque mediocriter regni Poloniae potentiam auctam esse, accessione Lituaniæ. Ita ergo Vitoldum in suam amicitiam pertrahere destinauit, vt eo ab Iagelone auulso,

vniuersa

vnuerſa Polonæ ac Lituaniæ concordia machina ſol-
ueretur. Ipſe ſibi conficiendæ eius rei Prouinciã vſur-
pauit : ratus tanta negotia neque commodè, neque tu-
tò, tabellarijs aut epiſtolis, concedi. Itaque contentio-
num, quæ Polonos inter ac Crucigeros, prope totius
Europæ armis, tamdiu exercebantur, pertæſum ſe ſi-
mulat : operam ſuam ſtabiliendæ in perpetuum opti-
mis conditionibus paci, Ladislao Iageloni Regi, & Vi-
toldo offert: adiicit vnicam ſibi cauſam videri, ob quam
tot labores ſuſcepti, irriti fuiſſent, quòd nonniſi per le-
gatos hæcenus negotium actum eſſet: optare itaque
ſe, vt Principes potiùs ipſi ſecum amicè congregeren-
tur: quod ſi ob veteres ſimilitates Iageloni ac Vitoldo
nullus in Imperio ad congreſſum locus probaretur, pa-
ratum ſe publicæ tranquillitatis cauſâ, eò venire, quo
ipſi conuentum indicerent. Iuſta, videbatur, Cæſarem
poſtulare: nihil itaque auſus eſt negare Iagelo. Vitol-
dus verò in ea, quam animo fouebat à rebus Polonis, ac
domo regiâ, auerſione, lubens occaſionem arripuit,
quâ Cæſaris amicitiam ſibi perneceſſariam, non imme-
mor eius pollicitationum, commodiùs firmare poſſet.
Auſtor inſuper Regi fuit vt ad 8. Id. Ianuarij conuentus
Luceoriam, qui erat eius dirionis locus & Volyniæ
Metropolis, indiceretur.

*Ad con-
greſſum
inuitat.*

*Conuerti
dies &
locus deſi-
gnatur*

Celebratus eſt conuentus Principum, his partibus
frequentiâ inuſitatâ; magnificentiâ Vitoldi planè me-
morandâ, ſolidis quinquaginta diebus. Præter Regem
Poloniæ, Duces Mazouiæ, Principes Lituaniæ, & Ruſ-
ſiæ,

*Conuerti
Principum
Luceoria.*

- A. 1428. *ſiæ*, Senatores Regni, cæteroſque vtriuſque nationis magnates, interfuerunt, Sigifmundus Cæſar cum coniuge, ac pleriſque Imperij Principibus; Ericus Rex Daniæ & Sueciæ; Ioannes Palæologi Orientalis Imperatoris legati, Baſilius Moſchouïæ, Boryſſus Tweriæ, Olha Rezanïæ Magni Duces; Scytharum Tauricanus & Trans-Volgenſis Reguli; Magiſtri Equitum Theutonicoꝝ, Ruzdorffius Pruſſiæ, Sigfridus Liuoniæ. Vniuerſis alimenta, Vitoldi impenſis miniſtrabantur, copiâ incredibili. Vt cætera ſileantur, quæ ab eius ætatis hominibus curioſius leguntur connotata, in ſingulos dies boues ſeptingenti, verueces mille quadringenti, feræ ſylueſtres varij generis, in ſingulas ſpecies centum; potuſ è melle cocti ſeptingenta vaſa, præter vinum variũ, expendebantur. Plena faſtus in publicum pompa, non falſo argumento fuit Cæſari, quantum ambitionis Vitoldi pectore occuleretur: vtique mox in flammam erupturæ, modò ei velut ſcintillam iniiceret, ſpem dignitatis, quam Poloni cum Rege omni ope eſſent propulſaturi. Alia igitur Cæſar publicè cum Iagelone, alia clam Vitoldo. In conſeſſu Principum ſermo illi omnis de ineundâ concordia, vt viribus vnitis primũ in
- A. 1429. Bohemia Huſſitæ domarentur, tum omnium ſimul arma contra Turcam verterentur, ac Saracenoſ, pro Oriente vindicando. Magnifica hæc erant, & à pleriſque magno plauſu accipiebantur: ſed quæ inchoari faciliuſ, quàm perfici poterant. Iagelo collatis cum Senatu ac Vitoldo conſilijs reſpondit. Si vniuerſi Principes Chriſtiani

*Iagelo ne-
gat.*

ſtiani

ftiani confpirent in bellum, non tantùm animosè Tur-
cis, inferendum; fed etiam omni ope, conftanter, terrâ
marique perurgendum: fe ab ea belli focietate non ab-
horrere. At folius Cæſaris pollicitationibus, cuius vires
bis Turca in Hungaria fregiſſet, permoueri non poſſe,
ad violanda fœdera, quæ non ita pronum eſſet pro libi-
to reficere, vt conuellere. Satis ſe videre, quàm lubri-
cum fit ab his conſilijs præcipitium, per quod Turca
ſemel irritatus vniuerſam belli molem, in Polonos de-
uolueret, reliquis fœderis, non belli, ſocijs, alienum pe-
riculum, extra eius ictum, ſpectantibus. Cæſar in pu-
blico, ſubtriftiorem ſimulat vultum ex repulſæ impa-
tientiâ: tum ſpecie eiufdem negotij yberius pertractan-
di Vitoldum, abſque arbitris conuenit. Cùm priùs
multis, Vitoldi Lituaniæque laudes exaggerâſſet, eaſque
percupidâ aure accipi aduertiffet, in ſubactam adula-
tione mentem, potens telum intorſit. Dolere ſe, aiebat,
vehementer, quòd tantus rebus geſtis, ac dominiorum
amplitudine, Princeps, atque adeò re ipſa Rex, titulis ac
inſignibus regijs careret. Nihil illi ad Maieſtatem Regiâ
deefſe, præter nomen: quo ſolo, minor cæteris Regibus
eſſet, quos potentiâ ac opibus regijs lōgè ſuperaret. Cur
verò eam cogitationem ſuæ dignitatis augendæ, non
admittat in animum, prorfus ſe non capere. Vt vt tan-
dem ille ſui incurius eſſet, ſe Cæſarem Chriſtianum, pro
muneris ſui debito non permiſſurum vltteriùs, quin bre-
ui eum cum cæteris, inſignibus regijs exæquet, modò
conſtantem ſecum amicitiam, inire, atque deinceps
colere

*Cæſar Vi-
toldū ſibi
conſiliat
ſpe regni
Lituanie.*

A. 1429. colere vellet. Vetus Principum malum ambitio, Vitoldo, homini, neque incauto, neque Sigismundi artium inexperto, caliginem offudit : vt non aduerteret, nequaquam ad se ornandum ea consilia dirigi, sed ad auellendos à Polonis Lituanos. Quare faciliè in eius sententiam atque amicitiam concessit, illud vnicum professus: Rege aut inscio, aut inuito, nihil se attentaturum. Sigismundus iam magnâ parte victor, ad Regem expugnandum machinas instruit. Iagelonem cum Imperatrice inuilit. Post mutua officia, atque incidentia colloquia, rem aggreditur. Iagelonem, Vitoldum, totamque maiorum seriem, rebus bello gestis mirè commendat: amicitiam suam erga domum regiam, & Lituaniam, prolixè explicat: postulat, vt si quam pro suo affectu rationem ornandæ Lituaniæ reperisset, eam ne ille repelleret: memorat regios in Lituania titulos non insuetos esse, cùm adhuc sub Mendogo Principe, vix eis esset par; nunc in eam amplitudinem operâ Vitoldi excreuisse, vt sine iniuria titulo amplissimi regni carere nequeat: spondet, breui se perfecturum, vt Vitoldus Rex Lituaniæ inauguraretur, modò eam fortunam Iagelo fratri, patriæque, nollet inuidere. Iagelo quamquam alieno fortè ab his consilio animo esset; quia tamen instantem permolestè vna cum coniuge, rationibus ac precibus, aliter eludere non poterat, rem integram ad Senatum se relaturum respondit: si Senatus vota Vitoldi, suffragijs suis comprobaret, abs se nihil obstaculi fore. Idem responsum tulit Vitoldus, cùm condicto

A Iagelone consensum extorqueretur.

Iagelo ad Senatum reijcit.

condictio iam inaugurationis suæ apud Cæsarem tem- A. 1429.
 pore, eodem præsentē, consensum Regis extorquere
 conatus esset. Conuocato Senatu ipse Vitoldus merita
 sua in Rempublicam, subditorum vota, exterorum exi- *Vitoldus
suam in
Senatu
causâ pro-
mouet.*
 stimationem, ac quidquid in rem suam fore rebatur,
 disertâ oratione explicuit: ac demùm petijt, ne cùm
 sententiæ dicerentur, ipse Senatu excedere cogeretur.
 Sciebat enim raram esse in dicendo libertatem, quam
 metus præsentis non frenet; raramque constantiam,
 quam conspectus offendendi non labefactet. Et qui-
 dem Principis Senatûs, Gnesnensis Archiepiscopi ora-
 tio, uti multùm de eloquentia habuit, ita nihil de liber-
 tate: veritus offensam Vitoldi, post multa copiosè di-
 cta, ad punctum tacuit. At Cracouiensis, Sbigneus O- *A Senatu
commone-
factus,*
 lesnicki, inconcussâ animi orisque constantiâ quàm
 suspecta Cæsaris esset amicitia, docuit; quæ eo consilio
 pericula tegerentur, aperuit; Vitoldum, ut annorum &
 veræ gloriæ satur, vanæ dignitatis speciem contemne-
 ret, iurisque iurandi quo se Regi ac regno Poloniæ ob-
 strinxerat memoresset, grauiter monuit. In eandem
 sententiam dixit Ioannes Comes à Tarnow Palatinus
 Cracouiensis. Episcopum & Palatinum, reliqui vno *cum indi-
gnatione
abit.*
 ore sunt secuti. Vitoldus non tam repulsæ, quàm tantæ
 in dicendo libertatis impatiens, è medio Senatu se pro-
 ripuit, ac in abitu minitabundo similis, disertè subiecit:
 se vel inuitis Polonis destinata perfecturum. Digresso
 Vitoldo, Senatus cum Rege grauissimè exposulauit,
 quòd tam periculosas Cæsaris machinationes aleret;

4.1429. conuiuendo: quem suæ domûs, neque minûs Lituan-
 niæ, quàm Poloniæ, hostem esse, tot ante argumentis
 comprobatum haberet. Rex itaque de consilio proce-
 rum, statim, insalutato Cæsare, Luceoriâ abitum ma-
 turauit: in Poloniam delatus comitia Corcinum indi-
 xit, vt Ordinum regni sententiâ decerneretur, quâ ra-
 tione immodicæ Vitoldi cupiditati, obuiam eundum
 esset: Cæsar quoque, breuiter per absentiam Regis,
 constitutis cum Vitoldo, quæ ad negotium pertine-
 rent, morari diutiùs non ausus, rectâ è Volynia Hunga-
 riam petijt. Abeuntem Vitoldus munificis donis coluit:
 quibus adiecit, celebre illud Vri, à Gedimino Vilnæ con-
 ditore occisi, cornu, auro & gemmis affabrè inclusum.

*Vitoldi &
 Polonoriû
 mutua le-
 gationes.*

Diurnæ deinde subsecutæ sunt concertationes,
 quas mutuò missis legationibus, Vitoldus ac Poloni
 exercuerunt: cùm ille à Polonis consensum extorquere
 nititur; hi Vitoldum à sententia dimouere. Primi à Vi-
 toldo legati Gastoldus Palatinus Vilnensis, & Rom-
 bowdus Marschalcus Lituaniæ, ad comitia Corcinen-
 sia venerunt. In confessum Ordinum admissi, breui sed
 apertâ oratione mandata exposuerunt Principis. Vitol-
 dum liberi populi, liberum Principem, non sui causâ
 facere, quòd tam studiosè postularet, vt Rex regniqûe
 Ordines, in suam inaugurationem consentiant. Qui-
 cumque tandem alijs animus futurus esset, illi fixam
 stare sententiam, exequi constituta. Rogare tamen, ne
 Poloni tum Regiæ, tum propriæ dignitatis curam ne-
 gligerent, quam haud leuiter imminui opus esset, si in-

uitis

uitis illis Vitoldus destinata perficeret. Rogati sententiam Ordines, in eam plerique concurrerunt, vt nihil publicè legatis responderetur, reiecto integro negotio ad legatos suos, quos vicissim in Lituaniā missuri essent. Magno deinde studio è toto Senatu lecti viri, constantiâ animi, dicendiq̃ue libertate celebres, Sbigneus Olefnicki Antistes Cracouiensis, & Nicolaus Michalowski Palatinus Sendomiriæ. Commissum, vt Reipublicæ nomine, monito disertè Vitoldo, ne intempestivâ ambitione, sacrosancta vnionis fœdera conuelleret; bellum, si secus faceret, denunciarent. Sperabant nimirum fore, vt quam cupiditatem æqui iustiq̃ue respectus non mitigaret, armorum metus perdomaret. Verùm aliter euentus tulit. Legati quidem pro maiestate Reipublicæ commisso sibi munere sunt defuncti: Vitoldus verò ad minas nihilo mobilior, quin ex indignatione audacior, Cæsarem vt maturet opus, urgere; res suas nouis Crucigerorum fœderibus firmare; Polonorum procerum animos largitionibus clandestinis venari. His in Polonia nunciatis, rursus comitia ad VI. Id. Sept. Sendomiriam indicuntur: alia legatio ad Vitoldum decernitur, designatis legatis quorum integritati maximè fidebatur, Sbigneo Olefnicki, & Ioanne à Tarnow. Summa legationis erat, qualem optabant ij Senatores, qui Rempublicam saluam optabant, Vitoldo ab eo non alienato. Quamquam enim illos humanitate ac beneficijs Vitoldi obstrictos, molliùs dixisse sententias censeretur: nemo tamen in ijs fidem desiderauit.

*Polonorum
legatio*

*Poloni Vitoldo suū
regnum
offerunt.*

A. 1429. re ausus est, cùm clarè constaret, Vitoldo extremè irritato, Poloniæ pericula cumulari. Iagelo quoque cùm inde se annis grauem, Reipublicæ administrandæ onere ultra vires premi sentiret; inde impuberem prolem, nondum gerendis rebus parem, haberet: non adeò verebatur Vitoldi successionem, quam nulla hæredis spes, fulciret. Itaque cum ex Regis, Ordinumque sententia, Vitoldi cupiditatem, oblato Poloniæ regno, alio auertere constitutum esset, ita Principem legationis locutum reperio. Quandoquidem Vitoldo id propositum esse Poloni scirent, nihil contentionis remittere, in occupando regali fastigio; Rempublicam Polonam communi Ordinum consensu, diadema illi offerre, quod nullo publico damno, magno verò suæ dignitatis augmento, acceptare posset. Meritissimo capiti nequaquam Polonos hæcenus coronam inuidisse: sed suspectam habuisse illam, quam vetus hostis obtrudebat. Timuisse nimirum, Danaos etiam dona ferentes. Sumeret itaque fortunatus diadema Regum Poloniæ triumphis contextum, quo frontem regiam, & merita sua coronando, duorum potentissimorum populorum concordiam arctiùs adstringeret. Contemneret verò nouis Cæsaris machinationibus elaboratum, quo Sacrosancta Poloniæ, ac Lituaniæ fœdera rescinderentur. Geminatis enim regijs titulis, regnum quoque necesse esse ita geminari, vt simul, vires hæcenus vnitæ, ipsâ diuisione conciderent: quod vnicum hostibus votum esset. Superi ipsi tantùm à Republica malum auerterent: cuius

ius horrore plenus Rex Iagelo, Vitoldo solium suum libens concederet. Insperata legatorum oratio, tantæque in eum Regis ac Regni vniuersi propensio, emollierat aliquantùm pertinacem Vitoldi ambitionem. Atque vt quandoque faciliùs dura in molles res impetu illata, aut franguntur, aut repelluntur: iam eius mentem destinatorum pœnitentia subire cœperat. At postquàm aliquorum Polonorum, quibus ante publica commoda, priuatæ rationes cordi erant, occultis literis in anti- quam spem erectus est, obfirmato animo legatis respondit. Impudentiæ cuiusdam, ne diceret, impietatis, argumentum notamque perpetuam ad posteros fore, si fraterno capiti detractum diadema, suo imponi permetteret: plus vtique probri, quàm dignitatis, apud vniuersos habiturus. Regnaret incolumis diu Iagelo, retineretque coronam, quam illi, superi dedissent Polonorum suffragijs: non inuideret autem Vitoldo, ad quam eorundem Superorum ductu, amicorum beneuolentia viam aperuisset. Non existimarent Poloni Vitoldum regnandi cupiditate pertinaciùs agere. Non regni acquirendi, sed seruandi nominis, studium, constantiæ suæ materiam esse. Non posse iam absque ingenti famæ dispendio negligi, quod per vniuersam Europam vulgatum, omnium sermone circumferretur. Superos ipsos testari, quàm nihil aduersum Regi, Regnoque Poloniae, animo agitaret: nihilominus si Poloni priùs aliquid mouerint, rebus suis neque militem, neque arma defutura. Nondum abierant è conspectu Poloni, cùm

*Vitoldus
illud non
acceptat.*

A. 1429. Caesaris ad Vitoldū legatio. Cæsarei legati iussi sunt mandata sui Principis explicare. Prolixâ illi Cæsareæ beneuolentiæ contestatione præmissâ, initæ recenter cum Cæsare ac Crucigeris amicitiae symbolum, insigni opere ex auro argentoque elaboratum Draconem obtulerunt, postulâruntque, vt quasdam noui fœderis leges iureiurando firmaret. Ad hæc Vitoldus. Amicissimi Principis hospitale munus, gratâ accepto voluntate, at nouarum amicitiarum symbola nulla noui. Ad perpetuitatem veteris amicitiae, sat superque sufficit præteritum fœdus; quantumuis nullâ iuramenti religione firmatum. Fides, verbo Principum obligata, incerta esse non potest. Hæc publicè: priuatim verò actum est de maturanda inauguratione, tempusque designatum ad XVI. Kal. Octob. sequentis anni.

Iagelo impedit Vitoldi coronationem per Papā.

Rex Iagelo quo res profecisset à legatis edoctus, à summa in terris auctoritate remedium malo quærit, Pontificem Romanum certiore de omnibus facit. Pontifex quidem, non dubius ingentes inde motus Christianam Rempublicam concussuros, grauiter Sigismundum, Vitoldumque hortatus est, vt ab incœpto desisterent. Verùm iam morbus medici manum non admittebat, præsentioribus remedijs curandus. Iedilnam comitia Polonis indicuntur: publico edicto designantur, qui circa extremos Poloniae fines vias armatis obtineant, magnâque diligentia inuigilent, ne aut Cæsarei, aut Vitoldiani, internuncij commeent. Negotio vniuerso Ioannes Czarnkowski præficitur. Hic im-

pigrè

pigrè suo munere functus, Baptistam Cigallam Senensem, & Sigismundum Rotth Theutonem interceptit; excussisque sarcinis, ac literarum Cæsarearum fasciculo ablato, liberos abire permisit. Literarum summa erat. Superuacuum esse Vitoldi de Cæsaris, circa institutos, inuito aut inscio Papâ, Reges, potestate, dubitationem. Excuteret eam vanam sollicitudinem, & ad conditum diem promissa Regni Lituaniæ insignia præstolaretur. Iam in itinere esse suos legatos, qui & Regium diadema secum ferrent, & inaugurationi suo nomine adessent. Adiunctum præterea literis erat foederis inter Hungariam, Lituaniam, Prussiam, ac Liunioniam recenter initi exemplum: tum publicæ tabulæ, quibus Sigismundus Cæsar, Vitoldum, Lituaniæ Regem solenni ritu renunciabat, creabatque. Vulgata hæc per Maiorem Poloniam prius, quàm ad Regem deferrentur, vniuersam nobilitatem ad arma exciuerunt. Viæ omnes armatis infessæ, ne quâ legatis liberi aditus parerent: nunciata per Germaniam Polonorum conspiratione, legati Francofordiam reuertuntur, duosque menses ibi frustra morati, ad Cæsarem infectis rebus redierunt.

A. 1436.
Polonis
vias infi-
dent, nun-
cios & li-
teras in-
tercipiunt.

Legati
Cæsarem
infectis
rebus red-
eunt.

Vitoldus quò propior spei, eò magis morâ affligebatur: plurimos interea Principes, alio prætextu inuitatos, Moschouiæ, Tweriæ, Odoieuiæ Duces, Scythiæ Regulos, Magistros Crucigerorum, publicis impendijs in eam festiuitatem, Vilmæ detinebat. Vbi verò interuersi Polonorum operâ totius negotij, nuncium accepit,

A. 1430. cepit, mærorem coram hospitibus aut dissimulare, aut certè fictâ hilaritate diluere, conatus est, protractis diurnis ad finem Septembris conuiujs. Desperatâ tandem planè re, digressisque hospitibus, cùm ægritudinem totam animo capere non posset, cum corpore eam parti-ri cœpit. Incidit in morbum leuem quidem, vti videbatur, & lentum, sed supremum. Lecto affixus, nihil de ambitione dimisit. Cùm verò inuito Iagelone non profecturum se quidquam cerneret, eò consilia intendit, vt Iagelonem tandem in suam sententiam pertrahat. Scribit illi, per Nicolaum Maldrzyk familiarem suum, tandem se rerum humanarum haud immemorem, omne ambiendi regni studium deposuisse: precatur, vt quæ hætenus agi contigerat, vti nunquam acta, æternâ consepeliret obliuione: inuitat, vt ægrum se inuisat, quòd ex eius conuietà, non leue morbi, quo conflētaretur, leuamentum speraret. Suspecta erat Polonis, tanta in Vitoldo, eaquē subitò exorta, animi moderatio: quare vt ab initio constanter obstiterunt ne Rex in Lituaniam iret; ita abeunti eos adiunxerunt Senatores, quorum integritas ac constantia plus opinionis habebat. Suscep-
tus Rex ad Lituanix fines regali magnificentia, eadem-
que Vilnam deductus. Vitoldus post varia, dierum ali-
quot, in Regem ac Polonos Proceres officia, Regem absque arbitris nactus, illatoque spontè de nuperis gestis sermone, quæ celabat animo, effudit. Aiebat, non adeo se tangi diadematis regij cupiditate: famæ suæ dispendia ita grauià esse, vt ea neque animo, neque cor-
pore

*In morbum
labitur.*

*Regem
in Litua-
niam eno-
catum*

*Prensas
& solici-
tati.*

pore ferre posset : rem tanto conatu inchoatam , pro- 4.1430.
motamque, totâ Europâ diuulgatam , quomodo sine
insigni leuitatis notâ negligeret ? ipsam notam quomo-
do sanus ferret ? Quid tandem damni allatura esset co-
rona Lituaniæ , ægro ac moribundo capiti imposita ?
Quod si morbus eius suspectus esset , timeretque Rex,
ne coronatus Frater diutiùs viueret, Superos se restari,
quòd altero, aut tertio, ab inauguratione die, regno Li-
tuaniæ Iageloni cedere destinâisset. Cur igitur tam bre-
ue regnum fratri inuideret ! His, similibusque, verbis,
preces propè indignas tanto Princìpe adiunxit , quibus
fraterna iura, meritaque Vitoldi præterita, vix non de-
iecerunt Iageloni constantiam. Negauit nihilominus
Iagelo se quidquam facturum inuitis Senatoribus Po-
lonis, quos sibi Respublica adiunxisset. Quare Vitoldus
rursus ad prensandos Polonos vertitur, atque inprimis
Sbigneum. Versabat virum inuictum, precibus, mu-
neribus, minis, prorestatus effecturum se vt Pontificatu
Cracouiensi detruderetur. At Sbigneus adamante for-
tior, ad omnia reponebat. Vitoldum ante alios Princi-
pes dignum fastigio Regali sibi videri : at Regem Li-
tuaniæ neminem esse posse, nisi hostem Reipublicæ Po-
lonæ. Lituaniam, quibusuis regnis amplitudine parem,
se agnoscere; at fœdera, tot religionibus inuicem firma-
ta, exigere, ne alium Regem , quàm Poloniæ, habeat.
Cæsarem, vt vt se amicum fingat, Polonis Lituaniisque
rebus semper infestum, iactis iam discordiæ seminibus
lætum, inter epulas iactare; offam inter canes suâ ope-

*Tentat
varijs mo-
dis Polo-
nos.*

A. 1430. ra iniectam: quid verò dicturum speraret Vitoldus, vbi populos tamdiu inuictos, quamdiu concordēs, diffidijs adultis diuisos, singulos ad prædam hostium opportuniore aduerterit? Frustra suam constantiam oppugnari in ijs, quæ fraudi Reipublicæ essent: se vt patriæ proditorem esse non posse, ita neque Vitoldi postulatīs consentire. Dies aliquot in his contentionibus abiūere: intereā seu nimia animi solitudine, seu ipsā morbi naturā, tantas vires ægritudo Vitoldi sumpsit, vt medicorum artem ac spem vinceret. Vbi itaque desperatio vitæ, grauiore futurorum curā animum perculit: Vitoldus primū contemnere humana, quæ retineri iam non possent: tum damnare antiqua studia, quorum ratio districto Iudici reddenda esset: demū totum se dare cogitationi vitæ mortalis Christianæ concludendæ. Regem Iagelonem magnā verborum modestiā precatus, vt veniam eorum daret, quæ non suo arbitrio, sed aliorum instinctu, Regis ac regni dignitati contraria attemptauerat; Vlianam coniugem eius paternæ curæ commendat. Denique ad componendas animi rationes conuersus, expiatā coram sacerdote per delictorum confessionem conscientiā, sacris Christianis ritē munitus 27. Octobris die, Trocis obiit. Elatus est magnifico apparatu à Iagelone Rege, & Suidrigelone Duce: tumulatus Vilnæ in D. Stanislai summa æde. Multis dein de post annis memoriam eius ad posteros renouauit. Bona Sforcia Regina Poloniæ marmoreo tumulo ad dextrum aræ maioris latus excitato.

Princeps

Princeps fuit bellicâ gloriâ celeberrimus. Principa- A. 1430.
 tum Lituaniæ à mari Baltico, ad Pontum Euxinum, à
 confinijs Poloniæ ad extrema fere septentrionis pro-
 pagauit. Scytharum populis sæpè suo arbitrio Regulos
 dedit. Ad omnia cautus, consilio promptus, pleraque
 insigni dissimulatione ac celeritate perfecit. Otij hostis,
 etiam cùm cibo vires reficeret, animum aut dicendo
 iuri, aut de re militari disceptando, intendebat. In ex-
 teros liberalis: suis, etiam summis, seuerior. Sobrietate
 singulari, nunquam vinum, aut è grano vel melle co-
 ctum potum, gustauit. Prouinciarum præfectos dita-
 tos, opibus exuebat; ac mox alijs Prouincijs præficiebat,
 vt se exigendarum rationum labore absolueret. Staturâ
 mediocri, neque altâ, neque obesâ: facie imberbi: ser-
 mone amœnus. Suadente quopiam ne perquàm geli-
 do die, prælij copiam circa Borysthenem Scythis daret;
 imò, inquit, hodie confligendum est: si vincemus du-
 plicabimus victoriam; si vincemur, gemino hosti suc-
 cubuisse nos dicetur, Scythis, & gelu. Arguentibus,
 quòd aliquas Scytharum tribus, assignatis in Lituania
 & Russia agris ditâisset: respondit; liberalitate etiam im-
 manissimas feras mitescere. Laudanti cuiquam, Princi-
 pem supra modum disertum; magis probari sibi repo-
 suit, incomptè loquentem, sed vera. Sunt & alia festiui
 eius ingenij, non indigna calamo, argumenta: verùm
 gesta, non dicta conscribentem, hæc etiam memorâsse,
 nimium fortè nonnemini videbitur.

A. 1430.

L I B E R III.

DE REBUS LITVANORVM

Sub Principe Boleslao I. Suidrigelone.

*Candidati
ad Principi-
patum Li-
tuanie.*

*Boleslao
Suidrige-
lonis mo-
res.*

Mors Vitoldi Lituaniam diuersis votis ac studiis in factiones discerpsit. Non Principes modò viri, pro se aut suis, sperare vel ambire : sed priuati etiam, alium atque alium, tum tacitis cogitationibus, tum in amicorum congressibus, Vitoldo successorem designare. Pars præcipua optabat Alexandrum Volodimiri Kiiouiensium Ducis filium, Ducum Slucensium auctorem. Alij Sigismundum Corybuthum Bohemiæ Regem electum, rebus bello contra Cæsarem fortunatè gestis celebrem : vtrumque Iagelonis nepotem. Alij Boleslaum Suidrigelonem regium fratrem, ac præsertim Proceres Russi, quòd suæ religioni addictiorem experti essent. Nihil in illo erat dignum eo Principatu. Homo furiosus, ac crapulâ infamis, qui Vitoldo imperante non leuibus cladibus Lituaniam afflixerat; rebus verò desperatis in Hungariam profugerat exul, nec ita pridem reconciliatis Rege ac Vitoldo, in patriam redierat : habebatque non paucos, præter Russos, quos profusâ liberalitate olim sibi conciliauerat. Iagelo quoque in eum, veluti suum germanum, haud obscurè inclinabat. Id verò vbi sensere Primores

mores Lituaniæ, deserto Rege & Republica, Trocis A. 1430.
 properè se subtraxerunt. Polonos quoque proceres, paulò ante mortem Vitoldi, Rex in Poloniam remiserat; causatus non egere se eorum præsentia, postquam Vitoldus mortis expectatione regni curas exuit: at reuera absentia illorum egebat, vt liberiùs Boleslaum, Magnum Lituaniæ Ducem institueret. Non diu eius fauoris lagelo pretium tulit ab homine furibundo, ac prope amente. Vix dum peracto Vitoldi funere, se suâ auctoritate velut Magnum Ducem ferre; Regem non solum non obseruare, sed barbarè planè habere; impudenter ei carceres suos nouennales, atque iterata exilia, exprobrare; non dissimulare, sed palàm gloriari, quòd Regem in sua potestate haberet; Polonæ nationis homines in curia agentes contemnere, ac probris afficere: literas ex Polonia missas intercipere, signa earum violare; cùm liberet conscindere.

Rex nihilominùs tot iniuriarum sensum, vultûs amœnitatem singulari tegebat, ac vniuersa superabat inuidiâ constantia. Quin imò, incertum est, an grauiora veritus, an verò immanem belluam beneficio mitigaturus, *Magnus Dux Lituaniæ creatur.*
 Magnum Lituaniæ Ducem eum renunciare instituit. Priùs tamen Boleslaus publicis tabulis spondit, Regi eiusque hæredibus, restitutum se Camenecum, Smoticiam, Scalam, Ceruenos, arces Podoliæ: si fortè inter Polonos ac Lituanos, aliâ ratione de earum possessione non fuerit conuentum. Facile Suidrigelo in eam conditionem consensit desiderio imperij: quod & si
S 3
suorum

A. 1430. suorum ope posse vi occupari, non dubitabat; male-
 battamen bonâ potiùs gratiâ Iagelonis, illud adire, vt
 plus firmitatis ad durandum haberet. Violenta quippe
 imperia, properè quidem inuadi possunt, at non conser-
 uari diu. Conscriptis de Podoliæ cessione ritè tabulis,
 Boleslaus Vilnæ in templo D. Stanislai iuxta vſitatos
 ritus, à Vilnensi Pontifice est inauguratus. Recentis
 memoriâ beneficij mollior Boleslaus, initio Regi atque
 Polonæ aulæ humaniorem se aliquantùm præbuit: at
 malè sopitus ignis, citò rursus in furias exarsit. Nuncia-
 tâ per Poloniam Vitoldi morte, nobilitas Podolica au-
 ctore Gregorio Kierdeio, Daugerdum Dedigoldum e-
 ius Prouinciæ Gubernatorem astu interceptit, Camene-
 cum & alias arces cum Prouincia, exactis inde Litua-
 nicis præſidijs, Poloniæ afferuit. Ad eius rei famam Vil-
 næ vulgatam supra modum furere Boleslaus: neque
 tantùm à conuitijs in Regem non temperare, sed manu
 vim barbæ eius intentare: Polonis carceres, crucesque
 minari, nisi quàm primùm sibi Podoliam restitui cura-
 rent. Neque multùm aberant, apud insanum hominem,
 à dictis facta. Quare quotquot erant in aula Poloni, la-
 tus regium fidelissimè stipabant, quiduis priùs ausuri,
 quàm Regem violari permissuri. Nihil tamen grauius
 tentauit Boleslaus, nisi quòd armato milite Regem ac
 comitatum eius cinctum, septem hebdomadas tenuit.
 Premebat ea Regis iniuria iuuentutem Polonam, ne-
 que deerant, qui cæde ipsius Boleslai, tantum probrum
 amoliri destinauerant. Fecissentque procul dubio, nisi

*Contra Re-
 gem &
 præſentes
 Polonos
 fuit.*

in Rege validior fraterni sanguinis respectus, quàm A. 1430.
 propriæ iniuriæ sensus, ardorem Polonorum extrema
 audere paratorum, continuisset, ne quid in caput Bo-
 leslai attentaretur. Non priùs tandem libertati Rex red- *Sponsione*
Podoliae
restituenda
extorquet.
 ditus est, quàm Podoliam se Boleslao restitutum, vbi
 venisset in Poloniam, spopondisset. Inuito sibi eam
 sponsionem extortam, videri Rex volebat: at, vt sem-
 per, in patriam, eiùsque res, propensiore animo sumus,
 ipsi quoque, Podoliæ à Lituania auulsio, non probaba-
 tur. Missus est Tarlo Zaklika Toporius cum mandatis
 Regis ad Camenecensem Præfectum, vt Camenecum
 atque adeo Podoliam totam, Michaëli Baba Boleslai le-
 gato tradat. Verùm Præfectus industriâ Andreæ
 Theczynski, & Nicolai Drzewicki, per literas cereo in-
 clusas, de Boleslai in Regem scelere edoctus, Michaë-
 lem in vincula coniecit, arces Podoliæ præsidij accura-
 tius instruxit.

Iam vniuersam Europam peruagatus rumor, de Bo-
 leslai in Iagelonem Regem insaniam Romam quoque
 peruaserat: quare summus Pontifex grauissimè Boles-
 laum commonuit, Ecclesiasticæ potestatis extremas in
 eum comminatus pœnas, nisi à facinore tanto desiste- A. 1431.
 ret. Poloni quoque in Vartensibus cõitijs, pro Rege
 ad arma conclamauerant, ad XVIII. Kal. Febr. in Li- *Regē de-*
precantur.
 tuaniam moturi. Sed iam Boleslaus furore residente,
 horrore belli quod concitâflet, affectus mutauerat: me-
 tuere imminentem tempestatem: veniam factorum
 submissis precibus, ampliùsque muneribus apud Regem
 quærere.

A. 1431. quærere. Non multis in ea obtinenda laborandum fuit: quòd inter fratres vnum infaniâ infamem, alterum humanitate admirandum, actum esset negotium. Vix tamen Rex Iagelò è Lituania digressus Poloniam attigit, Boleslaus in Podoliam cum exercitu mouit. Reiectus non sine clade ab arcibus, in Leopolienses, Trebowliensesque agros fœdè desæuijt. Poloni Sendomiriæ comitia celebrabant, cùm cladis Podolicæ nuncium acceperunt: fremere itaque omnes, atque bello aperto perduellem destinare. Rex nihilominus in suos semper pronior, obtinuit; ne priùs armis res ageretur, quàm per legatos de iniuria cum Boleslao expostulatum fuisset. Iuère viri Principes, cum eiusmodi Reipublicæ, ac Regis mandatis. Podoliâ, Volyniâ, Podlachiâ confestim cederet: ipse coram in senatu postularet à Rege, Ducem se Lituaniæ ex vetere forma renunciari: sin mandata exequi pertinaciter recusaret, legati bellum indicerent. Boleslaus negabat aliquid contra ius à se tentatum esse, cùm Podoliam vti patrimonium proprium repeteret: quin aiebat, non se priùs quieturum, quàm eam sibi ac Lituaniæ vindicâsset. Arroganti responso grauiùs irritati Poloni impigrè bellum maturârunt. Rex solus nondum deposuerat omnem spem, flectendi ad saniora Boleslai. Bieciâ præmittit Ioannem Brzezinski, vt omne studium ingeniumque intendat, negotio huic absque armorum tumultu pacando. At Boleslaus neque præsentis belli metu, neque Regis respectu permoueri potuit: quin imò violato, per colaphum, legato, negotium

*Podoliam
inuadit.*

*Arrogan-
tia, &
violatione
legati Po-
lonorum,
belli con-
stat cõtra
se.*

negotium in præceptis egit. Rex enim & consumptæ nullo
 fructu operæ, & iniuriæ recentè illatæ, dolore concitior,
 bellum ipse studiosius vrgere cœpit. Ægrè ferebat ob infani hominis furorem ditiones Lituaniæ, atque
 innocentum fortunas in discrimen conijci: sed iam aliter pax parari non poterat, quàm bello; ferendaque
 necessariò erat, etiam innoxij, belli fortuna. Nihilominus, vt minore Lituaniæ damno, Polonus bellaret,
 vinceretque; antequam infesta signa Volyniæ inferrentur, imbellem turbam furori militis subtraxit, monitis
 per occultos nuncios tempestiuè agrestibus, vt ex aper-
 tis ad iniuriam locis, in tuta, se atque cariora, recipe-
 rent. Ad Hrodalum ciuitatem, Polonæ copiæ Bugum
 superârunt: non multùm inde progressis, Boleslaus cum
 sex armatorum millibus occurrit, numero, militiæque
 genere longè inferior. Tentatâ belli aleâ per minora
 certamina, cùm infelices successus habuisset, fortissi-
 mis quibusque cum Principe Russo Sienko, aut cæsis,
 aut captis, ne cogeretur vniuersâ acie de summa rei de-
 cernere, properè Luceoriam se recipit. Hinc securius e-
 quitatus regius ad prædas effusus, vastitatem latè vulga-
 uit. Progredienti cum exercitûs robore Regi, Volodimiri
 aulâ portas claudere, vi cessit: atque ad reliqua-
 rum vrbium terrorem, flammis deleta est. Belzensem
 quoque Ducatum, Cazimirus Mazouiæ Princeps suis
 copijs atrociter populabatur. Iam vniuersum bellum
 Luceoriam compulsus fuerat, cùm alibi nemo pro Boleslao
 arma opponere auderet. Præaltis ripis Vliginoso-

A. 1431.

Post infelice pugnam Luceoriam se recipit.

Volodimiriam Rex capit & diruit.

A. 1431. que alueo, circumfusus Styr, latè stagmatibus paludibus, auidis pugnae Polonis, superandus erat. In conspectu habebant Luceoriam bello finem daturam: sed deiectis nuper pontibus, abductâque in aduersam ripam omni, tum ratium, tum pontium materiâ; neque pugnandi copia, neque sternendæ viæ modus, dabatur.

*Luceorie
exercitum
admonet.*

Tandem ab audacia (vti desperatis rebus sæpè accidit) remedium venit. Audacissimi quique nando fluuium transgressi, præsidia Boleslai oportunis locis disposita reiiciunt, naues, ratesque secuturis socijs ministrant. Resistebat nonnihil Boleslaus, inde animosior, quòd loci iniquitas, non solùm victoriam, sed etiam pugnam, Polonis difficilem redderet. Vbi verò ab exemplo prio-

*Boleslaum
profligat
& Luceo-
ria exi-
git.*

rum, in reliquis accensâ audaciâ, alios atque alios manipulatim ad certamen per fluuium eniti aduertit, ne aucto hostium numero interciperetur, intra mœnia se recepit. Mox vt prædam victoribus corrumperet, victoriæque cursum susteret, ciuitati ignem subijci iussit. Validissimâ interea manu, sub præfecto Iurzâ ad præsidium, arcis impositâ: ipse cum reliquis copijs, per auersam viam, fugienti similis abiit eâ spe; quòd Poloni prædæ cupiditate, & difficultate viâ impediti, victoriam non essent prosecuturi. Superandus enim erat secuturis, sat difficili loco, ipsum arcis ciuitatisque vallum alluens riuus. Expeditior tamen Polonorum equitatus, fugientem affecutus, cohortes, quæ tutando tergo lentius fuerant progressæ, profligauit: multos captiuos abduxit; atque inter alios, Gastoldum, & Rombowdum,

tum, viros in Lituaniâ primæ nobilitatis. Polonis ipsis *A. 1431.*
 non incruenta ea victoria fuit: cùm enim Scythas fu-
 gientes incautiùs insequuntur, ab iisdem repentè ex fu-
 gâ in pugnam, more suo, coorientibus, multi sunt op-
 pressi. Rex depulsis campo hostibus, refectoq̃ue breui
 quiete milite, dum recens adhuc metus minores ani-
 mos præfidiarijs faciebat, arcis oppugnationem III. Id. *Arcē Lu-*
 Iulij aggreditur. Murorum parte machinis tormentarijs *ccorissim*
 deiectâ, fit à milite affultus: pugnatur æquata vtrimque *oppugnat,*
 audaciâ, damno impare: maior enim longè in oppu- *irrito co-*
 gnantibus clades edita est, vnde infectis rebus receptui *natu.*
 signum datum. Si patentibus adhuc ruinis, contra fes-
 sos, qui extra pugnam fuerant instaurâssent impetum,
 haud dubiè obsessis vires defecissent, ad tuendum. Id-
 ipsum veritus præfidiij Præfectus, tridui inducias petijt,
 specie agendi de conditionibus dedendæ arcis, reuerà
 vt militem quiete, muros operibus varijs, reficeret. Rex
 pugnæ fructu victoriâ contentus, cladesq̃ue subiecti si-
 bi populi perhorrescens, facilè in inducias consensit.
 Obsessi verò, magno silentio murorum ruinis vallum
 obijcere; aquam quæ deficere cœperat, comportare; v-
 niuersa ad propugnandam arcem seruitura, instruere;
 elapso denique triduo, deditiois loco bellum ostenta-
 re. Delusis eâ fraude Polonis, omnis deinde conatus ir-
 ritus fuit, atque obsidio in longum producta tempus.
 Hinc, vt pronum est in suspensiones vulgus, queri palàm
 miles: concessis inducijs, spontè à Rege permissum esse
 elabi victoriam; plus eum Boleslai fratris causæ, quàm

A. 1431. Regni commodis fauere; oppugnationem arcis in speciem fieri, exercitum interea ærumnis exhauriri, ac confici. Verum, vt fortassis falsò hæc in Regem militari licentiâ iactabantur: ita non defuisse aliquos procerum Polonorum, qui obsessis consilia annonamque ministrarent, testatum reliquit Dlugossius. Boleslaus quamdiu Luceoria Regi non cessisset, necdum spe belli ex voto conficiendi incisâ; Valachis, Scythisque stipendio euocatis, collabentes res suas firmare instituit. Quia tamen ea auxilia, tam citò maturari non poterant, vt interea Luceoriæ oppugnationem lentiorrem redderet, Regem de pace interpellauit. Rex ita de ea per legatos agi permisit, vt nihilo segnîus, negotium armis vrgeretur. Quare legatis vtrîque de pacis legibus disceptantibus, Boleslaus Chelmensem Prouinciâ inuadit: Ratnum peropportuno loco situm oppidum, Regi adimit: circumiacentes agros latissimè vastat. Concurrere citò nobiles ad arma ductoribus Tribunis regijs Ciolek, & Szafranec: quorum prior non procul Chelmno, posterior ad Cremeneciam, non mediocri clade vastatores delêrunt. Vrgebatur interea à Rege Luceoriensis obsidio: sed nihil obsessis de audacia imminuebat; quin in belluinum furorem eam vertit. Quotquot enim inter se, siue captiuos, siue suos, Polonæ gentis aut Romanæ Religionis deprehendere potuerunt, exquisitis eos tormentis confecerunt. Excarificatos aut de muris suspendebant, aut in palum actos oppugnantium oculis obijciebant: ita nimirum defendendæ

*Suidrigelo
pacem se
petere fin-
git.*

*Polonorum
vires di-
strahit.*

*Luceori-
sum Rus-
sorum im-
manis
crudelitatis.*

dendæ extremâ vi arcis necessitatem sibi facturos existimabant, si omnem spem clementiæ præciderent apud eos, quorum inexpiabile odium, tam immanibus factis contra se vltro concitassent. Addiderunt crudelitati, facinus sacrilegio horrendo plenum. Auctore quoque mago, gente Iudæo, adolescentis Poloni collo transfixo, eductoque inde omni cruore, recisis virilibus, aperto pectore, extractis præcordijs, corpus reliquum minutatim concisum, candentibus prunis torrendum impositum est. Cuinam infernalium monstrorum eo scelere litauerint, non comperio: illud constat, credidisse eos inexpugnabilem arcem redditum iri, vbi compira eius & angulos omnes, funesto illo nidore sacrassent. Poloni tam immanibus exemplis exacerbati, vindictam quam in omnes vulgare non poterant, in eos ineuitabili cæde exercebant, quos casus aliquis manibus eorum obiecisset. Frigidior tamen anni tempestas sensim ingrauescens, viris simul ac iumentis peracerba, vlciscendi pugnandi que ardorem restinxit: præsertim quod pabulo omni circumquaque consumpto, gemitu malo, inediâ & gelu, enecarentur. Itaque pertæsi castrensis miseriæ, quocumque fœdere bellum quam primum terminari, palam summi ac infimi postulabant. Bolelaus verò quia nuper pacis mentione imponere tantum Polonis voluerat, nihil minùs, quam pacem, animo agitare. Augente præsertim animos nuncio, quod & Valachiæ Princeps Alexander, Podoliam inuasisset, & Theodoricus Magister Crucigerorum, Dobryniam.

*Poloni
belli per-
rasi pacem
optant.*

*Bolelaus
Suidrigelo
illudit.*

A. 1431. bryniam. Neque tamen audebat negotium simul omne pacis abrumperè: sed varias difficultates comminiscabatur, quibus fœderis ineundi conditiones, iam criminando, iam reiiciendo, rem omnibus artibus protrahabat. At ubi fama certior vulgavit, Valachos in Podolia Buczacijs Ducibus casos, Crucigeros à nobilitate maioris Poloniæ ad amnem Vinsza profligatos; desperatis auxilijs fœdus maturavit. Breues dumtaxat induciæ pactæ sunt, ut interea partium capita Parcouiam convenirent, atque de ratione perpetuæ pacis transigerent. Rex solutâ obsidione, dimissoque exercitu, Leopolum contendit. Volynij metu armatorum liberi, per vniuersam prouinciâ, in templa Romanæ religionis, ac Polonæ gentis capita, incredibili crudelitate sunt grassati.

A. 1432. Instabat dies conuentui Parcouiensi ad IV. Non. Febr. dictus. Iagelo præmissis Polonorum Niepolomiciæ comitijs, nè quam suâ morâ nouis turbis materiam præberet, ante condictum tempus Parcouiam venit. Conuenerant quoque ex Lituania, tum procures, tum equestres legati, magnâ frequentîâ. Solus Boleslaus desiderabatur. Perspiciebat probè Rex, quidquid tandem cum alijs è re publica statuisset, id ob Boleslai absentiam, neque firmum, neque diuturnum fore. Magno itaque studio Brestîâ Parcouiam eum pertrahere contendit: & procrastinantem, diu satis expectauit. Boleslaus verò contentus pacis spe Luceoriâ periculum depulisse, consilia obtestationesque regias contemnebat.

*Boleslaus
ad ea ve-
nire recu-
sat.*

Fastu

Fastu tumida mens, vix dum præsentium periculorum A. 1432.
 sensu tangebatur, nedum futura ac incerta, vel videret,
 vel æstimaret. Non parùm etiam contulit disturbandis
 regijs consilijs Gubernatoris Toruniensis, Crucigero-
 rum ad Boleslaum legati, opera: qui fratrum discor-
 dias, Ordinis sui rebus pernecessarias, contemptum-
 que belli Polonici, amplis promissis auxiliorum, stu-
 diosè fouebat. Iagelo spe omni pacis frustratus, cùm
 sanguinis amor, tot iniurijs ferendis non sufficeret, alias
 rationes inire cœpit: quibus Boleslao domito, læsa Re- *Rex de op-
primendo
Suidrige-
lone con-
sultat.*
 giæ auctoritatis iura vindicaret. In Poloniam Parcouiã
 abiit, atque comitia Polonorum Siradium indixit. Po-
 loni, quòd eorum maximè res ageretur, ne Podoliam &
 Volyniam amitterent, quibus Boleslaum neutiquam
 cessurum, tot argumentis constitisset, omni contentio-
 ne persuadent Regi, vt Boleslao Sigismundum Vitoldi
 fratrem, Starodubensium Principem, æmulum oppo-
 nat translatis in eum Magni Ducis Lituaniæ titulis.
 Non diu difficilem se præbuit eorum consilio Iagelo,
 nimium quàm pertæsus Boleslai. Mittuntur itaque Re-
 gis ac Reipublicæ legati: Sigismundus ad sumenda con-
 tra Boleslaum arma tacitè, concitatur: auxilia à Polo-
 nis spondentur: victoriæ præmium, Magnus Lituaniæ *Sigismū-
dum Kiey-
stutiadem
ei æmulū
opponit.*
 Principatus addicitur. Sigismundus iam ante Boleslao
 offensior, quòd Principatum in Kieystuti familiam per
 Vitoldum, illatum, in se, vi magis, quàm Ordinum aut
 Regis voluntate transtulisset, auidè arripuit spem osten-
 sam ornandæ domûs, quàm filio egregio iuvene, pa-
 ternarum

A. 1432. ternarum ditionum successore, firmatam habebat. Lit-
 tuani quoque Proceres plerique Laurentij Zarembo o-
 perâ sollicitati occultè, nullo negotio in Regis senten-
 tiam concesserunt, atque partibus Sigismundi sese ad-
 iunxerunt. Nam ut vniuersos propè Boleslaus incredi-
 bili crudelitate à se auerterat; ita maximè in eorum o-
 dium incurrerat: qui antiquâ origine Lituanâ proгна-
 ti, ægerrimè ferebant, in gratiam Russæ coniugis Tve-
 rensium Ducis filix, à Boleslao solos fere Moschos ac
 Russos magni fieri, & præcipuis Magistratibus admo-
 ueri. Ut primùm à Seueria digressus Sigismundus Li-
 tuaniam attigit, spontè accurrentibus proceribus, ac
 nobilitate, breui iustus coaluit exercitus. Destinauerat
 Sigismundus, cum expeditionibus, tacito agmine, ma-
 ximisq; itineribus, Boleslaum Osmianæ securè agen-
 tem opprimere, atque captum Regi mittere. Verùm
 Palatinus Trocensis Ioannes Moniuidus, à quopiam,
 quæ destinata essent edoctus, Boleslaum de imminente
 periculo præmonuit. Tam improuiso ille nuncio atto-
 nitus, non arma, non consilium, retinendæ dignitati
 expedire: stupere ad omnia: solius vitæ curâ, viam fu-
 gæ circumspicere. Tanta porrò fuit fugienti trepidatio,
 ut ne coniugem quidem, comitem fortunæ assumere
 voluerit. Re vniuersâ familiari cum coniuge affectibus
 æmuli proditâ, solus Smolenscum vsque fugit. Ibi pri-
 mùm recepto spiritu, Russorum fauore Polocensi ac
 Kiiouienli, Prouincijs, in suam factionem pertractis,
 Russiæ se Ducem ferre cœpit. Sigismundus omni propè
 bello

*Boleslaus
 Suidrigelo
 ex Litua-
 nia fugit.*

*Russiam
 occupat.*

bello absque pugna confecto, Vilnam, Trocos, Grodnam, ac reliqua totius Lituaniæ loca incruentâ victoriâ, sui iuris fecit: atque quàm primùm per Ioannem Niemirowicz de exacto è Lituania Boleslao, Regi gratulatus est. Subsecuti non multò post alij legati, qui narratâ in senatu rei gestæ serie, postularent, vt Sigismundus Magnus Lituaniæ Dux renunciaretur. Non poterat negari præmium victori, Regis ac Reipublicæ fide promissum: præsertim quòd legati Sigismundi sanctè sponderent, eum in Regis potestate semper futurum, nec priùs cessaturum à bello, quàm Boleslao penitus debellato. Differre postulata, res erat plena discriminis. Inter nouarum enim rerum turbulentos motus, sæpè ipsum tempus studia vnius factionis remittendo, alterius intendit. Cùm itaque festinatione opus esset, ex Senatusconsulto lecti sunt viri, tum integritate probatâ, tum agendi dexteritate conspicui, Sbigneus Olesnicki Episcopus, Iarandus de Brudzow Palatinus Cracouiensis, Ioannes de Lichno Palatinus Brestensis, & Laurentius Zaremba, alijque. Ijs, Regis ac Reipublicæ auctoritas commissa est, vt certis legibus Sigismundum Magnum Lituaniæ Ducem inaugurarent.

*Legati
Regij ad
Sigismundum.*

LIBER IV.

DE REBUS LITVANORVM

Sub Principe Sigismundo I. Kieyſtutiade.

Sigismundus Kieyſtutiades certis conditionibus fit Magnus Dux Lituanie.

On multis laborandum fuit apud Sigismundum legatis Regijs, vt ea perſuaderent, quæ in ſecretis mandatis, à Rege ac Republicâ, acceperant. Quid enim pronius, quàm imperij cauſâ, quiduis polliceri? Sigismundus tamen ita agere vilus eſt, vt ex fide eum præſtiturum, quæ ſpondiſſet, haud dubiè ab omnibus crederetur. Stipulationis iureiurando firmatæ hæc ſumma erat. Vetus Lituanie cum Polonia fœdus, vnio dictum, inuiolatum ſemper ſeruaretur. Sigismundus Rege, Ordinibusque Regni inſcijs, aut inuitis, neque procuraret, neque admitteret Regios pro Lituania titulos, ac inſignia: nullo alium, quàm Regem eiufque hæredem, ſucceſſorem ſibi legeret, designaretue. Filius eius Michaël Dux Troceniſis, & Starodubeniſis, ijsdem prouincijs contentus viueret, regiumque in ſe ius ſemper agnoſceret. Sigismundo mortuo Volynia regno Polonie adiungeretur. Michaële abſque maſculâ prole decedente, ius omne Troceniſis ac Starodubeniſis Ducatûs, ad Regem deuolueretur. Hæc de Sigismundi ac procerum, nobilitatiſque conſenſu, iu publicas tabulas relata, eorum ipſorum

ipforum nominibus ac signis ritè commonita, legatis regijs sunt reddita. Tum Sbigneus legationis Princeps, in templo D. Stanislai Vilnæ, Summi Pontificis diploma, ad confertissimum populum explicuit: in quo Sigismundus ipse, atque omnes Magni Ducatûs Lituaniæ incolæ, iuramenti ante annum Boleslao præstiti religione, exolvebantur. Mox solitis ceremonijs Sigismundum Magnum Ducem, per Mareschalcos proclamatum, inauguravit, stricto ense, quem Rex miserat, dextræ eius inserto. Ægrè ea res habebat Ludouicum Torunij Præfectum, qui cum tribus legationis suæ collegis, Ordinis Crucigeri equitibus, Vilnæ, sub legati velo, egregiè vicibus, ac personâ speculatoris,ungebatur. Ille arcana Senatûs venari: Principem ac primores amicitia Crucigerorum inescare: nihil negligere, quod pactis conuentisq̃ue Sigismundi, atque adeò fœderibus Polonicis conuellendis prodesset. Neque deerant qui eius machinationes apud Principem, & in Senatu validè promouerent. Ante alios suam operam Crucigeris addixerat, Georgius Butrym vir magnarum in Samogitia opum. Hic vt erat in Senatu, præcipuæ auctoritatis, quam versatili ingenio ac eloquentiâ, quaesitæq̃ue per exteram peregrinationem prudentiæ opinione, collegerat, non leuiter vniuersa labefactabat. Præualuere nihilominus, quibus sanior erat sententia. Ludouicus vt hostis, vt finibus Lituaniæ, cum collegis quàm primùm abiret, publico edicto mandatum: Georgio, ni grauiora vellet experiri, silentium impositum.

A. 1432.
Inaugu-
ratur à
Sbigneo
Episcopo
Craconiē-
si.

Crucigeri
pacem in-
ter Polonos
ac Litua-
nos turba-
re conati-
sunt.

A. 1432.
*Suidrigelo
 ipse Li-
 tuaniam;
 per Ducē
 Ostrogium
 Podoliam,
 inuadit.*

*Samotul-
 ski Podo-
 liam reci-
 pit.*

Boleslaus interea, cū Sigismundus Lituaniam ordi-
 nat, per Russiam, quam prope totam liberalitate fa-
 ctionis suæ fecerat, magno apparatu militem scribebat,
 bellum simul Sigismundo & Iageloni illaturus. Bifa-
 riam copias partitus, ipse in Lituaniam duxit; Theodo-
 ro Duci Ostrogio occupandæ Podoliæ curam commi-
 sit. Neque infeliciter Theodoro ea expeditio cessisset, si
 primis successibus pares euentus, instabilis rerum hu-
 manarum fors, attexuisset. Improviso bello Podoliam
 aggressus, breui eam asseruit Boleslao. Rex ad progres-
 sus hostiles sistendos properè Leopolim accurrit, atque
 inde Vincentium de Samotulij Russiæ Palatinum, con-
 tra Theodorum expediuit. Theodorus leui equitatu,
 ex Russis, Valachis, Scythisque conflato, ad insidias,
 quàm apertum certamen validior, non ausus occurrere
 Samotulio, tantū per interualla infestando fatigabat
 Polonos, carpebatque. Samotulius vniuerso simul ro-
 bore progrediens, obuias arces facillè recepit, iamque
 Braslauiæ imminebat. Theodorus veritus, ne si ea Po-
 lonis cederet integra, annonâ, cæterâque prædâ non
 leuiter reficerentur, præmissis expeditissimis equitum,
 arcem ciuitatemque exuri curauit. Excurrens Nouem-
 ber iam militem ad hyberna reuocabat, neque in Pro-
 uincia supererat aliquid agendum, exercitu hostili om-
 nem prælij copiam industriè deuitante: quare versùs
 Poloniam Samotulius castra mouit. Abeuntem Theo-
 dorus tacito agmine, ita sequitur, ne vel Polonus senti-
 ret Russos vestigio insistere, vel ipse rei gerendæ occa-
 sionem

tionem elabi sineret. Morakua fluuius inter densa nemora, vliginosis ripis latè exundans, Polonis in reditu superandus restabat. Instrauerat eum glacie, autumnale gelu : sed ab ea, quòd ad ferenda onera necdum firma esset, plus impedimenti transituris obiciebatur. Subsistere itaque coactæ copiæ, donec congestis temerè virgultis, ac vimine, via per paludosa loca tumultuario opere muniretur. Intentis in id opus Polonis, Theodorus cum suis, magno silentio fluuium alio loco traijcit, atque à fronte viam insidijs occupat. Pars Polonorum superato difficili transitu, cum impedimenta atque cohortes reliquæ sensim subsequuntur, nihil hostile ab illa ripa metuens, securè curandis corporibus indulgebat. Re per exploratores cognitâ Theodorus, sublato repente tubarum clangore, in securos inpetum facit. Improviso circumuenti discrimine Poloni, cùm per occupatum curribus aggerem, neque ipsi ad suos se recipere, neque ab illis auxilia accipere possunt, auctis ex desperatione animis, hostem constanter excipiunt. Pugnatur acriter. Samotulius tam ancipiti periculo deprehensus, ociùs currus ex aggere agi præcipites, glaciem confringi, viam reliquis copijs aperiri iubet : fluuium nando transgressus pugnam instaurat. Auctis Polonorum viribus acriùs vtrimque prælium insurgit ; sed spes Theodoro superior : instructâ acie, recenti milite ac numerofo, cum fessis, ac tumultuariè in pugnam venientibus, prælianti. Adhuc animus Polonorum ac virtus æquabat fortunam prælij, cùm Russi victoriæ secu-

*Theodorus
Ostrogiom
post ancipitem
pugnam
profligat.*

A. 1432. ad spolia desertis signis, diffluere cœperunt. Nihilo tamen spes inde melior Polonis : Russis periculum non sentientibus. Solius Kemlicij Centurionis fortitudo vices confudit, prope victorum Russorum, ac in fugam inclinatorum Polonorum. Excurrerat ille Ducis iussu annonę causâ ad vicinos pagos, cum centum equitibus. In reditu, cum à longè clamorem strepitumque audisset, pugnari haud dubius, calcaribus adactis citato cursu ad suos properat, editoque confuso clamore, qui speciem maioris exercitûs faceret, à tergo Russos aggreditur. Mox Poloni audaciam ac spem resumere : Russi à præda ad pugnam reuocati non signa, non ordines suos reperire. Theodorus Dux maiorum auxiliorum opinione deceptus ante alios è campo cum delectis ad tutiora se proripuit : Ducem, totius exercitûs, effusa fuga est subsecuta. Cædes longè maior in fuga, quàm in acie, edita. Quòd enim sereno cælo, luna plenolamine, diem ferè æquaret, Poloni ultra mediam noctem fugientem Russum insequendo, continuârunt victoriam. Pridie Kal. Decembr. loco ad quadraginta leucas Leopoli dissito pugnatum est. Nuncius tamen victoriæ, nullo certo auctore, eodem ipso die per ciuitatem vagatus, ad Regem publicè in templo Superis supplicantem peruenit. Postero deinde die cum signis de hoste captis, legatus à victore exercitu Regem salutauit.

Non multò post, nempe IV. Id. Decembr. Boleslaus quoque in Lituania profligatus est. Quinquaginta milium

lium exercitu Lituaniam adortus, castra ad Osmianam posuerat. Vniuersa prope Rufsia arma pro illo sumpserat: neque ea solùm, quæ Magno Duci Lituaniæ subiecta Polociam, Smolensciam, Miscislauiam, Seueriam, Kiiouiam, Volyniam prouincias complectebatur; sed etiam Moschouia, Rezania, Tweria, ductore Iaroslao, germano Boryssi Twerensium Ducis. Liouonia quoque ex secreto fœdere, auxilia Germanica miserat. Non deerant præcipuæ nobilitatis Lituaniæ proceres, qui exercitum eius suo milite auxerunt. Sigismundus tamen, numero longè inferiores Lituanorum, Samogitarumque copias, intrepidè æmulo obiecit. Commisso prælio Superi victoriam ad bonam causam inclinârunt. Decem suorum millibus in prælio amissis, ægrè ipse fugâ Kiiouiam Boleslaus euasit. Quatuor millia viuorum in potestatem venerunt, atque in his, præcipua belli factionisque capita. Eximia victoria faciliè datura pacem credebatur: nisi eam satis in campo cruentam, Sigismundus magis funestâisset; fortè necessariâ, nec iniquâ, odiosâ tamen nimium apud populares seueritate. Posteaquàm fama vulgauit Georgium Linguenium nepotem regium, Miscislauiensium Principem, patrimonio omni exutum, in carceres Trocenses coniectum: Daugirdum Dedigoldi filium, ac Ducem Theodorum Odyniec, ceterosque, arctiùs haberi, quàm eorum genus, dignitasque ferret: Ioannem Moniuidum Palatinum Vilnensem, Rombowdum Mareschalcum Lituaniæ, vt perduellionis reos peractos, capite truncatos

A. 1432.
Suidrigelionem Sigismundus profugit.

Rebellium primores plectendo, omnes à se auertit.

A. 1432. catos esse: summi æquè ac infimi crudele in nouo Principe ingenium suspicari, atque inde infame tyrannide eius imperium fore ominari, & execrari. Sigismundus, ne victorem exercitum suarum ditionum prædâ saginaret, modicâ à prælio interiecta quiete in Liuoniam mouit, quòd contra fœdera à Liuonibus ministrata esse Boleslao auxilia compertum haberet. Prouinciâ totâ latissimè euastatâ, miles copiosâ prædâ, Dux ob iniuriam vindicatam lætus, ad hyberna redijt in Lituaniam. Inde ad venerationem Superiorum qui victoriam dedissent versus, in perpetuum gratæ voluntatis monumentum, Osmianæ templum, ac Collegium Sacerdotale, *Canonicos* vulgus vocat, erexit, redditibusque amplis, instruxit. Russos, qui Græcis ritibus in Romani Pontificis obsequio, religionem Christianam colunt, insignibus priuilegijs ornauit.

*Liuoniam
inuadit
& vastat.*

*Osmianæ
Ecclesiæ
Collegiâ
fundat.*

A. 1433. Boleslaus nactus otium, quod hyems & hyberna Sigismundi quies, permittebant; instaurandis in Russia viribus impendit: maioribus longè copijs, fortunam superioris anni, primo vere correcturus. Plerique, nuper cæsorum procerum, amici, cognati, ac clientes, odio Sigismundi, Boleslao accedebant: præsertim quòd satis auersos à se animos nuperâ magnatum cæde, magis irritasset incredibili avaritiâ. Quamquàm verò nonnulli, nondum auderent palàm ad castra Boleslai transire, ita nihilominus Sigismundum deseruerant, vt nihil dubij esset, illos Principis cladem à longè otiosè spectaturos. Neque Polona auxilia aut Sigismundus sperare, aut

*Snidrigelo
bellum in
Russia cõ-
tra Li-
tuaniam
instaurat.*

Boleslaus

Boleslaus metuere, poterat. Nam Iagelonem Regem A. 1433.
annis laboribusque præteritis fractum, ac bellis geren-
dis imparem, domestica quies tenebat. Duces verò Po-
loni exercitûs, Prussia nouo bello implicuerat. Boleslaus

*Lituanie
Prævincias*

itaque trifariam exercitum partitur: ipse cum parte, *impunè
vastat.*

Lituanix interiora aggreditur, ac latè vastat. Legati
eius, ac factionis Duces, Corybutus, Ostrogus, Nos-
sius, cum reliquis duabus partibus, per Podoliam, Vo-
lyniamque impunè grassantur. Sigismundus Polono-
rum auxilijs destitutus, de Lituanorum procerum fide
non ex vano dubius, non est ausus se ipsum exercitui
concredere: sed Petrum Montigerdowicz bello geren-
do præfecit. Hic audendo nimius, cum temerè confli-

*Exercitû
Sigismun-
di præsi-
gat.*

git, amisso exercitu, Sigismundi partes propè ad extre-
mum perdidit. Ad eius cladis nuncium Sigismundus,
cum paucis, præcipuorum amicorum cohortibus, in-
tra densiores sylvas se, vxoremque ac filium, recepit.
Boleslaus depulsis campo Sigismundianis, ab ea victo-
riâ longè insolentior, ne tempus oppugnandis arcibus
tereret, in aperta extremè sæuiit. Vilnam, Trocos, Cre-
uum, Lidam, Merecium, Grodnam, ciuitates, & quid-
quid pagorum toto eo tractu erat, igne deleuit. Car-
pebat quidem Sigismundus è sylvarum latebris identi-
dem erumpens, incautiùs palantes: at vniuersi belli mo-
li impar, nihil momenti maioris tentauit. Euastatâ Li-
tuaniâ Vitepsciam Boleslaus duxit. In eo itinere captum

*Vitepsciâ
occupat,
eiusq. Præ-
fectum
emecat.*

Toloczyni Ducem Michaëlem Iwanowicz, aquis suf-
focari iussit. Vitepsciâ potitus Simonem Holsanum

X

Ducem,

A. 1433. Ducem, Prouinciæ totius Præfectum, ab edito monte
 in præterfluentem Dunam, præcipitem egit. Ibidem
 deprehenderat quempiam impostorem Harasimum,
 qui vsurpato vniuersæ Russiæ Pontificis titulo, Vite-
 psiciæ Pontificatûs sui sede collocatâ, miseris populis im-
 ponebat, ab obsequio Romani Pontificis, ad Græcum
 schisma auocando. Eum quoque, siue in gratiam Kiio-
 uensium, siue aliâ causâ (neque enim veræ religionis
 tuendæ studio factum crediderim) viuum flammis ad-
 dixit. Cùm Boleslaus à Septentrione per Russiam im-
 perium sibi firmat, legati eius, Theodorus Corybutus,
 & Nossius peragratâ meridionali Russiâ, vastatisque
 Podlachiaë confinijs in Polesiam vsque penetrârunt.
 Brestiam magnâ vi oppugnabant: obsessosque grauius
 premebat fames, quàm hostis, quod in subitos casus,
 nullam annonam præsidarij præparâssent. Cessisset
 procul dubio arx hosti, peroportuno loco sita, nisi Ma-
 zouiaë Duces contra vicinum hostem mouere iussi, im-
 pigrè in campum prodijssent. Famâ eorum territus Co-
 rybutus, obsidionem Polesiamque deseruit. Longè
 maior à Scythis imminebat clades, nisi eam Superi, in
 ipsius Boleslai caput, vertissent. Amplis muneribus Bo-
 leslai euocati, maximo numero sub signa confluxerant,
 vt Sigismundo eiecto, Lituaniâ Boleslao restituerent.
 In via à Regijs legatis edocti, Sigismundum à Iagelone
 Lituaniæ Principem creatum, in eius obsequio agere;
 Boleslaum verò rebellem, Principatu exutum, bellum
 contra Regem gerere: furias, in Boleslaum, quòd eos
 fefel-

Per lega-
 tos suos
 Polesiam
 vastat.

Scythæ
 contra Si-
 gismundū
 excitī, in
 Suidrige-
 lonem ar-
 ma moue-
 runt.

fefellisset, effuderunt. Ne enim prædâ vacui domos re- A. 1433.
 peterent, crudeli populatione, in Russiam Boleslao
 subiectam, ac præsertim Kiiouiam, & Czernihouiam
 sunt grassati. Exeunte primùm Autumno è latibulis e- *Sigismundus Misci-*
 merfit Sigismundus, atque exiguis copijs, quæ magis *slaniam*
 ad iniuriam patebant, è Boleslai ditionibus, vastauit. *recipit.*
 Miscislauiam vsque vastatione progressus, post urbem
 arcemque pertinaci, vnus mensis oppugnatione, ca-
 ptam, in hyberna concessit.

Sequens annus Regi Ladislao Iageloni vltimus fuit. A. 1434.
 Excurrebat in Lituaniam, ibique à Sigismundo in op- *Rex Iage-*
 pido Krynki omni honoris significatione acceptus, im- *lo mori-*
 perium ei in Lituaniam confirmauerat. Regressus in *tur.*
 Poloniam, Corczyni comitijs interfuit: inde Craco-
 uiam, deinde Leopolim contendit, vt Stephanum Mol-
 dauix Principem inauguraret. Tot itineribus afflictâ
 valetudine: in castello Grodek viribus instaurandis, a-
 liquantùm quieuerat. Sed iam grauior vis mali erat, eâ
 præsertim annorum maturitate, quàm vt quiete solâ
 leuaretur. Philomelam, inter proxima arbuta canen-
 tem, pro more suo, in longam noctem de fenestra au-
 diendo, sensim caput atque præcordia frigore noctur-
 no peruadente, febriculam conceperat. Accesserunt in-
 commoda viarum, quæ malum auxerunt. Nondum ta-
 men ægritudinem aut medicus, aut Rex ipse sentiebat:
 senilium virium languor credebatur, qui morbus erat
 supremus. A mensâ demùm, cùm repentè animo lin-
 qui cœpisset, ad lectum delatus, de vita rem agi intel-
 lexit.

A. 1434. lexit. Vocatos itaque regni Proceres inprimis rogat, ne in sufficiendo sibi Rege, Ladislaum filium præterirent. Pollicentibus singulis suam operam, ad Sbigneum Oleſnicki, oratione conuersâ, annulum digito suo detractum illi tradit, magnaque demissione precatur, ut eorum, quæ ex occasione dissidiorum in sentiendo, accidissent, veniam sibi indulgeret. Tabularios deinde accersiri iubet, qui supremam eius voluntatem in tabulas referrent. Tabulis ritè confectis, monente Sbigneo, totum se dedit ad eluendam exactiùs à culpis omnibus conscientiam, componendumque Christianâ pietate animum, ad extremum vitæ momentum. Intra septendecim dies consumptus, pridie Kal. Iunij excessit è vita: cum annos octo supra quadraginta, & quatuor menses, regnâſſet. Fuit Princeps, corpore laborum ac incommoditatum patientissimo; animo ad excelsa erecto. Staturâ mediocri, facie ac collo, oblongis. Curandi corporis studiosior videbatur, quòd balneum in singulos aut alternos dies, adhiberet. Cæterùm cibi potûſque parcus, vino semper abstinuit. Rudi, simplici que habitu contentus, nihil in veste fastuosum admittebat. Venationum à puero studiosior, earum usu corpus ad ferendos labores indurabat. Munificentiâ in omnes, sed præcipuè in templa, & exteros, insigni: nullum ipse donum, quantumvis exiguum respuere; neminem supplicentem spe omni præcisâ repellere, verùm aliquâ donatum parte, benignè à se dimittere solitus. Egentiores magnâ comitate inuitabat, ad explicandas suas iniurias: quam-

Mores Ladislaui.

quamquam, quòd neminem libenter offenderet, tar. A. 1434.
diorem se in ferenda sententia gereret. Cùm domo e-
grediendum foret, vno pedi insistens, ter in gyrum se
circumagebat. Veterùm superstitionum has fuisse re-
liquias, credebatur: at quia, quâ animi sententiâ id fa-
ceret, nulli aperuit, superstitionis ego non damnauero.
Ita enim in Missæ sacrificio, cùm ad cultum populi, sa-
cra Hostia à Sacerdote in altum leuaretur, ille in ter-
ram prostratus, festucam aut quidpiam simile ar-
reptum minutimque confractum abiciebat. Neque ta-
men id superstitiosum dixeris, quòd eo argumento Su-
premi Numinis in omnia auctoritatem, regionumque
capitum subiectionem, publicè se profiteri affirmaret.
Poloni nequid per longius interregnum turbaretur, *Ladislau*
Ladissaum Iagelonis natu maiorem filium VIII. Kal. *filius Ia-*
Aug. solemnè ritu inaugurârunt. Sigismundus his co- *gelonis*
mitiis non interfuit, graui morbo domi detentus. Præ- *Rex Polo-*
cipuos tamen Procerum misit, qui eius ac Ordinum *nia.*
nomine, antiqua fœdera cum nouo Rege instaurarent. *instaurat*
Eadem occasione Podolia & Russa nobilitas, ad pares *fœdus Li-*
cum Polonis equestres prærogatiuas admissa est, anti- *uanicum.*
quatâ vetere Ducum Russiæ consuetudine, quibus no-
biles certam frumentorum pensionem debebant, & mi-
litiam proprijs stipendijs.

Boleslaus interea à bello non cessabat. Russorum co- *Suidrigelo*
pijs è Polocensi Prouincia eductis, per confinia Dunæ, *infeliciter*
Braßlauienses agros inuasit: sed nullo ferè maiore operæ *Lithaniâ*
pretio. Nã, vt est ea ora paludibus ac lacubus plena; in- *tentat.*

A. 1434. solita imbrium vis, ita Boleslai castra implicuit, vt neque progredi, neque subsistere, sine damno ac difficultate posset. Frustratus spe, ægrè Polociam signa reduxit. Peiore fortunâ Liuones Crucigeri ab eo conducti, Samogitiam inuaserunt: nam inter densissimas syluas insidijs excepti, prope omnes deleti sunt. Magister ipse Sancius vix cædi caput fugâ subtraxit. Non meliores ex Podolia nanciabantur successus. Coortis nuper dissidijs, in vincula Theodorum Corybutum Boleslaus coniecerat. Eâ Boleslai ferociâ Corybutiani clientes ac subditi commoti, initâ cum Buczacijs conspiratione, copias Boleslai fundunt, Corybutum in libertatem asserunt. Corybutus sibi redditus ad Polonos transijt, quas arces in Podolia suis præsidijs obtinebat, Braslauiam, ac Cremenecum Regi Ladislao dedit. Nihilo tamen inde minor animis Boleslaus, ex superiore potiùs successu, spes suas metiebatur, neque inclinantis fortunæ vices, metuebat. Magnis viribus bellum in sequentem annum parat. Quotquot Russia dare potuit militiæ aptos, armat: auxilia tum ex fœdere, tum stipendijs conquirat: Liunos, Moschos, Casanenses Scythas, Bohemos ductore altero Corybuto, vulgò Zidimino, & Silesios ductore Sigismundo Rotth conscribit. Non ignorabat Sigismundus Boleslai apparatus: quare, præter institutos in Lituania maturè per hyemem delectus, Ladislaum Regem monet, quid discrimis Russia pariat. Intererat Ladislai, vt initijs regni domito Boleslao, bellicæ fortunæ famâ, reliquos hostes percelleret.

*Boleslaus
Suidrigelo
maiore
apparatu
bellum re-
sumit.*

Missus

Missus itaque est in Lituaniam expertus bello Dux, Iacobus de Kobylino cum octo millibus Polonorum. Iam Boleslaus primo impetu occupatâ Braslaviâ, atque inde reliquum Lituaniæ excursionibus peruagatus, castra Vilkomergiæ admouerat. Verùm eius oppugnationem *Vilkomergiam oppugnat.* situ loci difficilem, ex prædioriorum constantiâ, longiorem spe habuit. Sigismundus contractis in vnum Polonorum, Lituanorumque copijs, vniuersæ rei Michaëlem filium, strenuum iuuenem præficit. Michaël nihil moratus contra hostem ducit. Triduo aduersi exercitûs, castris Suientâ fluuiio diuisis, in mutuo conspectu steterê: quòd Michaël ab itinere quiete suos reficeret; Boleslaus verò iniquo sibi loco prælium euitaret. Summo mane prior inde mouit Boleslaus, castris ac pugnae opportuniorem campum captaturus. Michaël dubio adhuc die, moueri castra hostium ab excubitoribus monitus, cedere Boleslaum existimabat: expeditis ergo cohortibus negotium dat, vt carpendo à tergo hostem, distineant. Ante ortum solis inchoato inter paucos certamine, cùm pugnantibus vtrimque sensim maiora auxilia submittuntur, res eò deducta est, vt totis exercitibus concurreretur. Boleslaus indignatus, quòd prior Michaël orsus esset pugnam, vlisci ignominiam volebat: Michaël ratus Boleslaum fugere, vniuersis viribus insistebat, ne elaberetur. Errore Ducum commissi exercitus, pugnant paribus animis, armisque. Leuior siquidem Lituanorum equitatus, arcu solo ac ense pugnam ciere consuetus, cum Russorum equestribus copijs,

Ab exercitu Sigismundi profligatur.

A. 1435. pijs, pariter bella gerere solitis, confligit : Polonis equitibus hastatis, graues ferro legiones Liuonum, Bohemorum, & Silesiorum oppositæ. In has magno impetu illatus eques Polonus, vbi viam inter confertos ordines hastis aperuit, gladio rem agerem cœpit. Non diu hostis eam pugnam sustinuit; robore ipso exercitûs perrupto, tota acies in fugam effusa est. Liuones pertinacissimè, locum, quo constiterant, retinentes, Magistro, Mareschalco, & fortissimis quibusque cæsis, propè extremâ strage deleti sunt. Bohemorum, Silesiorumque ductores, atque Russorum plurimi, viui in potestatem venerunt. Michaël remissis ad Parentem captiuis, victoriam est prosecutus. Polociam, ac Vitepsciam Provincias vastauit: arcibus diu irritâ oppugnatione tentatis. Atrocior in captiuis strages edita. Sigismundus Rotth Silesius, quòd obligatam non semel Polonis fidem violâsset, sacrilegij pœnas in amne Suienta submersus eluit. Corybutus, sparso rumore in vulgus quòd ex vulneribus obijisset, veneno extinctus. In Iaroslauum Linguenium nepotem Iagelonis, Ducem Miscislauæ, Ioannem Volodimiri Principem Kiiouiæ, Michaëlem Lwowicz Wiazma Ducem, ac reliquos proceres (quadraginta capita erant) vario pœnarum genere sæuijt Sigismundus, perduellionis vindicandæ prætextu. Cæterùm ea res demùm Sigismundo perniciem accelerauit maximè, sæuiendi que simul, ac imperandi, citò finem fecit.

Sigismundus in captiuos sæuit.

Sigismundus Cæsar

Nondum victoriam ita fama vulgauerat; vt Germaniam

niam peruagaretur. Nihilominus Sigismundus Cæsar, A. 1435.
ac Crucigeri pacem
cū Polonia
ac Lituania in-
flaurant.
siue quòd suspectam Boleslai fortunam haberet, siue te-
gendi animi studio, Ladislai Regis amicitiam ambire
cœpit. In Lituaniâ Boleslaum promissis auxilijs stimu-
labat, ne repetendi Principatûs aut curam, aut spem
deponeret: in Poloniâ Ladislaum Regem per legatos
hortabatur, ne cruentum in visceribus Reipublicæ bel-
lum permetteret, remedium fraternis odijs non appo-
nendo. Rex Boleslao offensior, sed neque Cæsari ad-
modum æquus, cuius amicitiam vltra verba nihil ha-
bere non ignoraret, acrius legatis responderi iussit. Re-
gem maiore, quàm Cæsar opinaretur, curâ eius belli
tangi. At Boleslao eam contumaciam esse, quæ rectis
consilijs flecti nequeat, ideo ferro ac vi necessariò do-
mandam. Oraculi speciem responsum regium habuit:
priusquàm enim legati à Rege discederent, nuncius de
profligato Boleslao, deletisque vnâ cum Ducibus Lio-
num, Silesiorum, Bohemorumque auxilijs, venit. Mi-
nores inde longè Cæsari, ac Crucigeris in Prussiâ, ani-
mi, atque expeditior ad pacem via. Post breues admo-
dum nuper in Autumno concessas inducias: nunc ini-
quioribus longè sibi conditionibus, quàm quas fuerant A. 1436.
aspernati, foedus cum Ladislao Rege, & Sigismundo
Lituauiæ Magno Duce, libentes percusserunt: quie-
tus itaque is & proximus annus Polonis fuit; at non æ-
què Lituanis. Rex Rempublicam nactus pacatam, cu-
ras intendit ne quid religio vel ab Hussitarum vicinâ Rex La-
dislaus in-
quisitorem
fidei insti-
tuit.
Poloniæ sectâ, vel à Græco per Lituaniam & Russiam

A. 1437. Schismate, detrimenti pateretur. Potestatem ergo quærendi in eiusmodi rerum sacrarum nouatores Nicolao de Lanciciâ, Ordinis Prædicatorum, demandauit; qua liberè per vniuersas Regni ac Magni Ducatûs Lituaniæ Prouincias fungeretur.

*Polocia,
Vitepscia,
Smolensci
Suidrigelo
ad Regem
confugit.*

In Lituania Polocenses, Vitepscensesque pertinaciùs Boleslai factionem secuti, trahere bellum constituerant, donec Boleslaus vires colligeret. Verùm diuturnæ obsidionis malis fracti redierunt ad Sigismundi obsequium. Smolenscum quoque incredibilis fames subegit: cùm non modò à canibus, humanisque cadaueribus promiscua plebs, sed ne matres quidem à filiis temperarent; mutuisque inter ipsos fratres cædibus impia fami hostia quæreretur. Boleslaus extorris propè iam totâ Rûssiâ, post auxilia vbique desperatis rebus mendicata, nullibi reperta, tandem Cracouiam venit, Regis Polonique Senatûs clementiam imploraturus. Apud memores præteritarum noxarum, vix quidquam habitu supplici, profecisset: vt ergo preces pondus haberent, beneficium adiecit. Luceoriam ac magnam Volyniæ partem, de quibus tantâ hætenus Polonos inter ac Lituanos contentione actum fuerat, suâ sponte Polonis restituit. Luceoriâ per Vincentium de Samotulij receptâ non segniter Senatus Polonus pro Boleslao apud Regem instabat. Rex ex Senatusconsulto amplissimam legationem ad Sigismundum decreuit. Principes legationis fuerunt Gnesnensis, & Cracouiensis Antistites, Calissiensis, & Sendomiriensis Palatini.

*Rex enim
Sigismundo
conatus
reconcilia-
re.*

Egerunt

Egerunt illi prolixè Ladislai nomine. Eam, dicebant, A. 1432:
 decrepiti exulis fortunam iam esse, quæ hostes, nedum
 fratrem, ad commiserationem moueret. Non decere
 verò maiora odia fratris esse, quàm hostium. Non Prin-
 cipatum, non amplas Prouincias, sed angulum in patria,
 in quo Regum frater, ac patruus, ipsiusque Lituaniæ Sigismun-
 dus contra-
 dicit com-
 stanter.
 Princeps natus, reliquum vitæ priuatus exigeret, po-
 stulare Boleslaum. Infractus ad ea Sigismundus, Supe-
 ros, hominesque testari, intempestiuâ Regis clementiâ
 Rempublicam prodi: notum sibi esse Boleslai inge-
 nium; cui nihil omnino de ferocia anni detraxissent: re-
 belles eius spiritus, etiamnum in misera fortuna, ac pro-
 pediem morituro corpore, viuidos manere: satis ad
 periculum Lituaniæ esse; quòd Boleslaus uiueret: si in-
 gredi eam permittatur; nihil certius esse, quàm fore, vt
 intestinis bellis pereat. Se quidem constantem esse in
 obsequio ac fide erga Regem: at si rem tanti discrimi-
 nis pergeret pertinaciùs vrgere Rex, citiùs fœdera om-
 nia rescissurum, quàm parricidam Patriæ, intra eius si-
 num, recepturum. Rogare itaque legatos, vt ea Regis
 nomine postularent, quæ aut saluâ Republicâ concedi
 possent, aut fœderibus intactis negari. Victi constantiâ
 Sigismundi legati, operam transtulerunt ad confirman-
 dum Sigismundum, ne quid in veteri fœdere innouaret.
 Nouis itaque tabulis Sigismundus stabiliuit, vt ex anti-
 qui fœderis forma, se mortuo Principatus Lituaniæ
 Regi cederet: quin & Palatino Vilnensi Dougirdo per-
 milit, vt coram legatis fidem suam iuramento obstrin-
 geret,

A. 1437. geret, neminem à Sigismundi morte alium, quàm Regem eiusque hæredes, intra arces Vilnenses admissurum. De Luceoriâ ita constitutum est, vt intereâ Sigismundo restitueretur, eo vitâ functo, Regijs possessionibus cum vniuersa Volyniâ adiungeretur. Ita Boleslaus Suidrigelo, totâ patriâ, quam tot malis affligerat, eiectus, in Daciam exulatum abiit. Redditâ verò pace per Lituaniam publicâ, religio quoque reffloruit. Isidorus Kiiouiensium Antistes hoc anno renunciatus, per vniuersam Rusiam, obsequium erga D. Petri sedem, concordiamque cum Romanis Religionibus mirâ eruditione, ac virtutis opinione, vehementer promouit. Mors deinde Sigismundi Cæsaris, quæ exeunte hoc anno contigit, nouis in sequentem annum turbis occasionem dedit.

*Suidrigelo
in exilium
abit ad
Dacos.*

*Isidorus
Metropo-
litanus
Kiiouieſis
celebris.*

Bohemorum aliqui Albertum Austriacum, alij ac præsertim Taboritæ nuncupati, Casimirum Iagelonis A. 1438. iuniorum filium Regem Bohemiæ elegerunt. Casimiri A. 1439. partes tuendas Sigismundus Lituaniæ Princeps suscepit. Obstabant vehementer Poloni Ordines, ne Casimirus regnum admitteret: ex aduerso Sigismundus, quòd Iageloniam domum speciosis exterorum titulis à Lituanix successione auertere optaret, filioque suo cum Principatum firmare, persuasit Regi, ne, vt dicebat, fratri diadema Regni Bohemiæ inuideret. At cum res Casimiri tardiùs in Polonia expediuntur, Archidux Albertus Pragam ingressus, Rex Bohemiæ est inauguratus: ita vltiores pro Casimiro conatus ac spes, festina-

*Casimirus
Iagelonis
Rex
Bohemiæ
eligitur.*

festinatione æmuli sunt præcisæ. Coacta deinde sunt Petricouiam comitia, in quibus, quia Ladislao Regi quintum supra decem transgresso annum, amotis tutoribus, plena ac libera regni administratio permixta est; fœdera cum Lituani instaurari de nouo necesse fuit. Sigismundus pace vndique stabilitâ, æmulo ex Lituaniâ exacto, præcipuis quorum opes ac potentiam formidare posset nuperâ victoriâ sublatis, securitatem domnandi, in vitiorum materiam vertit. Auaritiâ simul ac crudelitate, vtraque labe Principibus periculosissimâ, apud suos intolerandus, apud exteros infamis. Post ad dicta non pridem fisco, Moniuidi ac Rombowdi ampla patrimonia, sensim ei prædæ insuescere: opulentissimi cuiusque fortunis inhiare: si cupiditati pudor aut metus aliquorum frenum inieceret, in eorum vitam occultè grassari. Atque vt auaritiam, non diu morata est sua comes crudelitas: ita crudelitatem, citò subsecuta mater suspicionum metus: quibus ministris Principatus Sigismundi in Tyrannidem prolapsus est. Nemini fidere; apud quos aliquid potentix videret, eos vt suspectos cauere: quos ipse nullâ causâ suspectos sibi fecisset, vt hostes persequi. Georgium Linguenium Miscislauiensium Ducem patrimonio ac rebus omnibus exutum, carceribus Trocensibus addicit: Alexandrum Slucensem, Kopysi cum vniuersa familia captum, Kiernouiam relegat: coniugem eius cum filijs Simone ac Michaële Vciana priuatam vitam agere cogit. Plures falsis criminibus suo iussu accusatos, reos capitis per-

*A. 1439.
Fœdus Li-
tuania
cū Polonia
instaurat-
ur.*

*Sigismun-
dus in pa-
ce avaritiâ
& crude-
litate in-
famis.*

*Tyranni-
dem exer-
cet.*

A. 1439. git. Ipse omnibus execrandus, omnes metuit, etiam infimos. Si quando de palatio prospectans in subiectam aream, aliquos amicè colloqui aduertit, de se agitari sermones suspicatus, nisi singuli seorsim interrogati concordī responso calumniam refutassent, vt rebellionis reos in propinquum lacum mergi iubet. Auro omni ac re familiari pretiosâ damnatorum procerum in regiam sublatâ, vacuas opibus possessiones, atque arces, inter agasones ac similis fortis homines, distribuit. Nullum tolerat, qui aliquid non eius arbitrio, sed aut Superiorum Principum beneficio, aut sanguinis iure possideret. Denique ad eam animi immanitatem deuenit, vt conuocatis in vnum Ordinibus, quos vellet, ad cædem deligere destinauerit: atque eo consilio Trocos comitia indixerit.

*Principes
excindere
decerunt.*

A. 1445. Procures, qui non procul Trocis agebant, primi subolfecerunt, suâ ac Reipublicæ fortunâ, parricidalem Principis insaniam; atque eius ipsius cæde scenam ab eo paratam, terminare statuunt. Ante alios Ioannes Dux Czartorijisci, Lubarti Gediminiadæ filius, vir animo fortis, manuque promptus: quid furiarum Princeps animo versaret, Dougiordum Vilnensem, Lelussam Trocensem, Palatinos edocet. Collatis deinde in commune sententijs, Suidrigelonem è Daciâ celerrimis nuncijs euocare, Sigismundom ferro tollere, Michaëlem eius filium Vilnâ Trocisque excludere, decernunt. Non admodum factu ardua reliqua erant. Sigismundum ex concepti sceleris conscientia, ad omnia trepidantem

dantem cautumque, nancisci ad cædem; hic labor futurus erat. Non adscitis è curia coniurationis socijs, vix aliquid ad votum euentus, sperari poterat: adsciscere autem, vt fluxa est curialium fides, indicij intempestiui metus prohibebat. At quid vnquam audere possis, nisi multa contemnas? Ioannes caterique coniurati, Skobieykonem Kiiouiâ oriundum Stabuli Magistrum, promissis adoriuntur. Ne horreret eius facinoris societatem, cuius, si cum scelere à Sigismundo destinato conferatur, non modò nulla foeditas esset, sed etiam plurima ad posteros ex ciuibus seruatis, vindicatâque Patriâ, gloria. Suâ se sententiâ Sigismundum ad mortem damnâsse, qui viuere aliter nollit, quàm Lituaniâ excisâ. Aut omnibus, aut illi moriendum esse. Ex insolentis vtrimque facinoris oblatâ specie, subito horrore velut gelidâ perfusus Skobieyko, vbi ei ex commiseratione ciuium, odium Principis pectus occupauit, secretum, operamque coniuratis addixit. Constitutus cædi dies, quem Christiani fasti *Palmarum* nuncupant. *Dominica Palmarum insidias strunt.* Pridie sexcenti armati trecentis curribus fœno onustis occultati, sub noctem arci inuehuntur: quos Skobieyko imminentes tenebras causatus, eo vespere exonerari prohibet. Coniurati, ne frequentia solito maior suspicioni ansam daret, cum exiguo comitatu ciuitatem varijs vijs intrant. Sequentie die, ingens erat solitudo circa Principem: cùm quisque quantùm à suspicionibus abesse vellet, tantùm aulam vitaret. Michaël quoque filius sacrorum causâ ad templum digressus cum aulico

A. 1440. aulico comitatu, propè solum in palatio Parentem reliquerat. Ioannes, cum socijs aulicorum more manè admissus, liberè ante Principis palatium inambulans, in occasionem intendebat. Neque ea tam facilis, vti sperabat, fuit. Nam quòd suspecta omnia haberet tyrannus, occlusis ianuis, in interiore cubiculo, sacris operanti Sacerdoti aderat: verebantur autem coniurati, ne si vim ianuis inferre cœpissent, tumultu excitus Sigismundus in tutum se reciperet: nec leuior metus erat, ne mora spem perficiendæ rei eluderet. Cùm inter ancipites dubiasque curas nihil audent, casus fatum Tyranni maturauit. Cicurem ille vrsùm, canis vice, ad custodiam sui alebat: qui è cubiculo Principis emissus, cùm rediret, portam vnguibus infestando, cubiculo præfectos commonebat, vt intromitteretur. Eum fortè conspicatus in area Ioannes, ad bestiae morem, vnguibus palatij ianuam radere cœpit. Custos ianuæ, vrsùm ratus ad Principem, vt solebat, reuerti, portam aperit: coniurati eo comprehenso palatium claudunt, armati è fœno coorti omnes arcis aditus occupant, Ioannes cum paucis in cubiculum Principis irrumpit, exprobratisque Procerum cædibus, atque eà, quam comitiorum prætextu instructurus erat tragicœdiam, aliquid loqui conatum Sigismundum collo atrepto in terram prostermit, inermis enim venerat, vt suspicionem vitaret. Tum Skobieyko ferreum è propinquo foco tridentem, magno impetu capiti prostrati illidit, cæteri que varijs vulneribus conficiunt. Solus è cubicularijs Slauco, in

*In Pala-
tium irrum-
puit, ac
Principem
occidit.*

semita-

semianimem Principem prostratus, suo corpore vulnera auertere conabatur: at is à Ioanne abstractus, atque de fenestrâ præcipitatus est: dignus nobiliore facto, ob relictum posteris fidei in herum, exemplum. Ad primum tumultus rumorem, oppidani ad arcem confluere cœperant: sed ab armatis exclusi sunt. Michaël trepido nuncio præmonitus, properè in minus castellum, aquis vndique circumfusus, se recepit. Cæso Principe vexillum de turri prolatum est, in libertatis ac securitatis signum, ne quisquam sibi metueret à coniuratis. Inde consilijs ad excludendum Michaëlem collatis, Lelussa valido præsidio, Trocos occupat; Dougirdus Vilnam festinat. Conueniebant interea euocati ad comitia Proceres, quæ Princeps destinasset, quæue in eum acta essent, prorsus ignari. In viâ acceptus de patratâ cæde nuncius, dubium est, lætiorne an tristior fuerit? Nam vt sublato Sigismundo quisque securior, metus continui materiam subtractam lætabatur: ita omnes Boleslai Suidrigelonis fortunam, in nouas spes assurgentem oderant, ac execrabantur. Boleslaus verò, iam ante, coniuratorum nuncijs præmonitus, magno silentio ex Daciâ digressus, in Lituaniam properabat. Nunciabatur eum inopinatò Luceoriam odortum cepisse, donatisque libertate nobilibus, quos in vincula Sigismundus compegerat, non mediocriter vires auxisse, atque propediem affuturum. Vbi Trocos conuenerunt ordines, auctoribus Gastoldo, & Kieyzgailone, decreuerunt, vt apparatu, quo posset maximè splendido pa-

*Ordines
ad comitia
euocati.*

*Occiso pa-
rentant
sumptuosè*

A. 1440. rentaretur Sigismundo. Indignum enim erat, aut coniuratorum odia morte non finire, aut expertes coniurationis, criminis eiusdem societate pollui, si in exanimem iras exercerent. Vilnam itaque deductum corpus, ac magnificè ad funus elatum, frequens populus Senatusque, eodem cum Vitoldo fratre, tumultu, condidit. Non Principis modò cæde, sed priuatorum etiam clade funestus hic annus fuit. Post proximæ hyemis ingentia ac solito diuturniora frigora, lues primùm inter pecora vulgata, mox incredibilis inter mortales fames, extremè miseram plebem afflixit. Qui siccatis arborum folijs, ac contulis, panem sibi conficiebant, lautius vesci videbantur: cùm alij ne ab humanis cadaueribus sibi temperarent. Multi in profundis syluis ad ferarum latebras penetrabant, ut se suosque, à quibus præ fame vix ipsi abstinebant, bestiis lacerandos obijcerent. Subsecuta est deinde tantà in canibus feritas, per Albam Russiam, ut obuios quosque inuaderent, dilaniarentque.

*Fames
gravis per
Lituaniam.*

LIBER

LIBER V.

DE REBUS LITVANORVM

Sub Principe Casimiro II. Iagelonide.

Æso Sigismundo, multa turbarum materies, *Dux Mazo-
via
Podlachia
occupat.*
domi forisque concreuit. Boleslaus Mazo-
uia Dux Podlachiam aggressus, Mielnicum,
Bielscum, Drogicinum, occupauit. Proceri-
bus verò Lituanie, nulla interim tuendorum finium
cura: quos, pro nouo Principe studia, in diuersas con-
tentiones distraxerant. Clientes Sigismundi, quorum
princeps Narbultus, cum Samogitis, Kieystutianæ do-
mum semper addictis, pro Michaële agebant. Conscij
coniurationis, tum spe præmiorum apud Sigismundi
æmulum, tum vt quæstionum metu se absoluerent, pro *Primorū
Lituanie
circa nouū
Principem
studia.*
Boleslao exule, connitebantur. Vtrique publicæ rei o-
bliti, præsentibus, priuatisque solùm agebantur com-
modis. Qui extra vtramque factionem erant, cogitatio-
nes in futurum extendere, atque ex præsentē rerum
statu vltiores vicissitudines animo præcipere: pensa-
re, quantum ab ipso Iagelonis in Poloniam abitu, Res-
publica detrimenti accepisset? Interiores Prouincias
imperium ambientium potentiâ in dies fœdius affligi;
finitimas fœderum prætextu magnâ contentione repe-
ti: ab Rege verò quod & absens esset, & Polonis ex be-

A. 1440. neſificio accepto obnoxius, nihil poſſe prouideri, quod ad remedium tot malorum, ſatis eſſet. Iam non alium retinendæ Reipublicæ modum ſuperſeſſe, quàm qui eius augendæ fuiſſet: electo nimirum eiufmodi Principe, qui liber alijs curis, ſolutuſque alieno imperio, ſolius Magni Ducatûs integritati præſens proſpiceret. Hæc ſermonibus, atque literis inter Magnates & nobilitatem vulgata, non paucos aut in Alexandrum Slucenſem Ducem, aut in alterutrum eius filium inclinauerant. Præualuerunt tamen eorum conſilia, quibus Iagelonij ſanguinis, Polonorumque ſœderum, maior æſtimatio erat. Ac Moniuidus quidem, cum Gaſtoldo, & Oſtico impenſè agebant, vt ex ſacrâ ſœderis Polonici formâ, Rex ipſe Ladislaus, Princeps renunciaretur. At, qui metuebant, ne Regis imperium plus obeſſet, quòd Hungariæ Regno nuper ſuſcepto, à Lituaniâ tanto interuallo auulſus, neque de periculis in tempore doceri, neque conſilia expedire poſſet, vehementer obſtiterunt, ne Regis ratio haberetur. Poſt multam concertationem, tandem auctore Hoſſano Duce, Georgio Algimundo in Caſimirum Ladislai Regis fratrem plerique conſenſere. Reliquos in eorum ſententiam facilè permouit metus, ne procraftinando, Rempublicam Michaëli proderent. Indicta igitur quàm primùm Breſtiam comitia: quòd is locus, & Caſimiro propior eſſet, & à reliquarum factionum capitibus remotior. Miſſi quoque primariæ nobilitatis ac dignitatis fratres, Michaël & Ioannes Kieyzgailo, qui Caſimirum ad occupandum

*Casimirus
Iagelonides
Mag-
nus Dux
Lituanie
eligitur.*

dum maturè Principatum Brestiam inuitarent: *vrge-* A. 1440.
 rentque præsentés, ne quid iuuenis, è Polonorum con-
 silio, morarum neçteret. Ea enim quæ inter festinan- *Brestiam*
 dum præteriri viderentur, posse deinceps apud fratrem *per legatos*
 excusatione reparari: at momenta, quæ inter procrastin- *inuitatur.*
 andum elaberentur, nequaquam reuocari posse. Abe-
 rat enim tunc Rex Ladislaus Hungarico contra Turcas
 bello intentus. Casimirus verò cum designatis Polono-
 rum primoribus Sendomiriæ agebat. Auidâ satis aure,
 appetens eius fastigij iuuenis, legationem accepit: ne
 tamen pro iuuenili ardore præcipitaret responsum, præ-
 sentium moderatorum auctoritas obstitit. Recens enim
 nimis erat memoria, fœderum nuper cum Ladislao in-
 stauratorum: quibus decedenti Sigismundo, Rex La-
 dislaus successor designabatur. Quare inuitis Polonis,
 Casimirum Sendomiriâ Brestiam clâm abiuisse apud
 Lituanarum rerum scriptores reperio. In Polonâ verò
 Historiâ proditur, ita Polonos cum legatis transegisse,
 vt Casimirus in Lituaniâ iret, eamque Fratris nomi-
 ne administraret, non vsurpatis Magni Ducis titulis.
 Vt rous modo res euenerit, id omni dubio procul est:
 nisi Casimirus properâisset, plus damni, & Regem, &
 fœdera fuisse passura; si alterius factionis Princeps, im-
 perium armis inuâsisset. Expectabant Brestiaë Calimi- *Brestia*
 rum frequentissimi primores, ac præsertim qui à Mag- *recepto or-*
 nis Lituaniæ Ducibus genus suum ducebant, Algimun- *dinum in-*
 di, Dowmandi, Moniuidi, Sanguszkonés, Corybuti, *ramento*
 Coryari, cæteri que viri Principes. Ab ijs, insolitis læ- *Vilnâ de-*
 titia *ducitur.*

A. 1440. titiæ, honoris, concordiaque argumentis acceptus Casimirus : recepto ab Ordinibus constantis erga se fidei ac obsequij, iuramento, ipsâ rei tam properè ac feliciter confectâ famâ, æmulos à susceptis conatibus deiecit. Boleslaus enim, veritus ne aliquid grauius in caput suum decerneretur, rursus Luceoriâ in Daciam abiit. Michael autem accepto nuncio, Casimirum cum flore Senatûs ac Equestris Ordinis, Vilnam Brestîâ tendere, desertâ Trocensi arce, Mazouiam versûs cum quingentis equitibus se contulit. Verûm fortuitò planè accidit, vt in viâ haud procul oppido Rudniki, inter syluas, in Casimirum euntem incideret. Ancipiti percussus euentu, ne tentatâ fugâ deteriores suam causam redderet, equo desilit, atque Casimiri pedibus aduolutus, eum Lituaniæ Magnum Ducem salutatur, neue aut parentis cæsi manes inultos sineret, aut se qui totus in eius potestate esset, parricidis proderet, supplex postulat. Acceptum auditumque eum perquam benignè Casimirus, optimâ spe plenum, liberum abire permisit: ipse Vilnam contendit; urbemque, ex surgente publicæ salutis spe, & eius conspectum auidius concurrente, magnâ frequentîâ est inuectus.

*In viâ
Michaeli
casu oc-
currenti
ignoscit.*

*Polonis
inuitis
Magnus
Dux Li-
tuaniæ
Vilna in-
angura-
tur.*

Hic rursus Polonis Lituaniisque concertandum fuit: negantibus constanter illis, posse Casimirum Magnum Lituaniæ Ducem, saluis fœderum religionibus, inaugurari, quem Ladislaus Rex, solo Gubernatoris titulo, sui loco, Lituaniæ præfici permisisset. Desperato Polonorum consensu, dissimulant negotium Lituani, atque consultò

consultò remissâ omni contentione speciem mutatâ 4.1440.
 sententiæ faciunt. Cessantibus æmulis, suâ sponte ardor
 Polonorum deferbuit, vt inde negligentius longè, in Se-
 natûs Lituani, ac Principis actiones, intendere cœpe-
 rint. Nolebant Lituani contradicentibus publicè Po-
 lonis sua agere, veriti ne quid contra Principis ac Rei-
 publicæ dignitatem contingeret : quare negligentia
 potius eorum in rem suam vtuntur, atque Polonis om-
 nia alia sperantibus Casimirum ab Ordinibus ad tem-
 plum D. Stanislai deductum, à Mareschalco Magnum
 Lituaniæ Ducem renunciari, ab Antistite Vilnensi, so-
 litis ritibus inaugurari curauerunt. Tum primùm nego-
 tium iam peractum esse, Poloni rescuerunt, cùm in pu-
 blicum festiuitatis argumenta dari, audiuerunt. Cir- *Polonis*
 cumuentos seitaque queri : fœdera, iurisiurandi religio- *querenti-*
 nes, Regis Ladislai Maiestatem, omniaque sacra, viola- *bis satis-*
 ta esse, protestari. Lituani ab aduerso, omnia fida, secu- *fit.*
 ra, salua, integra promittunt. Intelligerent porrò Polo-
 ni quid virium necessitati in leges ac fœdera humana
 esset. Samogitiamnè, pro Michaële armatam, guber-
 natori Lituaniæ obsequentem futuram fuisse crederent,
 quæ etiam inaugurato Principi, obsequium denegaret?
 An ab Albâ Russia fidem expectarent, quæ hactenus
 viribus suis, semper rebellium machinationes, contra
 legitimos Principes fouisset? Nassutamne Georgium,
 qui occupatâ Podlachiâ, pertractisq; in Michaëlis no-
 men equitum procerumque plurimis, propediem vi-
 ctricia arma Lituaniæ illaturus esset, contemnerent?
 Quid

A. J. 440. Quid, si ipse Michaël circumspēctis, quæ superessent, quasŭe speraret, viribus, animos ac arma rursus sumat? putarentne, eos ipsos qui nunc latus Casimiri inaugurati Ducis frequentes stiparent, vitæ ac fortunarum dispendia, pro Gubernatore subituros? Eo omnino statu Lituaniam deprehensam fuisse, in quo non Gubernatore, Vicariâque Regi potestate, sed proprii Principis præsentiâ indigebat. Non mirarentur, Lituani, quos è propinquo pericula vrgebant, diuersam fuisse sententiam, ab eâ, quæ Polonis ex securo, consilia promentibus, probabatur. Sed neque Iagelonis memoriam, tam citò obliterari debere, vt filio eius, precarium ac non nisi vicario iure imperium, in Lituaniam demandaretur. Si fortè aliquantùm necessitate ipsâ extra orbitam deuiatum sit, facilè Casimirum Ladislao fratri satisfacturum, neque permissurum, vt moderna acta, antiquis foederibus fraudi sint. Poloni tamen constanter in sententiâ perstabant, omniq̃ue studio prohibebant; quidquid à Casimiro fieri posset, ad firmandum eius Principatum: ne id quidem passi, vt Lituano idiomati, ad popularium animos deuinciendos pernecessario, insuaseret. Verendum proinde erat, ne cum tempore crescens contentio detrimenti aliquid adferret. Quare communicatis cum Senatu Lituanix consilijs, Casimirus Polonos procures amplissimis donis ac promissis honoratos, in Poloniam relegauit.

*Polonos
procures à
se relegat.*

*Comitia
indicit.*

Ad componendum deinde Reipublicæ statum conuerso studio, comitia Vilnam maiore frequentia peragenda

genda indixit. Interea aulae suae Magistro, Ioanni Gastoldo negotium commisit, ut Podlachiam ab hoste purget. Gastoldus Rempublicam egregie gessit: non solum Nassutam, nullibi opponere armatos audentem, eiusque praesidia, sed etiam Duces Mazouiae exegit. Pacata eadem ora, plus quietis fuit ad comitia peragenda: multos tamen sollicitos habebat, ne quaestione in Sigismundi occisores instituta, turbis daretur occasio. Praesentes Senatui, Dougerdum & Lelussam, odium facti maxime premebat. Dougerdus quidem opibus atque clientelis praepotens, postquam sola negatione innocentiam Ordinibus probasset, nemine amplius, crimen obiectum probare audente, ut ab eo alieniorem se ostenderet Lelussam acriter infectatus est, quod in arce sui Magistratus, Principem trucidari permisisset. Nihil tamen grauius in Lelussam decretum, praeterquam quod Senatu sit motus, Trocensi Palatinatu in Gastoldum translato. Ioannes Dux Cartoriysci absens damnatus, possessionibus exuitur: verum in eum non tam vindicandi Sigismundi studium Senatum ac Principem accenderat; quam ira, quod gazam eius direptam, filco inferre contumacius recularet. Tanta moderatio sententiae, multum nouo Principi fauoris apud vniuersos collegit: cum summi aequae ac infimi, timere tantum Principem haecenus assueti, Casimirum mirari, amareque virtutis eius aestimatione cogerentur. Absolutis comitijs pacandae Russiae Gastoldum praefecit. Abiturus nuper Gastoldus in Lituaniam, Andream Sakowicz

A. 1440.
Podlachia
recuperat.

Quaestione
in patri-
cidis in-
stituit.

Gastoldum
ad domum
Smo-
lensiam
mittit.

A. 1440. cum potestate Smolensci reliquerat. Populus interea ad nuncium cæsi Sigismundi grauioris gubernationis impatiens, tumultu magis quàm consilio, nullo ferè duce arma arripuerat, arcemque validà oppugnatione vrgebat. Primum impetum facilè Sakowicz reiecit, cum equites hastatos, apertis repentè portis, in obuios cursu eduxisset. Vltiorem tamen fortunam expectare non ausus, maturè, se ac suos, in tutum recepit. Res enim cum multitudine erat, quæ quòd damnum non facilè sentiret, fore, vt pertinaciùs obsidioni instaret, putabatur. Post abitum Andreæ, plebs arce potita, Petriconem Mareschalcum, in Borysthenem præcipitat, Andream Dimitrowicz Dohorobuzij Ducem, Smolensciæ gubernandæ præficit: mox eius viribus diffusa, rebellionis pœnas metuere; &, quem Principi vindictam sumpturo opponeret, circumspectare cœpit. Audierant enim, nobilitatem Andreæ imperio detrectato, celerimis nuncijs à Casimiro exercitum postulasse. Plerisque placuit Georgius Linguienius nuper à Sigismundo patrimonio exutus: qui ex concepto in Sigismundum odio, in quemuis Lituaniæ Principem iratior, vindicandi eam sortem libens acceptauit. Assumit Ducis Smolensciæ titulos; obsequium erga Casimirum, cuius beneficio libertati restitutus fuerat, excutit; in nobiles rebus suis non fauentes grassatur ferro, cæsorum possessiones inter suos distribuit. Ad eum subigendum Gattoldus missus, cum viginti dierum oppugnatione nihil profecisset, exusta ciuitate, lateque regionem populatus,

tus, toto bello priusquam hyems ingrueret, decessit. *A. 1440. Ipsa contra Smolensenses mouet, & arcem recuperat.*
 Molestè habebat irrita expeditio Casimirum. Non asuetus ad aduersos casus iuueni animus, immotâ fronte velut æquatâ lance fortunæ vices ferre, necdum didicerat. Impatiens moræ, nequicquam armorum ducibus iniquam gerendo bello anni tempestatem causantibus, ipse Smolenscum mouit. Atque, vt sæpè fortunatiùs bella geruntur ductu, quàm auspicijs, Principum, quòd præsentium Maiestas pondus rebus addat: non diuturno neque arduo labore arcem in potestatem suam redegit. Punitis moderatè rebellibus, Prouinciam Andreæ Sakowicz administrandam reliquit. Dux rebellium Linguienius fugâ elapsus, amicorum suasu clementiæ victoris spontè se stitit: nec veniam modò rebellionis accepit, sed etiam præmium poenitentiae; rescissis Sigismundi actis, ad Miscislauiensem Ducatum restitutus. Eodem tempore inter medias bellorum tempestates, pax religionis, diuturno Florentinorum Patrum labore, postliminio reducta, per Lituaniam quoque Isidoro Kiiouienfi Antistite S. R. E. Cardinali, allaborante, magna incrementa sumpsit.

Extremo anno per hyemem, aliquid pacis fuit: sed, vt erat Princeps rerum agendarum non negligens, sollicitæ; circa apparatus belli, sequente anno Samogitis inferendi. Eiectis, aut exauctoratis Magistratibus, quos Kieyzgaylo ad comitia abiturus reliquerat, lectoque sibi Duce Doumando, pertinaciter Michaëlis partes, è publico gentis decreto Samogitæ tuebantur. *Samogitia ad obsequium reuocat.*

A. 1441. mo ergo vere ad Niewiazæ ripas exercitum conuenire iubet Casimirus: neque ipse multum moratus, cum prætorijs legionibus subsequitur, armis contumaces spiritus ad obsequium compulsurus. Iam in procinctu erant copiæ, ut Niewiazam transirent, nisi Gastoldus prouido consilio intercessisset, seu suâ sponte, seu à primoribus Samogitarum præmonitus. E Republica hætenus, aiebat, Casimirum egisse, quod magno motu bellum in Samogitiam paratum, non minore celeritate finibus admouisset. Nullo enim ferè commodo, verborum contentiones cum armatis rebellibus institui, quamdiu ab aduerso arma, viresque, contumacibus cogendis pares, non videntur. At verò ut ostentati hætenus belli consilium, sibi impensè probari; ita eiusdem statim inferendi, auctorem esse non posse. Quid enim ex eo bello, aut emolumentum ad publicum, aut accessionis ad famam, speraret Princeps? in quo proprijs ditionibus euastatis, vincere nullius esset gloriæ, vinci extremæ ignominia. Desperatis omnibus alijs remedijs, non voluntate sed necessitate, ferrum in subditos stringi debere. Dissimularet itaque tantisper illatam Kieyzyayloni iniuriam, neque obtruderet inuitis eum Prouinciæ Præsidem, quem Samogitæ, licet omnino immentem, odissent. Offerret potiùs clementiam, priusquam ex eius desperatione, omnia contemnere incipiant. Si præficeretur Prouinciæ homo, quem illi non illibenter admittere possent, cuique Daumondus non inuitus cederet, posse beneficio debellari. Mutatis itaque

que consilij, tentare prius placuit, an Samogitæ Kontoutum vice Daumondi suscepturi essent Præfectum: virum & inter ipsos magni nominis, & Daumondi cognatum. Successit res ex voto: Kontoutum enim facile admisere, vti suum popularem: cuius deinde dexteritate Casimiro conciliati, non multo labore Michaëlem deferuerunt: cum nemo suo periculo, collabentes exulis vires, stabilire vellet.

Posteaquam de integro turbæ per Lituaniam resederunt, amplissimâ ad Ladislaum fratrem legatione missâ, suum, ac Procerum Lituaniæ factum excusare conatus est Casimirus. Extrema quippe Lituaniæ pericula, Ladislao Hungaricis negotijs implicato, nullum aliud remedium admittebant, quàm festinatam Ducis electionem. Æquum proinde postulabat, vt quæ periculi metus extorsisset, Rex rata suo consensu haberet. Ingratis nimirum auribus accepta est à Ladislao Rege hæc legatio. Nec tam suâ, quàm aliorum, iniuriâ offensum se ferebat. Nam vt dissimularet, ex auerso Lituaniæ Principatu dolorem: officij sui rationes non permittere dicebat, vt Michaëlis vniuerso patrimonio exuti, ac Mazouix Ducum Podlachiâ expulso, causam negligeret. Nullo itaque legatis responso dato, integrum negotium ad proxima comitia reiectum est. Quamquam verò vtrique genti is conuentus fuerit indictus, Lituano-
*Ladislaũ
fratrem
reconciliare
conatur.*

A. 1441. *stitutum nimirum erat, controuersiam tam diu varijs artibus trahere, donec Regis aliorumque aduersi impetus, tempore ipso confenescerent. Infectis itaque rebus ex hoc conuentu discessum est: negantibus disertè legatis, aut se quidquam mandatorum in Michaëlis negotio à Principe accepisse; aut Principem posse aliquid Ducibus Mazouiæ concedere ex Podlachia, quod ea Prouincia planè iuris Lituani esset. Ex hisce dissidijs inter germanos Principes, fœderatasque nationes coortis, faciles sibi veteres hostes de Lituaniâ, Polonicis auxilijs destitutâ, triumphos ominabantur, neque bello materiam aut occasionem quæsiuere, satis ad vtrumque rati sufficere, spem vincendi.*

A. 1442.
A Mos-
choru Du-
ce bello
laceßitus.

Primus Dux Moschouiæ, adscito belli socio Casanensium Regulo infestis signis inuadit, initio belli ab effusa Viazmensium agrorum vastatione sumpto. Casimirus non ignarus, ad suæ fortunæ apud reliquos hostes venerationem non parùm interesse, quo successu ea expeditio Moscho cederet: properè Smolenscum profectus est. Dum reliquæ cohortes tardiùs subsequuntur, Stanislaum Kiszka exercitûs Ducem præmittit, vt copijs quæ ad manum erant, hostiles excursions sistat. Kiszka citato agmine progressus, cum nullibi hostem intra Lituaniæ fines nactus esset, quod is cum ingenti pecorum hominumque prædâ iam abiuißet, per Moschouiæ ditiones populationem effudit. Latissimè quaquaversum per nouem dies cædibus, ac incendijs, grassatus, nihil circa Mozaiscum, Kalugam, Kozielscum, Vereios,

Per Ducẽ
suum Ki-
szka Mos-
chouiam
vastat.

Vereios, bello intactum reliquit. Moschus maiore, quàm intulerat, acceptâ clade, quindecim millia armatorum rapit, paucos vastatores, velut feras cassibus, multitudine ipsâ cincturus. Sensit periculum maturè Kizka, quòd & exiguum militem haberet, & prædâ grauem: celerrimo itaque nuncio Casimirum, quo statu res esset, docet, & suppetias maturari petit: intereà in occasionem rei gerendæ intentus Smolenscum versùs copias sensim remouet. Assequitur hostis extremum agmen, prælio tamen abstinet, vt circumductis tacito agmine ab utroque latere, suis, vndique simul impetum faciat. Kizka pugnandi necessitate deprehensus præcipuos tribunorum, Nicolaum & Ioannem Radiuilos, Zenouiciumque Despotam, cum promptissimis equitum, præire iubet; ac insidijs apta loca à partibus occupare: ipse robustissimis à tergo locatis, impedimentis præmissis, sensim instructâ confertim acie progreditur. Vbi hostis à tergo in conspectum venit, citatiùs signa promoueri Kizka mandat, speciemque tumultûs edere. Fugere eum credidère Moschi: media itaque eorum acies auidiùs instare, & loca ab armatis infestâ incuriosè transire. Pertracto hoste in insidias, datoque repentè prælij signo, versis in hostem armis magno impetu è medio, ac lateribus procurritur. Moschi rati Casimirum cum vniuersis copijs in auxilium aduolâsse, vix inchoato prælio in fugam effunduntur: paruâ cæde pugnatum est; at fuga plurimo sanguine stetit. Duabus enim leucis fugientes victor miles insecutus, magnam

*exercitum
Moschorû
profligat.*

A. 1442. gnam stragem edidit. Sub idem tempus cum Scythis infelicitè Moschi pugnauere. Duplici itaque simul clade fractus Dux Molcua, Casimiri se fortunæ submit-
fit, honoris plenâ legatione institutâ, quâ pacem fœderumque instaurationem postulabat.

*Michaël
ab exilio
reuocatū,
possessio-
nibus cu-
mulat.*

Domi forisque firmatâ pace, cum nihil superesse existimaretur, quod meritò Michaëlis factionem metuentam facere posset, Michaëlem in Mazouia reuocatum, amplissimis possessionibus Casimirus cumulauit. Ne tamen congestâ in vnum potentiâ robustiorem nouandis rebus redderet: destinatò eam in partes, longioribus spatijs distantes, distraxit. In Seueria, enim Branscum, & Starodubum, in Podlachia Biellscum & Surazium. In Samogitia Kieydanos, in Nouogrodensi prouincia Kleckum attribuit. Posteaquàm verò non contemnendæ fortunæ opes Michaël degustare cœpit, iterum ad ingenium redijt. Nihil satis est, omnia appetenti. Dolere Michaël, quòd quæ auitæ suæ hæreditatis essent, ea alij possiderent: quæ à Casimiro acceperat, vt aliena æstimare, atque ad eò vt exigua contemnere: ad Lituaniæ totius dominium aspirare: in Principem ipsum, quo viuo priuatus cogeretur viuere, cædis consilia tacitis cogitationibus voluere. Conceptum animo virus, sumptis cum tempore incrementis, non diu intra septa pectoris, potuit contineri: per speciem amicitie coram Wolozyini Ducibus secreto colloquio effusum, sceleris non arbitrum modò fidum, sed & Mircasimiri promptum reperit. Conspiratur in vitam Casimiri:

*Michaël
in vitam
Casimiri
conspirat.*

miri: Volozynij obsequium addicunt; Michael, militem ac præmia pollicetur. Patrando parricidio syluæ, Merecium inter ac Trocos interiectæ, deliguntur, in quibus securè Casimirus, corpus, animumque, exercere venationibus solitus fuerat. Adsciscuntur designati sceleris socij, tum cæteri nobiles, ad quiduis audendum, patrandumque prompti, tum præcipuè Suchtæ. Confectum procul dubio, magno silentio negotium fuisset, nisi agrestes ad vestigandas per nemora feras, præire soliti, primùm vestigia equorum deprehendissent, deinde armatos milites. Delato indicio ad Mareschalcum curiæ Andreæ Gastoldum, ac deinde ad Parentem eius Trocensem Palatinum, nemo erat qui non suspicaretur, insidiarum aliquid subesse. Expeditissimi quique equites deliguntur, qui ab agrestibus per notos calles deducti, insidiatorum quempiam intercipient. Cognitâ ex captis proditione, cum vniuersâ propè aulâ prætorius equitatus insequitur perduelles. Capti sunt inter Kreuum & Osmianam plerique, ac perduellionis damnati, pœnas capitis Trocis luerunt. Volozynij Duces proscripti, fortunis eorum fisco addictis. Michael ipse Klecko elapsus in Moschouiam euasit, atque infelicem proditionem in apertum bellum, pari fortunâ, commutauit. Lecto per Seueriam milite tumultuario, cum Moschouiticis auxilijs, Kiiouiam urbem ac Prouinciam, Russorum factione, sibi subiecit. At non diuturna ei horum successuum voluptas fuit. Ioannes enim Gastoldus aduersus eum cum exercitu missus, & Kiiouiam

A. 1442.

*Proditis
insidiis in
Moschoniâ
fugis.*

*Kiiouiam
occupat
atque inde
expulsus.*

A. 1442. uiâ & Seueriâ totâ, Bransco etiam ac Staroduboreceptis, eiecit. Cùm ditionibus spe omni melioris fortunæ amissâ Michaël, in Moschouiam regressus, priuatam deinceps per quinque annos vitam in asceterio egit. Tanta porrò erat Casimiri in perduelles moderatio, vt

In Moschouia priuatus uiuit.

Suidrigeloni Luceoria, Oskoni Kiiouia restituitur

A. 1443. Casimirus Ladislai Regis mortem dissimulat

plerique animum eius ab omni cupiditate alienum demirati, vix speranda ausi fuerint postulare, ac obtinuerint. Nam & Suidrigeloni patruo Luceoriam, & Alexandro consobрино Kiiouiam, publico edicto restituit.

Pax deinde alta per Lituaniam subsecuta est. Poloni enim à nupera concertatione abstinebant, animis intentis in euentum belli Turcici: quòd, cùm inconsultiùs contra fœdera eo anno in Hungaria Rex Ladislaus mouisset, prælio ad Varnam, victus est, famaqué percrebuerat, etiam ipsum cum alijs occubuisse in pugna. Diu de eius morte dubitatum est publicè, priuatimque, quòd nihil omnino de eâ certis nuncijs haberetur. Casimirus domestico luctu ex fratris morte contentus, ne priorem occupatæ Lituaniæ causam oneraret, nihil pro regno Poloniæ ambiendo tentauit: gaudebat non credi mortuum, quem ipse fraternis votis incolumem optabat. Iraque velut viuo Rege, res Polonas neglexit; in Lituana Republica conseruanda augendaque occupatus. Quos superioribus bellis (quæ præcipua Principum, pacis tempore cura debet esse) fidos, fortesque expertus fuerat, vt eis similes in futuros casus excitaret, varijs magistratibus ornauit. Daugirdo mortuo Ioannem Gastoldum, Vilnensem Palatinum suffecit. Ma-

ionè hostibus feliciter domitis, an subditis moderatè sapienterque regendis fuerit, non facilè discernas. Certè Lituania ex Superiorum Principum ambitione, tot ciuilibus motibus, velut decumanis fluctibus agitata, nonnisi sub hoc Principe conquieuit. Neque tantùm subiectos populos virtutis æstimatione in quiete continuit: sed etiam finitimos ad sui venerationem perpulit.

A. 1443.
Rēpubli-
cā sapien-
ter admi-
nistrat.

Scythæ Tauricani, mortuo absque hærede Principi, neminem in scio Casimiro surrogare ausi, honorificā legatione postulârunt, vt Atzgereium illis præficeret. Exulabat is in Lituania à Casimiro amplâ Præfecturâ Lidenfi ornatus: cum itaque Casimirus præsentibus

Scythiæ
Crimæis
Imperato-
rem Atz-
gereium
creat.

legatis solemni pompâ Scythiæ Imperatorem Vilnæ renunciauit. Deductus à Georgio Radiuilo Marechalco, in Tauricam Chersonessum Atzgereius, magnâ concordix atque obsequij significatione, ab illis populis susceptus est: cuius posterii in hunc diem in Giercio- rum familia imperium Scythicum conseruant. Samogitia quoque hætenus Kieystutianæ domui nimium addicta, ita in obsequium Casimiri transuerat, vt quæuis imperata, pacatissimè acceptaret. Itaque cum Kon-

Samogitiā
sibi concē-
dit.

A. 1444.

Poloni intereà orbæ Reipublicæ pertæsi, seu quòd certos nuncios de morte Ladislai accepissent, seu potius quòd ipso longioris temporis argumento, (iam e-

A. 1445.
Ad Regnū
Poloniæ
vocatur.

A. 1445. nim alter à Varnensi clade annus decurrebat) vixisse eum sibi persuaderent: Siradium Ordines Regis creandi causâ, conuocârunt. Sbigneo Cracouiensi Antistite auctore, singulari concordia omnium , Casimiro regnum delatum est: missi legati, qui & Principem ad capeffendum fraternum locum, & Lituaniæ Ordines, ad consulendum communi Reipublicæ Petricouiam inuitarent. Casimirus neque apertè legationem repulit, ne viam sibi ad id fastigij præcluderet; neque cupidè admisit, vt præferebat fratris, si fortè viueret, reuerentiâ: reuerà quòd necdum Lituanorum consilia perspexisset, an scilicet se absente , de alio Principe non essent cogitaturi. Itaque ambiguo sermone gratijs actis, nihil certi respondit legatis, nisi quòd in Petricouiensibus comitijs, planius se animi sui sensum, vniuersæ Reipublicæ explicaturum pollicitus fuerit. Verùm neque ibi, per Radiuilum & Kieyzgailonem , legatos quidquam certi deprompsit. Plena tergiuersationis oratio eorum fuit. Principem suum Casimirum, ex fraterno casu, in eo, qui tanto Regi esset debitus, luctu, cùm vniuersâ aulâ constitutum, non posse absque nota in publicum prodire, nedum ambiendi fraterni regni causâ ad comitia venire. Tam festinatas de nouo Rege consultationes, quasi pœniteret, Ladislaũ Regem aliquando habuisse; non posse ei omnino probari. Consultius videri, si Respublica tãdiu sub Interrege relinqueretur, quoad mors Ladislai certioribus argumentis comprobaretur. Inopinata accidit Polonis Casimiri tergiuersatio, neque poterat

*Tergiuer-
satur in
eo admit-
tendo.*

terat absque publicæ rei discrimine tolerari. Iteratò ergo grauiorem legationem, instituunt; quâ tres Antistites, quatuor Palatini, cum Supremo Regni Cancellario, fungebantur: studia ordinum repetunt: postulant ne vota libi addictorum dubijs responsis refrigescere permittat: pericula quibus Respublica perurgeretur exaggerant: superos denique testantur, ne diuturniores moras neſtendo, se eò adigat, vt neceſſitate ipsâ preſſi, extra domum Iageloniam, Regem liberis ſuffragijs quærant. Aderat quoque propè continua lateri Caſimiri Regina mater, quæ filium ad acceptandum regnum ſolicite vrgebat. Ab aduerſo Proceres Lituani, qui hætenus & imperandi rationem in Caſimiro perquam gratam omnibus, & præſentiam Lituaniæ commodis perneceſſariam experti eſſent, omni ſtudio dehortabantur. Maximè verò deterrebat vetus, Polonos inter ac Lituanos de Podoliæ poſſeſſione controuerſia: quam cùm à Rege decerni neceſſum eſſet, alterutrius partis odia incurrere Caſimirus metuebat. Nihil itaque de ſententia priore coram legatis immutauit: niſi quod ſpem è voto conficiendæ rei oſtendiſſet, vbi priùs Ordinum Lituaniæ ſententiam in publicis comitijs audiuiſſet.

*A. 1445.
Poloni iteratâ legatione vr-
gent.*

*Lituani
diſſuadent.*

*Casimirus
perinde
tergiuer-
ſatur.*

Celebratis in Ianuario Vilnæ comitijs, ſex legatos, viros principes, Petricouiam miſit. Legationis ſumma erat. Caſimirum Lituaniæ Principatu contentum, Regnum Poloniæ non ambire: negligere tamen illud non poſſe, ad quod poſt parentem ac fratrem, ipſo ſanguiniſi iure vocaretur. Viderent igitur Poloni, ne temera-

A. 1446.

A. 1446. riâ Regis electione pacatam Rempublicam nouis turbisinuoluerent. In eorum quidem potestate esse, Casimiri ac Ladislai de cuius morte nondum constaret, iura per nouam electionem infringere: at ne iniuria inulta abiret, Casimiro cordi fore. Audax legatio, atque libera Reipublicæ dignitati aduersa, ita Polonos offendit, vt mox plerique decreuerint præterito Casimiro alium Regem renunciare. Nulla siquidem damna teneriùs à libero sentiuntur, quàm libertatis. Nihilominùs, qui diuturnioribus præteritorum bellorum malis exerciti, pacatiora optabant, sentiebantque, ferociam cæterorum temperârunt metu, ne turbatis Lituanis fœderibus, Crucigeri ad arma excirentur. Nouâ itaque legatione Casimiri animum explorant: à quo cùm nihil præter vetus responsum attulissent, magno omnium consensu comitia Petricouiam, creando Regi, interrex indixit. In ius, Sbigneus cum cæteris, pro Friderico Brandenburgico Marchione, Iagelonix domûs affine, plurimùm annitebatur: at præualuerunt suffragijs, qui auctore Plocensi Antistite pro Boleslao Duce Mazouix agebant. Tum primùm damnare priora consilia Casimirus: dolere periculo amittendi Regni; quod spernere se posse, aut ipse credebat, aut videri alijs volebat; tamdiu vtique, quamdiu spernendi momentum non vrgebat: vereri ne Boleslaus rerum in Polonia potitus Michaëli suo affini vires ministret, quibus ille iterum in spem vindicandæ sibi Lituaniæ assurgat: præsertim quòd aliquorum Russorum Procerum fauor, dubius

Poloni offensi de alio Rege agunt.

Casimirus damnat suam tergiversationem.

in Casimirum esset. Celerrimo ergo nuncio matrem A. 1446.
 secretò monet : iam aliam animo suo sententiam subi- *Regina*
 uisse : regnum quidem toties repulsum non posse se a- *rursus Po-*
 pertè ambire; admissurum tamen procul dubio, si Po- *lonos Ca-*
 loni suâ sponte legatos ad se mitterent. Regina hoc *simiro cõ-*
 nuncio accepto, non magno labore eorum, quos pri- *ciliat.*
 dem beneficijs obnoxios suis rebus reddiderat, per Mi-
 norem Poloniam, nondum planè restinctum Iagelo-
 niæ domûs desiderium renouat. Minorem sequitur Ma-
 ior Polonia. Conuentibus nobilitatis, Belziciæ, Corci-
 ni, atque alibi celebratis, Parcouiam comitia ad finem
 Septembris indicuntur. Casimirus ad ea inuitatus, ne-
 gavit sibi integrum esse Parezouiam proficisci : promi-
 sit nihilominus se legatos Polonorum Brestia præstola-
 turum. Venêre Brestiam sex procures Poloni, qui cùm
 mandata Reipublicæ exposuissent, Senatu Lituano a-
 cerrimè Podoliam ac Luceoriam repetente, Princeps
 ipse disertè professus est, nisi Poloni Podoliam, atque
 Volyniæ arces, Luceoriam, Oleseum, Lopatinum, Ho-
 rodum, Ratnum, Lituaniæ se sponderent restitutos,
 regnum à se acceptari non posse. Iam procures despera-
 to legationis successu reditum parabant, cùm quisquam
 illorum Casimirum absque arbitris nactus, tacitè mo-
 net. Negotium sub morâ propè perire : obstaculum
 verò, in quo hæsisset, à nemine faciliùs remoueri posse,
 quàm ab ipso Casimiro, si regnum nullà adiectâ con-
 ditione acceptaret. Quid enim deinceps inaugurato
 Regi arduum futurum metueret? Priuatorum senten-
 tias

A. 1446. tias in Principis plerumque manu esse, si tractare humanas voluntates nôrit: in eiusdem arbitrio fore; Lituanosné, an Polonos Podoliæ, ac reliquis locis præfectos imponeret. Eâ oratione, de pertinacia dimotus Casimirus, Regnum acceptavit, Cracouiamque decurrente sequentis anni Iunio venturum se pollicitus est.

*Regnum
Poloniæ
acceptat.*

A. 1447. VII. Kal. Iul. splendido comitatu, cum Suidrigelone Luceorienfi, & Olekone Kiiouienfi Ducibus, cæterisque Lituanix proceribus Cracouiam ingressus, solitis cæremonijs Rex Poloniæ inauguratus est. Cracouiâ Lituaniam repetere destinauerat: at vrgente Senatu ad componendas Maioris Poloniæ res, Calissium prius perrexit. Accurrit eò ex Mazouia supplex Michaël, genibusque regijs aduolutus obsecrabat, vt proscriptionis sententiâ antiquatâ, patriæ, paternisque fortunis restitueretur. Duriorem se Rex supplici præbuit. Ingenium enim ad ignoscendum naturâ ac exercitatione perfacilè, vicerat ex superioris periculi memoriâ, metus futuri. Nihil siquidem Michaëli ad Casimirum Principatu ac vitâ exuendum defuerat, præter successum sceleris: quare nolebat suo periculo iterum probare, an vel Michaël suum animum correxisset, vel fortuna constantiam non mutâset. Regi quidem intra beneficij negationem, vniuersa vindicta constit erat: at vt plena timoris, sceleratis sunt consilia, Michaël grauiorem in Rege iram suspicatus, maturè in Valachiam ex regijs ditionibus profugit. Fuga, magis suspectum reddidit. Itaque dedi eum sibi Rex postulauit. Valachus neque è dignitate

*Michaële
supplican-
tē repellit.*

dignitate Regis, neque ex fide suâ se facturum respon- A. 1447.
 dit, si eum, quem hospitio acceperat, proderet. Man-
 daturum nihilominus, vt quàm primùm Valachiâ ex-
 cederet. Michaël à Valacho desertus, ad Tauricanos
 Scythas profugit, permouitque eos, vt Podoliam infe-
 sti inuaderent. Per idem tempus Podoliæ Palatinus Bu-
 czacki, aliquot arces in Volyniâ Lituani detraxerat.
 Legatus verò Scythicus, ad Regem admissus, negotia
 sui Principis, exclusis Polonis, tractauerat. Hinc Rex in
 Polonorum æquè, ac Lituanorum suspiciones, incurrit:
 cum & Poloni Scytharum incursiones in Podoliam,
 clandestinis cum Rege consilijs, & Buczacij factum a-
 pertæ Regis conniuentiæ Lituani, attribuerent. Primi
 cum sunt adorti Poloni molestâ sollicitatione, vt Ordi-
 nes comitiorum causâ Petricouiam conuocet. In ijs co-
 mitijs, id maximè actum, ne apud Regem Buczacio es-
 set periculo, quod Chmielnicum, & Miedziboziam
 Lituani ademisset: tum ne Rex, aut præfecturas Po-
 doliæ Lituani attribueret, aut è Polonia in Lituaniam
 iturus, sine Polonis Senatoribus in viam se daret. Ad
 hæc Rex respondit. Se neminem Polonorum à comi-
 tatu suo excludere: in negotio verò quod Lituaniam
 concerneret, nihil statuere posse, inscio, inconsultoque
 Lituano Senatu: vbi eius sententiam, in publicis gen-
 tis comitijs, audisset; curaturum, vt Poloni simul & Li-
 tuani Lublinum euocati, mutuis consilijs aliquid certi
 de totâ controuersiâ decernant.

*Suspicio-
 nes Polo-
 norum &
 Lituaniâ
 incurrit.*

In Lituaniam itaque comitiorum causâ properauit, A. 1448.

1448. quibus Vilnæ habitis, negotium omne Lublinum re-
 iectum est. Cùm is conuentus ad finem Maij futurus,
 expectatur, Michaël cum Scythis Seueriam inuadit,
 profligatisque, quæ tumultuariè lectæ occurrerant co-
 pijs, Branscum, Nowogrodecum, Putiuolum, Sierpiei-
 scum, Starodubum, in potestatem suam redigit. Qua-
 re Casimirus priusquam in Poloniam comitiorum cau-
 sâ abiret, properè in Seueriam mouit: exoriens bellum
 in ipsis initijs, oppressit: arces ereptas recuperauit: Pro-
 uinciâ vniuersâ Michaëlem eiecit. Vbiq; rebus despe-
 ratis, in Moschouiam Michaël euasit: vbi, ad quodpiam
 asceterium admissus, cùm priuatam aliquandiu vitam
 egisset, ab ipso Collegij eius præside, in pane, quo sa-
 crificium à Christianis peragitur, veneno porrecto, ex-
 tinctus est. Casimiro interea à campestri expeditione,
 ad domesticas concertationes, quamquam vehemen-
 ter inuito, redeundum fuit. Vrgebat dies comitijs Lu-
 blinensibus destinatus. Frequentes, vt nunquam aliàs,
 conuenerunt è Poloniâ, Lituaniâque equites, ac pro-
 ceres. Summa obstinata contentionis, duobus præci-
 puè capitibus nitebatur. Postulabant Lituani impri-
 mis tabulas foederum (vulgò *Unionis*) à Iagelone inito-
 rum de integro conscribi: quòd in eas paucorum aut
 negligentia, aut facilitate, irrepsissent, dignitati, com-
 modisque Magni Ducatus Lituaniæ noxia, penitus ex-
 pungi, atque adeò disertè caueri, ne ea populi vtriusque
 sub vno Principe coniunctio, diuturnior esset, quàm Ia-
 geloniæ domus in Polonia regnum. Deinde Podoliam,
 quam

*Michaël
 in Seueria
 profligat.*

*Michaëlis
 mors*

*Lituanorū
 ac Polono-
 rum de Po-
 dolia con-
 certatio-
 nes.*

quam Lituaniæ Duces è Scythica seruitute armis vindicassent, restitui. Respondebant Poloni. Quæ sub Iagelone ac Vitoldo constituta, ac deinde sub Sigismundo acta essent, ea vti optimè ordinata, intacta omnino relinqui debere. Non enim iam esse integrum, quomodouis ea immutare; quæ toties, & vtriusque gentis capitum, & ipsorum Principum iureiurando, ceris, ac scripturis sacrosanctè essent roborata. Podoliam, non à Latuania, cui nullum in eam ius competeret, auulsam Poloniæ regno accessisse: sed à Casimiro Magno Rege, tum armorum iure, tum hæreditatis nomine, occupatam, in Poloniæ Prouinciam redactam, in Regum Poloniæ possessione mansisse. Iagelonem verò, Regem renunciatum, vti alias Præfecturas viris de Republica meritis attribuire solitum fuisse, ita Podoliam quoque Vitoldo, Suidrigeloni, ac Sigismundo concessisse, beneficio cum vita eorum dumtaxat duraturo. Ab aduerso vrgebant Lituani, longè ante Casimiri Magni imperium Podoliam Scythis seruiuisse, ac magnâ parte Scythas incolas habuisse, cuius gentis præfecti, ius promiscuè, Podolijs Scythisque, dicebant. Olgerdum primò M. Litu. Ducem transgressum Kiiouiæ, ac Volyniæ fines, barbaros profligasse, atque ea regione eiecisse: tum inter Coryati fratris filios Prouinciam partitum esse; qui Smotryciam, Becotam, ac Camenecum arces, cæteraque oppida excitârunt, magnisque sumptibus permunierunt. Constantino Coriatouicio Duce Podoliæ, vitâ functo, Theodorum fratrem eius ab Olgerdo

A. 1448. substitutum esse : qui cùm obsequium erga Lituaniæ Ducem excutere conaretur, ab eodem profligatum, Podoliam verò in Prouinciæ formam redactam, imposito ei Gubernatore, Gastoldo. Vellent igitur Poloni exactiùs superioris sæculi historiam rimari, procul dubio non leuibus argumentis deprehensuri, eâ ipsâ tempestate, quâ Casimirus Magnus à morte Boleslai Mazouïæ Ducis, eam duntaxat Russiæ portionem, quæ Leopolim inter, atque Haliciam interiacet, propinquitatis iure repetebat; reliquam Podoliam Lituanis paruisse; nempe Lubarto Leopolim, Gastoldo Camenecum, Narymundo Cremeneciam, alias arces ac latifundia Kieystuto : quare Casimirum contentum ijs, quæ Boleslaus possederat, Lituaniæ ditionis agros bello intactos reliquisse. Ortâ verò deinceps cuni Polonis de Russiæ Dominio contentione, semper eam Lituanos armis retinuisse. Iagelonis regnum ambientis facilitate delictum esse, vt Podolia, à Lituania auulsa, Polonia adiungeretur. At vt priuatus illi error fuerat, nihil pensi habere, quid regni causâ polliceretur : ita suâ interesse, non permittere, vt Respublica ex illius fœderibus aliquid detrimenti capiat. Quamuis verò hæc ipsa, monumentis maximè Russorum, quorum fidem aliena vtilitas suspectam non faciebat, comprobarentur : vana tamen videbantur ijs, qui nihil concedere destinauerant. Cùm itaque, hi vt iniqua se negare, illi vt æqua postulare, existimant : à sententiarum studioque diuersitate, ad apertas inimicitias res inclinari cœpit.

cœpit. Rex etsi neutri parti auctoritate suâ pondus ad- A. 1448.
ijcere vellet, affectu tamen in Lituanos pronior, illud
in Senatu tantùm dixit: non sibi probari tantam sen-
tentiarum pertinaciam, de qua quamdiu neutra pars
remitteret, coalescere pax nequaquam posset: necesse
itaque videri vt Poloni, nisi eos fœderum pœniteret,
aliquam rationem inirent, quâ Lituanos in amicitia re-
tinerent. Poloni collatis priuatim sententijs responde-
runt: non aliud præcidendæ liti præsentius remedium
occurrere, quàm si deinceps Podolia, Polonis æquè ac
Lituanis, communis fieret. Id verò aliter fieri optatiùs
non posse, quàm, si vtrique populi sub vno Rege, co-
demque Regni Poloniæ nomine, æquali iure viuerent:
extinctis Magni Ducatûs, cæterorumque Lituaniæ Ma-
gistratuum titulis, qui vt speciem diuisæ Reipublicæ
præferrent, ita discordiæ materiam semper essent præ-
bituri. Oleum igni affusum istiusmodi responso. Queri,
Superosque vindices inuocare Litvani: specioso *Vnio-*
nis nomine hætenus illusum esse, iam tandem Prouin-
ciarum detractio, id vnicum agi, vt extincto Litua-
no Russoque nomine, omnia Lituaniæ decora in Polo-
niam transferantur. Cùm ergo pertinaciùs Podoliæ re-
stitutio vrgeretur, Polonis, non minùs obstinatè resi-
stentibus, non infectis tantùm rebus, sed exacerbatis
etiam in mutua odia animis, è comitiorum loco disce-
ditur. Non multùm res aberat ab apertâ fœderum vio-
latione: verebaturque Rex non ex vano; ne inconsulti
aliquorum impetus in Lituania, temerè per eius absen-
tiam

A. 1448. tiam correptis armis, viam pacatè terminandæ contentionis præcluderent. Vt itaque spe pacis arma contineret, indictis Nouogrodecum comitijs, ipse quoque in Lituaniam venit.

A. 1449. *Scythæ Podoliam vastant.* Dum Rex comitijs Lituanorum intendit, Scythæ eam Podoliæ partem, quam Poloni obtinebant, infestis signis inuadunt: flammis ac cædibus vniuersam implent: intactis vicinis Braslauiensium agris, quamquam prædæ ac vastitati apertis; quòd iurga eius oræ Præfectus, missis maturè per legatos amplis muneribus, cladem omnem à Lituani iuris ditione redemisset. Hinc Polonis noua suspicionum seges: Lituanos, Regemque criminari, vt vastatæ Podoliæ auctores: atque vt fortè Rex non probârit consilium, haud dubiè tamen non inscio illo, à Lituanis Scythas contra Podoliam concitatos esse. Hæc promiscuis sermonibus per Poloniam vulgata, magnam animorum mutationem erga Regem fecerant. Itaque cùm comitijs Petricouiensibus exeunte hoc anno interesset, vnâ omnes voce, ne dicam tumultu, apud eum Ordines institerunt, vt iuraret Reipublicæ, nihil se à regno auulsurum, nihil de Podolia ac Volynia Lituanis concessurum: iura ac libertatem Ordinis equestris, acta Prædecessorum, prærogatiuas priuatis quibusuis aut ciuitatibus concessas nouis tabulis confirmaret. Ingens aderat certamen. Regis ingenium feruentius, populari illa actione accenditur magis, quàm terretur: obfirmat constanter animum in proposito: negat quidquam se horum, quæ

roga-

rogarentur, facturum, prius, quàm Poloni cum Lituanis, de Podolia componerent. Quamquam verò non paucos regia constantia perculisset: non deerant tamen viri Principes, in Republica, qui detrectarent Casimirum legitimum Regem agnoscere, quamdiu ille maiorum more, vetera iura, suo iuramento non confirmasset. Sumebat indies de Regia auctoritate disceptatio maiores vires. Silere inde iudicia ac magistratus: impunitatis verò spe succrescere publica scelera, quæ priuatos toto eò anno miserè exercuerunt. Nihil in vijs, aut domi securum. Prædis ac cædibus omnia infamia. Euocauerat Rex nobilitatem Minoris Poloniæ Cracouiam, vt publicæ tranquillitati, de communi consilio, prospiceret. At cùm plerique auctore Ioanne Teczynski Palatino Cracouiensi, negarent quidquam iuris Casimiro esse ad ferendas leges, conuentus nullo operæ pretio præstito, solutus est. Rex, qui hætenus à tempore remedium malo sperauerat, vbi rem in deterius prolapsam aduertit, in Lituaniam festinauit, acturus cum proceribus, ne intempestiuâ de Podolia concertatione, perturbandæ Reipublicæ materiam ministrarent.

A. 1449.

A. 1450.

A. 1451.

Paulò post Kalendas Ianuarij, magnâ frequentia Vilnam Ordines confluxere. Plerique nihil omnino de veteri contentione in repetendâ à Polonis Podoliâ remittebant. Plurium tamen sententia pacis publicæ causâ stetit, tantisper ab ea actione abstinendum: ne verò id silentium eorum iuribus fraudi esset, Polonos ad commune consilium Brestiam ad VIII. Idus Maij invitandos.

*A. 1451.
Rex Li-
tuanie
arces reui-
det.*

uitandos. Soluta conuentu Rex vniuersam Lituaniam, atque Albam Russiam peragrauit, sollicitè dispiciens, ne quid ad debitam arcium munitionem deesset. Poloni auditâ legatione, grauem permolestamque itineris longitudinem causati, Brestensem congressum declinârunt: at fortè magis, ne extra Poloniam minùs liberè eos dicere, necessum foret. Quamquam & domesticus terror, non permittebat eos longiùs domo abire. Scythis enim Rubram Russiam ingente exercitu, aggressis, ac in obuia quæque ferro ac igni grassantibus, cum nemo sciret quantùm hostis progredi destinâssent, omnia metu per Poloniam plena erant. Rex ergo Cracouiam primùm, deinde Corcinum maturauit. In eo conuentu

*A Sbigneo
Episcopo
monetur.*

Cardinalis Sbigneus grauissimâ plenâque libertatis oratione Regem commonuit, quanto Reipublicæ damno fieret, quòd ferarum venationi per Lituaniam indulgendo, regni curam negligeret. Peractis itaque comitijs Rex in Russiam abiuit. Samborix agebat, cum Regina mater monet Suidrigelonem morti, quàm vitæ propiorem esse: prouideret itaque ne si eâ occasione Luceoria à Lituaniis occuparetur, tota inuidia in Regem recideret, & Polonorum animi grauiùs ab eo auerterentur. Ancipiti Rex deprehensus causâ, quò consilia flecteret non reperiēbat. Inde enim regni retinendi cura, inde metus amittendi Principatûs, incertum sententiæ animum suspenderant, Lituani sné potiùs, an Polonis, Luceoriam suâ auctoritate addiceret? Iteratò ergo Partzouiam vtrisque comitia indixit, vt ipsi de Podolia

*Partzouia
comitia
indicit.*

ac Volynia controuerſiam concluderent. *A. 1451*

Lituani priuſquam Parczouiam venirent, Breſtiæ ſubſtitere. Multum ſiquidem ijs contentionibus, de præterita animorum coniunctione deceſſerat: atque adeo tantum, vt cum credere ſe Lituani Poloni non audent, apertè eis ſe diffidere, ſint profeſſi: negando Parczouiam Breſtiâ ſe progreſſuros, priuſquam publicâ fide interpoſitâ, ſecuritas ituris, rediturique, promitteretur. Mirari Poloni, ea ab amicis requiri, quæ nonniſi inter hoſtes uſui eſſent. Hortari igitur Lituanos, vt aut curas ſuperuacaneas, aut metus vanos omitterent. Sacroſancta fœdera, atque communia ſecum, quibus ſub eodem Rege gauderent iura, ſat cuique ſecuritatis præbere. At labefactatâ iam ſuſpicionibus amicitia, non multum fidei habebat; externa beneuolentiæ ſpecies. Niſi Rex ipſe extra Poloniae limites Lomazos progreſſus, ſecura omnia ſponendiſſet, nemo Lituanoꝝ ad comitia acceſſiſſet. Regem redeuntem Parczouiam comitati ſunt Lituani proceres, Gaſtoldo ſolo dempto, qui non paſſus ſibi perſuaderi, fida omnia Parczouia futura, Breſtiam redijt. Initio ſtatim congreſſus, veterem ſtatim Lituani reſumpſerunt actionem. Podoliam iſdem, quibus ante argumentis repetebant, at ſtudio remiſſiore. Vehementiùs longè vrgebant tabularum, quibus *Vnio* continebatur, inſtaurationem. Reperiri in eis quædam aſſerebant, quæ à Magnis Lituaniae Ducibus, de conſilio Ruſſorum, incurioſè examinata, ac temerariâ facilitate admiſſa, nomen Lituanoꝝ haud le-

*Lituani
Poloni non
fidunt.*

*Vnionis
inſtaura-
tionem
urgent.*

A. 1451. uiter læderent; vt taceantur alia publica detrimenta.

Aut amicitiam itaque omnem semel abruptendam esse, aut infame hoc monumentum, abolendum: quo integro, cum honesta fœdera Litvani non essent habituri, neque fida sperarent. Quid enim sibi promitterent ab illis fidi, à quibus exiguam lituram non impetrant, ne probrum suum perennet. Diuturnum ac tenerum esse eius vulneris sensum, quo honestum, fama que laborarent: magnam vim ciendorum nouorum motuum habere desiderium reparandi nominis. Non ignorare quidem aliquas Litvani iuris prouincias, haud multum eâ curâ tangi, utpote armis quæsitæ, ac seruituti assuetas. At Lituaniam non leuiter sentire, quod suâ voluntate Poloniæ accessisset, non ut eius Regibus seruiret, sed ut æternis fœderibus Litvani Polonis coniuncti, æquo cum illis iure viuerent. Ad hæc pro Senatu Polono

*Poloni eorum dictu
refutant.*

Sbigneus respondit. Nihil hætenus Magnos Litvaniæ Duces, cum Republica Polona egisse, aut constituisse, quod præcipui quique Litvanorum procures aut ignorauerint, aut consensu suo non approbârint. Testari id luculenter signa eorum, nomina que, publicis monumentis adiecta. Atque ut hæc deessent, viuere etiamnum Principem Senatûs Litvani Matthiam Vilnensem Antistitem, cum cæteris collegis, qui scribendis tabulis præsentibus adfuerunt, ac in ijs Podoliam ab antiquo Poloni iuris fuisse, professi; iureiurando tabularum fidem stabilierunt. Sbignei orationem Collegæ exceperunt: certatim quisque per amicitiam, quam sacrosanctè ab ipso

ipso Iagelonis regno coluissent, obtestari, ne obstinatis A. 1451.
 concertationibus Rempublicam proderent: rogare,
 vt negotij vniuersi arbitrium Regi ipsi deferrent, qui
 excussis iurium rationumque momentis, vti vtriusque
 gentis communis Princeps, pro alterutra, secundum
 ius ac æquum pronunciaret. Verum Lituanis vehemen-
 tiâ affectûs eò abreptis, vt nihil æqui admitterent: æ-
 grè tandem ab ijs obtentum est, vt soluto conuentu, res
 ad sequentis anni comitia reijceretur integra: vti Polo-
 næ historiæ scriptores prodiderunt. Russorum annales
 non paulò aliter narrationem exequuntur Lituanos, seu
 meritò, seu vanis suspicionibus diffisos Polonorum ami-
 citiæ, extra Parczouiam aperto campo confedis-
 sis in castrorum speciem aggere ac fossâ communitis.
 Comitiorum horâ, in Senatum venisse, non exiguâ ma-
 nu clientum ad arcendam vim comparatorum stipatos.
 Veritos nimirum, ne inermes ab armatis circumuenti,
 vel inuiti cogerentur ad admittendam legem, quæ ijs co-
 mitijs perferri debuerat, de Lituania ad normam cæte-
 rarum Prouinciarum, regno Polono adscribenda. Non
 ego vnquam crediderim Polonis id in mentem venisse:
 nominari tamen destinati facinoris indicem, Andream
 Rohatynski equitem Polonum, reperio. Moniti ab eo
 procures Litvani, vt tertium diem conuentûs cauerent;
 non modò libentes rem ad futura comitia reijci permi-
 serunt: sed etiam ipsi properè Brestiam abiuerunt, reli-
 ctis qui speciem castrorum retinerent; vel celandi abi-
 tûs causâ, vel magis experimenti sumendi; quàm cer-

*Litvani
 fœderibus
 renūciant.*

A. 1451. tum indicium fuisset. Paucae à discessu abiuerant horæ, cum magno numero ac impetu armati stationem propè vacuam petunt. Infrequens circa portam, atque è gregaria turba, præsidium, argumento fuit, abesse eos, quibus vis parabatur. Mutata itaque repente personâ, ut propositum dissimularent, nihil violenti tentant. Nunciata ea Brestiam, magnos motus concitârunt, Præcipui procerum stemmatum Polonorum usum abdicârunt, ut eo signo conuulsa esse fœdera antiqua Polonis indicarent. Vniuersi animo hostilia agitare: quisque pro viribus bellum in Polonos apparare. Ingens profectò flamma erupisset, nisi Rex de periculo monitus, venationum prætextu in Lituaniam excurrisset: ubi prensando potentiores, audacioribus pacata ac secunda spondendo, vniuersos auctoritate sua in officio continendo, rem plane in præceps ruentem stitisset.

A. 1452.
Suidrigelone mortuo Lituanis Volyniam occupant.

Ea quoque quies non diuturna fuit. Ex morte Suidrigelonis noua dissidiorum materies repullulascens, publicæ pacis statum propè extremè concussit. Æger ille, atque iam extra spem vitæ, fidissimis mandauerat, ne aliud præsidium, se vitâ functo, Luceoriam admitterent, quàm Lituanum. Miles quoque in eam occasionem paratus, manipulatim per vicinos pagos, sparsus, signum occupandæ arcis expectabat. Is, mortuo Suidrigelone, Luceoriam admissus, facilè reliquâ Proinciâ potitus est. Volodimiriam verò, quod ei defendendæ nō sufficerent copiæ, exussit. Mortui Suidrigelonis, & occupatæ à Lituanis Volyniæ, fama propè simul

in

in Minorem Poloniam peruenit. Ioannes Czyzewski *A. 1452.*
 Castellanus Cracouiensis primus ad eum nuncium, no- *Minor Po-*
 uis se rebus Ducem facit: nobilitatem ad comitia suo *lonia con-*
 nomine euocat, bellum in Volyniam decernit, ærarij ac *tra Regem*
 fodinarum publicarum Ministris imperat, ne suo iniuf- *insurgit.*
 fu Regi quidquam suppeditent. Tota ferè minor Polo-
 nia, in hisce motibus erat: mandatis tamen Castella-
 ni non adeò obtemperabatur, non satis audentibus
 singulis, offensi apertè Regis inuidiam, intra domum
 suam inferre. Collabentem erga se regni fidem, agrè
 Rex Maioris Poloniæ ope, in uestigio retinuit. Remo-
 tior illa, vt loco, ita & cupiditate ab agris Volyniæ, mi-
 tiùs ferebat dolorem, præreptæ à Lituaniis, tam opu-
 lentæ prouinciæ. Audita itaque legatione, quâ Rex a- *Maior Po-*
 criter de rebellione, læsæque Maiestatis audaciâ, contra *lonia qui-*
 minorem Poloniam questus, ad comitia euacabat, in *escit.*
 quibus satisfacturum se Reipublicæ pollicebatur: non
 modò nihil ipsi turbauère, sed etiam reliquos, comitio-
 rum expectatione, continuerunt in quiete. Conuene-
 runt frequentes ad comitia, magis spectandi curiosi-
 tate, quem euentum ea dimicatio habitura esset; quàm
 studio consulendi Reipublicæ. Fuerunt tamen, qui satis
 ferociter sententias dixère. Ante alios, Sbignei Cardi-
 nalis oratio celebris libertate dicendi fuit. Regem pro-
 pè oblitum sui muneris, Lituanicis venationibus, atque *In comitiis*
 conuiuijs intentum Regni curam, aut inter vltimas se- *Rex repre-*
 posuisse, aut planè deseruisse. Luceoriam, atque Rat- *henditur.*
 num, si non consensu illius, certè dissimulatione inter-

A. 1452. ceptas. Lustro integro, negotium varijs artibus extraxisse; neque Regno priorum more, iura ac prærogativas Poloniæ, iuramento regio firmatas esse. Non multum interesse, haberetne Polonia Regem, an eo careret! quandoquidem Casimirus totus pro Lituania, contra Poloniam staret. Hæc dicente Sbigneo concitator Rex, cum neque vlciscendi, neque placidè respondendi, modum reperiret, ad Senatum conuersus quaesivit, suanè dumtaxat priuatâ, an ex communi omnium sententia, à Sbigneo talia detonarentur? Tacentibus alijs, neque audentibus, se primos iræ regiæ offerre; Cracouiensis ac Sendomiriensis Palatinus, idem se, ac reliquos omnes sentire disertè professi, loco se proripuerunt: abeuntes illos reliquus Senatus eò promptius est secutus; quòd nemo vnus præcipuum quid inuidiæ, è curiâ efferret. Perculit res tam inopinata vehementer Regem, cum videret ab inuito ius Reipublicæ repeti, quod tamdiu pertinaciter rogâisset. Conuerso deinde studio ad placandos procures, ægrè peruicit, vt ad obsequium redirent. Quòd enim publicæ incolumitatis seruandæ causâ dimicatio fuisset suscepta; non Regis exauctorandi: Senatûs Principes, reliquos ad officium reuocârunt; posteaquam Rex curaturum se promisit, vt proximis comitijs finis optatus vniuersis controuersijs imponeretur. IX. Kal. Sept. comitijs initium datum. Aduenire in tempore Lituanorum legati, Andreas Douoina & Michaël Mintoutus. Legatio præter antiqua postulata, minas soluendorum fœderum continebat.

*Deseritur
à Senatu.*

tinebat. Poloni legatis modestè responderunt. Nihil si-
bi optatius esse fœderibus, cum Lituanis, quos vti ha-
ctenus non tantùm sociorum aut amicorum loco; sed
fratrum, etiam atque eiusdem Reipublicæ ciuium ha-
buissent; ita deinceps habituri essent. Podoliâ nihilomi-
nus cedi non posse, ne in eam ius regni infringeretur:
fœdera enim iusta, requirere ius cuique suum inuiola-
tum seruari. Tabulas fœderum, vel eâ solâ causâ, inta-
ctas relinqui oportere: ne si fortè semel in eis aliquid in-
nouaretur, præiudicio eius exempli, nihil deinde San-
ctum ac stabile (vt pronum est mortalibus ad nouan-
das res ingenium) seruaretur. Legatis dimissis Regem
adoriuntur: vt anteaquam comitia soluerentur, ex ve-
tere Reipublicæ instituto, acta maiorum, iuraque ac
prærogatiuas ab ijs collatas, suo iuramento firmet. Diu
in omnes partes versauit Rex ingenium, rogando, sua-
dendoque, differri ad annum, negotium. Nihil tamen
amplius impetrauit, quàm ne cogeretur ad aperiendas
in pleno Senatu propositi sui rationes, quæ profundo si-
lentio egerent. Sex igitur præcipui, quibus Respublica
maximè fideret, ex Senatu sunt delecti, qui præmisso
non reuelandi secreti iuramento, cum Rege agerent,
arbitrioque suo definirent, an prorogatio regij iura-
menti, non esset fraudi Reipublicæ futura? In eo consi-
lio Rex præfatus breuiter, non dissidijs fouendis, neque
quòd Lituanos causâ cadere nollet, iuramenti tempus
tamdiu extraxisse: meminisse filium se, fratremque Re-
gum Poloniæ, quorum acta beneficiaque inuiolata
conseruare,

A. 1452.
Poloni Li-
tuanis sa-
tisfaciunt.

Regem co-
gunt ad
iuramentū
præstan-
dum.

A. 1452. conseruare, absque iuramenti religione, ipsis sanguinis
 pietatisque vinculis satis obligaretur: neque nescire,
 suo se periculo rem differre, cum regnum in eorum ma-
 nibus agnosceret, quorum liberis suffragijs accepisset.
 Obtestari deinde cœpit, ne affectu agerentur; sed sobriâ
 mente dispicerent, quanto Reipublicæ damno id fecis-
 set, ad quod tantâ contentione vrgeretur. De Podolia
 eos dimicare; Lituaniæ verò vniuersæ amissionem non
 cogitare; ex cuius secessione, concertatio de Podoliâ ac
 Volynia perpetua esset futura, eaque iam non sententia-
 rum, sed armorum: quorum fortunam, etiam in iustâ
 causâ, dubiam esse, nemo nesciret. Quid enim pronius,
 quàm vulgato Regio de Podolia retinenda iuramento,
 Lituanos ad comitia nouo Duci Lituaniæ creando con-
 uolare, Regem cum prole, patrimonio excludere, Po-
 loniæ vires tam validis populis à societate eius abstra-
 ctis, æternum succidere? Darent igitur adhuc annum,
 vt celato apud Lituanos consilio, Luceoriam, cæteras-
 que arces fidorum præsidio occupet, gazam publicam,
 priuatamque euehi curet: his peraëctis se in potestate
 Senatûs futurum, suaque sponte facturum, ad quæ
 modò, tam intempestiuè vrgeretur. Ægrè id à Polonis
 obtinuit, obnitente constanter Palatino Sendomiriæ
 Olesnicki, neque priùs, quàm, quæ verbo promississet;
 ea literis suâ manu subscriptis confirmâsset, literalque
 ipsas Archiepiscopo Gnesnensi consignâsset. Regijs re-
 bus compositis, vetera subditorum diffidia, nouis incre-
 mentis sunt aucta. Nihil est vnde offensi semel animi,
 suspicio-

*Reconci-
 liantur
 Regi.*

suspicionis materiam nequeant legere; more iratorum ea captando, ex quibus, sua ira, iusta videatur. Trans-Volgenses Scythæ ter eo anno instauratis excursionibus, ingenti clade Podoliam ac vicinam Russiam affligerunt; prædamque omnem impunè eduxerunt, cum Duces regij exercitûs tardius arma expediunt. Huius cladis auctores Lituani à Polonis designabantur. Neque deerant calumniæ occasiones. Mareschalcus Lituaniæ Radivilus, cum amplis muneribus, in Scythiam publico nomine iuerat. Sachmates quoque paulò post reditum è Podoliâ, à Tauricanis victus, ac profligatus, cum cognatis ac clientibus, in Lituaniam, ex fugâ se contulerat. At Mareschalcus neque ad Sachmatem pervenerat, in viâ à Tauricanis interceptus, omniqûe suppellectili exutus; neque ea mandata habebat, ut Scythas contra Podoliam concitaret: sed more antiquo stipendium ac munera ferebat, quibus in bellicos usus iuventutem eorum, ac Duces, paratos redderet. Sachmates verò exemplo suorum maiorum profligatæ fortunæ asylum in Lituaniâ quæsiuerat.

A. 1452.
Contra Li-
tuanos de
nouo offe-
duntur.

Sequens annus abstulit è viuis Matthiam Vilnensem Antistitem, Vilnâ oriundum, at externâ peregrinatione, omnigenâque eruditione, incomparabilem. Successit, ex Pontificatu Samogitiæ, Nicolaus Dzierzgowicz, gente Lituanus, vir egregiè doctus. Rex ut fidem superiore anno obligatam exolueret, comitia Parcouiam Polonis & Lituanis indixit. Ex Lituaniâ soli legati venêre, cæteris metum prætendentibus periculi, quod

A. 1453.
Comitia
Parcovia
celebratur.
irrito eni-
su.

A. 1453. ante annum subiissent. Legationis Principes fuerunt Ioannes Chodkiewicz, Nicolaus Radiuilus, Nicolaus Pac : materia verò, tot iam ante comitijs, labore irritò agitata; Fœderum instauratio, ac Podoliæ restitutio. Ad refutanda Lituanorum postulata comportarunt Poloni, ex tabulario publico, non pauca monumenta. Post longam concertationem, conueniẽre tandem partes, vt arbitris, quos ipsi nominarent, iudicium permetteretur. Affulgere iam visa spes concordia, cùm repente euanuit. Polonis enim arbitrij ius, aut ad summum Pontificem, aut ad Regem ipsum, deferentibus : Litua-
Petriconia Rex Poloniis iniuramentum præstat.
 ni aut Cæsarem Romanum, aut Scytharum Imperatorem malunt; eaque res Polonis indigna videbatur : vtrisque in proposito persistentibus, rebus infectis conuentus solutus est. Alijs comitijs Petricouiam indictis, Poloni Regem vrserunt, vt fidem ante annum Reipublicæ obligatam exolueret. Rex impetrato ad deliberandum die respondit. Si per religionem ac æquitatem, ea spondere liceret, quibus contraria, Deo teste inuocato, Lituaniæ prius promiserat, absque vlla cunctatione, se votis Polonorum pridem satisfacturum fuisse : at conscium priorum religionum, quibus se ante obstrinxisset, meritò cunctari, precarique, ne id à se postularetur, quod absque violati numinis iniuria, fieri non posset. Quod si Polonis ea sententia animo steterisset, non excedendi ab ea dimicatione, absque victoriâ : facturum se, quæ vellent ita, ne violati prioris iuramenti crimen conscisceret : iuraturum nempe, veluti Regem Poloniæ,

niæ, non verò tamquam Magnum Ducem Lituaniæ. *A. 1453.*
 At, vt ferè in rebus controuerſis, circumſpectio aduerſarij, alterius diligentiam acuit, quò cautiùs hæc à Rege tractabantur, magis ſuſpecta Polonis fiebant. Urgeri itaque obſtinatiùs, vt ambagibus reiectis, eâ formâ iuret, quâ iuraturum ſe, ſuperioris anni literis ſponderat : ni id præſtaret, omnia ſacra teſtari, ſe rationem inituros aliam, quâ prouideretur, ne quid Reſpublica detrimenti caperet. Rex haud dubius eò rem inclinari, vt ſe deſerto, ad alium, Regnum deferatur, tandem ſe poteſtati Senatûs permiſit, iurauitque verbis, ex Senatûs ſententiâ, conceptis.

Ex Regis Polonorumque conſenſione, grauior imminebat cum Lituanis dimicatio : ſed eam intra ſola ſtudia animoſque continuit, exortum foris bellum. *A. 1454. Belli Pruſſici occaſio.*
 Crucigerorum in Pruſſia dominatio impotentior, ſubiectis populis diu inuiſa, tandem toleratu planè ardua, præcipuarum ciuitatum incolas, ad excutiendum, ſub quo corruere neceſſe eſſet, iugum concitauit. Secretis conſilijs defectionem decernunt : vno die, præſidia vndique eiiciunt : Caſimiro Regi per legatos ſupplicat, ne ſui cauſâ bellum contra Crucigeros ſuſcipere grauetur. Diuturna inter procereſ ſententiarum contentio, incertum conſilij Regem tenuit : alijs abhorrentibus à violando fœdere, per quod nuper à permoleſto ac diuturno cum Crucigeris bello, ægrè ſe extricauerant; alijs *Pruſſiæ deſenſionẽ Poloni ſuſcipiunt.*
 patrocinium, arma, exercitum, maturandum ſupplici Pruſſiæ vrgentibus. Ægrè quidem, recepti tamen in fi-

A. 1454. dem Prussi; atque auxilia promissa. Verùm decreto in Prussiam bello, non leuis à Litvania metus, curas augebat. Meritò quisque verebatur, ne Litvani exacerbatis, Podoliæ causâ, animis, aut Crucigeris accederent, aut illato Podoliæ bello, vires distraherent; Crucigeris præcipuè, haud dubiè eò dissidio, in rem suam vsuris. Priusquam igitur in Prussiam moueretur bellum, Rex comitiorum causâ Brestiam excurrit. In eo conuentu, pro auctoritate, quam plurimâ humanitate, apud Procures Litvaniæ collegerat, non multo labore obtinuit, ne quid se absente, motuum ab ea parte erumperet. Quinimò publico Senatusconsulto quinque millia delecti equitis ductore Alexio Sydimento, in bellum Prussicum destinata: commendatumque finium præfectis, vt provide-rèt, ne quâ per Litvaniæ ditiones, Liuonicis in Prussiam auxilijs, transitus relinqueretur. Solutus eo metu Rex, in Prussiam curas intendit. Nondum copiæ vniuersæ conuenerant, neque procul abesse Czarnkowium, cum quinque millibus nunciabatur. Rex tamen, ex Posnaniensis atque Calissiensis Palatini sententiâ, (vt, iuuenibus faciliùs audaciora probari solent) moræ impatiens, pugnandi copiam habiturus facturisque, castra hosti ad Choyniciam admouit. XIV. Kal. Oct. acie dimicatum est: atque, vt ad initium prælij, pugnantium virtus superiorem Regis fortunam fecerat; ita prætorix legionis, extra pugnam consistentis, ignauia penitùs perdidit. Dubium, quo casu, extra periculum percussa, nutare ac pedem referre cœpit: qui verò in pugna erant

Rex ad
Choyniciam
profligatus.

ac prope vincebant, vbi terga nudari senserunt, suis se
 coniungere, conando speciem fugæ auxerunt. Hinc to-
 tâ acie trepidari, ac signa à pugna in fugam verti. Rex
 nequidquam reuocandis suis, restaurandæque rei per-
 ditæ intentior, ac sui oblitus, haud dubiè in prædam
 cessisset, nisi Dominicus Kazanowski vi prope adhibi-
 tâ, ad fugiendum coegisset. Omnibus in fugam, quò
 quemque, fortuna aut impetus, abstulerat, effusis; pau-
 ci admodum è proceribus, Regio se lateri adiunxerunt.
 Instabat victoriæ securus; prædæ auidus, hostis. Cùm
 verò neque versis in instantem vestigio hostem armis,
 spes vlla vincendi paucis esset, neque in fugâ, segura Re-
 gi salus; singuli se per vices in pugnam magno animo
 obijciunt: dum illi pugnant, moranturque, Rex à pe-
 riculo longiùs se dimouebat. Ita insignes manu, atque
 audaciâ proceres Lituani, Alexius Sudimundus, Kuc-
 zuk, Ioannes Illinicz, Stanislaus Kosciwicz, Theoda-
 tus Andruszkowicz, in potestatem hostium viui vene-
 runt, sui que capitis periculo discrimen Regium rede-
 merunt. Rex à cæteris cursu abstractus, neque pugnan-
 do par (tres enim tantum comites manserant) neque
 fugiendo, quòdequus diutiùs cursum perlaturus non
 videretur; in Georgium Wol primariæ nobilitatis vi-
 rum, Stanislai Visigini filium, præualidis viribus cele-
 brem incidit. Is Regi suum equum offert, suadetque,
 vt per proximas paludes securitati viam quærat; ipse
 paludoso loco semitam, quâ insequenti hosti transeun-
 dum erat, pedes insidet, ac effusâ in terram pharetrâ,

*Rex peri-
 culū agrè
 euadit.*

A. 1454. Spicula in aduersos torquet. Amissis aliquot equis, equitibusque hostis, cum inter paucos, neque Regem, neque Procerum quempiam speraret, & periculum maius ipse esset, insequi desijt. Ita Rex incolumis Bidgostiam euasit. Cum hæc in Prussia geruntur Ioannes Gastoldus iniquior, ut nemo alius, Polonis, proceres ac nobilitatem in Lituania sollicitabat, ad Podoliam armis vindicandam. Neque, aut paucorum, aut leuiter, concitauerat studia: prope nihil iam deerat ad bellum, præter commodam anni tempestatem. Cum ea expectatur, Rex Prussico periculo defunctus, in Lituaniam festinauit.

*Motus in
Lituaniâ
sedat.*

A. 1455. Exeunte hyeme Vilnam venit, vbi vere integro moratus erupturum in horas incendium, ægrè suppressit. Neque defuerunt alia negotia, quæ diutius Regem in Lituania detinuerunt: Atzgereius Tauricanorum Regulus per legatos proximè suam erga Regem, fidem testatus, auxilia in bellum Prussicum spondebat: simulque commonebat, ut Podoliam ac Volyniam firmioribus præsidijs muniret, quod assuetum præda viuere Scythicum populum in officio ampliùs continere non posset. Nam & ipsius Atzgerei annis grauior, & filiorum impuberum impar imperio ætas, ab audacioribus contemnebatur. Domi quoque, nequid ex priuatis cupiditatibus, aut motuum, aut præiudicij in publica commoda, ex morte Olelkonis Kiiouensium Ducis enasceretur, plurimum præsentis Regis auctoritas contulit. Simon enim & Michaël Olelkonis filij, constituerant priuati

*Atzgerei
Scythæ
erga Casmirū ob-
seruantia.*

priuati

priuati patrimonij legibus, Kiiouiam inter se partiri: atque, vt erant & parentis memoriâ, & suis gestis, populo ac Senatui perquàm accepti; nemo erat qui obstar. Rex tamen Prouinciam illam vti Magnorum Lituaniæ Ducum ditionem, publico iuri vindicauit. Digresso Rege ex Lituaniâ in Poloniam, contentio de Podoliâ, dissimulata ad tempus ex reuerentiâ Principis, non verò extincta, maiore vi resumpta est.

A. 1455.

Kiiouia
Ducibus
Slucisibus
adimitur.

Celebrabantur Polona comitia Petricouia: ad ea legatos mitti placuit, quia Rege & Polonis Podoliam repeterent, priusquam de eius possessione, rescisis foederibus, armis certari necesse foret. Breuis fuit legatorum oratio, sed longè vehementior præteritis. Commonebat Regem iurisiurandi, quo abiturus in Poloniam, Lituans se obstrinxerat, de restituenda Podolia: quod, nisi Casimirus ijs præstitisset, aut ad capeffendum regnum abire non permisissent, aut si inuitis Ordinibus abiuiisset, alium Magnum Ducem Lituaniæ substituisent. Postulabat, ne aut Poloni ampliùs patientiam Lituatorum fatigarent, aut Rex in Polonorum gratiam iuramentum suum, ac optimè de se meritæ gentis postulata, contemneret: dolorem enim eius ex accepta iniuriâ, tantum esse, qui aut restitutione Podoliæ, aut rescissione foederum necessariò curandus sit. Vniuersam Lituaniam ita animo comparatam esse, vt nisi spontè Podolia restituatur, alio Magno Lituaniæ Duce renunciato, iniuriam simul & Podoliam armis vindicaret. Poloni ex ea legatione nihilo æquiores, legatos in-

A. 1456.

Legati Li-
thuanici re-
petunt à
Polonis
Podoliam.

Polonis
negatibus

fectis

A. 1456. Lithani defectione molitur. factis rebus dimittunt, Podoliam verò maiore curâ communiunt, atque ab arcium præfectis iuramentum exigunt fidei, erga Regem ac Rempublicam constanter retinendæ. Nunciata hæc per Lituaniam defectionem apertam, magni nominis auctoribus, maturârunt. Ioannes enim Gastoldus, Georgius Dux Ostrogus, Alexius Sudimondus, in eam sententiam pertraxerunt reliquos, ut eiurato Casimiro, Simonem Olelkouicium Magnum Lituaniæ Ducem quamprimum sufficerent, cuius deinde auspicijs ac ductu bellum Podolicum gereretur. Qui regiarum partium erant, atque inprimis Ioannes Moniuvidus Palatinus Trocensis, apertè contradicere multitudini non ausi, in speciem consilij eorum accedebant, intereà tempus rei gerendæ sedulò extrahebant, dum præriperent iter eorum, qui citatis equis abiuerunt Regi periculum nunciaturi. Detinebat Regem Prussiæ negotium, neque permittebant Poloni regno excedere, eo non confecto: at metus amittendæ Lituaniæ, consilij precibusque eorum maior fuit. Maximis itineribus in Lituaniam contendit: Ordines Lituaniæ Vilnam euocat: de consilij defectionis apertè expostulat; nihil tamen ultra solitam morum verborumque humanitatem progressus; ne intempestiuâ austeritate irritaret magis, quàm sedaret defectionem. Eiusmodi enim consilia, quando paucorum indicio in lucem protrahuntur, ut spe latendi faciliùs euanescere poterant, ita iam publicata, metu pœnarum extrema tentant. Plerique de Senatu fatebantur, se inscijs, factione pauco-

*A Rege
compescitur.*

paucorum hos motus concitatos fuisse: neque obscurè designabant capita factionis. Tota facti invidia Gastoldum maximè premebat: sed neque ipse illam declinabat. Attamen ob metum maiorum motuum, vir Magistratibus gestis, clientelis, ac opibus potentissimus, plecti non potuit. Dissimulando itaque magis, quam inquirendo, turbarum fontes, Casimirus eam tempestatem sedauit. Cæterùm viuo auctore, viuebant eadem per Lituaniam studia, ac velut ignis superiniectione, latebant, fouebanturque. Ea cura in sequentem usque annum tenuit Regem Vilnæ. Neque priùs inde abiit, quàm ad initium veris, Maioris Poloniæ negotijs euocatus. Noui isthuc motus auctore Martino Kogâ ex orti, præsentia Regis indigebant: quibus componendis, alijsque negotijs, reliquum anni Petricouæ & Gedani impendit. Serpebant interea per Lituaniam, consilia inuadendæ Podoliæ; atque indies apertum bellum expectabatur. Quare edictâ per Poloniam Prussicâ expeditione, Rex ipse priùs in Lituaniam diuertit.

A. 1457.
Iterū bel-
lum in Po-
doliâ a-
dornant.

Incredibilis erat huius Principis, in deliniendis Lituano-
rum animis, siue dexteritas ac industria, siue potius felicitas. Non tantùm initia gliscentis Podolici belli restinxit, sed etiam obtinuit, vt in comitijs Ordines magno consensu auxilia Polonis in Prussiam decernerent. Octoginta aureorum nummum millia, ex publico arario, mutui nomine Polonis sunt data: atque exercitus octo millium ductore Ioanne Chodkiewicz Palatino Vitepsciæ, est submissus. Nihil tamen tantis im-

A. 1458.
Continē-
tur à Re-
ge.

- A. 1458. penſis momenti, in Pruſſiâ actum eſt. Cùm enim Hungaricus legatus Iſkra, ſpecie pacis conciliandæ, tempus rei gerendæ extraxiſſet, atque eâ de cauſâ multi Polonorum, caſtra ac militiam, invito Rege deſeruiffent: *Expedi-
tio in Pruſſiâ
irrita.* imminutis copijs, atque elapsâ commodâ, ducendo bello, tempeſtate; Rex quoque nullo tantæ expeditionis pretio, Pruſſiâ cum reliquo exercitu excedere coactus eſt. Ex caſtris Cracouiam petijt, lætus nuncio, qui attulerat regiam domum, altero ex Elizabethâ coniuge, filio auctam. Caſimiri nomen, Chriſtianis carimonijs infanti inditum: qui deinde pueritiâ, atque iuuentute, per omnia Chriſtianæ pietatis officia, inter mortales integrè peracta, à morte admirandis beneficijs latè inclaruit, atque longè poſt Diuorum faſtis, ritè à Summo Pontifice adſcriptus eſt. Sequens annus propè
- A. 1459. integer inquiete decurrit. Circa finem, legati Minoris Poloniae veteri concertationi fomitem ſubiecerunt. In comitijs Petricouienſibus contumaciùs in Regem egerant, repetendo mordicùs Luceoriam, Tikocinum, *Noua de
Podoliâ
turba.* Wægrouiam à Lituanis. Ea res longè grauiùs commouit ſtudia, nondum à præteritis agitationibus compoſita. Podolici enim belli apparatus, totam planè Lituaniam impleuit. Non tamen vltra minas, atque militis conſcriptionem proceſſum eſt: præcipuo eius factionis capite Ioanne Gaſtoldo in tempore extincto. Rex quoque magis quàm antè pro retinendâ ſibi Lituaniam ſolicitus, quòd proles maſcula acceſſiſſet amplior (nam & ſuperiore anno tertium filium Ioannem Albertum, &
- hoc

hoc anno, quartum Alexandrum suscepit) impigrè ^{A. 1460.}
 in Brestianensibus comitijs laborauit, vt Procerum ani- ^{Regis in-}
 mos ab impetendâ Podoliâ abstraheret. Verùm quia ^{dussiriâ se-}
 mitigabatur tantùm, non auferebatur acceptæ per ere-
 ptam Prouinciâ iniuriæ dolor: quemadmodum præ-
 sente Rege remittebatur aliquid de contentione; ita per
 eius absentiam, armorum ac belli consilia resumeban-
 tur vehementiùs. Vt itaque toties recrudescenti malo
 non breue tantùm in tempus lenimentum, adhibere-
 tur, sed remedio aliquo vulnus omnino persanaretur,
 priusquam in Prussiam Rex moueret, prius Vilnam Li-
 tuanis conitia edixit.

Celebrata sunt magnâ frequentiâ circa Paschales fe- ^{A. 1461.}
 rias. Vnicum omnium votum erat, quod ordines con-
 cordibus suffragijs sollicitè apud Regem vrgebant. In-
 columitatis publicæ summam eo cardine verti, vt Rex
 ipse Lituaniâ præsens gubernet: absentis enim impe-
 ria & tarda esse, & plerumque infructuosa. Cæterùm vt
 optari ab omnibus eius præsentiam, ita à nemine sperari:
 quòd minimè dubitaretur, Polonos nequaquam per-
 missuros, Regem à Regno diu abesse. Itaque per com-
 munis patriæ salutem obtestari, vt sibi in Principatu
 Lituaniæ, nepotem suum, non minùs gestis, quàm Ol-
 gerdianâ progenie inclytum, Simeonem Olelkouicium
 Sluciæ Ducem, sufficeret. Rex haud immemor, qui-
 bus motibus parentem suum similes Lituaniæ Præfe-
 cturæ exercuissent; certus etiam negare, quod aliter non
 posset concedere, quàm præcisâ spe suis filijs: nihil ex
 aduerso

A. 1461. aduerso locutus, internum animi sensum, quo alienissimo erat ab hiscè postulatis, ne intempestiuâ repulsâ irritaret, dissimulat. Illud solùm præfatus, negotium grande & ad consilium & ad executionem, tempore egere, cuius nunc copiam Prussicum bellum negaret: petijt, vt tantisper rem differrent. Elusis ita quorundam factionum hiscè consilijs in Prussiam mouit: sed nunciata matris morte, reuocatus ab eâ expeditione, Caunæ autumnum exegit, partim mærorem venationibus relaxando, partim contra Prussos Scythica per Lituaniam in bellum auxilia recensendõ. Reliquum anni Polonicis negotijs dedit, indictis Corczynum pro Decembre comitijs Polonorum.

A. 1462.
Scytharũ
Lituanicorũ bello
Prussico
gesta.

Æstate bellum Prussicum resumpsit, castris ad Torunium locatis. Eo bello non leuem operam ductore Alberto Gorski Scythæ Lituanici Polonis nauauerunt. Culmenses agros latè iussu Regio euastarunt. Schumbergum, qui cum promptissimis Reginae intercipientæ consilio Nieschouiam excurrerat, ceciderunt: atque adeo XV. Kal. Oct. celebri ad Puckum Petri Dunini victoriæ, quâ Frytcz Crucigerorum exercitûs ductor profligatus est, plurimum contulerunt.

A. 1463.
Lituanorũ
cum Polonis de Podolia
concertatio.

Subsecuta Polonorum comitia Petricouia, rursus Lituanorum pro Podolia dimicationem concitârunt. Legati eorum Totiuilus, & Cuczukus acriter, non modò Podoliam, sed etiam Belzensẽ terram, opulentasque Præfecturas Ratnensẽ, & Olesznensẽ repetebant. Nihil tamen plus responsi acceperunt, quam

non

non neglecturos Polonos, satisfacere Ordinibus Lituanis. Quare cum Vilnæ Lituanorum comitia peragerentur Stanislaus Ostrorogius Palatinus Califfiensis, & Ioannes Rytuienski Regni Marefchalcus, ex Polonia legati venerunt. Præcesserat eos Rex ipse, ut præsentia suâ aduersarum partium impetus temperaret: nihilo tamen minùs concertationis in concilio fuit. Historiæ prope solius fide decertabatur: verùm cum Scriptores Poloni haud dubiè pro suorum partibus starent, annales autem Russi Lituanorum ius assererent; neque finem controuersiæ, pertinacia patronorum admitteret; res integra ad comitia Partzouiensia reiecta est. Interea ex fortuito casu, non leue incrementum, partium suspiciones ac odia, sumpserunt. Theodosiæ vrbis (vulgò Capha) ad Euxinum Pontum incolæ, crescentem in propinquo Turcarum potentiam non immeritò suspectam habentes, maturè per Christiana regna, vires ac præsidia conquirebant. Casimirus Rex non grauatè illis indulserat, ut per dominij eius ditiones militem suis stipendijs conscriberent. Collegerant quingentos equites, quos per Lituaniæ fines deduci oportebat. Cum Brassauiam transirent ortâ fortuitò lite inter milites ac ciues, atque per tumultum re à verbis ad manum deductâ, vnum è ciuibz occidi contigerat. Ad eam cædem coorto clamore plebs omnis, telo quod casus obtulisset armata, inermisq; in forum promiscuè concurrit. Miles pugnando haud dubiè non suffecturus multitudini, illud maximè verebatur, ne si plebs vim ad moueret, ex

*Caphenses
subsidia in
Polonia
colligunt.*

- A. 1463. paucorum insolentium noxâ, periculo eodem innoxia capita inuoluerentur. Neque plus erat in fugâ spei, per plateas confertissimâ turbâ inleffas. Ex desperatione capitur consilium: clâm ignis ædibus varijs subijcitur; plebs consternata ad sistendum incendium vertitur; miles permissis equis freno celerrimè in apertum campum effunditur. Accepto facti nuncio loci præfectus Michaël Dux Czartorylci, doloris ac iræ plenus, tumultuarium equitum manipulum rapit, affecutus abeuntes irritò in primis ausu aggreditur, verùm concurrente viciniâ auctis viribus, tandem ad Bohum amnem cinctos ferro excidit: quinque tantùm elapsis, quos fortuna aut virtus seruauit. Vulgata hæc per Poloniam, ac Lituaniam sunt longè aliter (vt primis rumoribus euenit) quàm gesta essent; cùm quilibet pro suâ opinione rei seriem aut fingit aut auget: hinc vniuersos falsa belli in-
- A. 1464. Podoliâ iam inchoati fama vehementer perculit. Neque scio, an non ex eâ causâ, maturata Parczouiensia comitia, ad finem ferè anni sunt protracta. Quid enim concordix, consilijue in commune sperari potuisset, ex recentis iniuriæ sensu, neque iram neque dolorem dissimulare valentibus animis? In Nouembre primùm, Poloni quidem Parczouiam, Lituani Brestiam frequentes conuenerunt: sed neutris ad aduersam partem accedere volentibus; ægrè ab vtrisque obtentum est, vt Lomazos, qui locu sinter Partzouiam & Brestiam medius est, amicè congredierentur secum. At cùm per angustias oppidi, neque priuatis diuersorij, neque publicis congressibus,

bus, opportunitas vlla, anni tempestate permolestâ, ha- A. 1464.
 beri posset, negotio in alterum annum reiecto, rebus
 infectis discessum est. Rex in Lituaniâ inde profectus,
 Caunæ reliquam exegit hyemem, quod Vilnæ ac Gro-
 dnæ lues grassaretur.

Sub finem hyemis Ludouicus Patriarcha Antioche- A. 1465.
Scythæ
cōtra Tur-
câ à Papa
& Cæsare
solicitantur.
 nus, summi Pontificis legatus ad Regem in Lituania a-
 gentem venit. Orientis incolæ Turcarum viribus op-
 pressi, per Occidentem, ac præsertim apud Papam &
 Cæsarem, collabenti apud se rei Christianæ, auxilia
 mendicabant. Maturari ea omnino necessum erat,
 priusquam debellata viciniâ, Machmetes Turcarum
 Tyrannus transferret in profundiorē Europam bel-
 lum, quod extremâ vi in Christianos apparari, nuncia-
 bat Ludouicus. Vera fuisse, quæ ab eo dicebantur, se-
 rum quidem at certum veritatis argumentum, euen-
 tus, comprobauit. Nemo tamen prior suo damno com-
 mune periculum amoliri volebat. Formidabile iam in-
 de à Baiazetis clade ac prope fatale, Turcis erat Scythæ-
 rum nomen. Amplissimis ergo stipendiorum promissis,
 Scythas contra Turcam concitare, Cæsar & Papa per
 Ludouicum nitebantur. Scytharum regulus Ecigereius
 legato respondit: se belli eius cogitationem, incio aut
 inuito Casimiro Rege suscipere non posse: ad eam ita-
 que prius iret, à cuius nutu sua consilia & arma pende-
 rent. Ea fuit occasio Ludouico, adeundi Regis: apud
 quem cum Papæ atque Cæsaris consilia exposuisset, ne-
 gotium ad comitia Rex distulit: quod in ea Republica
 imperium

A. 1465. imperium obtineret, in qua inscijs Ordinibus nihil momenti statuere posset. Quamquam verò, satis animi Casimiro ad bellum Turcicum fuerit: nihilominus ante finem belli, quod cum Crucigeris præ manibus erat, non è Republica fore videbatur, si nouo ac periculoso bello vires distraheret. In re, cuius momenta celeritate constarent, iniectâ moræ mentione, non secùs atque apertâ repulsâ perculsus Ludouicus, desperatis Scythicis auxilijs ad Cæsarem redijt. Rex autem eâ curâ solutus, ad apparandam contra Crucigeros expeditionem, studium vertit: à Lituanis obtinuit auxilia, quorum pars iussa confines Liunionibus agros obseruare, ne quis inde miles in Prussiam transfiret; pars potior ad castra Polonorum missa. Vtrique egregiè operam suam probarunt.

Bellū contra Crucigeros apparatur.

A. 1466.
Liiones in Samogitia caduntur.

Septingenti fortè equites Liuonici, ad Prussicum bellum destinati, vt commodiùs excubias Lituani militis euitarent, extremam hyemem itineri delegerunt. Februarius planè decurrebat, atque vias omnes, per paludes, ac lacus, glacie, ad sustinenda quæuis onera, firmâ instrauerat. At inter nemora succisis latè arboribus, atque in aggeris formam promiscui coniectis; ita omnes transitus obstructi erant, vt ne pedes quidem impedimentis vacuus, nedum eques ferro grauis, eluctari posset. Quare versùs mare Balticum signa vertère Liiones, quâ per arenosas ripas rariores arbores planiorem viam præbituræ, circa Polongam oppidum sperabantur. Hoc ipsum ferè suspicatus miles, in publica viâ,

viâ, fossis non adeò magnis, sed frequentibus egestis, A. 1466.
 atque ita coniectis, ut oculum fallerent, vestigium non
 sustinerent, proximas sylvas insedit. Hostes frigore, fa-
 me, ac itineris ambagibus confecti, ignari fraudis at-
 que insidiarum, eò negligentius progrediebantur, quò
 plus spei, falsa securitas fecerat. Necdum ad locum fos-
 sis impeditum peruenerant, cum edito à tergo ingenti
 clamore ex insidijs Lituanus miles cooritur. Insperatà
 pugnandi necessitate perculsi Liuones, cum siue lo-
 cum pugnae commodiorem capturi, siue in fugam a-
 beuntes, laxant equis frena, in fossas delati, omnes pe-
 rière. In Prussia verò bellum solius Choyniciæ expug-
 natione constitit. Totis viribus oppugnabatur: agge-
 ribus vineisq̃ue cingebatur, machinae quatiendis muris
 admouebantur: vniuersa, quæ aut vi capiendo loco,
 aut deditiōi extorquendæ necessaria essent, impigrè
 maturabantur. Obsessi quoque non dubij in eo sum-
 mam verti, ne perfici opera permitterent, mirâ auda-
 ciâ excursions per interualla instaurabant, magno suc-
 cessu & opera disturbabant, & operariorum numerum
 animumq̃ue cædibus minuebant. Quare Litواني equi-
 tatûs Tribuno, negotium à Rege commendatur, ut
 cum promptissimis suorum, ita excubaret, ne qua eru-
 ptio hosti impunè abiret. Cæsis aliquoties excursori-
 bus, postquam audacissimus quisque præfidiariorum
 cecidit, diminuto eorum non leuiter numero, deinceps
 intra muros se continebant. Ita, propè per otium dedu-
 ctis ad finem operibus, vis è propinquo muris adhiberi

*Choynicia
in Prussia
capitur.*

A. 1466. cœpit. Coronâ oppugnati oppidani, tentauerunt fortunam eruptione, sed cum clade repulsi, posteaquam coniectâ sagittis aptâ incendio materiâ, pluribus simul locis tecta flammâs conceperunt, desperatis rebus auctore Vlrico præsidij præfecto, Regi sese dediderunt. Deditionem Choyniciæ, pax subsequuta est, allaborante legato Summi Pontificis Rodulpho.

A. 1467.
Sigismundus Princeps nascitur.

Primus sequentis anni dies, & sobolem regiam nato Sigismundo, & sollicitudinem pro retinendâ Lituania auxit. Verebatur enim Rex, ne ex vetere de Podolia concertatione secessio orta, se possessione Lituaniæ, prolem spe successionis deijceret. Quamquâ verò mortuo nuper factionis principe Gastoldo, tota actio langueret: nihilominus metuenti, nihil satis securum videbatur. Quare duos integros menses, captando procerum animos in Lituania exegit. Per idem tempus extincto Tauricano Imperatore Ecigereio, Mendligereius eius filius, Imperij successor renunciatus, amplâ legatione professus est, se & ditionum paternarum, & obsequij erga Casimirum, ac Magnum Lituaniæ Ducatum, hæredem. Legatis, constantem Principis amicitiam, ac in quæuis bella militem pollicentibus, gratiæ in Senatu actæ, militaturis liberalia stipendia promissa. Addita munifica dona, tum legatis, tum Principi. In Poloniam reuerso Casimiro, ad nouas opes viam pandi visum. Defuncto enim absque liberis Ladislao Bohemiæ Rege, cuius germanam in matrimonio habebat, propinquitatis iure, sibi aut alicui filiorum, regnum illud vindicaturus

Seythe Casimir veneratur.

turus credebatur. Verum omnia per Bohemiam secta-
riorum factionibus turbata, aliquantò minùs spei osten-
debant: & cura Lituaniæ longè propior, non permit-
tebat animum in plura distrahere. Neglecto itaque
Bohemix negotio Rex Lituaniam repetijt.

A. 1467.

Grodnam comitiorum causâ Ordines conuocati,
multiplici Reipublicæ curâ sunt exerciti, aucto ex cæle-
stibus visis metu. Quindecim inregros dies, inter Se-
ptentrionem ac Orientem ingens Cometes arserat, quo
haud dubiè publicam cladem portendi, plerique con-
firmabant. At longè certius ex Mendligerei legatione
futurorum prælagium sumi poterat: nunciabatur enim
à Trans-Volgensium Scytharum Regulo Maniaco bel-
lum in Russiam apparari. Rex itaque nihil cunctatus,
celerrimis nuncijs ad Kiiouiensès, Volynios, ac Podo-
lios missis, arma omnes sumere iubet, imbellem verò
turbam è pagis in tutiora submoueri. Priùs tamen quàm
pares periculo vires colligerentur, barbari imparatos
occupârunt: siue quòd tardiùs nunciatum esset discri-
men; siue quòd segniter edictum regium, prouinciales
exequerentur. Quæditionis Lituaniæ per Volyniam e-
rant fœdè sunt vastata: quæ Polonorum præsidij obti-
nebantur in Podolia, non tantùm damni acceperunt.
Obiecto enim tempestiuè exercitu, repressus est hostis
à populatione. In Valachia filius Maniaci ter prælio vi-
ctus, atque captus, pœnas suscepti belli luit, apud Ste-
phanum Valachix Principem, coram parentis sui lega-
tis minutatim dissectus.

A. 1468.
Russiam
populatur.

A. 1469.

*Ladislaus
Casimiri
filius ad
regnū Bo-
hemie
vocatus.*

Sequens annus, non omnino omiffam regni Bohe-
mici curam, Cafimiro reuocauit. Regnabat in Bohe-
mia, fanguine nobilis, peruerfis Huffi fuperftitionibus
infamis, Georgius de Podiebrad, à fui fimilibus Regi
Ladislao fuffectus. Proceres Catholici indignè ferebant
feftarij imperium : fed nihil opis aduerfus eius poten-
tiam domi reperiabant. Implorato Supremæ inter
Christianos potestatis auxilio, Pius II. fummus Ponti-
fex, Georgium feftæ pertinaciter adhærentem, vti reli-
gionis veræ hoftem proferipfit : infuper omni eius iure
in regnum antiquato, Matthiam Hunniadem Hunga-
rum, bellis contra hoftes religionis causâ geftis cele-
brem, Regem Bohemiæ iuffit. Georgius tanto æmulo
ipfe impar, communicare cum collega aliquo impe-
rium deftinanit; eâ ratione gerendi quoque belli neces-
fitatem communem fibi cum alio, fafturus. Indictis
itaque genti comitijs omnem lapidem mouit, vt Ladi-
flao Cafimiri filio, ex matre Regum Bohemiæ hærede,
orto, cuius matrimonio ipfe quoque vnicam filiam de-
ftinaret, fucceffore fibi defignato, fpes Matthiæ in her-
ba præcideret. Accepti legati tum Ioannis, tum Ordi-
num, auditique auidâ aure, à Cafimiro: & viciffim miffi,
qui Ladislai nomine, de fumma rei pacifcerentur. A dif-
ceffu legatorum, Rex Grodnam comitiorum causâ, fe
contulit: ac reliquo anni tempore, in Lituania commo-
ratus, venationibus fefe exercuit. Maturâ iam hyeme,
Albam Ruffiam inuifit. Per Polociam, Vitepfciam,
Smolensciam, rebus paci ac bello ordinatis, primo ve-

A. 1470.

*Papâ &
Cafare
obftanti-
bus.*

re in Poloniam redijt, Bohemicique negotij curas re-
sumpsit, haud leuiter Papæ ac Cæsaris interuentu im-
peditas. Papa enim prætendebat, nulla adhuc Ladislai
pro religione merita extare, quæ Matthiæ essent am-
plissima; atque eâ specie Matthiæ causam, vti suum be-
neficium, constanter tuebatur. At verò, vt Religionis
momenta expendenti minimè dubium erat, eiusmodi
pro Bohemia Regem esse necessarium, qui rebus bello
gestis probatus, neque sectariorum beneficijs obno-
xius, constantius pro Ecclesia acturus sperabatur: ita
Casimirus, ægrè ferebat meritorum præiudicio, certa-
ri; tanquam in dubia re: in qua sanguinis ac hæredita-
tis indubitata iura, pro eius filijs starent. Fridericus au-
tem Cæsar, Kunegundem filiam Ladislao offerebat
coniugem, & Maximiliano suo filio Hedwigim Casimi-
ri petebat; vt gemino matrimonio firmatis fœderibus,
regnum Bohemiæ contra Matthiam ac Georgium
communi ope, iunctisque armis, Ladislao assereretur.
Rex nihilominus in priore sententia perstitit, ac Geor-
gium per legatos monuit, ne de sua amicitia addubi-
taret.

In Lituaniam è Polonia profectus, plenam noua-
rum curarum Prouinciam deprehendit, domi forisque,
turbatâ pace. Liuonici equites fines tumultuario agmi-
ne transgressi, prædas per obuia egerunt; sedecim pa-
gis exustis. Missis à Rege legatis, qui de fœdere violato
quererentur, atque ablata postularent restitui. Magi-
ster equitum, causatus id facinus priuatorum esse, in

A. 1471.
*Liouones
in Litua-
niam ir-
rumpunt.*

A. 1471. quo nihil publici aut consilij aut culpæ reperiretur, promisit satisfacturum se de iniuria, postulauitque, ne paucorum audacia, paci communi, foret fraudi. Quiete foris redditâ, domi cœpit timeri, ne quid in Russia moueretur. Simeon Olelkouicius Dux Slucensium, victorij de hoste celeberrimus, (vt qui octodecim annorum adhuc adolefcens, suo milite, ac ductu, duodecim milia Scytharum deleuerit) Kiiouix Principatum Casimiri beneficio obtinebat. Is eo anno, cùm haud multùm distare se à viuendi termino agnouisset, misso Regi, albo equo, atque arcu, quibus felicissimè in Regis obsequio, contra Turcas, Moscos, ac Scythas vsus fuerat, admodum iuuenem filium Basilium, vt Parentis loco ei esset, commendauit. Nihil tam eximium in Republica erat, quod recens parentis memoria, permitteret aut à priuatis inuideri filio, aut à Principe negari. Plus tamen bono publico, quàm gratiæ defuncti, Princeps Senatusque dederunt. Cùm enim Rex Primorum voluntates periclitando, mentionem iniecisset edicti, quo Basilus Dux Kiiouix renunciaretur: frequentes obstiterunt, ne fortè continuato in eadem familia hoc titulo, amplissima Reipublicæ Prouincia, in priuatum patrimonium, successorum ambitione transiret. Itaque Senatûs iudicium secutus, attributis Basilio, quæ eius fortunâ non inferiores essent, possessionibus, Kiiouiam in formam aliarum Prouinciarum redegit, primumque Kiiouix Palatinum Martinum Gastoldum, expuncto Ducis titulo renunciavit. Nobilitas Kiiouiensis indignata, quòd

*Kiiouia in
formâ Pa-
latinatus
redigitur.*

eam

eam præfecturam, quamquam clari sanguinis magnæque potentiae viro, at neque Principum genere orto, neque religionibus Græcis addicto, Rex demandasset, Galtoldum conatum occupare Magistratum, bis vrbis ingressu exclusit. Adiecit communi consilio, per legatos supplicem ad Casimirum orationem, ne quod beneficium patriæ illorum præstitisset, Ducis Kiiouiensis titulos in ipsius Regis personam transferendo, corrumpere ingrato Prouinciæ Præfecto. Esse defuncti Simeonis fratrem, Michaëlem Ducem Kopylensem, Magnæ Nouogardiæ Gubernatorem: esse tot alios religionis Russiæ procures: sub eorum præfecturâ neminem Kiiouiensium vivere detrectaturum. Pertinacius hæc urgebantur, ut nonnemi rem ad defectionem inclinari, videretur: ac plerique, quod neque iniqua, neque difficilia postularentur, existimabant publicæ quietis causâ, remittendum esse de Principis imperio. At Princeps illud cauebat, ne aut exemplum labefactati obstinatione subditorum imperij, ad posteritatem relinqueret; aut materiam dissidiorum, in ea Republica, in qua sine discrimine, Lituani sine genere, an Russus sit, par vnus nobilitatis prærogatiua, ad omnia Prouinciarum magistratus, vniuersos exaquasset. Victi tandem constantiâ Regis Kiiouenses Galtoldum admiserunt: atque ab eo tempore Palatini deinceps Kiiouiam administrare coeperunt.

Compositis Lituaniæ rebus in Poloniam Rex redijt: A. 1472.
vbi amplæ Hungarorum legationi Senatus est datus. Casimirus
Princeps
Prolixè

A. 1472.
ad Regnū
Hungariæ
vocatur.

Prolixè sunt illi questu, contra Matthiæ regnum: per omnia sacra, obtestabantur, ne confinem fœderatam-que gentem defererent; neque calamitatem eius audire contenti, releuare negligerent Poloni. In eorum adhuc manibus esse imminentis Hungariæ interitûs remedium; modò quem ordines Hungarici magno consensu sibi Regem delegerunt, eum Poloni non negarent, Casimirum scilicet Principem, Regis filium. Desperato illius regno nihil amplius spei restare Hungaris, quàm ut sponte suscepto Turcico iugo (leuius enim illud, quàm quo Matthias premeret, sperare vniuersos) ipsi quidem semel perirent, Polonis verò perpetuum pereundi metum relinquerent, ad motâ eorum lateri Turcicâ potentia. Timor vicinitatis cum Turca, Senatū Regem-que perpulit, ut legatorum postulata admitterentur. Conuentum ergo, ut Casimirus valido exercitu succinctus, Nitram quamprimū peteret, quò Hungariæ proceres cum suis copijs affuturos, legati sponderunt. Lectus non segniter miles, qui Casimirum deduceret: neque Casimirus Princeps, iter detrectabat, parentis reueritus auctoritatem. At posteaquam Nitram peruentum est, procerum Hungariæ nemine comparente, Casimirus rebus infectis, copias omnes dimittit, ac simul spem cogitationemque regni deponit, curis ad pietatem ac Diuina integrè conuersis. Rex sumptibus pro Ladislao in Bohemiâ, & Casimiro in Hungariâ, exhaustus, Lituaniā petijt. In Vilnensibus conitijs Ordines consenserunt, ut ad iuuandum ærarium Regis,

Ab Hun-
garis deci-
pitur.

gis, colonis certa nummorum pensio imponeretur. *A. 1473. Ex insolito calore lues, & fames, per Lituaniâ.*
 Exigua pecunia, ac satis tardè confecta est, ob grauem pecoribus mortalibusque annum. Insolita per æstatem vis caloris, non herbam modò ac frumentum omne, sed frutices etiam radicitùs exussit. Amnibus penitùs arefactis, minores fluuij ita aquis immiauti, vt Chronus ad Ragnetam vado transiretur. Hinc fames primùm incredibilis, mox pecorum ac hominum lues vulgata, non agrestes tantùm casus, sed nobilium etiam domos, ac oppida, funeribus impleuit. Illud dumtaxat reliquum solatij miseris fuit, quòd superis iratis, ab hostilibus armis quietem habuerint. Verùm neque eam diurnam fecit, regia pro filijs ambitio. Omni siquidem ope Matthiam Hunniadem bello persequi, Hungariamque Casimiro, Bohemiam Ladislao, vindicare destinauerat. Valida Lituatorum auxilia ductore Ioanne Chodkieuicio missa VI. Kal. Octob. Mistouiam attigerunt: inde Rex ipse, iunctas Polonis Lituanas copias in Silesiam, mouit. Matthias in Morauiam cum suo exercitu progressus, non procul à Regijs castris ab erat. Priusquam conferrentur castra, qui commeatùs causâ excurrerant Poloni, insidijs Matthiæ excepti, pugnandi initium fecerunt. Iam deserebat paucorum virtutem fortuna, cùm equestres Lituatorum copię insperato in hostem impetu inuectæ, restituerunt prælium: submissis deinde à Rege maioribus auxilijs, prope iustâ acie pugnari cceptum est. Non diu tulit vim Matthias, neque ausus cum summa rei, operiri Regem ac

A. 1474. Matthias Hunniades proficiscitur à Casimiro.

A. 1474. robur exercitûs, maturâ fugâ, in tutiora suos recepit.

*Turca Ca-
pham ur-
bem cepit.*

A. 1475.

Christianis Principibus inter se dimicantibus, Turca nobilem Urbem Theodosiam, vulgò *Capham*, à Genuensibus Italis habitatam, obsidione cinxit. Ante eius aduentum, Antistes loci abierat, ab incolis missus, ut ex vicina Russiâ auxilia maturaret: at nihil obtinere poterat, Casimiro bellis Bohemico ac Hungarico, implicato. Capitur intereà Theodosia, cuius rei nuncio Kiio-uiam allato, Antistes ad mensam Gastoldi, velut fulmine ictus repentè exanimis inter epulas corruit. Turca successu tumidus, neque immemor acceptæ superiore anno in Dacia cladis, victorem exercitum, contra Stephanum duxit, Valachiæ Principem Monitus de periculo Stephanus, festinata legatione à Casimiro Rege paria discrimini auxilia petijt. Expositis in publico Polonorum Lituanoꝝque conuentu Lublini postulatis; non æqua modò Dacorum oratio, ut quæ fœderatis auxilia iure fœderis rogaret, sed & pernecessaria Reipublicæ visa. Quemadmodum enim orto incendio, volenti seruare propriam domum, à vicinis ædibus ignis omni conatu arcendus est, neque expectandum donec sui parietes incalescant. Ita Valachiæ seruatae interiectu, tam validum hostem à vicinia arceri, tantiq̃ue populi accessione Polonas potiùs, quam Turcicas vires augeri, Reipublicæ intererat. At plures longè erant, qui ne Turcarum arma in Poloniam irritarentur, Valachis neganda auxilia suadebant: vacui itaque auxiliorum spe, legati dimissi. Solutis comitijs Isaacus Trapezuntinus

*Valachiâ
inuadit.*

*Polonis
negãtibus
auxilia
Valachia.*

tinus Persarum legatus venit. Conabatur persuadere Regi, vt in sequentem annum vniuersis regni viribus Turcicum bellum aggrederetur: in quod Regem Persiæ trecenta bellatorum millia educturum spondebat.

Imparem tyrannum duplici bello fore; atque viribus, quæ in immensum auctæ, formidini singulis essent, à fronte & tergo accisis; de cupiditate atque arrogantia remissurum. Simul omnes vndique finitimos, velut coronâ conniti oportere: si formidabilem iam potentiam, impellere in ruinam; seque metu qui singulorum ceruicibus è vicino impenderet, semel liberare vellent. Rex memor, quàm alienis animis Polonos à Turcico bello, in comitijs Lublinsibus, expertus esset, ita respondit, vt nihil certi aut promitteret, aut negaret. Ostendit tamen paratum se ad capienda arma, si Cæsar Romanus, cæteri que Reges ac Principes, in societatem belli ac periculi, non verbis, sed re ipsâ descenderent. Isaacus ad sententias aliorum Principum pertentandas profectus, domum nullum omnino operæ ac viæ, pretium retulit. Quilibet priuatæ rei, ex iniurijs vicinorum, ampliandæ intentus, nihil opis in communem Christianorum causam conferebat, quam peiorem faciebat domesticis discordijs. Casimirus Rex, ne aut pro Valachiæ, aut in gratiam Persæ, nihil egisse videretur, legationem ad Machmetem Turcam, Martino Wrocimowske demandat, quâ Turcicum bellum à Valachia auerteret. Martinus, ad Varnam deprehendit tyrannum, cum ingenibus se copijs protectioni accingentem: vbi inter

*Persarum
legatio ad
Casimirū
Regem.*

*Casimirus
Valachiæ
causam
per legatos
agit.*

A. 1476. circumstantes Tribunos, iussus mandata sui Regis promere, constante intrepidâque fronte, ac oratione, usus est. Casimirum Regem fœdera sui parentis, cum Imperatoribus Turcarum inita, hætenus ex fide coluisse inuiolata: cur ea prior Machmetes proterer, hostemque potius, quam amicum Polonum malit, nescire. Si contra Valachiam, Polonæ ditionis Prouinciam, hæc signa duceret; si in Stephanum, Casimiri Regis clientem, has legiones destinaret: cogitaret Machmetes ante iactam aleam; Casimirum Regem, in dimicationem, etsi inuitum, trahi: cui plus animi ac virium sit futurum intuendis suis, ac violati fœderis iure vindicando, quam hætenus fuisset constantiæ in conseruandâ pace. Machmetes dato signo subsistendi, pacata omnia in gratiam Regis pollicitus, ita cum legato regio transegit: ne Stephanus nouis irruptionibus bellum irritaret, ac pro nupera clade certis conditionibus satisfaceret. Post abitum legati, Stephano nihil pacis causâ concedente, Turca Valachiam infestis signis inuasit. Nihil ferè momenti eo bello Machmeti quæsitum est, quòd ad vastanda patentia vniuersam molem vertisset: fœdè tamen omnis Prouincia, ferro ac flammis euastata est: neque Podolia, omnino immunis à clade mansit, barbaris sine discrimine in obuia vicina sæuientibus. Ad subitum periculum, concurrerat non contemnendus ex Russia exercitus, qui Stephani copijs iunctus, potuisset aperto campo hostem reprimere: verùm absente Rege, nemo audebat fines regni transgredi. Stephanus

nus autem, licet nullibi iusti prælij copiam fecisset, *A. 1476.*
 continuis tamen infestationibus non leuiter barbaros
 attriuit: quæ res Machmetem permouit, vt per legatos
 fœderum instaurationem prior, à Casimiro peteret.

Circa idem tempus Rusiæ religionis per Lituaniam *Rusi Pa-*
 ac Russiam Antistes Misael, Kriouienſium Pontifex, *pam vi*
 cra comitia peregit: in ijs communi consensu destina- *caput Ec-*
 tus est Romam legatus, Alexander Soltan supremus æ- *clesiæ ag-*
 rarij M. D. Lituaniæ Præfectus, vir in sacris literis ap- *noscent.*
 primè verſatus. Legationis capita fuerunt. Sixtum IV.
 Papam, vti D. Petri ſucceſſorem, Supremum Chriſtia-
 norum Pontificem, Chriſti ipſius in terris Vicarium, v-
 niuerſorum Græco-Ruſſo ritu, Chriſto litantium nomi-
 ne veneraretur. Religionis ſuæ ſelecta dogmata, planè
 eidem proponeret, ac ad iudicandum ſubijceret. Sup-
 plicaret, vt quam gratiam, Romani ritûs hominibus,
 per Regni Poloniæ Prouincias, *Iubilei* titulo indulſiſſet;
 eandem Græci etiam ritûs populo, tanquam Sacræ Se-
 di ſincerè ſubiecto, impartiretur. Curaret denique, vt
 Pontifex viros Eccleſiaſticae diſciplinæ gnaros, deſtina-
 ret in Ruſſiam; qui ad normam doctrinæ, à Florentinis
 Patribus traditæ, componant lites omnes, quæ per Li-
 tuanas diriones, inter Ruſſi ac Romani ritûs homines
 intercederent. Tantùm erat tunc pacis, domi, foriſque,
 Lituaniæ: vt non modò Sacerdotibus, ſed etiam armo-
 rum Ducibus, ad promouendas religionis res etiam a-
 bundè ſuppeteret. Nam inter diuerſos, qui eius Conci-
 lij actis nomina ſubſcripſerant, ſupremus militiæ

Lituanix Imperator Ioannes Chodkiewicz, cum germano suo Paulo, legitur.

A. 1477.
Respublica
negligen-
tius ad-
ministratur.

Rex de per-
iculo mo-
nitus dis-
simulat.

At, cùm in alta quiete ex securitatis confidentia, circa publicam rem curas remissiùs haberi cœptum est, prudentioribus non diuturna ea voluptas visa. Rege Hungaricis, Bohemicisq̃ue negotijs, in Polonia occupato, omnia (ac præsertim res militaris) negligentius administrabantur. Extremarum Prouinciarum arces, aut nullis, aut leuioribus præsidijs obtinebantur: ærario præteriti bellis exhausto, nihil in futuros casus prouisum: nihil ad repentina bella comparatum: si quando Rex in Lituaniam veniret, venationibus intentus, alia negligebat. Non ex vano verendum erat, ne is rerum status, ab aliqua parte hostem, spe rei benè gerendæ, repenti ad arma eliceret. Quare cùm fortè Rex currente Martio Vilnam comitia indixisset, ijsq̃ue præsens adesset: magnâ contentione omnes institère, vt quandoquidem duo filij natu maiores Ladislaus, & Casimirus sua regna haberent, curas quibus corpus annis graue iam non sufficeret, cum Ioanne Alberto iuniore filio diuideret, & Lituaniam ei, sub suis auspicijs gubernandam demandaret. Nihil ea mouere Regem, seu solitâ morum pertinaciâ duriorem, seu fatorum quæ Lituanix ingruiebant, vi. Rebus Lituanix rectè constitutis; non animus, sed opportunitas eius inuadendæ, Moscovia Ducibus deerat. Iam verò cum frigere Publicæ rei studia; atque adeò, Prouinciæ finitimæ ad subita imparatæ, patere iniuriæ cœperunt: Ioannes Basilides Princeps

Princeps Moscouiæ, bello fortunatus, excusso nuper feliciter Scythico iugo, animis viribusque auctus, quæ pridem agitauerat, exequi cœpit. Conscripto per otium ingente exercitu, primâ ætate, Nouogardiam Magnam, totâ vi inopinatò aggreditur. Opportunior ea Prouincia ad inuadendum Visa est; quòd longiore intervallo à Lituania disiectâ, maturari auxilia nequirent, Occurrerunt incolæ armati, sed maiore animo quàm viribus, aut successu: pauci à multitudine facilè campo, pulsi, vniuersum bellum, cum reliquijs fortunarum, quæ ex agris in subito periculo rapi potuerunt, intra urbem receperunt. Vrbs neque ad longam obsidionem, neque ad ferocem oppugnationem, sustinendam, erat instructa: imbelli plebe, vt innumerâ, ita ad militaria officia, inhabili, sibi ipsi grauis: non diu itaque hostem sub portis tulit. Potitus vrbe Basilides, trecentos ciues, quòd arma contra se ausi essent sumere, securi in foro percuti iussit: vniuersos fortunis omnibus, tertiâ dumtaxat earum parte singulis relictâ, exiit: sacras templorum opes, ac munera Deo Diuisque dicata, ab aris abstulit, omneque ærarium expilauit: trecenta plaustra, pretiosiore metallo, facta, & signata, gemmis, ac suppellectili sacrâ profanâque, onusta eduxit in Moscouiam. Atque hic primus gradus fuit defluentis Lituaniæ ab alto, quòd eam Vitoldus euexerat, amissâ tam opulentâ Prouinciâ. Deinceps enim propè singulorum bellorum pax, aut Prouinciæ integræ, aut agrorum amissione, constitit: rarò aliquid ab hoste receptum: tandem

A. 1478.

Moscus

Nouogardiam capit.

Lituaniæ
decreſcētis
inſiſta.

A. 1478. dem per donationem Sigismundi Augusti succisis neruis; nostrâ ætate, terno simul hoste Mosco, Sueco, Zaporouio, totâ vi in eam connixo, vniuersa Respublica collapsa est. Basilides cupiditate, non exsatiatâ sed irritatâ, per occupationem Nouogardiæ, ab successu animos erectiores sumere: non vicina modò, sed & profundiora, spe complecti: bello continuando opportuna instruere. Nihil pacati expectari posse ab eo, qui gerendi belli & necessitatem, & spem bonam, sibi prior fecisset, armis sacrilegè quidem, sed fortunatò illatis, nemo dubitabat. Regem itaque sollicitè Proceres Lituani monent, vt periclitanti Reipublicæ præsens prospicere curaret. Ægrè se ex Polonia extrahi passus est Rex: siue, quòd natu iam grandis, atque bellorum pertæsus, eas curas declinaret, siue magis, quòd metueret, ne vrgeretur ad Principatum Lituaniæ, alicui filiorum, resignandum. Venit cum coniuge, ac filijs, Vilnam. Instituto Senatûs consilio, nemo erat, qui non suaderet, amissa repetenda esse armis: maturè domandum hostem, antequam immodicus euadat: curandum, ne si primi successus inulti abeant, ex alienâ ignauia, audaciam hostis sumat: esse abundè virium, ad reponendam hosti iniuriam: modò Rex iubeat, inferatque bellum; adfore suâ sponte Scythas Trans-Volgenses, libenter, & ex vetere fœdere, & ex recentis cladis memoriâ iuuentutem suam contra Moscum missuros. Rex egit quidem per legatos, cum Scytharum Regulo, vt Moscouiam inuaderet; sed ipse planè ab eo bello abhorrebat.

Rex Castimirus declinat bellum Moscouiticum.

horrebat. Vsq̃ue adeò ingenium feruens, morarumq̃ue A. 1478.
 impatiens, cum annis refrixerat. Prætendebat ærarij
 inopiam, militum inter tantas temporis angustias au-
 ctorandorum difficultatem, nobilitatis ex diuturna à
 bello vacatione, ad castra, ineptitudinem : ab aduerso,
 apud hostem, ærarium nuperâ prædâ locuples, mili-
 tem bello Scythico exercitatum, vires multitudine va-
 lidas, animum successibus erectum. Concludebat in-
 de, plenam rem temeritate esse, fortunam publicam in
 eo rerum statu, imparibus armis committere. Præua-
 luit Regis sententiâ : quo inuito nihil vtique geri pote-
 rat. Mittuntur itaque legati : qui deinde inducias ali-
 quot annorum pepigerunt. Intereâ Nouogardia cum *Pacem pa-*
cificatur.
 aliquot Prouincijs in Moscorum potestate relictâ, nun-
 quam ampliùs armis repetita est. Desiderium, vindican-
 di amissa; cum tempore consenuit. Sachmates Scythæ,
 ingentem exercitum finibus Moscouiæ admouerat. sed
 Rege, qui cum literis suis ad inferendum bellum con-
 citauerat, quiescente, nihil momenti tentauit. Basilides
 eâ cunctatione in suam rem vitur: magnâ pecunia Ti-
 mire Scythicæ militiæ Magistrum aggreditur: Timi-
 res Sachmati persuadet, vt intactâ Moscouiâ in Scy-
 thiam redeat; reducem captatâ occasione occidit. Rex
 solis inducijs bellum stitisse contentus, in Poloniam re-
 diijt, filio Casimiro extra curas publicas relicto. Ali-
 quot deinde alij, liberi bellicis tumultibus subsecuti
 sunt. Neque domi quidquam gestum, ad memoriam.
 Vniuersam eius temporis famam occupauit, vita Casi-

A. 1478. miri Principis, virtute admirabili, inter priuatam Regij palatij vmbram, acta. A teneris ille perquam adductus pietati, ostenderat animum non omnino à pulbico abhorrentem, non tam suâ propensione, quam parentis reuerentiâ. At vbi, ad regnum Hungariæ vocatus, ex fluxa suorum fide didicit, quantum in rebus humanis inane esset: ira animum ad rerum diuinarum disciplinam conuerterat, vt nihil mortale deinceps sciperet.

S. Casimirus moritur.

A. 1484. Vilnæ mortuus, maiore populi veneratione, quàm quæ profanis Principum cineribus exhibetur, elatus est ad funus, tumulatuque in principe vrbis templo, D. Stanislai dicto. Secutus eum est proximo anno antiquorum Lituaniæ Ducum sanguis Michaël, Dux Giedroicius, non minùs morum sanctimoniâ quàm genere illustris.

Et B. Michaël Giedroyc.

Pacem publicam, noui Turcarum tyranni Baiazetis arma, interpellârunt. Suffectus ille mortuo parenti, eiusdem fortunam correcturus, Stephano Valachia Principi, intulit bellum; atque aliquot per Daciam loca, quâ vi, quâ deditioe cepit. Nuncius eius rei, Regem Leopolim euocauit: vbi Stephano cum Valachia in Clientum Regni numerum adscripto, subsidiorum nomine delectæ iuuenturis, tria millia attributa sunt. Satis validum fuisse subsidium euentus docuit, Turcis feliciter torâ Valachiâ eiectis: Post constitutas res Valachicas, Lituaniâ Rex petijt. deficiente enim, cum annis vigore animi, quò magis publicas curas declinabat, plus delectabatur ferarum venatione; ac præsertim Vrorum, quod genus feræ, in Polonia reperiri non solet.

solet. Cùm Vilnæ ageret, Magnum Tueriæ Ducem, è A. 1485.
 profundiore Russia, hospitem habuit. Seditione inter *Moscu*
 Tuerenses siue Basilidæ Mosci artibus, siue ex alijs *Tuerians*
 causis coorta, Princeps auito dominio à subditis ex- *occupat.*
 ctus, ad Regem confugerat. Conabatur perpetui fœ- A. 1486.
 deris, atque iustorum in quæuis bella auxiliorum pro-
 missione, pellicere Regem, vt vindicandæ eius iniuriæ,
 curam susciperet: præsertim quòd Tueria vniuersa ab
 excusso legitimi Principis imperio, Moscis accefferat,
 quâ coniunctione haud modicè Basilides vires suas fir-
 maturus esset, nisi maturè obuiam iretur. Armis enim,
 virisque præpotens Prouincia erat, vt quæ quinquagin-
 ta millium equestres copias in aciem educere soleret.
 Periculosa certè Lituano erat, fortuna Mosci, tam im-
 modicè ex vicinorum damnis excrescens: sed grata seni-
 bus quies, Casimiro Regi propè perpetuum consilium
 reddiderat, constanter bellum vitare. Causatus itaque
 inducias sibi cum Basilide esse, exulem, vt nullo huma-
 nitatis genere non cultum, ita spe omni vacuum, abs
 se dimisit. Basilides etsi induciarum respectu, ab aperto A. 1487.
 bello abstineret, non tamen ab iniurijs. Nam & ipse *Lituania*
 Kroszyni Ducibus, Vigundi Kieysturiadæ posteris, non *ditiones*
 modicum agrorum detraxerunt: & fratris sui Andreæ *infestat.*
 Mozaiscensium Ducis, in Viazmenses fines irrupcio-
 nem dissimulabat: vt minutiora taceam. Casimirus bel-
 li causam & iustam & necessariam, ferè neglexit: præ-
 terquam, quòd Volodimiro Duci Masalscio mandârit,
 vt de iniurijs apud Moscum Regio nomine ageret.

A. 1487. Moscus negabat quidquam à se, vel à fratre per iniuriam contra fœdera tentatum : quòd agrorum quidpiam intra Moscouiæ fines, ab iniquis possessoribus, esset vindicatum. Vt tamen alienum se à nouandis rebus probaret : vniuersum negotium, legatorum ab vtraque parte cognitioni atque arbitrio permisit: intereà Rex virgere vltèriùs, destitit. Inde ocium ab armis, magis regiæ ignauix commodum, quam Reipublicæ vtile. Neque priùs velut è veterno consurrectum est, quàm Scythicum bellum instar repentis flammæ in oculos incurrens, torporem animo excussisset.

A. 1488. Rex crescentibus in dies deficientis naturæ argumentis, haud dubius, non multùm abesse extremum vitæ, totùm se ad captandam studiosè filiorum ornamendorum materiam conuerterat. Vnde, & Fridericum, Antistitem Cracouiæ renunciari, sacroque *Cardinalium* Senatui, adscribi, apud Innocentium Papam, procurauerat : & Ioanni Alberto, quem successorem sibi optabat, animos Polonorum omni arte conciliare conabatur. Quare cùm nunciatum esset Scythas gemino exercitu Poloniam aggressos, latè vastitatem igni ferroque circumferre; excitatiore animo, quàm hactenus res Lituaniæ curasset, in Podolicum bellum incubuit, filioque Ioanni enixè commendauit, vt regias vices, quâ posset maximè dexteritate in castris obiret. Ioannes

A. 1489.

*Ioannes
Albertus
Princeps
Scythas
profligat.*

Princeps mandata Parentis impigrè executus magnâ celeritate delectibus per Russiam ac Lituaniam habitis, cum promptissimo quoque ad Szauranam amnem aperto

aperto campo hosti occurrit. Impedimenta, cum modico præsidio, lentius sequebantur. Prima pugna admodum grauis erat, cum ante conferta signa, Scythæ sagittis è longinquo rem gererent. Hortatur itaque suos Princeps, ut permissis equis freno sub ipsa hostium signa concitato cursu contendant, & adempto arcuum usu, ad gladios prælium deducant. Hortanti, miles mirâ alacritate obsecutus, simul & formam pugnae, & fortunam variavit. Hostis fugax non diu densati agminis impetum sustinuit: campo pulsus, inter proximas paludes se recepit, maiore spe, quàm commodo. In fessis enim vijs, quâ fugæ locus patebat, neque securè in fugam effundi, neque ad pugnam ordines, explicari poterant. Cæsi captique, quindecim millium numerum explerunt: prædæ omnis, atque imprimis captiuorum, vis ingens recepta. Cum isthic pugnatur ac vincitur, pars exercitus Scythici, prædam ex ulteriore Podolia reducens, ad Copestrinum, in impedimenta Victorum incidit. Præsidium, propè sub conspectu hostium, fugâ elapsum, speciem desertorum metu castrorum, fidemque, barbaris fecit. Alij itaque ad diripienda obuia nullo ordine discurrere: alij inuentis corpora liberaliùs curare, velut defuncti periculo: alij fessi itinere, solutiùs somno indulgere: pauci cum Duce excubare in casum; quamquam neque hi, quidquam hostile expectare. Victor interea exercitus insperatò in securos irruit: Ducem, cum paucis resistere ausum opprimat: reliquos, sine pugna, potu somnoque sopitos, cædit.

A. 1489. dit. Decem millia barbarorum occubuisse reperio. Ab ea victoria, Ioannis Principis, mirâ cœpit, domi, foris-
que æstimatio, atque amor.

A. 1490. Hungari imprimis, defuncto Matthia Coruino,
Vocatus ad regnū Hungariæ deluditur. Regem eum sibi expetiuerunt. Ac Ioannes quidem non omnino eorum votis annuebat: neque ignarus in comitijs discordibus suffragijs certatum fuisse, multis in Ladislaum eius fratrem inclinatis; neque immemor, quid nuper alteri fratri Casimiro accidisset, simili Hungarorum leuitate deluso. Quia tamen acriter vrgebat Parens, ne fortunæ deesset: acceptis ab eo copijs in Hungariam penetrauit, non meliore euentu, quàm spe. Desertus enim ab Hungaris, coactus est in Poloniam, infectis rebus, reuerti. Moderatiùs longè, iuuenis ferebat, eam siue fortunæ vicissitudinem, siue hominum inconstantiam, quàm decrepitis parens. Ille enim, simul ac Hungariâ excessit, omnem Regni cogitationem deposuit: hic indignari, vindictam in Ladislaum filium Bohemiæ Regem agitare; Ioannem stimulare; bellum instaurare. Adeò hæc cura eius animo infederat: vt intentus augendo filij imperio, ad alia propè stuperet, neque detrimenta sua sentiret. Alebat interea Moscus damnis Lituaniæ, suas opes. Antepaucos enim menses, fortunis ac genere clarissimi Duces Bielscij, Boratynscij, ac Worotynscij, cum amplissimis possessionibus ad Moscum defecerant: atque ditiones regias armis infestabant. Non magis tamen eius rei nuncius Regem permouit, quàm vt per legatum suum, Stanislaum Strumilium

Mosci potentia crescit, Rege Casimiro dissimulante.

lium Pietraszkowicz, de violatis inducijs apud Basili- A. 1490.
dem expostularet. Armorum vis omnis in Hungariam
versa est. Inuitus eam expeditionem suscepit Ioannes, A. 1491.
quòd in fata fratris pugnare, à parente cogeretur: mul- Ioannes
toque deteriore, quàm superiore anno, euentum ha- in Hūga-
buit. Cùm enim Hungari, siue consilio, siue necessitate ria profligatur.
aliquâ, nullibi aperto campo militem obijciendo, bel-
lum traherent; Ioannes verò cunctantius omnia, ex bel-
li fraterni odio, administraret: regiae copiae, propè vni-
uersae domum sunt dilapsae. Vix quatuor millia militis
supererant Ioanni: quando validus Hungarorum exer-
citus sese obiecit. Viribus non animis minor Ioannes,
cum tantillâ suorum manu, ausus summam rei praelio
committere, profligatus, ac admodum ægrè è mani-
bus victoris æmuli elabitur. Ladislaus tamen, mox à
victoria, fratrem per legatos de ineunda concordia
compellat; neque hic abnuitt: conuentum ergo, his
conditionibus. Ladislaus in Hungaria, vti cœpisset, re-
gnaret: eo absque prole vitâ functo, Ioannes succede-
ret: interea, Ladislai beneficio, Silesiam possideret.

Inscio hæc Rege acta, qui comitiorum causâ in Li- Seueriae
tuaniam secesserat. Frequentes Proceres conuenerant Duces à
præsertimè Seueria, quibus vicina Mosci potentia, ex Lituaniam
propinquitate periculi, maiores faciebat curas rei publi- desicium.
cæ, per eorum damna collabentis. Omnibus idem ani-
mus steterat, concordibus sententijs, in Senatu, Regem
quantumuis tergiversantem, perurgere; vt eius oræ
tuendæ, seriam assumat cogitationem. At, priusquàm
Senatûs,

A. 1491. Senatûs, consultandique copia tribueretur, res fortuita, eaque per exigua, vniuersum negotium in præcepsum impulit. Versabantur in palatio regio Principes, Regem de more salutationis causâ adituri: cum ad interius conclaue penetrare volunt, ianitor, ut sibi ignotos, progredi vetat. Ignominia species haud leuiter vniuersos offendit, præsertim quod aliqui, ab eodem fonte, genus suum, cum Rege ducerent. Præcipuus contempta hominis leuissimi voce, fores aperire nititur: ianitor incautiùs obluetando, foribus interceptum Ducis digitum, comprimit. Tanta mox indignatio subsequuta, ut pleni furore, tumultu ex palatio, Vilnâque abiuerint. Re ad Regem delatâ, properè sunt missi, qui abeuntibus, hominis inurbani temeritatem, capitis poenâ vindicatam esse nunciarent: grauis ea procul dubio erat vindicta, sed reuocandis ad Regem proceribus non suffecit. Læsus animus omnia in materiam offensæ trahebat, totumque se apertæ defectionis consilijs permiserat. Quidquid inter illos, cæterosque Lituaniæ primores (uti inter homines diuersarum religionum, ac institutionis euenire necesse erat) Vilnæ accidisset, id sui contemptum interpretati, tantum odisse iam Lituaniam cœperant; quantum dolebant, non pro sua se dignitate habitos. Accedebat, quod Rex grauib. edictis Florentinam Latinorum cum Græcis in religione concordiam, per suas ditiones promoueret, aduersus Orientalis secessionis sectatores, quibus Seueriæ Proceres moridicùs adhærebant. Parum proderat obstinatis mentibus,

*Russi ad
concordiâ
cum Ro-
manis in-
ducuntur.*

bus, tum Iosephi Kiiouiensium Antistitis exemplum A. 1491.
 & cura, tum Niphonis Patriarchæ Constantinopolitani
 epistola, quâ eo anno datâ, grauissimè monebat, vni-
 uersos Russos, vti inuiolatam colerent, sentiendi de re-
 ligione amicitiam, quam Ioannes Palæologus Orientis
 Imperator, & Iosephus Patriarcha Constantinopolita-
 nus, cæteri que tum Pontifices, tum Principes Græciæ;
 præsentis Florentiæ iniuissent. His causis auersi à Rege,
 ac Lituania, Seueriæ Principes, prodiderunt Rempu-
 blicam, ditionibus suis vniuersis, Mosco subiectis.
 Nuncius defectionis non leuiter Regem perculit: nihil
 tamen ampliùs est actum, præterquam quòd per Al-
 bertum Kloczko, de iniurijs sit expostulatum. Desti-
 nauerat quidem Rex, totis viribus de Mosco vltionem
 sumere: at acceptis intereà literis, quibus filium Ioan-
 nem Albertum, à Ladislao fratre, in Hungaria profligatum,
 cum victore foedus pepigisse, nunciabatur: magno Lituaniæ damno,
 iram omnem in Ladislaum vertit; cladem Alberti, velut sibi illatum probrum, armis
 vindicaturus.

Quemadmodum verò Hungarici belli cura, iniuriæ A. 1492.
 Moscouitiæ sensum obtudit: ita deinde subsecutus Rex Cas-
mirus moritur.
 morbus, omnem belli cogitationem præcidit. Trocis
 ægritudine deprehensus, cùm initia morbi contemnit,
 iplis viæ, quâ Poloniam repetebat, incommodis, ma-
 lum auxit: ægrè Grodnam deportatus, tum primùm
 sensit de morte agi, quando remedia in venenum verti
 cœperunt. Quæ enim ad temperandos febris ardores

Kk

mini-

A. 1492. ministrabantur, exulceratis visceribus in dysenteriam impulerunt: cuius deinde curatione intercus aqua, immodicè aucta, artem omnem superabat. Cùm itaque medicus Iacobus Zaleski, iussus disertè de vita Regis respondere, spem nullam fecisset, Rex illud vnicum effatus, [*Moriendum ergo*] animum omnem ad supremas mortalium curas intendit. Condito testamento inter præsentem filios, pecuniam omnem, quam ad manum habebat, partitus, ad Polonos Proceres orationem vertit; vt vellent Ioannem, sibi mortuo surrogare: tum propè cum lacrymis, Lituanos breuibus allocutus, postulauit, vt Alexandrum Lituaniæ præficerent. Ioannem deinde & Alexandrum monuit, vt Sigismundo fratri prouiderent. Denique Christiano ritu sacris omnibus permunitus, VII. Id. Iun. decessit, vixit annos quatuor de sexaginta; Lituaniam administrauit quinquaginta duobus annis. Princeps famâ nominis, rebusque gestis inclytus. Staturâ fuit iustâ, fronte recaluâ, vultu oblongo ac permacro; linguâ leniter balbâ: animo ac corpore laborum & incommoditatum tolerantissimo. Solam frigidam potitare solitus; in moribus ac ornâtû, nihil aut molle aut superbum, admittebat; simillimus Iagelonis. Vagæ libidinis hostis acerrimus, legitimæ coniugi addictus: venandi immodicè studiosus: in amicos profusior. Paucis mensibus Regem præcessit, Andreas II. Episcopus Vilnensis, Vilnâ oriundus, sacra eruditione, & ingenij acumine celeberrimus: successorem habuit virum illustri genere Albertum Tabor.

Andreas
II. Vilnensis
Episcopus
p. Mors.

LIBER VI.

DE REBUS LITVANORVM

Sub Alexandro II. Principe.

Vlgatâ per Lituaniam Casimiri Regis morte, frequentes ad comitia Vilnam concurrunt Proceres. Præcipui fuerunt, Simon Olelko Dux Slucensium, Principes Holszanen-

*Alexäder
eligitur
Magnus
Lituanie
DVX.*

ses, Mscislauienses, ac Giedroycij, Gubernator Samogitiæ Kieyzgailo, Basilus & Michaël, Duces Glinski. Nemo fuit, qui suaderet differendum ad communia cum Polonis comitia negotium. Ne in vnum facti inuidia incumberet; omnes nemine auctore, magno consensu, oblatam legendi sibi Principis arripuerunt occasionem. Certatum est aliquantùm sententijs, inter eos, qui tacitis officijs, in se, aliorum suffragia venabantur; atque eos, qui apertâ oratione, in Simonem Olelkonem inflectere nitebantur. At vniuersorum ambitionem superauit Casimiri, in animis eorum prope spirantis adhuc imago, ac reuerentia; ne filios eius præterirent, præsertim Alexandrum, quem moriturus Casimirus, vltimis vocibus eorum fidei commendârat. Ipse etiam Alexander, dignis eo loco virtutibus iuuenis, magnam spem de se excitauerat, fore vt primam parentis fortunam, suâ indole æmularetur. Coniunctis itaque

A. 1492° sententijs, vno omnium ore Dux Lituaniæ renunciatus est. Mira inde in populo animorum alacritas, non permisit proferri capiendæ dignitatis diem: ex loco comitiorum ad D. Stanislai templum, principali paratu deductus, in paterno solio collocatur. Albertus Tabor benè à Superis Reipublicæ precatus, breuiter monito Principi, ne à maiorum vestigijs desciscat, insigne Honoris, Mitram imposuit. Supremum Lituaniæ Marefchalcum, cùm pro more gentis strictum ensẽ, virgamque porrigeret, sic præfatum, in vetustis monumentis reperi. Superi ipsi, Nomen Iagelonium, Patris Casimiri imago, atque ab antiquo, in domo vestra, Magni Lituaniæ Ducatûs solium, Te hodie Principem nostrum creârunt, renunciârunt. Accipe igitur nudum expeditumque ferrum, vt Te ipsum in hostes fortem, erga nos integrum iustumque exhibeas in hoc imperio; quod à nobis eiusmodi accipis, vt si prouidè ac vigilanter agere volueris, opibus ac viribus, facilè quosuis alios Principes sis æquaturus. Virgam ensi, maiorum more, adiungo; vt intelligas clementiâ ac seueritate temperandum tibi esse imperium. Non ad exterorum instituta, ac leges, ratio gerendi instruenda erit, sed ad Lituanorum morem, Vitoldique exemplum; à quo si in latus alterutrum deflexeris, Nos, Te ipsum, Rempubicam præcipitabis. Negotijs periculosis ac nimijs, ne tuâ te sponte inuoluas: nulla verò solus tracta; sed laborem, ne vnum obruat, in alios diuide. Facilis mihi fides est, neque plura eum, neque maiore cultu, locutum fuisse.

fuisse. Aperta enim eius ætatis pectora, non norant; aut in sermone, dicendi lenocinia; aut in officio, assentandi artes. Nondum Respublica, à manu rebusque gerendis, ad linguam & umbratiles, ac propè de ludo, facundorum concertationes, translata fuerat.

A. 1492.

*Ioannes
Albertus
Rex Polo-
nia crea-
tur.*

Inaugurati Alexandri fama Petricouiam perlata, non leuibus dissidijs Polonorum comitia exercuit. Placebat plerisque Alexander, & suæ virtutis indole, & metu, ne regno ad alium delato, societas populorum, necdum satis firmata, sub duobus principibus fatiscat. At plures erant, in quorum offensionem incurrerat, quòd Principatum Lituaniæ inscijs Polonis occupasset. Que- rebantur violata ab eo fœdera: metuere se præferebant, ne adiuncto ei diademate Polono, aut Lituanorum factum comprobarent, aut saltem mali exempli præiudicium ad posteros relinquerent. Ioanni quoque partim spiritus imperiosi, partim res in Hungaria non prosperè gestæ, plurimùm de populari fauore detraxerant. Hinc vires sumebat factio, Regni à Iagelonia domo, ad Piaſti posteros, iteratò transferendi. Tam turbidus consiliorum status Ianussum Ducem Mazouiæ ambiendi studio Petricouiam exciuit. Venit mille equitum manu stipatus, tantumque momenti, præsentia simul ac potentia, rebus suis attulit; ut Ioannes propè spernere- tur: His cognitis Regina mater, pecuniam promit, atque liberalibus stipendijs, militem properè collectum Ioanni filio mittit. Ita viribus æmulo superato Ioannes, in se Polonorum studia conuertit. Metus armatorum,

A. 1492. reuerentiam erga defunctum Regem Casimirum reduxit: vt quem ille moriturus commendârat Polonis, cum omnes vnâ voce Regem liberè dicerent.

*Legatio
Alexãdri
in Mosco-
uiam.*

Alexander in Lituania primas curas ad Moscouiticum bellum componendum conuertit: non armis sed legationibus. Iuerunt ad tyrannum, Ioannes Zabrzezinski, Stanislaus Hlebowicz, & Ioannes Wladyczka, Legati: qui publicè quidem, noui sui Principis nomine de iniurijs ita agerent, vt res ad pacem potius flecteretur; priuatim verò pertentarent, quo animo futurus esset Basilides, si filia eius Helena, Alexandro ad matrimonium postularetur. Pleriq; nimirum censebant iniectâ affinitatis mentione Basilidem intereâ temperaturum armis, repressurumque finitimorum vexationes. Responsum est à Moscis: quæ de Viazma, Clepenio, Lubociesco, Mescensco, quæ exuistis, quæ occupatis legati essent questi; pleraque à Magno Duce ignorari: aliqua, quæ ex eius imperio contigissent immeritò nuncupari iniuriam: nam post damna per Mescenses, Moscouiæ finibus illata, cum Casimirus Rex pro eis satisfacere non curâset, tantum crimen, gentium iure, vindicatum esse. In priuato, Moleczanus Radionouius, ex procerum sententia, Zabrzezinium monuit, pergratè Iwanum Ducem accepturum, si ab Alexandro de nuptijs cum Helena celebrandis interpellaretur. Nihilò tamen pacatiorem se Lituaniæ præbuit Iwanus. Impositâ Liuoniæ finibus ad Naruiam celebri arce, de eius nomine Iwanopoli, dictâ, quò eius oræ claustra

*Iwanus
Basilides
usurpat
titulū Do-
mini uni-
uersæ Rus-
siæ.*

contra

contra Liuones ac Finones obtineret, Russiæ vniuersæ A. 1492.
 dominationem animo complecti cœpit. Serpentia in
 occulto consilia, insolens titulus literis ad Alexandrum
 præfixus, inapertum protraxit. Hunc enim primum
 totius Russiæ Dominum se ferre cœpit. Atque hæc est
 secutorum deinceps malorum inexhausta, ac perpetua
 materia: cùm Mosci neque volunt ambiciosè sumptum
 nomen deponere; neque possunt illud rebus exaquare:
 quamdiu florentissimas Russiæ Prouincias, sub imperio
 partim Polono, partim Lituano, remanere vident. Tan-
 tò posteris constitit, per socordiam Casimiri Regis, pri-
 ma Surgentis Basilidæ initia, non fuisse armis oppressa:
 auctis siquidem viribus, creuit non impar potentiæ am-
 bitio, cui ferendæ tandem nostra ætas non suffecit. Cre-
 scebant interim iniuriæ: nam & flammis in agros Sier-
 pieiscij, oppidaque grassatus est Basilides; & Russos Du-
 ces, varijs artibus, sub suum imperium pertrahere, non
 desisteat. Repetijt itaque Alexander legationem per
 Andream Moniuidum Olechnowicz, & Albertum
 Kloczko. At nihil æqui retulerunt domum legati: to-
 tum quippe ius, in cupiditate & armis, Basilidæ erat:
 incurtionum causam à se in Georgium Hlebowicz re-
 mouit, obtendens, infestationes eius, coactum se fuisse
 coercere. Scripserant quoq; Principes Lituani Senatûs,
 ad Proceres Moscoui; ne permitterent, contra fœdera,
 Ducis titulos innouari: verùm nihil responsi acceperunt.
 Nemo erat, qui non perspiceret legationes vltro mis-
 sas, aliquam timoris confessionem præferre, atque in-
 de

A. 1492. de spiritus iam satis tumido hosti, in immensum augeri: quare armis rem aggredi oportere, ne omnis opera irrito euentu luderetur, & tandem in damnum Lituaniæ recideret. Verùm vt necessarium erat bellum, ita perdifficile; cum hoste opibus valido, & successibus elato: quo, nolebat Alexander, Principatûs sui auspiciâ, implicari. Rursûs ergo Albertus Kloczko Moscuam mittitur, cum ijs ab Alexandro mandatis. Secruenta Christianorum populorum certamina, per quæ paucorum cupiditas, infinitorum exitio saginaretur, extremè perosum; Pacem cum Iwano, Connubium cum filia eius, optare: in eam verò rem, multo labore opus non esse; cùm possit Maiorum Legatorum industriâ perfici, qui iam iter ingressi, in finibus præstolarentur, securi com meatûs fidem, literis Iuani consignatam. Alexandrum Reipublicæ potiùs causâ (cui optime volebat sperabatque) quàm priuatæ rationes ad eam affinitatem quærendam impulit. Iwanus certè, vt pronum se ad eam ostendit, ita minimè dubitabat, se Alexandri amicitiam, suis compendijs æstimaturum. Populus Lituanus ab ipsa anni huius temperie, triste animis præsagium persentiebat. Hyems adulta, tantâ cæli clementiâ ad miraculû calebat, vt arbores passim pubescerent, herbescerent prata, vernarent flores, aues congererent nidos, genusque propagarent. Rigidior deinde Martius intenso quindecim dierum gelu, ac pruinâ, exussit vniuersa. Hinc plerisque ominandi materia. Nuptias Alexandri in spe, velut in flore, peramænas; innumerorum

*Alexâder
Helenam
Iuani
Mosci fili-
am con-
ingem sibi
poscis.*

rum bellorum segere, tandem fatales futuras: neque A. 1492.
 hanc Russam Helenam fortunatiorem olim Lituani
 fore, quàm fuerit Græca, Troianis. Connubij paciscen-
 di, condendæque pacis negotium Principibus viris
 commissum est, Petro Bialy Palatino Trocensi, Stani-
 slao Gastoldo Samogitiæ Governatori, Theodoro
 Hrehorowicz Notario Magni Ducatûs Lituaniæ, eâ
 vnicâ lege, vt quæ antiquitus Moscouiticæ ditionis fuis-
 se comperissent, ea Iwano permitterent: Lituaniæ verò
 vindicarent, quæ iam inde ab Olgerdi temporibus ad
 eum pertinuissent. Auditis legatis Iwanus, breuiter præ-
 fatus, se optare vehementer affinitatem & amicitiam A-
 lexandri, illudque solùm vouere, vt fortunatiore euentu
 concluderetur, quàm quæ inter parentes Casimirum
 Regem, & Basilium Ducem intercessisset: permisit vt
 legati cum Senatoribus Moscis, prius de pacis, tum de
 connubij conditionibus, transigerent. De pace ita con-
 uenire: Alexander ius omne in Nouogardiam, Tue-
 riam, & Viazmam abdicaret; Iwanus quidquid Du-
 cum Worotynski possessione antea comprehendeba-
 tur, Lituaniæ restitueret. Quantum ad connubium
 pertinet, illud maximè ipse Iwanus vrsit, vt scripto A-
 lexander sponderat, permissurum se, vt Sponsa, Russam
 religionem retineat, neque institurum vnquam apud
 eam, vt ad Romana sacra transeat. Cùm acceptarent
 conditionem legati, sponsalia sunt celebrata magno ap-
 paratu: in ijs, permissum non est Palatino Trocensi, vt
 vices Alexandri absentis sustineret; quòd alteram iam

*Connubij
& pacis
conditiones.*

A. 1493. coniugem in matrimonio haberet : itaque Gastoldus, his partibus functus est. Legatos Alexandri redeuntes, secuti sunt in Lituaniam, quatuor viri Principes, cum lecta nobiliorum iuuenum manu, ut priusquam Helena ex Moscouia dimitteretur, ex mente Iwani, matrimonij pactiōem cum Alexandro conficerent. Certatum est diu, quod Mosci ab Alexandro sponsionem verbis, Iwani iussu præscriptis, exigent; Alexander verò pollicitus omnia verbo, literas more Polono conscribi curasset. Negantibus legatis se eiusmodi literas accepturos, Mareschalcus Lituaniæ Litauor Moscuam usque missus est, ut literarum sententiam, atque Alexandri studium præsens explicaret. Sed Iwano obstinatè propositum retinente, nihil eâ legatione profectum est.

A. 1494.
Helena
Mosco in
Lituaniam
deducitur.

His ac similibus disceptationibus solennia matrimonij in sequentem annum prorogauit Iwanus. Compositis tandem controuersijs Alexander splendidissimam instituit legationem pro deducenda ex Moscouiâ, sponsâ: non minore magnificentia Mosci pompam fecere. Iwanus parens, ad Deiparæ fanum; frater verò Basilius, Dorohomilouiam usque comitatus est. Adiuncti non pauci, qui Vilnam honoris causâ prosequerentur, seu ad aulicæ familiæ comitatum, seu quod aliquorum operam, ad obeundas in Valachiam, & Scythiam legationes, Princeps destinasset. In digressu mandatum vniuersis, ne prius reuerterentur in Moscouiam, quàm Helena procerum Lituaniæ conuictu, desiderium

rium suorum, moderari assueuisset. Eorum præterea industria commissus labor, ne alius, quàm Russæ religionis Antistes solemni ritu sponso iungeret; vt Alexander intra arcem Vilnensem sacellum ædificari iuberet, in quo Helena Russo ritu rebus diuinis commodius operam dare posset; denique vt Iwanilegatis in Scythiam vel Valachiam ituris, liber securusque per Lituanas ditiones transitus permitteretur. Cùm hæc in Moscouiâ peraguntur, Alexander Princeps, ad Ioannem Poloniæ Regem excurrit: adfuerunt, ei conuentui, Ladislaus Hungariæ Rex, & Sigismundus ac Fridericus Principes Poloniæ. Quid arcanae consultationis inter fratres fuerit, scriptores alto silentio premunt. Multorum nihilominus sermonibus iactata suspicio fuit, bellum in Valachiam ab illis decretum: vt depulso inde Stephano, quod ad Turcam inclinaret, Sigismundus substituere-
 tur. Intererat siquidem plurimum Reipublicæ, quis Princeps, & quàm integræ fidei, eam Prouinciã obtineret: ne fortè admissò Turcico imperio, ipsi lateri Poloniæ, hostis, & periculum, admoueretur. Nondum peractum fuerat consilium, cùm allatus de aduentu Helenæ nuncius, Alexandrum Vilnam reuocauit. Venienti occurrit extra urbem Alexander, atque magnificæ pompæ apparatu in arcem deduxit. Celebrata sunt, connubialia fœdera, in templo D. Stanislai; conuiuiorum solemnia in palatio regio: Lituanorum ingenti, nullo extraneorum concursu. Mosci omnes per aliquot septimanas liberalissimè sunt habiti, Principes

A. 1494. legationis amplissimis muneribus onerati.

*Moscus
fraudulē-
tē agit.*

Ætas adolescens, Alexandrum à festis connubiali-
bus, ad bellicas curas vocabat. Sed bellum in Valachiam
adornanti, haud leue impedimentum, ex nouis nuptijs,
subortum erat. Nam Iwanus Valacho, vti foederato, fa-
uebat; Mosci verò, gens suspiciosissima, in curia Helenæ
agentes, facile vniuersa coniectare, ac Moscuam renun-
ciare poterant. Vt eam difficultatem submoueret Ale-
xander, per Stanislaum Strumil Pietraszkwicz, Iwano
scripsit. Helenam, iam eam ægritudinem, quæ in aliena
domo timebatur, ipso temporis progressu mitigasse.
Contentam, eâ maiestate, quam flos Lituana nobili-
tatis, parem eius dignitati, præstaret: neque officijs,
neque ministerijs popularium suorum amplius egere.
Sumptus eos, qui in Moscorum alimenta profunderen-
tur, superuacuos sibi & Helenæ, videri: atque maturum
esse, vt in Moscouiam reuocentur. Se Pacis, atque affi-
nitatis initæ memorem, Lituanum Moscumque eo-
dem loco habere; rogare itaque vt eadem Iuano mens
esset. Affinibus amicisque communes deinceps hostes
atque amicos debere esse: atque ideo æquum omnino,
videri, vt quoniam Stephanus Valachia Princeps Li-
tuanas ditiones armis infestare non desisteret; Iuanus
quoque foedera cum illo pacta rescinderet. Quid eâ le-
gatione profectum sit, non reperio. Cæterum nouus ru-
mor de Mielhigiereij Tauricani consilij, quibus Vkra-
ina irruptioni destinabatur, compulit Alexandrum, vt
repetitis simul cum coniuge literis, per Ioannem Drow,
auxilia

auxilia contra Scytham ab Iuano postularet. Promisit A. 1494.
 ea in speciem Iuanus, at exitu non præstitit, obtentu
 ignorantia, quòd Alexander neque tempus, neque ra-
 tionem mittendorum auxiliorum, indicâset. Quin
 imò nouarum discordiarum materiam captare eodem
 anno cœpit. Missis enim legatis, prolixè velut de ingenti
 iniuria questus est: quòd Alexander Romanæ religio-
 nis Antistitem, ad sacra connubialia adhibuisset; tem-
 plum intra arcem pro Russis non excitâset; dimissis
 Moscicis, non aulam tantùm Helenæ, Lituaniis implê-
 set, sed ipsùm mundum muliebrem, ad morem suæ
 gentis, formari curâset. A. 1495. Sequentē etiam anno, recen-
 tes scintillas veteribus odijs subijcere conatus est. Po-
 stulauit enim vt Turcicis legatis liber in Moscouiam,
 per Alexandri ditiones, aditus pateret; & Scythæ ac Va-
 lachi amici sui, in quiete relinquerentur. Respondit A-
 lexander. Permitti non posse saluâ Republicâ, vt Tur-
 cæ liberos, quâ vellent, transitus habeant: quod ea res
 apertum discrimen contineret. Vsitatum illis morem à
 nemine ignorari, Legationum specie, Christianas Pro-
 uincias explorare, astu in occasiones inuadendi profu-
 turo. Valacho ac Scythæ omnia pacata fore, modò apud
 eos Iuanus efficeret, ne suis iniurijs, ad bellum cogant.
 Ita vtrò citroque missis epistolis, sensim animi irritaban-
 tur, gliscebantque semina belli, in diuturnam flammam
 erupturi.

Quies tamen à bello integrum eum annum tenuit, *Alexâder*
lustrat
Russiam.
 percommoda Regina Elizabethæ, quæ interea cum

- A. 1495. Friderico filio, ac Barbara, & Elizabetha filiabus Alexandrum filium & Nurum Helenam Vilnæ inuifit. Post abitum matris, Alexander cum coniuge ac primoribus Russiam lustrauit, & in futuros casus propugnacula permuniri iussit. In itinere accepit à Rege literas, quibus ad Partzouiensia comitia inuitabatur: at paulò tardius eæ sunt redditæ, quàm vt ad constitutum diem eò perueniret. Nihilominus in reditu, flexit iter Brestiam, conueniendi Regis desiderio. Partzouiæ absque arbitris consilio habito, Valachum persequi bello decernunt: Lituanis haud dubiè acriter reclamaturis, si maturè in vulgus res emanasset. Spargitur ergo nullo auctore rumor, Turcas magnis viribus in Poloniam bellum adornare. Per causam reprimendorum barbarorum, magno studio, in omnibus Prouincijs, miles tam ordinarius ex nobilitate, quàm stipendiarius domi forisque, conscribitur. Crucigeri quoque ac Mosci contra communem Christiani nominis hostem, in societatem euocabantur. Moscus per Ioannem Sapieha Alexandri legatum auxilia pollicitus, postquam Valachici belli suspicio euolui cœpit, amplâ legatione postulauit inhiberi arma, quòd constaret ex Stephani literis, constitutum illi esse, pacem cum Alexandro constanter tueri. Atiam Alexandrum impetus vltiùs extulerat, quàm vt tam facilè pedem ab incæpto reuocaret. Vti clàm cum fratribus conuenerat, cum ingentibus subiectorum sibi populorum copijs, per Brasslauer agros progressus, ad Bohum fluuium castris locatis, Regis aduentum

*Bellū Valachicum
orditur.*

A. 1496.

1496.

1496.

1496.

1496.

tum

tum præstolabatur. Quieto in castris militi, (quemadmodum vulgò valde promptum est, per ocium in consilia Principum curioso sermone inquirere) cùm nihil ab vlla parte de Turcis hostile nunciatur, haud levis suspicio occurrit, exercitum contra Stephanum duci. *Senatus in Lituania resistit.* A. 1496.

Vulgata deinde res ad Proceres, maiorem motum fecit. Collatis sententijs, frequentes Alexandrum Principem adeunt: queruntur nobilitatem tantis impendijs trahi in bellum, de quo nihil in Senatu relatum esset: instant impavidè, (necdum enim veneratio Principum, Senatoriam constantiam, ad assentandi artes emollierat) vt apertè Senatui indicet, quò ducere legiones decreuisset. Alexander causatus, non rectè à se id postulari, quod ipse sine culpa præstare non posset; monuit, vt permitterent ea sileri, quorum notitia plus nocu-
menti afferret; neq; obnunciarent expeditioni pro Republica susceptæ. Proceres eo responso magis irritati, neque dubij ita se rem habere, vt vulgò spargeretur, palàm obtestantur. Quandoquidem secreti retinendi causa, consilium suum neque hætenus Senatui, Ordini-
busque Lituaniæ aperuisset, neque aperire vellet: se quoque tanquam custodes *Nobilitas ab Alexandro secedit.* *publicæ libertatis, legum, ac Reipublicæ,* vltèrius cum nobilitate nequaquam progressuros: quos tamen stipendijs suis auctoratos haberet, eos duci iuberet, quò placeret, se minimè remoratorios. Alexander tanto numero imminutis viribus, ipse progredi ausus non est: sed Stanislao Stanislai Kiszka demandavit curam, vt cum aliquot millium mercenarijs ad Re-

gia

A. 1496. *Brassauia & Vinicia minuitur.* gia castra properaret. Ne interea reliquus miles ocio torperet, Brassauiam & Viniciam arces magnis impensis exquisitè permuniri curauit. Inopinatâ hac nobilitatis secessione Alexandro Principe retardato, Rex Ioannes cum quadraginta millibus Valachiam intrauit. Quàm aduerso euentu ea festinatio Regi cesserit, memorant Polonarum rerum Scriptores: deductâ nimirum fermè eò re, vt tantùm non sit desertus Rex, in hostico, ab exercitu. Lituatorum auxilia ductore Kiszka, non potuerunt in tempore adesse. Superato enim Tyrâ semel, iterumque, cum Valachis pugnandum fuit: neque prius ad castra iter patuit, quàm hoste, qui aliquot locis occurrerat, internecione deleto. Animosiores ab hoc successu Lituani, vbi primùm salutârunt Regem; postulârunt, vt ad vastandam Valachiam ire permitterentur. Sed Rex maiore propè leuitate prosequendi belli pertæsus, quàm temeritate, illud mouisset, iam apud se missionem exercitui destinauerat. Siue ita animo succubuerat; siue verè corpore æger: vt iustâ relinquendæ Valachiæ causâ, fugæ nomen aboleret, morbum suum obtendit. Dimisso Polono exercitu, Lituani quoque versùs Brassauiam signa mouerunt: in quo itinere Scytharum aliquot manipulos, prædando occupatos, varijs locis, delêrunt. Alexander Brassauia in Lituaniam reuersus Petrum Bialy supremum militiæ in Litvania Magistrum, virum bellis non fortunatum minùs, quàm fortem, animam agentem reperit. Successit in eam præfecturam, ex ipsius defuncti consilio, Constantinus

Miles Stipendiarius feliciter bellum in Valachia gerit.

Constantinus Ostrogus Dux militiæ Lituanæ.

stantinus Dux Ostrogius, rebus contra Scythas gestis
celebris Imperator.

Sequens annus res pacatas domi forisq̃ue habuit: fu-
turis tamen inter Alexandrum & Iuanum Moscum, ini-
micitijs, seges maturius, quàm aliàs, succrescebat. Vr-
gebat enim Iuanus pertinacissimè; tum templum Russi-
ritus in Regiâ, pro Helenæ vsibus, tum vt amotis ab
eius latere Romanæ religionis hominibus, ij soli ad ob-
sequia & comitatum substituerentur, quibus commu-
nis esset cum Helena religio. Præterea legatus à Turca-
rum tyranno rediens Michaël Plefzceioui, Putiuoli à
Præfecto loci, cum Scythis comitibus, aliquantùm fue-
rat detentus. Detinendi quidem causam Præfectus æ-
quissimam habuit, quòd & insolito itinere per Lituaniæ
fines penetrare attentâset legatus, & Scythas secum
duxisset, qui agrestes grauibus iniurijs diuexabant. A-
lexander quoque vt primùm rei gestæ nuncium acce-
pit, Michaëlem cum socijs liberum dimitti mandauit.
Nihil tamen horum Iuano persuasit, ne inde occasio-
nem querelis sumeret. Accessit, quòd minùs attentâ in-
spectione eorum, qui Principis epistolis præerant, ali-
quid erroris sit admissum, in titulis Iuano præfixis.
Mox deinde iniuriæ aliquæ priuatorum vtrinque sunt
subsecutæ. Cùm enim Smolensci negotiatoribus Viaz-
mensibus aliquid contigisset, Iuanus causatus Palati-
num Smolenscensem Georgium Hlebouicium, iniu-
riam passis non satisfecisse: Smolenscensibus, qui in
Moscouiâ versabantur, res omnes auferre mandauit.

A. 1497.

Inimici-
tiam in-
ter Litua-
nos &
Moscos
noua ex-
ordia.

A. 1497. Inter Putiuolenses quoque ac Rezanenses damnorum aliquid circa confinia illatum, redditumque vicissim fuit. Furere inde Iuanus, ac per Basilium Romodanowski grauiſſimè de omnibus expoſtulare: ante omnia verò vrgerè, ne Regi Poloniæ bellum contra Valachos gerenti, auxilia ex Lituania ſubminiſtrarentur. Alexander Princeps non ignarus, quantâ ferociâ eſſet homo, veritusque ſubitum bellum, maturè per legatos Iuanum delinire conſtituit. Stanislao Kiſzka, Mareſchalco, & Ioanni Sapieha Notario Lituaniæ ea Legatio obtigit. Functi illi mandatis eximiè, rem vt erat propoſuerunt Iuano. Alexandrum Principem iniurias, quæ illo inuito in confinijſ contigiffent, ægerrimè ferre, paratūque iudices extra ordinem designare, qui ad limites proſecti, in rem geſtam inquirant, atque in reos animaduertant. In gratiam Iuani, foedus cum Valachis, & Scythiſ, per Gaſparem Hermanowicz nuper pepigiſſe, paratūque eſſe nihil contra eos mouere, modò illi ſincerius pacem colere vellent. Scythas enim perinde vt ante initum foedus, Lituaniæ fines irruptionibus infeſtare: Valachos verò, Turciſ bellum in Poloniam adornantibus, liberos tranſitus contra datam fidem permittere: quæ cum Alexander cogatur armis coercere, non poſſe id fraudi eſſe, eius cum Iuano amicitia.

A. 1498.

*Fames &
lues in Li-
thuania.*

Modicam ab armis quietem geminata calamitas excepit: nam & incredibili fame plebs vehementer attrita eſt, & inuecto nunc primū ex venerea lue morbo, fædius ea contagio vulgata eſt quòd insolentis mali

remedia

remedia ignota essent. Verùm hæc tenuiorum ferè clades fuit: primores ac nobilitatem appropinquantis Turcicæ potentiaæ metus grauius exercuit. Nunciabatur enim Turcam, propediem vniuersas vires in Valachiam effusurum. Contra tam validum hostem, concordia inprimis opus erat, quæ ex antiquis inter Polonos ac Lituanos diffidijs, admodum nutabat. Plurimum itaque Alexandro Principi ac Ioanni Regi, in Petricouien-
 sibus comitijs sudandum fuit, ante quàm Lituano-
 rum Ordinum legati in sequentes leges consentirent. Polo-
 ni, Lituaniq̃ue, pro vno deinceps populo, vnoque cor-
 pore se gererent: vtrisque eadem Respublica, idem Prin-
 cept, esset; qui communibus suffragijs in Polonia lectus,
 & Rex & Magnus Dux vocaretur. Quicumque per Li-
 tuaniam Magistratu, aut honoribus fungerentur, fidem
 suam Regi iureiurando obligarent. Comitia, consilia,
 fœdera, bella, res nummaria, vtrique genti, communia
 essent. His legibus firmatâ domi concordia, Alexander
 ne simul duplex certamen susciperet, Moscum non tan-
 tum in amicitia retinere; sed etiam ad iungenda contra
 Turcas arma, pertrahere, conatus est. Necdum Mos-
 cus Lituaniæ bellum apertè indixerat: at si rem, non
 vocabula, penes; parum ab eo aberat. Iamenim vario
 prætextu per quinquaginta leucas in porrectum excur-
 rentes, latitudinis ultra duas leucas Lituaniæ finibus
 detraxerat. Dissimulandum tamen fuit Alexandro, in
 Turcici periculi curas intento: quin & præoccupandus
 furibundi hominis animus, quem Theodorus Szoftak

*Petriconia
renouatur
fœdus Po-
loniæ &
Lituano-
rum.*

*Moscus ad
bellum Tur-
cicum in-
nitatur.*

- A. 1498. falsis nuncijs concitauerat : scripserat quippe clàm Iuano , Helenam ad Romanam religionem capeffendam vrgeri. Atque fortè legatis Alexandri Stanislao Hlebowicz & Ioanni Sapieha, non tantùm negotij fuit, aut in refellendo Theodori mendacio, aut in persuadendo, vt ab vtraque parte designatis recuperatoribus, eorum arbitrio, finium controuersia permitterentur. Certè pro suscipienda Valachia propugnatione, nequicquam laboratum est. Orabant legati, vt quo animo nuper Alexandrum à bello contra Stephanum dehortatus fuerat, eodem nunc Ioanni Regi, & Magno Duci Alexandro, pro Stephano contra Turcas pugnaturis, adesset : præsertim cùm id non solùm priuati fœderis rationes exposcerent; sed etiam communis Christiâni nominis causa. At Iuanus confirmauit quidem se laboranti Stephano nequaquam defuturum : adiecit nihilominus, sibi nihil de periculo Stephani innotuisse, ac propterea destinatum, non priùs subsidia mittere, quàm ipsemet ea postulâisset. In speciem verba dedit, animo bellum in Lituaniam coquebat : certus, alieno periculo, sua augere commoda. Vt faciliùs verò imponeret Alexandro, Ioannem Poloniae Regem ad noua fœdera inuitauit.
- A. 1499. Nulla quidem tunc Mosco, cum Poloniae regno confinia erant: noui tamen fœderis religione implicare Ioannem volebat ; vt eum à ferendis fratri suppetijs abstraheret; quemadmodum ipse deinde euentus, arcana perfidi pectoris euoluit. Alexander nihil repentini à Mosco metuebat integrè intentus Christianorum contra Turcam

*Christiani
cõtra Tur-
cas conspi-
rant.*

Turcam fœderibus. Auct̃or inprimis Lituanis Ordinibus, vt quæ nuper Petricouia per legatos suos sciuerant, ea Vilnensibus comitijs firma, ac rata iuberent, decernerentque. Perfecta est res, ex voto Principis: decreto relato in publicas, tabulas, quibus sua nomina Proceres subscripserunt, atque ad ærarium Reipublicæ sanctius, remisso, vetus cum Polonis consociatio stabilita est. Pax deinde cum Stephano Principe Valachia, ac filio eius Theodato, Magni Ducatus Lituania nomine inita est. Denique Ladislao, maximè, Hungaria Rege, annitente, ita inter Polonos, Hungaros, Bohemos, Lituanos, ac Valachos fœdera conclusa, vt non modò Principes ipsi, sed etiam Prouinciæ omnes illorum, ac regna, mutuam sibi contra Turcas defensionem sponponderint.

Sacras hascè curas Alexandri, repentè alio auertunt perfidæ Iuani artes. Occultè sollicitabat Simeonem Bialæ, Andream Mozaysci, & Basilium Osiemiatzyc, Duces, opibus ac possessionum amplitudine potentes, ritibus Græcis extremè addictos, vt in ius ac ditionem Moscouiæ concederent, Seueriam proderent, Lituaniam armis inuaderent. Præmiũ proditiõis, interposito iureiurando, spondebatur, ciuitatum agrorumque de Lituania detractorum hæreditas. Homines ob ipsam religionis diuersitatem non leuiter Alexandro & Lituaniæ sinistros, citò defecit constantia & fides. Iunctis simul viribus, Branscum aggrediuntur, atque incolarum Russorum dolo, nullo labore, potiuntur ciuitate: mox in societatem defectionis Czernikouiam, Staro-

*Moscoui
fœdus vio-
lat.*

A. 1499. dubum, Nouogrodecum, Rilsicum in Seueria pertrahunt. Legati Alexandri, Stanislaus Strumilo Pietrafzkowicz Smolenscensis Gubernator, & Theodorus Hrehorowicz Notarius Lituaniæ, egerunt studiosè cum Iuano vt de iniurijs satisfaceret. Sed ille dilatandi imperij audior, quàm in fidei datæ affinitatisque iura obseruantior, quod hætenus virus arcanis consilijs coxerat, tandem in publicum apud legatos effudit. Nequicquam ad fœdera, inquebat, prouocari, quæ toties ab Alexandro violata, nulla pridem essent. Eius iussu Antistites Albertum Tabor Vilnensem, & Iosephum Soltan Smolenscensem, sæpiùs cum Helena egisse, vt ad Romana sacra transfret: nullum hætenus in palatio sacellum in Helenæ vsus ædificatum esse: Russos proceres ad eiurandam auitam religionem cogi, atque ideo aliquos vt tantum nefas declinarent, perfugium in Moscouia quæsiuisse. Non posse itaque se facere, vt aut proprias iniurias inultas mitteret, aut supplices Russos repelleret: quin imò curaturum se deinceps, vt quorum capita, ac patrimonia semel in patrocinium recepisset, ab ijs vim omnem armis propulsaret. Mox feciali misso bellum haud dubium indixit Alexandro, si aut profugorum bona repetere pergeret, aut reliquis Russis molestiæ aliquid, religionis causâ inferret. Ita sacrilegæ fœderum violationi, religionis species prætendebatur, vetere Moscorum institutò ad bella iniusta, apud vulgus excusanda. Cæterùm reuerà dominandi libido, erat; quâ arroganter limites Berezynam vsque proferre, & imperium

*Bellum
Alexandro
indicit.*

rium vniuersæ Russiæ inuadere moliebatur. Manebat A. 1499.
adhuc Alexander in ea opinione, posse tyranni furo-
rem per legatos mitigari: quare feciali per Zabrzezi-
nium Palatinum Trocensem, responderi mandauit.
Post initam Florentiæ inter Orientales Occidentales-
que Ecclesias, concordiam, in qua omnes Orientis Pa-
triarchæ, cum Imperatore Bizantino, Romanum Pon-
tificem caput supremum, Romanæ religionis, agno-
uerunt: Alexandrum quoque curasse, vt secundum ve-
teres Lituaniæ leges, Russi per eius ditiones, concordia
illi accederent. Iuanum itaque immeritò offendi eâ re,
quam vniuersæ Christianitatis consensus, & Niphonis
Constantinopolitani Pontificis (cui se subesse Russia
profiteretur) literæ ad Kiouieſem Antistitem datæ, com-
probarent. præsertim quòd Alexander, cum nulla sub-
ditorum (nedum cum coniuge Helena) vi., aut minis,
eâ de causâ egerit. Præstiturum nihilominus Alexan-
dram vt querelas partim falsas, partim iniustas, primo
tempore per legatos dilueret, modò Iuanus, tam vanis
occasionibus, ad soluenda fœdera, atque amicitia iura
proculcanda, non vellet vti. At Iuanus quando hæc
cum legatis tractabat, iam infesta signa Lituaniæ im-
miserat. Alexander spe omni pacis deturbatus arma in-
uitus sumpsit. Cum expeditioribus copijs Constanti-
num Ducem Ostrogium, Smolenscum præmisit: ipse
cum robore exercitûs lentiùs subsequutus, primum Min-
sci, deinde Borysouiæ, aliquantùm substitit. Præcipui
ordinum ductores, magistratibus, ac primâ nobilitatis
præro-

*Constanti-
nus Ostro-
gius cetera
Moscum
ducit.*

A. 1499. prærogatiuâ insignes, properè ad Ostrogium concurrerunt: cùm degerendi belli rationibus in commune consulitur, certis nuncijs ad Palatinum Smolenscensem, Stanislaum Kiszka allatum est, circa amnem Viedrusam exercitum hostilem visum fuisse. Ad eum rumorem, Constantinus copias, quas ad manum habebat, neque maiores, quàm quæ ter mille & quingentos milites non superabant, contra hostem mouit. Hostium aliqui intercepti, non negabant ante paucos dies modicas suorum vires fuisse, sed accursu vicinorum immodicè auctas confirmabant. Augere eos sua, more Moscis consueto, creditum est: itaque contra hostem signa moueri Constantinus iubet. Progressis aliquantùm, ab exploratoribus haud dubio indicio constitit, hostem magno exercitu, Viedrusæ vtramque ripam inledisse: equitatûs partem, à reliquis copijs abstractam in campo duabus leucis dissito, instructâ acie venientes Lituanos operiri: robur ipsum hostium castraque trans fluuium hærerè: euntibus in hostem viam inter arbusta paludosis locis impeditam fore. Reac indicio ad tribunorum consilium reiectis, certatum est sententijs, quid in tam ancipiti causa agendum esset? Plerique censent, audaciâ potiùs, quàm timoris confessione, peccandum; si necesse sit, alterutrum eligi. Mox vno ore, vt in hostem ducantur, conclamant. Emensi magno labore duas leucas, nullâ quiete sumptâ, vt primùm in conspectum hostium venerunt, magno ardore in eos impetum faciunt. Non tulerunt vim, equites Moscorum: vix inchoato

choato prælio, ex aperto campo, versùs castra se rece-
perunt. Abeuntibus instat Constantinus: at dum ar-
dentiùs sequitur victoriam, perdidit: postquam illatis
in apertos campos signis omnibus, paucitatem suorum
detexit. Hostis quadraginta millibus equitum, præter
pedestres copias, validus, primùm mirari tantillæ ma-
nûs audaciam; mox contemnere: tandem motis simul
omnibus suis, instantes & stitit, & in fugam vertit. Qui
primi in confertos ordines se intulerant, in hostium po-
testatem venerunt viui. Senatûs, ac militiæ capita, Con-
stantinus Dux Ostrogus, Stanislaus Kiszka Palatinus
Smolenscensis, Gregorius Osticus Mareschalcus Litua-
niæ, Litauor Chrebtowicz Palatinus Nouogrodensis,
Nicolaus Hlebowicz, Nicolaus Zenowicz. Pauci aut
vincula, aut ferrum euaserunt. Ioannes Iacynicz, Geor-
gius Wolowicz, Theodorus Niemira, Theodatus Ma-
skievicz celebres cohortium ductores, propè confecti
vulneribus, manu ac ense, viam inter armatos ad tu-
tiora aperuerunt. Constantinus ad Iuanum deductus,
incredibilia tormenta tyranni iussu subiit: non pedicis
modò seruili more iniectis, sed etiam manibus ad ter-
gum retortis, atque loco manicarum plumbo liquato
circumfusus. Nuncius tantæ cladis Alexandrum, Bobrij
deprehendit: ad sistendos itaque victoris progressus,
castra sunt Obolcios mota. Cur verò deinde Alexander
versùs Polociam signa verterit, causam neque reperiri,
neque conicere possum. Constat enim totas hostium
vires Ductoribus Iacobo Zacharinicz, Andrea Mo-

*Profige-
tur à Mo-
isco & ca-
pitur.*

A. 1499. zayski, & Osienniatycijs, in Seueriam conuersas fuisse.
Seueriam
totā Mo- Quidquid per eam Prouinciam, quā armis, quā per-
sci occupāt. duellum proditione, occupatum non fuerat, totum
 hac expeditione hosti cessit, Putiuolum, Toropcium,
 Zolidouia, cum reliquis arcibus, earumque agris. Cir-
 ca idem tempus Scythæ donis promissisque luani con-
 citati, Volyniam sunt aggressi, ductore Acharatgereio,
Scythæ
Volyniam
& Polesiā
vastant. Tauricani Imperatoris filio. Agrorum, igni ac ferro va-
 statio, Volodimiriam vsque ac Brestiam peruenit: præ-
 dæ omnis, incredibilis copia educta. His malis longè
 grauius erat, quod à Turca impendebat: cui auerten-
 do, sperari potuisset Polonas Lituanasque vires suffectu-
 ras, si integræ fuissent: at ærarij publici, bellis superio-
 ribus exhausti inopia; cura Principis Scythico Mosco-
 uiticoque bello distracta; nihil ferè spei faciebant.

A. 1500. Concesserat quidem Alexander IV. Summus Pon-
Alexander
bellum
parat. tifex Ioanni Poloniae Regi, vt in belli Turcici vsus, de-
 cimam Ecclesiasticorum prouentuum portionem, se-
 cerneret: sed quòd eadem pecunia Ladislao Hungariae
 Regi destinaretur, nihil ex illa in subsidium Lituaniae
 conuerti potuit. Sub eâ curarum mole Alexander ani-
 mo nequaquam cadere, sed omni industriâ pecuniam
 militemque, comparare. Per Lituaniam delectus insti-
 tuuntur. Ioanni Czarny, Bohemo negotium datur, vt
 per Bohemiam ac Germaniam stipendijs validas co-
 pias colligat. Et quidem stipendia satis maturè Posna-
 niae, externo militi numerata sunt: neque tamen tem-
 pori ad castra peruenit, rapinis per viam immoratus.

Reges

Reges fratres Ladislaus per Matthiam Ciezielicki, & A. 1500.
 Ioannes per Alexandrum Skorutam impensè pro Ale-
 xandro egerunt, vt Iuanum ad æquas condiciones pacis
 inclinarent. Alexander quoque ne se omnino alienum *Prius ta-*
 à pace, ferret, Stanislaum Narbut Moscuam misit. Le- *men per*
 gati oratio exaggeratè proposuit Iuano, iniurias ab eo il- *legatos*
 latas. Duces nempe Lituaniæ ditionis, ad prodicionem *pacem tē-*
 sollicitatos, possessiones eorum vi occupatas, vicinos a-
 gros ante bellum indictum, hostilem in modum, eua-
 ltatos, Constantinum Ostrogium cum aliquibus pro-
 ceribus, non ad inferenda arma, sed ad recognoscenda
 præterita damna, arcendaque futura, progressum, in-
 terceptum atque in barbaros carceres coniectum, Se-
 ueriam auersam à Lituania. Hæc omnia quamquam &
 multa essent, & grauia, nihilominus Alexandrum à
 Christiani sanguinis siti abhorrentem, paratum esse &
 de iniurijs satisfacere, si quas eum intulisse compertum
 fuerit; & amicitiam pacemque innouare: modò Iuanus
 ereptas Prouincias, captiuosque restitueret. Nihil ta-
 men æqui apud hominem naturâ arrogantem, & ius
 atque iniuriam tantum ex iniuriæ successu æstimantem,
 obtineri potuit. Eadem, quæ toties prope ad nauscam
 de prætensis Russiæ religionis iniurijs memorata sunt,
 inculcabat. Pacis perturbatæ culpam omnem in Ale-
 xandrum deuolvebat, eâ maximè causâ, quòd epistolæ
 aliquæ Moscouiæ Ducis titulos, non ad mentem ip-
 sius habuissent, præfixos. Denique querebatur Deme-
 trium Carcum, suum ad Romanum Pontificem lega-
 tum,

A. 1500. tum, in Polonia violatum, comitibus eius haud leuiter vexatis. Purgantibus omnia, ipsâ veritate Regum legatis, spondentibusque Alexandrum per maiores legatos plenius satisfacturum, atque pacis instaurandæ rationes quæsiturum, modò intereâ cessaretur ab infestatione finium: ostendit Iuanus non alienum se ab eo consilio esse. Ioannes quoque Zabrzezinski Trocensis Palatinus, Lituani Senatûs nomine, literas ad proceres Moscorum dederat, vt pacis constanter colendæ auctores suo Principi essent; curarentque ne captiui aut adeò barbarè haberentur, aut à rerum diuinarum vsu, accessuque templorum, arcerentur. Respondit itaque Iacobus Zacharinicz præcipuus procerum; id studium Lituani Senatus pergratum omnibus accidisse, collatâque operâ perfecturos, vt desiderio isti satisfiat, modò Rex Poloniæ legatos in Valachiam, à suo Magno Duce pergentes, atque in finibus Poloniæ interceptos, cum mercatoribus Pleseouiensibus ac Nouogardiensibus liberos dimitteret. Verba hæc Moscorum, destinatis consilijs omnino aduersa. Nam sub finem æstatis, Demeetrius Zylka Iuani filius cum validissimo exercitu fines transgressus Smolenscum obsidione cinxit. Alexander tot argumentis edoctus, quàm exigua Moscorum promissis fides esset, Minisci agebat, bellum si ingrueret è propinquo administraturus. Czarny quoque tribunus cum Bohemis ac Germanis Stipendiarijs, iam ad initium autumnii castra atrigerat. Datur itaque negotium Ioanni Bialy Samogitiæ supremo præfecto, vt exerci-

tum

*Smolenscū
Mosci ob-
sident.*

tum contra hostem ducat. Oppugnabatur Smolenscum à Moscis impigrè, ac deiectis manibus, propè iam patentibus habebant aditus. Nihilominus Georgij Pac Gubernatoris, ac Nicolai Solohub præsidio præfecti, virtute singulari, omnis hostium vis, non tantum in irritum, sed etiam in ipsorummet damnum redijt. Quoties affultu per ruinas in arcem euadere tentârunt, toties insigni clade acceptâ repulsi sunt. Iam Bialy Orszam cum Lituaniis castris peruenerat: is nuncius Demetrium coegit; ut propè tumultuaria fugâ obsidionem defereret, atque in ipsam se usque Moscouiam recipe-
Ad famâ exercitus obsidionem relinquunt.

ret. Miscislauia quoque eodem tempore à Ducibus Mozaïsci, ac reliquis perduellibus, pertinaciter oppugnata est: sed à Michæle Duce Linguenio fortiùs defensa, spem Moscorum fefellit. Desertâ oppugnatione arcium, nullibi hostes pugnae copiam ostendebant. Itaque miles omnis stipendijs auctoratus, in castris ad opidum Hory reliquum autumnus inerte ocio perdidit. Tandem colonis miserè exhaustis, Seueriâ sub hostium potestate neglectâ, nullo pecuniæ publicæ in stipendia profusæ emolumento, ad hyberna dilapsus est.

Sequente anno Alexander, siue quòd motis contra datam fidem à Mosco nuper armis, desperaret posse cum eo agi de pace, siue quòd non multò post mortuo Ioanne Rege, ad ambiendum regnum versis omnibus curis, negotia Lituaniæ in aliud tempus seposuisset: nullos legatos ad Iuanum misit. Offensi sunt eâ re haud leuiter Mosci, questusque est eo nomine Iacobus Za-

A. 1501- charinicz : cui Lituanus Senatus respondit. Nullâ aut Alexandri Magni Ducis, aut suâ culpâ accidisse, quod legati Moscuam non venissent. Mortuo inopinatè Poloniæ Rege Alexandrum in varias curas distrahi oportuisse, atque ideo nequaquam potuisse destinata suo ordine fieri. Vbi primùm in fraternalium regnum successerit, missurum procul dubio legatos, qui de pace certi aliquid constituent, modò intereâ Iuanus bello abstineret, & nouis iniurijs nollet difficiliorem pacem reddere. Assentiri videbatur Iuanus. Quia tamen ante hæc Se-
Mosci iterato Smolenscum oppugnât. natûs literas, Demetrium filium cum validis copijs miserat, ad tentandam iteratò Smolensci expugnationem: seuerè eum commonuit, ne ex promissarum induciarum religione, aut obsidionem solueret, aut de pugnandi contentione remitteret. Paruit Parenti Demetrius, neque quidquam aut de aperta vi, aut de occultis artibus neglexit. Nicolaus Hlebowicz acerrimus bellator, (quem integro septennio fortiter contra Moscos, pro mænibus Smolensci decertâsse memoratur) nuper è
Nicolaus Hlebowicz fortiter defendit. captiuitate Moscouitica, in quam ad Viedrusam inciderat, regressus, pro parente suo Georgio Hlebowicz arci præerat. Duo iuuenes parentum suorum fortunam, ad Smolenscensia mænia, magno studio promouebant: maiore tamen Nicolaus, quàm Demetrius successu. Hic enim pluribus suorum amissis, rem infectam inglorius reliquit; oppugnationem verò vltiorem Osiemiaty-
 cijs Ducibus commendauit. Atque (vt haud leuiter dolet perfidum, non omnes eius similes esse) Osiemiaty-
 ciorum

ciorum perduellium longè maior fuit furor; existimantium, suam sibi perfidiam exprobrari ab ijs in vicinia arcibus, quæ in Alexandri obsequio, constanter manebant. In extrema hostium rabie, non vulgari præsidarijs opus erat, tum fortitudine contra eos, tum fide erga Duce[m]: quare Nicolaus, omni studio eos sibi deuincire contendit. Quidquid auri argentiue facti, quidquid aut pecuniæ aut pretiosioris suppellectilis in paterna gaza reperit, vniuersa inter militem partitus, insuper decem millia argenteorum, Imperialium vt vocant, nummum, in militaria munera, alieni æris contraxit. Miles liberalitate Ducis, ad labores ac pericula insigniter auctoratus, promptissimè omnia munia exequabatur, siue mænia essent reficienda, siue hostis repellendus. Magnam munitionis partem hostis bellicis machinis deiecerat: neque multum obsessi ab ultimo discrimine aberant; si Mosci per æquatam ruinis viam, totâ simul vi in arcem conniterentur. Nicolaus itaque, spe deditionis iniectâ, vnius noctis inducias postulat: neque abnuuit hostis, suarum cladum pertæsus, hâc solâ lege, ne per eam noctem, securium, vllus in arce vsus esset. Spondit Nicolaus: at in locum securium, ferrarum adminiculo, ad secandas pro vsu arbores, substituto, mirâ militum alacritate ac industriâ, ita hiantia mænia ligneis obstruxit operibus, vt nihil ad retinendam arcem desideraretur Osiemiatycij desperatâ Smolensci expugnatione, Miscislauiam vires conuerterunt, nihilo fortunatiore euentu. Nam ab Iuano Duce Solomerecki,

A. 1501. merecki, vrbis ac viciniæ Præfecto, viro militiâ probato, feliciter sunt reiecti. Interea Sachmates Scythæ, Tannai ac Volgâ superatis cum Nicolao Chalecki, Alexandri legato militari, Seueriam inuasit. Superiore enim adhuc anno inter Sachmatis Oratores, Polonosque ac Lituanos Proceres Cracouiæ solemnî fœdere conspiratum fuerat, vt bellum communibus viribus contra Moscum gereretur. Fœderis ineundi rationem barbaro ritu eiusmodi Scythis fuisse memoratur: infusam strictis frameis frigidam, atque ex acie ferri destillantem singuli sorbebant, additâ execratione, vt qui prior ab eo fœdere recederet, instar eius aquæ interiret. Ex eius fœderis pacto Sachmates centum millibus equitum Seueriam aggressus, procerum qui à Lituania ad Moscos defecerant ditiones, latè vastauit: Nouogrodecum vi, reliqua loca per deditionem recuperata Chaleccio, Alexandri nomine obtinenda, restituit: peragrata Scueriâ, Machmetgiereium Tauricanum Principem armatos apponere ausum, cruento prælio fudit: fixis deinde ad Borysthenem haud procul Czernihouiâ castris, Chaleccium adiunctis suorum primis, ad Alexandrum misit; vt narratâ rerum gestarum serie, permoueret Alexandrum ad occupandam exercitu Seueriam, coniungendas vires, instandum victoriæ: cùm propè debellatus Moscus, opprimi prorsus paruo negotio posset.

Alexander At Alexander, ne absens æmulatione fratrum à regni spe excluderetur, maluit neglecto bello, domi inuigilare in occupandam successionem fraternam. Petricouiæ
 Dux neglecto bello circa ambiendū
 Poloni

A. 1501
Polonia
regnum
occupatur.

Poloni comitia nouo Regi renunciando frequentes agebant, Friderico Archiepiscopo Gnesnensi interrege Rempublicam administrante. Ipse quidem Fridericus anceps incertusque suffragij inter tres suos germanos, Ladislaum Alexandrum ac Sigismundum hærebat: quare expectabat in quem studia vota; nobilitatis magis inclinarent. Non pauci erant, pro Sigismundo Opauia ac Glogouia Principe: plures longè pro Ladislao Hungariae Rege, quem etiam per Mareschalcum regni Kmitam vrgenter Budzyno euocabant ad capeßendum diadema. Verùm Ludouici Regnum, Reipublicæ cladibus exhausto;que ærario publico, infame, tum Ladislai Varnensis recordatio, ominosum, multisque execrabilem reddebant in Ladislao, titulum Regis Hungariae. Neque minùs anxios tenebat metus; ne si Alexander præteriretur, Lituania à Polonis secederet. Tanta inter Polonos studiorum diuersitas, ita Alexandrum commouerat, vt reluctantium sententias vi ostentatâ, in se inclinare cogitârit. Verùm ferox, magis;que eius rebus obfuturum consilium, Mater Elizabetha discussit, diuturno Polonorum vsu probè edocta, liberæ gentis animos citiùs flecti posse prudentum legatorum industriâ, quàm metu armatorum. Missi itaque sunt Petricouiam Albertus Tabor Vilsnensis Antistes, Ioannes Zabrzezinski Mareschalcus, & Nicolaus Radiuillus Prægustator Lituaniae: qui ex antiqui fœderis legibus; ita pro Ordinibus Lituaniae, cum iure ferendi suffragij comitijs adessent, vt quâ priuatim, quâ publicè, ea Polonorum

4.1501. lonorum auribus inculcarent, quibus animi, Alexandro conciliarentur. Plurimum momenti eorum industria contulit, quod quam ante triennium Litvani Polonis Petricouix fœderum instaurationem promiserant, eam auctore Alexandro Vilnæ perfectam, Magni Lituaniæ Ducatûs sigillo, ac viginti quinque præcipuorum procerum signis manuque communitam, in publicum Polonorum confessum attulerint, eisdem publice tradituri, si Alexander Rex renunciaretur: sin præteriretur, rescissuri. Eâ re maximè permoti, summâ concordia Poloni Alexandrum Regem dixerunt. Neque Ladislao potuit non probari eorum consilium: quo, validas gentes, societate nomini Christiano perutili, in vnam Rempubicam coalescere videbat. Hæc fuerunt, quæ Alexandrum morata sunt, ne uti condixerat, vires sui exercitûs cum Sachmate contra Moscos, ac Tauricanos, in tempore coniungeret. Quare cùm iteratâ legatione apud Alexandrum Sachmates expostularet, quod tanto tempore Polonorum Lituanorumque copias expectando, suos tum alimentorum inopia, tum aëris inclementia, planè confecisset: responsum est. Regem mox ab inauguratione suâ, cum milite affuturum, curaturumque, ut quidquid interea incommodorum Sachmates perpeffus fuisset, abundè compensaretur. Legati amplis muneribus ditati, neque minoribus promissis onerati, spem affuturi propediem cum exercitu Regis ad suos retulerunt. Verum crescente in dies difficultate annonæ, grauius eâ premebantur, quàm ut diutius

Sachmates, à Tauricanis profligantur.

A. NGON.

In Russia
exul pro-
ditionis
causâ ca-
pitur.

tiùs ferendam moram, spes sola persuaderet. Pars po-
tior exercitûs, vna cum coniuge Sachmatis, in Tauri-
cam Chersonessum transfugit: reliquum eius exerci-
tum, Mendligereius nuper parenti mortuo successor
Principatûs suscepit, inuasit, atque penitus profligauit.
Sachmates cum Hasako Soltano fratre, ac primoribus
aliquibus, Kiiouiam ægrè ex clade euasit. Quamquam
verò Kiiouiæ ab eius Prouinciæ Palatino, Demetrio
Duce Puciatcicio humanissimè acceptus, perquam mu-
nificè cum suis haberetur: ex dolore tamen amissi ex-
ercitûs, irâque in Polonos ac Lituanos, vix sui potens,
vindictam non in Tauricanos, sed in Alexandrû, cuius
promissis tanto interuallo è patria euocatus, ac demùm
proditus propè esset, animo agitabat. Captato tempo-
re, cum trecentis equitibus, clandestino itinere, aut po-
tiùs fugâ, Bialogrodum petiit: eâ mente vt conquisitis
à Turcarum tyranno auxilijs, Alexandri ditiones inua-
deret. Verùm ab amicis è Regiâ Constantinopolitanâ
monitus, in gratiam Mendligereij, Bialogrodenfibus
negotium secreto à Turca esse commissum; vt eum in
vincula coniectum Constantinopolim deueherent: re-
texuit telam, atque Kiiouiam rediit. Existimabat si-
quidem, quæ aduersùs Alexandrum machinari cœpe-
rat, necdum in publicum erupisse. At vt fortè occulta
ea manserint, Palatinus nihilominùs non temerè priore
fugâ in suspicionis occasionem acceptâ, Sachmatem
Vilnam relegauit, vbi opulentè quidem, sed additis vi-
gilibus, ad Brestensia vsque comitia habitus est.

mansit

*Alexāder
Rex Polo-
niæ coro-
natur.
A. 1502.*

Exeunte hoc anno pridie Id. Dec. Alexander à Friderico fratre solemni diadematis impositione, Rex Poloniæ inauguratus est Cracouiæ. Februario proximo Helena coniunx è Lituania venit, sed quòd Græco Schismati pertinaciter, addicta alienam se plurimùm à Romana religione gereret, non permiserunt Poloni vt Reginarum more coronaretur. Post solemnia inaugurationis procurata, atque res Polonas compositas, Alexander Rex, ad Moscouiticum bellum, fœdere sistendum, consilia vertit. Operis toties infelicissimè tentati, ex voto conficiendi occasionem ac spem, non incommodum præbere videbatur, Turcici belli prætextus.

*Pacem cū
Mosco tē-
sat firma-
re.*

Pontifex summus Alexander, per Cardinalem Ragnusium, grauissimè Christianos Principes vrgebat, vt inito communi fœdere, vires suas omnes, ad Turcam damnis Christianorum crescentem, opprimendum conferrent. Huic consilio inprimis, neque leuiter, apud Alexandrum obstabat, cura belli Moscouitici. Itaque Cardinali auctore, à Ladislao Hungariæ Rege Sigismundus Santai, cum Regiâ ac Pontificiâ epistolâ, ad Iuanum mittitur. Nunciatur ei exaggeratè, quantùm periculi Christiano nomini impenderet à Turca, qui Græciâ ac Thraciâ potitus, Italiæ, atque adeò vniuersæ Europæ inhiaret. Inuitatur ad communem Christianorum causam armis ac milite iuuandam, seruandum Occidentem, vindicandum Orientem. Quod si fortè, id detrectaret aliquâ ex causâ: per Christianum nomen rogatur, ne aut proderet aut peiorem redderet rem Christianam,

stianam, infestando Lituaniā: quòd ea, domestico bello implicata; nihil posset conferre ad commune fœdus. Respondit Iuanus: se quoque optare vehementer, vt Christiani omnes collatis in vnum viribus, tyrannidi Mahometanorum obuiā irent: sed coactum bello instare contra Alexandrum, non posse intereā suum nomen fœderi aliorum dare. Sentire se, quantū Alexander, vltra veteres iniurias Russæ religioni illatas, nouis lacefferet; cū & Bohemicis Germanicisque stipendiarijs confinia Moscouiæ nuper euastauerit, & proximo anno Trans-Volgenses Scythas in Seueriam immiserit. Nihilominus à pace suum animum non abhorre omnino: modò Alexander æquas fœderis leges non aspernaretur; & legatos maiores ad instaurandam pacem in Moscouiam mittere non procrastinaret. Hæc legato Hungariæ Regis verba data. Cæterum vix eo Moscuâ digresso, Demetrium filium, Iuanus ad resumendam Smolensci expugnationem, cum validis copijs milit. Iam Nicolaus Hlebowicz celebris eius loci propugnator obierat: parens quoque eius Georgius bello per ætatem impar, post amissum filium, tam laboriosam provinciam deposuerat: atque ea fortè Magistratûs mutatio spem melioris successûs, quàm hætenus habuisset, spem Iuano fecerat. Verum Stanislaus Kiszka, vir bello exercitatus, Georgio in Palatini munere suffectus, collatâ cum Nicolao Solohubo præsidij præfecto, ope, omnem Moscorum vim, fortunatissimè ab arce reiecit. Demetrius iam tertiò attentatæ infeliciter oppugnationis

A. 1502.
Mosciostē-
sâ spe pa-
cis, Smo-
lensci ter-
rio oppu-
gnant.

A. 1502. nis pudore furens, in agros iram effudit, latè viciniam omnem populatus. Nuncius eius cladis Alexandrum Cracouia euocauit: relicto in Polonia Pro Rege Fridrico fratre, Vilnam venit, atque sine morâ legationem ad Iuanum maturauit. Principes legationis fuerunt, Petrus Minkowski Palatinus Lanciciæ, Stanislaus Hlebowicz Marefchalcus Lituaniæ, Albertus Klodzko Magister aulæ Reginalis, Ioannes Sapiëha Notarius Lituaniæ. Abeuntibus legatis id summo opere commendatum est, vt si Moscus consentiret, restitutum se arces, captiuos omnes, ac transfugas, pax perpetua concluderetur, incluso in ea fœderis formula, Liunionium equitum Magistro. Ægrè in sex annorum inducias conuentum est, sat fœdis conditionibus. Ignobilioribus enim dumtaxat arcibus, Ieunâ, Rudâ, Wietlicâ, Szesuecio, Ozieryscio, receptis, non Prouinciæ modò integræ cum transfugis, sed etiam procures ad Wiedrusam capti, in Moscorum potestate sunt relictî. Pro Liuania ægrè obtentum, vt Palatinis Nouogardiæ ac Plefcouiæ negotium omne committeretur, tractandæ cum Liunionibus pacis. Denique constitutum, vt induciarum tempore de rationibus firmandæ in perpetuum pacis ageretur. Venerunt vicissim Vilnam Moscorum legati, tum firmandarum induciarum causâ, tum maximè vt Episcopi, Cracouiensis ac Vilnensis, sponderent non facturum Regem, vt Regina ad Romanam religionem vrgeretur. Legatis Vilnæ agentibus nouarum turbarum materia in confinijs recrudit, illatis relatisque

*Inducias
sexennales
admittit.*

mutuò,

mutuò, inter Smolenscenses, ac Starodubenses iniurijs. Itaque properare Moscuam Matthias Kuncewicz coactus est, ut Regis nomine apud Iuanum procuraret, ne priuatorum audacia, paci publicæ fraudi esset. Matthiâ reuerso, legati Moscouitici liberè abiuerunt.

Lituaniâ quiescente, vicina Liuania grauissimo bello ardebat. Gualtero Platembergio Liuniæ Magistro cedebant res. ex voto: nam semel iterumque aperto prælio validissimis Moscorum copijs profligatis, ditiones Iuani latè populabatur. Non procul Plescouiâ, cum non integra quatuor, ad pugnam, haberet millia, ab hoste, nonaginta millium copijs, cinctus est: neque multum ab extremo aberat discrimine. Desperatis humanis auxilijs, vota ad superos erexit. Prouoluto in genua, atque Deiparæ Virgini exercitûs fortunam commendanti, eiusdem Virginis, manu filium gestantis, species, spectandam se in aëre obtulit. Plenus ab eo viso spei ac animi, tormenta catenatis globis onerata, in hostem dirigi iubet, ac explodi: mox turbatum eum, nutantemque totis simul copijs adoritur: non diu Mosci impetum Liunum, caelesti quodam ardore pugnantium, sustinuerunt; fugati, cæsi que, ingenti planè strage. Attrito hac Liunicâ clade Mosco, in Lituania sperabatur facilior perpetuæ pacis stabiliendæ ratio: atque ideò missi sunt Moscuam Stanislaus Hlebowicz Polocensis Palatinus, Theodatus Sapiëha Gubernator Smolenscensis, Lituaniæ Notarius. Commendatum fuerat legatis, ut ea restitui vrgerent, quæ Iuanus Litua-

*Liunici
bellum.*

*A. 1503.
Pax cum
Mosco
perpetua
tentatur,
nullo eni-
m.*

niæ

A. 1503. niæ detruxerat. At ille ab aduerso expostulare, quòd nouâ iniuriâ ab Alexandro lacefferetur, titulis quæ ei deberentur, in literarum fronte imminutis; negare quidquam contra ius ac æquum factum, eas prouincias occupando, quæ ab Auorum memoria, imperio Russiæ continebantur: pertinacissimè tueri, vniuersæ Russiæ dominium, soli sibi, vt verò veterum Ducum hæredi, deberi; atque ideo nullo iure ab Alexandro, Smolensciam, Kiuouiamque possideri: necesse omnino esse ad perpetuam pacem stabiliendam, vt ijs quoque Prouincijs Alexander cederet. Infectis rebus legati Moscuâ discesserunt. Per idem tempus Eustachius Daskowicz, celebris ac fortunatus contra Scythas, velitum tribunus, religione Russus, siue perduellium Seueriensium suasu, siue suâ sponte, in Moscouiam ex Vkrainâ transfugit, prædijs nobilium obuijs spoliatis, multisque liberorum capitibus, vi secum abductis. Missus est Matthias Kuncewicz, qui ex induciarum sexennialium lege, transfugam repeteret: simulque dilueret vanam Iuanî querimoniam, de titulorum erroribus, qui scriptoris, Sclauonicæ linguæ prorsus imperiti, ignorantia, in regias literas, irreperant. Excusationem erroris acceptari; videbatur: at restitutio Daskouicij apertè est negata. Induciarum enim legem, ita interpretabatur Iuanus, vt solos agrestes, ac facinoris alicuius reos, eâ comprehendi diceret, non autem capita libera, aut viros officijs militaribus, ciuilibusue insignes.

Legationibus eiusmodi, per magnam anni partem,
pace

pace ægrè protractâ, maturo iam autumno nunciatur *A. 1503*
 Regi, Scythas Tauricanos circa Pripetium, grassari *Scytharum*
 per ditiones Lituaniæ. Datum negotium properè Si- *in Litu-*
 moni Olelko, & Georgio Dubrowicki Ducibus, vt ho- *niam ir-*
 stiles progressus sistant. Simon quidem, iunctis cum *ruptiones,*
 Ioanne Buczacki, Podoliæ nobilitatis viro præcipuo, *vario cu-*
 viribus, ad Vîzam amnem, loco sex leucis Bobroyſco
 disſito, hostem naçtus, felicissimè cum profligauit, ca-
 ptiuos recepit, ac maiorem duplo hostium numerum in
 captiuitatem abduxit. Georgio longè aliter cessit expe-
 ditio: fusus enim ab hoste, præter alios Gregorium Glin-
 ski, & Hornostaum, viros primæ nobilitatis, amisit.
 Instaurauit rursùs irruptionem Bitigereius Tauricani
 Reguli filius, atque rectâ Sluckum duxit, vt nuperam
 cladem, à Simone acceptam, vindicaret. Simon inspe-
 rato oppressus bello, impar aperto certamini, exiguum,
 qui ad manum erat militem, intra mænia continuit. Bi-
 tigereius veritus, ne à tergo circumueniretur, parte co-
 piarum Sluckum cinxit, reliquis vastitatem, latè vul-
 gavit. Arx, ciuitasq̃ue Kleckum exustæ. Nesuisienses
 agri in cineres redacti. Deinde vniuersus exercitus,
 haud procul Nouogrodeco, signa in Poloniam flexit:
 atque in Sendomiriense territorium, factò impetu, su-
 perato Viſtulâ, Pascranouiam vsque, vastando obuia,
 progressus est. Tam felici successu accensi eorum po-
 pulares, tertio repetierunt irruptionem, per Slucenses
 agros Nouogrodecum ducturi. In prima trepidatione,
 Albertus Gastoldus, Georgius Niemirowicz, & Stani-
 ſlaus

A. 1503. Ilaus Kiszka, raptō secum domestico milite, ad Simonem Olelko concurrerunt. Inde hostem eius vestigijs, secundū ripas Pripetij, secuti, haud procul Grodko adoriuntur: commisso prælio cādunt. Præda ingens, ac præsertim hominum recepta est. Ex victoribus desiderati, pauci: in his, præcipui, Raczko Maszkiewicz, & Zyniewicz eques Wolkowiscensis territorij. Ad publicum, ex hostili vastatione, mærorem; accessit Regi domesticus, amisso fratre Friderico Cardinali. Fuit Princeps corpore procero, vultu dignitatis pleno; moribus autem longè infra Principem. In otio enim ferè, ac computationibus vitam exegit: atque, ut erat animo deiecto, plerumque cubiculis humilibus, fumoque squallentibus, delectabatur.

A. 1504.
Mosci
quiescunt
amisso suo
Duce Iuano.

Quies deinceps subsecuta, nihil Scythijs, nihilque Moscis mouentibus. Scythæ enim superioris anni irruptionibus ad repentina exercitatos, laceßere ampliùs non audebant. Mosci verò, operâ legati regij, Theodati Dolgirdowicz in quiete sunt retenti: quamquam priuatæ inter Starodubenses & Smolenfenses iniuriæ, non leuem turbarum materiam ministrâssent. Accessit non leue momentum paci Lituanæ, ex morbo primū, tum ex morte Iuani Basilidæ Magni Moscouiæ Ducis, quameo anno contigisse Russorum annales tradunt. Domesticorum motuum metus, ab externis bellis, curas Moscorum auertit. Iuanus siquidem Demetrio Zylka maiore natu filio, suâ manu nuper trucidato, ex facticius pœnitentia, nepotem ex Demetrio susceptum, eiusdem

eiusdem nominis iuuenem, successorem sibi designa- A. 1504.
 uerat. Deinde suasu coniugis Græcæ, ex qua habebat
 filios Basilium, Georgium, Simonem, Andream, muta-
 tâ sententiâ, ac Demetrio in vincula coniecto, Basilio
 imperium destinauit. Morti verò proximus, iterum
 Demetrium ex carcere ad populum productum, Mag-
 num Ducem sibi suffici iusserat. Iuano mortuo, Basilius
 paternæ voluntatis iura minimè reueritus, imperium
 vi, uti hæres, inuasit: nepotem in ascetarum claustra
 compegit. Non deerant Demetrio, eius causæ patroni,
 neque defuturi videbantur (ut nulli factioni sua capita
 deesse solent) si quid auderet, bello Duces. Fratres quo-
 que, non sperabatur, moderatè laturos nouum Princi-
 pem, qui parentis vltimis mandatis proculcatis, gra-
 dum sibi ad Principatum fecisset. Præterea, ut moris est
 finitimis populis, eiusmodi occasiones ad firmandas res
 suas captare, Scythæ Casanenſes grauiter ab Iuano at-
 triti, numerosissimis copijs in Moscouiam irruerunt,
 magnaniquè cladem intulerunt. Hæc magis, quàm in-
 duciarum religio, Moscos eo anno, à solita Lituaniæ
 infestatione continebant.

Quamquam verò tam perturbato Moscouiæ statu, A. 1505.
 non leuiter vrgeretur. Alexander, ad ea recuperanda, Pax cum
 quæ Basilius primùm, deinde Iuanus Moscorum Duces, Moscis ir-
 Lituaniæ ditioni detraxerant: maluit tamen prior, no- rito enectu
 uum Ducem legatione experiri, quo animo esset. In- tentatur.
 runt Moscuam legati, Georgius Hlebowicz Vitepsciæ
 Gubernator, & Ioannes Sapieha Lituaniæ Marechal-

A. 1565. **cus.** Actum est de perpetua pace, his dumtaxat conditionibus : vt ablata, & captiui , ex fide restituerentur. Basilius cupidum se pacis præferebat: sed mordicè ob-
 stabat, ne de restitutione ageretur, constare sibi testa-
 tus, quod nihil alieni possideret. Quantum ad priuato-
 rum damna circa Smolensciæ, Vitepsciæ, Polociæque
 confinia pertineret: tum ipsis legatis, tum nouo Regis
 internuncio Gregorio Horemyika respondit; institutu-
 rum se quæstionem, neque permissurum, vt impunè
 abiret, quidquid à suis contra induciarum leges, atten-
 tatum deprehenderet. Eadem repetijt per suos legatos:
 simulque postulauit ne soror sua Helena ad ritus Ro-
 manos suscipiendos sollicitaretur, neue iter per Litua-
 nas ditiones Italicis Danicisq; legatis in Moscouiam ne-
 garetur. In vtrumque Alexandro lubenter consentien-
 te, pax ab hoste, non diuturna, fida tamen fuit: quam
 domi res turbulentæ, exceperunt.

*Turba in
Lituania.* Michaël Dux Glinski, vir primariæ nobilitatis, ori-
 ginis Russæ, ingenio inquieto atque ambitioso, extero-
 rum Principum, apud quos diu egerat, gratiâ celebris,
 auitis opibus, atque Regis Alexandri fauore potens,
 Regem aulicis artibus induxerat, vt Præfecturam Li-
 densem Christophoro Ilinicio, nullo eius crimine, ad-
 emptam, Andræ Drozdza Michaëlis affini, attribue-
 ret. Res erat exempli insolentis, planè aduersa Litua-
 niæ institutis, tum longo vñu, tum Magnorum Ducum
 ac ipsius Alexandri iureiurando, firmatis. Neque enim
 per leges Lituaniæ licebat Principi, Præfecturas eiuf-
 modi

modi alicui collatas, pro libito abrogare. Quare Ilinicius Senatûs fidem, opemque inuocare, ne permetteret, equeſtria iura, legesque, quibus magna ac præcipua libertatis pars contineretur, ad priuatorum cupiditates ſaginandas violari, ac conuelli. Non pauci fuerunt, qui Regi conſtanter obſtiterunt, atque Ilinicio Præfecturam armis aſſeruerunt. Offenſus eâ procerum conſtantia Rex, auctore Glinſcio in Ilinicium vincula decernit, Ioanni Zabrzezinski Moniuido, Lituaniæ Mareſchalco, Palatinatum Trocenſem, abrogat, Bartholomæo Tabor Episcopi Vilnenſis germano Præfecturam Surwiliſzki adimit, atque Samogitiæ Episcopo donat: alios, quâ apertè, quâ clam variè inſectatur. Nemo dubitabat, Principem ad inſolitam ferociam non ſuo ingenio ferri; ſed Glinſcij continuâ ſuaſione, impelli: eum itaque collatâ operâ euertere, qui magis iram Regis ſenſerant, aggreſſi ſunt. Spargitur in vulgus nullo certo auctore, rumor: Michaëlem Glinſcium, oppreſſis Lituani ſanguinis proceribus, occupando Lituaniæ Principatui inhiare: atque ab eius ambitione, Alexandrum non ſecurum vitæ ſuæ eſſe. Siue fabula, ſiue vera narratio, apud pleroſque fidem reperit; communi potentium familiarum fato, quæ eiufmodi calumnijs, magis ſunt obnoxia. Ipſe Glinſcius gratiâ Principis fretus, quantum contemnebat vulgi ſermones, tantum in perniciem auctorum eius famæ, artes omnes intendit. Conceptum animo virus ſcitè tegere: æmulorum, in retinenda Lidenſi præfecturâ, factum, vti iniuriâ ac discrimine

A. 1505- ipsius Principis plenum, inter colloquia quauis occasione, exaggerare, oppugnare. Ignavi, aiebat, non clementis Principis esse, edictorum suorum aduersarios, nolle supremâ auctoritate, atque adeo, si opus sit, ferro compescere. Immeritò libertatis defensionem vocari, quæ mera contumacium rebellio esset; fortasse adhuc immatura, sed propediem aditura; atque nisi tempestiuè opprimatur, in publicam perniciem eruptura. Iam non posse aliter Reipublicæ consuli, quàm auctoribus pessimi exempli extinctis. Atrox in speciem consilium videri; at reuerà necessarium; sine quo neque Principis dignitas integra, neque Reipublicæ incolumitas, retineri posset. Expugnatus quotidianis Glinscij machinis Alexander, de Stanislao Zarnowitz Samogitiæ supremo Præfecto, Stanislao Kizka Smolensceni, Stanislao Hlebowicz Polocensi, Palatinus, Ioanne Zabrzezinski Marechalco Lituaniæ, cæterisque eius ordinis ac factionis, tollendis consilium init. Indicuntur comitia Brestiam, ut euocati aliquo prætextu in arcem primores, capi trucidarique possent. Ignari regij consilij, conueniunt pro more, satis frequentes: sed in tempore à Regni Cancellario Ioanni Laski præmoniti, abstinent ingressu arcis. Rex ubi euulgata consilia sensit, tum eiusdem Cancellarij, tum maximè Ioannis de Oliuicim, qui ei à sacris animi expiationibus erat, hortatu, mitigari se passus est: Zabrzezinium tamen Palatinu Trocensi mouit, & alios, accessu Senatûs exclusit.

Rex primores Lituanie ad eadem destinat.

Ad eadem comitia venit exul, ac prope captiuus, *A. 1505. Sachmatis Scythæ Breslæ, ac Radomia cum Rege congressus.* Sachmates, Scytharum Trans-Volgensium, Imperator, Vilnâ. Occurrit obuiam Alexander ad quinque leucas: in aperto campo fixo opulentissimo tentorio, in stratoque latè panno viâ, quâ Sachmati, relicto equo, pedibus ad Regem eundum erat, expectabat. Acceptus à Rege magnâ honoris significatione, atque ad dexteram locatus. Post mutua officia, atque hospitalia colloquia, vt ad plures eius Principum congressus voluptas vulgaretur; ab vtroque Principe viri apud suos, militiâ clari, Poloni Lituani ac Scythæ, leui gladiatorum attactu, ad equestres prærogatiuas sunt inaugurati. Quæ Sachmatis ipsius causam concernebant, Radomiam Rex distulit: quia enim in ijs Polonorum æquè ac Lituanorum res agebatur, communia vtriusque gentis comitia postulabat. Deductus est Sachmates Regis iussu Radomiam splendido comitatu: introductus comitiorum tempore in Senatum incredibili dicendi libertate est questus, se pro Republica Polona ac Lituana stipendia facientem, in hostico, propè proditum: vbi verò exercitum fortunaſque omnes prodegisset; contra fidem datam, vim pati: neque libertatem, neque auxilia contra Tauricanos, impetrare posse. Responsum est, Regis ac Ordinum nomine. Quidquid hætenus aduersi expertus esset, nemini alteri, præterquam ipsi Sachmati imputari debere. Euocatum illum quidem esse à Rege, ex auitis sedibus: sed oblatis amplissimis vltra Kiiouiam campis. Monitum esse maturè, vt in Moscouiæ

A. 1505. Moscouiæ infestationes, cùm iuberetur, intentus; à Turcicâ peninsulâ prorsus abstineret, solumque solitas Tauricanorum excussiones reprimeret: atque eâ de causâ mandatum fuisse à Rege, vt sedes suas Moscorum finibus admoueret, ne ipsâ vicinitate Tauricanos in se concitaret. At Sachmatem nō solū mandati regij immemorem, arma Tauricanis spontē intulisse; sed etiam beneficij ingratum, regias in Russiâ ditiones, infestas habuisse, tentataque ad Turcam fugâ, contra Regem ac Rempublicam consilia agitasse. Quamquam verò ipse Sachmates, primū temeritate suâ, deinde perfidiâ, in hanc angustias, de quibus quereretur, se coniecisset: nihilominus Regem, ac Rempublicam, erigendæ eius fortunæ non defore; quamprimū exercitus à belli Ducibus conscriberetur, qui nullus modò ad manum esset. Subridens ad hæc Sachmates, sermone ad Regem, digito ad circumstantes aularum asseclas, verso: Numquid hos bello inhabiles censes? quâ causâ igitur tantus numerus à proceribus alitur, si arma, si castra, si campum ac pugnam metuunt? Respondit Cancellarius. Vt omnibus populis suas; ita Scythis alias, Polonis alias leges esse, ac instituta. Scytharum gentem prædis finitimorum viuere assuetam; ad Principis nutum, domesticæ egestatis leuandæ necessitate, vniuersam militare. In Polonia maiorem rei familiaris curam esse singulis: neminem inuitum extra patriam stipendia facere: domi alios esse ab agris, opificijs, ac mercimonijs; alios à Diuino cultu, à iure dicendo, ab arcium præsidijs,

præfidijs, ab obsequijs magnatum : verbo, quemque si- *A. 1505.*
bi vitæ genus suo arbitrio legere.

Sachmate promissis onerato, priusquam de alijs ne- *Proceres*
gotijs ageretur, procures Litvani, quos Brestix Rex Se- *Lituanis*
natu prohibuerat, in ijsdem comitijs, Polonorum ope- *reconcilia-*
râ efficere contenderunt, vt superiores animorum inter *re sibi Re-*
Regem & Senatum offensæ, abolerentur. Rex publicè *gem comā-*
coram Polonis professus, facturum se eorum gratiâ,
quæ postulabant; nihil in Poloniâ præstare voluit, ne-
gotio ad Lituanorum comitia remisso. Princeps igitur
Litvani Senatûs, Albertus Tabor Vilnensis Pontifex è
loco consurgens, simplici sed plenâ diuinioris cuiusdam
auctoritatis oratione Regem affatur. Nullâ nostrâ cul-
pâ, sed aliquorum ambitiosorum calliditate, exacerba-
to tuo in nos animo, tulimus hactenus iram tuam, vt
officium subditorum in obsequio constantium exige-
bat. Aduersati sumus, non tuis Regijs edictis; sed cupi-
ditatibus priuatorum: qui instituta ac iura Litvaniæ,
Diuorum Maiorum tuorum, tuoque iureiurando sa-
cro sanctè firmata, tuæ auctoritatis abusu, conuellere
contendunt. Principem te meum, collegarum meorum,
ac vniuersæ Litvaniæ, agnosco & veneror: at simul
tuum atque Litvaniæ Pontificem me esse sentio. Pro
eo itaque, quod diuinitûs mihi impositum onus incum-
bit: non ignoro, meo me officio stringi, ad reuocan-
dum Te ab eiusmodi consilijs, quæ iuribus nostris, tuo-
que iuramento sunt aduersa. Quisquis nostrum ea vio-
lare attentat, Deum ipsum cordium testem, scelera-

A. 1505. Rex paralyti in Senatu corripitur. que vindicem obtestor, ne inultum sacrilegum caput relinquat. Vix ea prolocuto Antistite, Rex subitò paralyti tactus, omnes trepidatione, ac stupore, complet. Fortassis ex compressa bili, ea membrorum resolutio nimiùm excandescenti, contigit: vulgò tamen prodigij, ac Diuinæ vindictæ loco, habitæ est. Ob eam Regis ægritudinem cum nihil deinceps agi potuisset, comitia soluta sunt. Rex æger Cracouiam deportatur Sachmates eius iussu, Trocis liberaliter habendus, honesto cum comitatu in Lituaniam redijt. Inde quoque, *Tauricani Scythæ Lituaniâ vastant.* Nagaiensium Scytharum obsequio, tentauerat fugam, sed interceptus à Lituanis, atque retractus Trocos, ætiore custodiâ seruari debuit: præsertim quòd Mendligereijs Tauricanus, non modò pacem, verùm etiam auxilia, per legatos suos, Regi spondidisset, si Sachmatem elabi non permitteret. Destitutus omni ope humanâ Sachmates, ad superos vota vertit, vt per eos ipsos vindicarent iniuriam, in quorum gratiam inferretur. Non irritæ miseri preces fuerunt. Mendligereijs miles, ductoribus eiusdem filijs, incredibili clade Lituaniam afflixit. Bitigiereius, ac Burnalsgiereius minores natu, mortuo Slucensium Duce Simone Olelkonide, medio Augusto, Sluckum sunt adorti. Anastasia vidua maturè de periculo præmonita, Herois par animo quibusuis viris, properè ex vniuersa ditione suos euocauerat: euocatos sacramento addicit, quòd pro impubere Principe constanter sint decertaturi. Tantâ ergo contentione ab oppidanis, agrestibus, ac nobilitate, res acta est: vt Scythæ

thæ ingenti acceptâ clade obsidionem deferere fuerint *A. 1505.*
 compulsi. Relicto Slucko Nouogrodecum barbari duxerunt. Conuenerant fortè Proceres, consilium de rationibus placandi Regis, eluendarum calumniarum, euertendique turbarum fabri, inituri. Nunciato Scytharum aduentu, pauci cum Palatino eius prouinciæ, Alberto Gastoldo, defensionem arcis susceperunt: reliqui trans Nemenum se receperunt. Hostis vacuum ciuitatem ingressus, dato expeditioribus negotio insequendi fugientes, cum reliquis copijs oppugnationi se accingit. Per viciniam, quâ Nemenus excursionem non arcebat, magna strages ferro ac igne edita est: arx nullo euentu oppugnata. Gastoldus Palatinus, Maszkieuicius arcis præfectus, Ioannes Tryzna, Niemira, cæteri que propugnatores, ita missilibus machinisque tormentarijs, atque adeo excursionibus hostem fatigârunt, vt desperatâ arcis expugnatione, solâ agrorum prædâ contentus, in Scythiam redierit. Maiorem longè, latiusque vastitatem intulit Mechmetgiereius senior Mendligerei filius. Nam Minscum usque progressus, dimissis in omnem partem vastatoribus, ciuitatem exussit: neglectâ arcis, quam diuturniorem fore videbat, oppugnatione, Viliâ ac Berezynâ fluuijs superatis, per Polocenses, Vitepscensesque agros impunè grassatus, militem incredibili prædæ vi onustum, reduxit. Memoratur, præter eos, quos ferrum variaque clades, ac præsertim senes puerosque absumpsit, centum millia mortalium, ætate ac viribus validorum, ex Lituania & Alba Russia in captiuitatem

A. 1505. ptiuitatem fuisse abducta. Vastitatem ab hoste illatam pestifera contagio Minsci, & per alias vrbes excepit. Tam frequentes in profunda Lituaniæ Scytharum excursions Ordinibus ansam præbuerunt, vt Vilnæ meliùs muniendæ curam susciperent.

A. 1506. Primo itaque vere proximi anni, nobilium ac populi Vilnensis conspiratione, Regisq̃ue iussu, publicis impensis, & antiqui, Inferioris arcis muri, vetustate collabentes, reparati sunt; & Vrbs tota nouis cincta. Rex confirmatis paulisper Cracouiæ viribus, persolutisq̃ue Elizabethæ Matri iustis, primùm comitiorum causâ Lublinum deinde in Lituaniam dissidijs procerum la-

*Sachmates dam-
natur.*

borantem cum initio ferè Veris venit. Vilnæ Tauricanorum legati postulabant Sachmatem tamquam hostem Lituaniæ damnari, si Tauricanos populos in amicitia conseruari Litvani optarent. Glinscius deinde in Senatu, maximè, tum auctor, tum minister fuit sententiæ, quâ Sachmates perduellionis reus peractus, Caudam ad perpetuos carceres relegatus est. Nihilo tamen inde pacatiora Litvani à Tauricanis experti: ingenti exercitu, hoc quoque anno, instaurata est ab eis agro-

*Rex periculum vi-
ta operâ
medici,
auctore
Glinscio
subit.*

rum vastatio. Cùm collabente Republica, Rex quoque morbo recrudescente, sensim consumebatur: atque Regem quidem solùm morbus, Rempublicam non vnum conficiebat malum: Nam præter continuas à Scythis clades, iustumq̃ue à Moscis metum, internæ ex Glinscij factione discordiæ Procerum, incredibiles vires sumebant. Adhibebatur curando Regi opera impostoris

cuius-

cuiuspiam Babinski, qui artis medicæ prorsus imperitus, Veneficiorum usu, clari medici nomen apud vulgus inuaserat, atque cum Polonus natione esset, Græcum se ferebat. Hic balneis ac sudoribus assiduus propè enecabat infirmum. Monebant Regem familiares Medici, ne fideret homini, qui insigni simul imperitiâ atque audaciâ, rebus ægro periculosissimis, medicamenta adhibendo, apertè maturaret vltimum discrimen: verùm vrgentibus Regem fatis, sana suadentes, tamquam inuidiæ odioque obnoxij æmuli repulsi sunt. Cancellario tamen Regni non vana medicorum monita videbantur: captum itaque Babinscium in vincula iubet conijci, è quibus Glinscij operâ elapsus, quæstionibus se fugâ subtraxit. Hinc suspicio & fama inter plebrosque vulgata est, à Glinscio eum subornatum fuisse, vt medicamentorû specie, Alexandrum è viuis auferret. Nemo tamen erat, qui Glinscio attentatum in vitam Regis scelus, obijcere palàm auderet. Proceres plerique Regi offensi, ad vitandam cum Glinscio concertationem, desertâ curiâ atque publico, domi rem priuatam curabant. Glinscius autem, solus ferè, in absentia aliorum, consilia Regia administrabat. Nunciatur interea Vilnam, Tauricanos in Lituaniam mouisse. Rex incommodis belli ferendis iam debilis, nobilitati, quam suis edictis in eam occasionem ad arma euocauerat, committit, vt hostibus occurrat. Nobilitas Glinscij artibus concitata, negat se signa moturam, nisi præsentem Principe. Glinscius, tamen si constitutum haberet, Re-

*Cogitur ire
ager ad
castra.*

A. 1506. gem Vilnâ extractum, incommodis viâ, atque adeo vitæ periculo, obijcere; consilium dissimulabat : tum, veluti aliud ipse in gratiam Regis sentiret; necessitati in subitis seruiendum esse, præfatur. Mox subiicit, Regem quantumvis ægrum, deportandum esse Lidam, ne nobilitas prætensa Regis absentia, ex castris dilabatur. Posse inde commodius Sigismundo Principi scribi, ut ad suscipienda Lituanix gubernacula properet, Regemque fratrem exoneret publicis curis, quibus liber, & morbum medicinas vincentem leuaret quiete; & animum, si spes omnis viuendi præcideretur, ad extremum diem comparare. Vix attigerat Rex Lidam, cum nobilis vir, ægrè ex vastatorum manibus elapsus, nunciat; hostem igne ac ferro barbarè in omnia sæuire; neque integræ diei itinere Lidâ distare. Faciebat nuncio fidem, vulnus sagittâ in genâ acceptum: mox alij super alios fugâ in castra delati, confirmabant viginti millibus Sluckum destinatis, reliquas copias incredibili celeritate Nouogrodecum tendere. In vanis tamen metuculosorum hominum terculamentis, hæc sunt habita à plerisque, deceptis; quòd hostium festinatio opinionem omnem superaret. Mittitur centuria Glinsciani equitatus, ad afferendum aliquid exploratum. Paucis leucis progressi speculatores, in manipulum Scytharum inciderunt: commisso prælio cædunt aliquos, reliquos in fugam vertunt: ad astringendam fidem capita cæso- rum in hastis referunt. Tum primùm in castris cessatum dubitari de hoste: omnes expedire arma, ad præ-
lium

lium se comparare : solus Rex propè furere , quòd cò A. 1506.
 discriminis deductus, ne equum quidem præ ægritudine
 posset conscendere. Augebat tumultum, incerto au-
 ctore sparsus per castra rumor, delectorum viginti mil-
 lia, magnis itineribus rectà Lidam properare. Com-
 missâ itaque belli totius summâ exercitûs Duci Stani-
 slao Kiszka, expeditoque ad Sigismundum fratrem ta-
 bellario, ipse Rex, cum Alberto Tabor, Episcopo Vil-
 nensi, Ioanne Laski regni Cancellario, & Ioanne Za-
 brzezinski Mareschalco Lituaniæ, Vilnam se recepit.
 Iam pagis, nobilium curijs, templisque circumquaque
 ardentibus, ignis fumusque non dubium indicium fa-
 ciebant, hostem vix ad leucam à castris regijs abesse.
 Magnâ itaque celeritate Stanislaus Kiszka expeditiori-
 bus turmis negotium dat, vt dum exercitûs robur, non
 integra decem millia, expeditur; hostem arceant ab ef-
 fusa agrorum vastatione. Neque infeliciter ab eis res
 gesta est, aliquot manipulis vastatorum interceptis, de-
 letisque. Vbi senserunt Scythæ Lituana signa contra se
 moueri, suos ad castra reuocare cœperunt. Id fore præ-
 senserat Kiszka, atque ideo paucis ad vestigandos pa-
 lantes per vicina missis, vniuersas copias Nouogrode-
 cum, tum Kleckum, ducit, totâ vi castra, in quibus Sol-
 tani, cum liberis ac coniugibus, more gentis confede-
 rant, insperatò aggressurus, priusquam vniuersi à va-
 standis agris confluerent. Verum ex quingentis circa
 Poloncam, ab ea legione, quæ reliquos præcurrebat,
 profligatis, pauci fugâ ex cæde elati, maturè satis, belli
 Duces

*Stanislas
 Kiszka
 contra
 Scythas
 expeditio.*

A. 1506. Duces monuerunt, Lituanum exercitum instare. Cum igitur iam non posset Kiszka, vti voluerat, inopinatò hostem adoriri, instructa ad apertum prælium acie, signa ducebat. Nonis Augusti ad Lipie constiterat, postero die cum hoste congressurus: verùm eâdem nocte, repentino grauique morbo correptus, suas vices Michaëli Glinscio committere coactus est. Glinscius vir, & militaribus artibus probatus, & gloriæ audius, libenter tam speciosam Prouinciâ suscipit: millia septem delecti militis, tria non admodum armati, intrepidè contra hostem ducit. Bitigereius cum fratre, instructis ad pugnam copijs, venientem Lituanum expectabat: Amnis castra Scythica lato atque limoso alueo alluens superandus erat priùs Michaëli: cuius vada, quâ transitaris commodior videbatur via, validâ suorum manu oppositâ, præmunierat Bitigereius. Vbi in conspectum mutuum aduersæ acies venerunt, Michaël neque loci iniquitate, neque barbarorum multitudine turbatus, dat prælio auspiciû. Ad castrorum latus, quod stagni paludosi aquis munitum, negligentibus custodijs tenebatur, cohortes aliquot equestres immittit, submissis deinde in subsidium quingentis, excubias hostiles cædit, pecora atque equos, per campos, intercipit. Facto deinde in eam stationem impetu, quæ viam regiam infederat post dubiam aliquantùm pugnam, loco hostem mouet, atque ad suorum ordines reijcit. Purgato isthîc campo, solus amnis interiectus obstitabat, ne vtrinqûe totis viribus concurreretur. Promotâ

*Michaël
Gliniski
profligat
Scythas.*

ad ripam amnis Lituanorum acie, nimbi instar immensam sagittarum vim ab aduerso margine effuderunt Scythæ: at ferè irritò euentu. Quia enim Michaël destinato in eum finem consilio, aciem in latera diducendo, frontem ac corpus exercitûs, extenuauerat; sagittæ ultra aciem impetu delatæ; ferè absque damno militum, equorumque, ab alto in terram redierunt. Admotis mox ripæ sclopetarijs, hostes ab aduersâ ripâ depelluntur: succedit Lituanus miles, atque prout tempus ferebat, coniectis in amnem virgultis, viam sibi aperit, atque impigrè in alteram partem enititur. Michaël ipse cum fronte exercitûs, confertissimos hostium inuadit, amisso vno ex vulnere equo, in altero prælium vrget. Nouogrodensis nobilitas in latus, in quo Duces hostium constiterant, magno impetu inuecta, primùm aciem hostilem ingenti strage perturbauit. Scytharum Duces suo more signis à prælio cursu reuocatis, laxatâque acie ordines in gyros flectere, ac vno impetu in mediam Lituanorum aciem parabant redire. Sed interea ab altero latere Grodnensis Minscensisque nobilitas incurrens, gyrum confudit, ordinesque perrupit. In ipso ardore pugnæ, trecenti Polonorum equitum hastati, du store Czarnkowski, quod graues armis, properantem Glinscium æquare passu non potuissent, superuenire. Hinc noui exercitûs species obiecta Scythis, qui ex hastarum lacinijs, militarium signorum per errorem numerum supputantes, metu aduentantium tantorum subsidiorum, prælium campumque deserunt. Multi in

A. 1506. fugâ, plures Cepræ amnis limo implicati, pecudum instar sunt cæsi. Stagnum propinquum, quia ex influente cruore totum planè rubuerat, nunc etiam rosei stagni nomen retinet. Duces ipsi per paludosa in sylvas pedibus eluctati, ægrè ferrum victorum euaserunt. Vingt millia cæsorum in campo numerata: equorum viginti tria millia capta: quadraginta mortalium millia ab hoste recuperata, ac omnis præda. Glinscius amissis in prælio tribus equis, in quarto incolumis ac Victor, pugnâ & itinere fessum militem, in hostilibus castris quiescere iubet: promptioribus insidijs obtinenda varia itinera commendat. Hâc Ducis industriâ quicumque à prælio abfuerant, internecione sunt deleti. Qui enim prælij fortunam ignorantes, castra securè repetebant, in ipsum Glinscium inciderunt: qui de occupatis castris præmoniti, effugia per diuersas semitas quaesierunt, insidijs excepti sunt. Neque fortunatior fuit fuga eorum; qui maturè se è campo proripuerant. Nam Anastasia Slucensium Princeps, per omnes vias nobilitatem atque agrestes oportunis locis disponi curauerat: quorum ferro, magna Scytharum vis circa Kopylum & Piotrowicz interiit.

Rex accepto victoria nuncio moritur.

Tantæ victoriæ nuncius Vilnam delatus, Regem Alexandrum amisso penitùs linguæ usu, animam ferè agentemprehendit. Obortis proinde lacrymis, oculis manibusque in cælum erectis, gratam priùs erga Superos mentem, tum conceptam ex Reipublicæ fortunâ voluptatem, professus est: mox hilari, exporrectâque fronte

fronte ad circumstantes conuersus, manum singulis, quia alloqui non poterat, velut è viuis abiturus, porrexit; atque ita simul beneuolentiæ erga suos officio, simul vitâ est defunctus. Obijt XIV. Kal. Sept. ætatis anno quadragesimo sexto, longè ante Christiano ritu ad extremam luctam legitimè comparatus. Princeps ingenio tardior, sermonis parcus, staturâ mediâ, virium robore eximio, musicæ ac præsertim militari addictus, Doctorum, fortiumque amans, ædificandi negligens, splendidi numerosique comitatûs appetens, cæteris fratribus liberalitate profusior, maturè, vt vulgo dicebatur, mortuus, priusquàm vniuersa prodegisset. Infelicius eum imperâsse; visum est plerisque, quòd aliquot Lituaniæ Prouincias amisisset: at non eius infelicitate, sed vitio nobilitatis damnum id Reipublicæ contigit. Nobilitatem enim vt militare ipsam, ita conferre in tempore pecunias ad conscribendum stipendio militem planè pigebat. Quamquam Alexander numquam solitus fuerit id oneris imponere, nisi cum ineuitabilis necessitas inuitum cogeret. A morte eius, diu in consilio procerum est sententijs certatum, de funeris loco. Cracouiam volebant deportari cadauer Poloni, quòd & defunctus id optâisset, & maiorum exempla suaderent, qui sepeliendis Regibus Cracouiam destinârunt. Lituani verò haud vano metu vrgebantur, ne Proceribus ad deducendum Regium funus in Poloniam profectis, Glinscius ex nupero successu audacior, auxilio Russorum, Principatum inuaderet. Consensère itaque

A. 1506. tandem Poloni, vt Vilnæ ad latus fratris sui, S. Casimiri, in templo D. Stanislai tumularetur.

Sigismundus Vilnâ properat. Duodecim dumtaxat leucis Vilnâ distabat Sigismundus Princeps, Alexandri germanus, Marchio Lusatiæ, Dux Glogouiæ, & Opauia, Gubernator Silesiæ, cùm nuncium de Regis morte accepit. Primus Principum occurrit venienti Glinscius, vt promptitudine obsequij, tentati dominij suspicionem dilueret: verùm ipse comitatus, priuati hominis fortunâ maior, septingentorum scilicet equitum, arguebat criminis, apud Sigismundum vix trecentis stipatum. Dissimulauit nihilominus rem prudens Princeps: atque concurrentium procerum affluxu auctus, Vilnam singulari pompâ est inuectus. Basiliius Moscouiæ Dux Magnus, post acceptam notitiam de morte Alexandri properè legatos in Lituaniam misit, specie sororis suæ Helenæ visendæ, mœrorisq̃ue ex mariti morte leniendi, reuerà vt viam occupandi imperij in Lituania pertētare. Dederat enim Principi legationis in mandatis secretioribus, vt publicè solandi officio functus, priuatim tū Helenam ipsam, tum Principes Senatûs, Albertum Tabor, & Nicolaum Radiuilum, ceterosq̃ue primores pollicitationibus, atque publicorum emolumentorum exaggeratâ ostentatione prensaret, ad Basilium Magnum Lituaniæ Ducem renunciandum. Intempestiuæ huius ambitionis consilia celeritate Sigismundi, præcisa sunt. Vbi enim Legatus ab Helena intellexit, Sigismundum præsentem omnium suffragijs Alexandro fratri successorem destinari, nihil ampliùs mouit.

LIBER VII.

DE REBUS LITVANORVM

Sub Sigismundo II. Principe.

Resolutis Vilnæ regiâ magnificentiâ Alexandro iustis, comitia indicta sunt ad sufficientem Magnum Ducem. Non semel Litvani sponponderant, atque eam sponfionem, etiam

*Sigismundus M. L.
Dux pacē
cū Mosco
inire conatur.*

Alexandro auctore, nouo fœdere instaurauerant, non facturos se deinceps, vt absentibus Polonis, legendo Magno Duci Ordinum comitia celebrent: sed præsens periculis extorqueri visum; ne protractâ Reipublicæ orbitate; ambitionum ciuium machinationes, vires sumerent. Incredibili itaque concordia omnium, Sigismundus Magnus Lituaniæ Dux est renunciatus atque XIII. Kal. Nou. solemnibus cærimonijs, ab Alberto Tabor, Vilnensi Antistite, inauguratus. Publicas curas à sistendo bello Moscouitico orditur. Scribit Basilio Mosco, se fratri suo successorem datum, optare plurimum, & inducias ab eo nuper pactas in integro conseruare, & inchoatum pacis perpetuæ negotium fortunato exitu concludere, modò legatis suis de libero Moscouiæ aditu per literas caueret. Respondit Basilius se quoque pacis percupidum esse, atque literas, quas Sigismundus petierat, misit: eâdem occasione Helenam

A. 1506. sororem studiosè est hortatus, ne pateretur sibi persuaderi, vt eiuratis Russis ritibus, ad Romana sacra transeat. Intereà Sigismundus Miednikos conuocauit Ordines, de Republica, ac pacis cum Mosco rationibus, acturos. Venerunt ad eum conuentum Polonorum legati ex Petricouiensibus comitijs missi, qui Sigismundum VI. Id. Decemb. omnium consensu Regem Poloniae dictum nunciabant, inuitabantque Cracouiam, sumendi publicè diadematis causâ. Priusquam ex Lituania abiret, veritus ne per suam absentiam aliquid damni Respublica à Mosco acciperet, Ioannem Nicolai Radiuilum, Petrum Alexandri Moniuidum, & Theodatum Sapieha Moscuam expediuit, vt pacem stabili-
 rent his dumtaxat legibus: si Basilius captiuos omnes, atque arces Lituaniæ detractas restitueret & de iniurijs, quas Dorohobetzensè præsidium Smolenscensibus agris intulerat, satisfaceret. Arrogans nimiùm Basilij responsum fuit; nihil à se possideri, quod non legitimi patrimonij iure, superiorumque voluntate, à Parente Maioribusque suis sibi relictum haberet: imò non earum tantùm Prouinciarum, quas imperio obtineret; sed vniuersæ omnino Russiæ, vnicum se Dominum ac hæredem esse. Contigerintne aliquæ iniuriæ inducijs cum Alexandro pactis aduersæ, sibi omnino incognitum esse: cæterùm cum Sigismundo nulla intercessisse fœdera, de quorum violatione expostularent legati. Pacem nihilominus colere, omnino se velle; si Sigismundus, pro iniurijs quas Smolensciâ & Miscislauia, Moscouiæ

fines

fines accepissent, satis fieri iuberet; neque permetteret, Reginam Helenam ad mutandam religionem sollicitari.

Cum hæc per legatos, Moscuæ disceptantur; Sigismundus splendido procerum Lituaniæ comitatu cinctus, Cracouiam est ingressus, atque IX. Kal. Feb. ab Archiepiscopo Gnesnensi Roza, Rex Poloniæ inauguratus. Ne quid ad publicæ lætitiæ complementum deesset, Ladislaus Rex Hungariæ, Sigismundi senior frater, misso legato Osualdo Karlatz acta Polonorum comprobavit: & prætensionibus, quarum materiam partim ætatis præiudicium, partim aliquorum suffragia, copiosam suppeditabant, Sigismundo cessit.

A. 1507.
Sigismundus Cracouia coronatur.

In Lituania tandem dissidia Procerum adoleuerunt, atque ingenti publicæ rei damno, in apertum erumpere cœperunt. Mortuo Alberto Tabor Antistite viro forti, ac imperterriti, patriæque studiosissimo, tamquam præcipuo obstaculo remoto, Michaël Glinfcus accinxit se, ad destinata pridem consilia, vrgentiùs promouenda. Erat homo à natura ad agendas res formatus, sagacitate simul & audaciâ incredibili. Magnum militiâ nomen apud exteros collegerat, duodecim annorum stipendijs in Frisia sub Alberto Saxone, & in Italia sub Maximiliano Cæsare: Domi quoque summis Alexandri Regis fauoribus, ac inprimis prodiga patrimonij ampli profusione, plurimas clientelas comparaue-
rat. Denique nuperâ victoriâ immodicè elatus, quam spem occupandi Principatûs longè antè conceperat fo-
ueratque,

*Glinfcus proditi-
onis argui-
tur.*

A. 1567. ueratque, procul dubio à morte Alexandri inuolâſſet, niſi ſpe maturior Sigismundi Vilnam aduentus, interueniſſet. Proditionis tentatæ arguebatur, non obſcuris ſermonibus, Ioannis Zabrzezinski: quem priuatæ iniuriæ ſub Alexandro acceptæ memoria, ad publicam rem excitatiùs pertractandam, exacuebat. Neque ea res aut latebat, aut extra ſuſpicionem erat, apud Sigismundum: diſſimulabatur tamen; ne præcipiti conſilio malum irritaretur, quod perſanari vix poterat. Tandem à Ioanne Sapieha deprehenſis proditionis indiſijs, haud vulgaribus, atque Regi manifeſtatis, offeſa Sigismundi in Glinſcium, quantumuis tegetetur, erumpere in publicum cœpit. Hinc tanta circa Glinſcium ſubſecuta eſt clientum ac familiarium ſolitudo, vt nullis eos largitionibus ad ſe pellicere potuerit. Metuebat quiſque in gratiam Glinſcij, Regis odium incurrere. Glinſcius minime dubius, æmulorum delatione ſe apud Regem laborare cœpiſſe; ignarus autem, an ab ijs aliquid certi haberetur, vnde criminis obiecti reus teneri poſſet; Zabrzezinio diem de illata calumnia, ad regium tribunal dicit. Rex in cauſâ, in qua vt facilè erat veritatem deprehendere, ita plenum ingenti periculo ſententiam exequi: iudicium, quod deuſtabat, de die in diem, vario prætextu procrastinabat. Sperabat enim fore, tum, vt confidentibus primis perturbationibus, ipſum tempus faciliores redderet ad concordiam æmulos: tum, vt Glinſcij machinatio intereâ aut euaneſceret, aut in publicum protraheretur. Glinſcius hætenus vniuerſæ au-

*Æmulis
diē dicit.*

læ plausui innutritus, ubi se plerisque inuisum esse sensit, 4.1507
 non suffecit animo, ad ferendum tam insolens tormen-
 tum. Periclitanti fortunæ primam opem apud Ladi-
 slaum Regem, in Hungariâ quæsiuit: at neque ibi om-
 nia ad votum expertus est. Impetrauit tamen, ut Ladi-
 slaus apud Sigismundum per literas ageret, ne diuturna
 sententiæ dilatio, aut nomini, aut fortunis Glinscij, no-
 cumento esset. Internuncium Ladislai secutus ipse Glin-
 scius, Regi supplicat, ut causam publicè cognoscat, regia-
 que sententia pro alterutro quamprimum decernat.
 Rex longè quàm ante, aduersæ parti fauentior, obfir-
 mato animo in procrastinatione perstabat. Eà re ac-
 census Glinscius, irâque in Regem simul, ac æmulos,
 vix sui compos; plenam desperationis vocem effutit:
 tentandum itaque sibi esse aliquid; quod & sibi, & Re-
 gi, diu dolori esset futurum. Rex animo præcipiens,
 quò res inclinarent; cauere in primis studuit, ne fortè
 suis turbis Glinscius Moscum immisceret. instauratâ
 igitur, per eos qui nuper eâ prouinciâ functi erant, lega-
 tione, Basilium ad pacem inuitat. Eandem suadet, tum
 fratri ipsi Helena Regina, per Andream Dzersko; tum
 proceribus Moscis, Senatus Lituaniæ, per Ioannem
 Skinder. At Basilio, certo nihil de occupatis cedere,
 nulla pax probabatur cum ijs, qui ablata restitui posce-
 bant: neque permisit, ut de Gregorio Ostikone, cæte-
 risque captiuis liberandis, priùs ageretur, quàm pace
 constituta. Legatis re infecta digressis, Glinscius tyran-
 num pridem reliquæ Russiæ, atque adcò toti Lituaniæ
 inhiantem,

*Proditio-
nem ma-
turat.*

A. 1507. inhiantem, nullo negotio in suas partes pertraxit. Significauerat per hominem fidum, se non solum cum auitis possessionibus, sed etiam cum arcibus regijs, sibi commissis, Moscouiæ accessurum, modò Basiliius iureiurando ac literis sponderet, eius se causam non deserturum. Promisit omnia prolixè Basiliius; versatili hominis ingenio, miraque dexteritate, per otium vsurus, ad *Mosci Lituaniam inuadunt & fugiunt.* Russiam proditionibus occupandam. Ne res, verbis atque oblatae occasionis initijs deesset, properè cogit exercitum, transgressusque fines, per triginta leucas in penitiora Lituaniæ grassatur. Sigismundus, quem militem in futuros euentus parauerat, contra Basilium duxit: at is Parentis Ioannis, ac fratris Demetrii, exemplis insistens, eam belli gerendi sibi rationem delegerat, vt aperto prælio numquàm aleam crederet; sed per absentiam Lituani exercitus, quà Russorum proditione, quà inopinatâ vi, dominium proferret. Itaque ad famam aduentantis Sigismundi, maturè se in tutum recepit. Miles Sigismundi festinatione nimia, atque insolito per eos dies æstu, in via confectus, cum neque hostis, rei in campo gerendæ occasionem; neque summa annonæ in euastatis agris difficultas, subsistendi rationem, permetteret: in Lituaniam deductus est. Hoc vnico eius expeditionis fructu, quòd hostis famâ perculsus excesserit, & Gizikouia arx sit recepta. Dimissis deinde ad hyberna copijs, Rex Vilnam priùs, postea Cracouiam abiit. Per idem tempus Constantinus Dux Ostrogus, ante octennium in prælio ad Wiedrusam captus, clàm

clàm ex Moscouia elapsus in patriam redijt , magno A. 1507.
 bonorum omnium gaudio. Incredibilibus tormentis
 adactus, obsequium suum Mosco addixerat: bello con- *Dux O-*
 tra Scythas Præfectus, multis prælijs feliciter eos profl- *stregius ex*
 gauerat. Quamquam verò ex eâ causâ, amplissimas in *Moscoui-*
 Moscouia possessiones accepisset, patriæ desiderium *tica capti-*
 numquam exuit: postquam satis fidei apud hostem *uitate*
 collegit, vt velut oblito patriæ, omnes fiderent; specie *profugit.*
 militis legendi, ad confinia profectus, in Lituaniā e-
 uasit. A superis ipsis planè redditus bono publico vir,
 qui Glinſcio apertum in patriam bellum molienti ob-
 uiam iret. Glinſcius enim, Rege in Poloniam digresso, *Glinſcius*
 magno silentio Lyskouia septingentis equitibus colle- *Zabrze-*
 ctis, Nemenum traiecit, ad Ioannem Zabrzezinski *zinsium*
 Mareschalcum Lituaniæ opprimendum. Tacito agmi- *trucidat.*
 ne Grodnensi viâ profectus, haud procul Grodnâ in fa-
 miliarem Ioannis fœminam incidit; ex qua, quo loco
 & quàm securè ille ageret, tormentis elicuit. Eâdem no-
 cte suburbanam villam, armatis cingit, effractis foribus
 Satellites in cubiculum immittit, detractum è lecto,
 per Turcam percussorem, obtruncat. Amputatum ca-
 put, hastiliq̃ue infixum, ad quatuor leucas præferri si-
 bi iubet: ac demùm in obuio stagno mergi. Furore sen-
 sim residente, cùm facinus mente recognoscit, aduertit
 facilè, eouſq̃ue se progressum, vbi nulla spes reconci-
 liandi Regis, ob aduersæ partis potentiam, affulgeret.
 Turbas igitur turbis augere, Regemq̃ue ipsum, ac pa-
 triam vniuersam, impijs armis persequi decernit. Atque

A. 1507. velut immanis bestia à fuso cruore efferascit: ita ille à perpetrata cæde, omnis humani diuinique iuris oblitus, aucto Satellitum numero, cum duobus millibus prædatorum, per vniuersum Nouogrodensem Palatinum, in fortunas ac vitam eorum nobilium, quos suis rebus contrarios existimabat, incredibili sæuitiâ debachatur.

A. 1508. Cracouiæ tum Rex agebat partim instaurandæ arcis intentus, partim redimendis redditibus regijs, quos superiorum Regum profusio immodica, cum alieno ære superuacanea impendia curarentur, priuatis personis addixerat. Multa aureorum nummum millia ex Lituaniæ ærario in eam rem numerata, esse memoratur: quâ pecuniâ Scepusium à Iordano de Zakliczyn, Salisfodi-næ à Paulo Nigro, Profzeuicæ à Georgio Lang, Nissa à Stanislao Koscielecki, Siradia, Gostininum, Radomia ab alijs; sunt vindicatæ. Glinfcianam perduellionem non adeo curabat ab initio, spe pacis cum Mosco stabiliendæ, quæ pro vnico propè remedio, rebus Lituaniæ deploratis, habebatur. Regij apud Basilium Legati, Stanislaus Hlebowicz & Ioannes Sapieha, gnauiter laborabant, etsi grauioribus conditionibus, maturare foedera. Quidquid, ante illatum Alexandro bellum, Lituaniæ decesserat, Moscis relinquebatur: sola Lubecia, Czernihouia, Dorohobusium, Toropecia, repetebatur. At ne id quidem concedente Basilio, ægrè in has leges conuenerunt partes. Captiui, vtrimque, ex fide restituerentur: quidquid vetustis Smolensciæ finibus continebatur

*Pacem cū
mosco sta-
bilisam,
Glinfcia-
na prodi-
tor turbat.*

batur

batur, Moscus Litvano redderet : pax deinceps inter A. 1508.
 Lituaniam & Moscouiam perpetua esset. Constitutis,
 quæ pacis causam concernebant, legati redibant do-
 mum, cum Smolensci à Rege literas accipiunt. Mi-
 chaëlem Glinscium inchoatâ apertâ perduellione, ita
 omnino apud se statuisse: vt si fortè pax inter Sigismun-
 dum & Basilium coalesceret, ipse cum suis Mosco non
 accederet, sed inter confinia, ex vtriusque populi dam-
 nis, latrocinio vires & fortunam promoueret. Consta-
 re ista indicio non dubio aliquorum captiuorum, qui
 non perduellionis modò socij, sed & consiliorum con-
 scij, fuissent. Allaborandum itaque esse legatis apud
 Basilium, ne contra inita fœdera moueri aliquid suspi-
 caretur, si militem Regium, in propinquo hærere nun-
 ciaretur: opus illo esse, ad arcendas Glinscij incursio-
 nes, qui si in Moscouiam pacatè transire voluerit, Re-
 gias copias nihil omnino negotij facturæ. Cum hæc
 Basilius à legatis accepisset, Regi Sigismundo scripsit:
 non fore isthic opus vlllo exercitu; scire se Glinscium
 cum fratribus suis transitum in Moscouiam adornare;
 sed nihil ab eo hostile timeri debere. Addidit, & ad
 Glinscium epistolam, quem Mozyri agere audierat,
 quâ monuit vt in Moscouiam festinaret.

At Glinscius alia longè consilia animo versare: ami- *Glinscius
bellum
Lituanie
infert.*
 citiâ Mosci in suam rem vri. Russorum Procerum plu-
 rimos in suas partes pertrahit, spe Russi imperij instau-
 randi, atque Principatûs ex Lituania, Kiiouiam trans-
 ferendi. Frater imprimis Michaëlis, Basilus, germani
 factionem

A. 1508. factionem apertè fouit, atque castella, quorum à Rege
 præfecturas obtinebat, Michaëli dedit. Mox iunctis
 viribus, vterque Minscum obsidione cingit: verum
 præsidij ac nobilitatis virtus, vim atque artes omnes, fa-
 cilè reiecit. Veriti itaque Glinfcij, ne infelici successu
 oppugnationis, mora que ipsâ, suorum animi, vti in ma-
 la causa euenire solet, deferuescentes, proditiōis in-
 choatæ sensu ac horrore percelli inciperent, Minsco co-
 pias Kleckum mouerunt: partiti isthinc militem, Mi-
 chaël Sluckum, Basilus Kiiouiam petijt. Et quidem
 Basilus, quamquam Zytomiro & Ourucio arcibus fru-
 stra tentatis, nullo momenti alicuius loco potitus esset;
 non leuiter Michaëlis partes firmavit, nobilitatis acces-
 sione. Plurimi Russorum ad spem Kiiouienſis Monar-
 chiæ per totam Russiam instaurandæ erecti, suâ spon-
 te nomina Glinfcianæ factioni adscripserunt; castraq;
 viris ac armis, non modicè auxerunt. Michaël verò nul-
 lo omnino successu egit ad Sluckum, contra Anasta-
 siam viduam, filiumque eius Georgium impuberem.
 Sperabat ille rem haud difficilem fore, vt fœmina ar-
 morum terrore perculsa, pertraheretur, non solum ad
 arcem dedendam, sed etiam ad coniugium acceptan-
 dum: hinc deinde, militem, pecuniam, atque ante om-
 nia prætextum, quo Kiiouia dominium inuaderet, si-
 bi pollicebatur. Quod enim Georgius puer, à Volodi-
 miro Kiiouia Duce Iagelonis fratre, genus duceret,
 optimo se iure Michaël vindicaturum Kiiouiam videri
 volebat, si acceptâ coniuge Anastasia, tutorio iure, pu-
 illi

pilli causam, in speciem tueretur. At firmior Anastasiæ A. 1508.
 constantia fuit; quàm vt promissis aut minis de propo-
 sito dimoueretur: quin imò conatum Michaëlem, arci
 ignem subijcere, magnâ eius strage repulit. Irâ atque
 ignominiâ plenus Michaël, barbarâ crudelitate in Slu-
 censem, ac Kopylensem oram, latissimè debachatus
 est. Vastatis ijs agris, castra Turouiam mouit: expu-
 gnatâ arce, vicinam nobilitatem, & resistendo inuali-
 dam, & Russorum partibus obnoxiam, facilè ad iuran-
 dum in sua verba perpulit. Mox Mozyro admotis sig-
 nis, partim vi, partim proditione captam ciuitatem,
 suo præsidio firmauit. Accessère intereâ Moscorum au-
 xilia ductore Eustachio Daskowicz, cum quibus, Du-
 ces Druccios, & Miscislauensem Michaëlem Linguie-
 nium, sibi subiecit: Homelum, Kryczouiam, Or-
 sam, ac propinqua loca cepit, Moscouiticoque milite
 muniuit. Magnâ Albæ Russiæ, Seueriæ, ac Polesiæ par-
 te occupatâ, Sluckum rursùs duxit; ratus Anastasiam,
 terroris diuturnitate, famâque successuum Glinsciano-
 rum, expugnatam, animo concidisse. At è propinquo
 contraria spei expertus, Vastatoribus Vilnam vsque
 missis, ipse Nouogrodecum castra mouit. Vltiores
 progressus stitit, nuncius aduentantis cum Rege exer-
 citûs. Præmissis in Moscouiam Basilio fratre, cum clien-
 tibus, eorumque coniugibus ac liberis, omniq; pre-
 tiosâ supellectili, ipse quoque in arcium muniendarum
 curâ aliquantùm moratus, citò suos subsecutus est. At-
 que hæc ferè, decurrente hyeme magnâ celeritate con-
 fecit.

*In Mosco-
uia transiit.*

4.1508. fecit. In Moscouia incredibili lætitiæ significatione, ab infimis æquè, ac summis, ipsoque Moscorum Magno Duce acceptus, in publico gentis consilio persuasit, vt maturo Verè, omnes vires ad Smolensci expugnationem conuerterentur: quòd eo loco capto, reliqua per Lituaniam aut nullo, aut per exiguo negotio, subigi possent. Neque vana erat, aut Glinscij promissio, aut spes Moscorum: plurima siquidem eius oræ nobilitas; non dissimulanter præsefererat, in Glinscianas partes se inclinari. Verùm hæc consilia, maturatis à Rege in Lituaniam auxilijs, auersa sunt. Primo vere Nicolaus Firley cum Polono exercitu Lituaniam attigit: secutus eum Rex Brestiam, ad initium Maij peruenit: isthîc contrahendo militi Litvano, nobilitatiq̃ue sub signa cogendæ, aliquid moræ datum. Magno interea conatu Glinscius, suis ac Moscorum copijs Minscum oppugnabat: irritus tamen erat omnis impetus, nobilitate pro liberis ac coniugibus, cum quibus se intra mœnia receperat, rem strenuè gerente. Eo nuncio accepto Rex millia quinque stipendiariorum, cum procerum manipulis, ac prætorijs cohortibus, Minscum præmisit: mox ipse ordinarijs è nobilitate copijs, Scytharumq̃ue domesticorum signis contractis, præmissum exercitum impigrè magnis itineribus sequitur. Glinscius relictâ Minsci oppugnatione, siue ex conscientiæ stimulis, Regiæq̃ue reuerentiâ fortunæ, timidior; siue impari numero successum tentare non ausus, primum Borysouiam, mox Orszam versùs suos se recepit. Neque seg-

Rex Sigismundus
contra
Glinsciũ
& Moscos
mouet.

nus

nius Rex instabat abeunti. Non procul à Borysthene Æt. 308.
cedendi Glinscio, sexaginta Moscorum millia occurre-
runt: tantis viribus animosior Glinscius, aperto cam-
po de summa rei decernere volebat: at Mosci, quòd
fugientem eum obuium habuissent, mala omnia sibi
ominantes, pertinaciter pugnam detrectabant. Vicit
tandem in militari consilio Moscorum sententia: vitan-
dam esse omnino prælij aleam, cedendum seruatis or-
dinibus; maturè transportandas per Borysthenem co-
pias; fluuij ripas validis præfidijs obtinendas, ne quà
regijs transitus pateret. Superato itaque Borysthene, vix
ad vnam leucam progressi, castris locum sub sylua com-
muniunt; parte copiarum non contemnendâ relictâ,
ad arcendos transitu fluuij regios. Secutus hostem
Rex, castra aperto campo ad fluuium metatur: vadum
diuersis locis tentari silentio iubet, atque equestrium
copiarum partem traduci. Ignaro quid ageretur hoste,
aliquot millium eques, feliciter fluuium transgres-
sus, sub meridiem, cùm more gentis Mosci liberiùs cu-
randis corporibus indulgent, inopinato impetu ipsa ca-
stra inuadit: atque editâ aliquâ cæde, priusquàm subitâ
perculsi re hostes, animos colligerent; cursu ad flu-
uium fertur, præsidium ripæ impositum à tergo adori-
tur, profligat, viamque suis aperit. Expectabat Rex e-
uentum in armis: conspectisque suorum in aduerso lit-
tore signis, incredibili audaciâ fluuium eques ingres-
sus, quâ vado, quâ nando prior ipse per aquas elucta-
tus, vniuersas equestres copias, nullo damno traduxit.

*Sigismun-
dus Rex
Moscos
profligat.*

4.1508. Peditatui ratibus transportando vix dies suffecit, sole in occasum valdè inclinato. Ne eodem impetu in castra hostium miles duceretur, nox imminens obstitit. Nam præterquam, quòd castra aggere fossisq̃ue cincta, ac tanto bellatorum numero valida, oppugnantibus etiam clarâ die non parùm negotij factura videbantur; insuper timebantur nocturnæ tenebræ, quarum beneficio, hostis fraudibus assuetus, ad insidias potuisset vti. Glinscius iam semel desperata consilia amplexus, quia optabat vehementer, vno iactu de summa rei, quocumque successu cum fortuna transigere, noctem insomnem egit: Moscorum tribunos ac Duces prensando, animando, victoriam veluti gnarus virium militis regij, & certam & facilem, pollicendo. Negabant Mosci permissam sibi à Magno Duce decernendi aperto prælio potestatem: sub mediam noctem sine Duce atque imperio, mero tumultu desertis castris atque impedimentis in fugam per silvas & paludes effunduntur. Glinscius ab eo euentu, non apud suos tantùm, sed etiam apud se minor; quibus fidebat copias, seruatis ordinibus Starodubum recepit. Postquam dies hostilem fugam aperuit, castra quidem à milite sunt direpta; procerum autem suasu, ab insequendo hoste Rex abstinuit. Quamquam enim tumultuaria eius fuga, non difficilem victoriam sponderet; æstimantibus tamen itinera prorsus ignota ac impedita, insidijs inter sylvas ac paludes apta, plus periculi, quàm spei, visum: si fessus tantis viarum intervallis miles, hostem sequeretur. Orszam itaque signa
mota

mota sunt: recuperatâ haud multo labore arce, Smol-
 lenscum vniuersâ copię progressæ sunt. Destinatum à
 militari consilio fuerat, vt Rege cum grauioribus copijs
 circa Smolenscum subsistente, Firleius cum Polonis,
 Ostrogus cum Lituanis, in Moscouiam penetrarent,
 obuia vastarent, palantes ex nupera fuga interciperent.
 Verùm Magnatum dissidijs, ac præsertim quòd aliqui
 eam prouinciam Ostrogio inuiderent; id consilium pri-
 mùm prorogari cœptum, tandem euentu caruit. Hostis
 intereâ per otium, non modò incolumis ex fuga eua-
 sit, sed etiam exulto Dorohobusio, succisq̃ue per siluas
 arboribus viam regijs planè præclusit. Nihilominus O-
 strogus cum paucis è leuiore equitatu per inuia pene-
 traui, atque latissimè prædas egit. Stanislaus quoque
 Kiszka, ægrè perpurgatâ viâ, magnâ celeritate Viaz-
 mensem Prouinciam, vicinorq̃ue ei agros, peruagatus,
 omnia cædibus ac flammis inuoluit. Flicuit tanta stra-
 ges hostilem è latebris exercitum. Kiszka de eo certior
 factus, à Rege auxilia postulat. Datum fuerat negotium
 Firleio, vt cum stipendiarijs Polonis, magnis itineribus
 laborati Kiszka se iungat: nihil omnino fuit ab eo ne-
 glectum; sed viarum difficultas inuitum est morata, ne
 tempori adesset. Kiszka quamquam non ignoraret pro-
 perare Polonos; verebatur tamen, ne antequam illi
 peruenirent ad castra, hostis totis viribus in se vnum in-
 cumberet: quare constituit priùs legiones aggredi, quæ
 corpori exercitûs præmissæ non procul constiterant.
 Fauent Superi consilio: semel iterumq̃ue funduntur

*Moscouia
 vastatur
 duobus
 Ostrogio,
 & Kiszka.*

A. 1508. Mosci; delati fuga ad suos, siue vt eius fœditatem excusarent, siue quòd metu percussis ita visum esset; castra vniuersa rumore implent: Regem, cum omni Lituaniæ robore, in proximo esse. Vulgato inter plebem terrore, gregarij primùm, mox ductores ordinum, plebis impetu in fugam pertrahuntur; castra, impedimentaque deferunt; Moscuam vsque fugiunt. Kiszka plenus rei gestæ gloriâ, ac diuite prædâ, hoste partim cæso, partim fugato; ne quod ad Wiedrusam Ostrogio acciderat, paucitatem suorum, in aperta progressus, hosti fugienti detegeret; incolumes ad Regem reduxit. *Basilius Mosconia Dux pacē petit.* Basilii Moscorum Dux, adeo infortunato successu, atque imprimis Viazmensium, Mozayscensium, Bielen- sium, Rezanensium, Rezouiensium agrorum latissimâ populatione percussus, tandem veteres spiritus remisit. Celeri internuncio Regi proponit, quantum optaret, cum eo pacem, atque eius causâ destinasse iam Legatos maiores, modò Rex interea sanguinis Christiani effusionem inhiberet. Relatis in Senatu Mosci postulatis, facilè procures non abhorrentem à pace Regis animum, suis sententijs inflexerunt, vt assentiretur. Neque deerant momenta, quæ ad id consilium non modicè inclinabant. Urgentia Poloniæ negotia, quæ Regem ex Lituania euocabant: propinqua hyems bello gerendo, (in eâ præsertim regione, perquam rigidâ) inepta, militem ad hyberna coge- bat: hostis deserto prorsus campo intra mœnia delitescens, nihil spei ad rem gerendam ostendebat: plerique existimabant, si in castris

stris hyemandum esset non bellum fore sed venationis A. 1508.
 cuiusdam speciem, quâ magnis impensis, maioribus
 periculis, nullo aut exiguo commodo, conficiendus es-
 set exercitus, vestigando per inuia hostem. Itaque Ioan- Pax cum
 ni Sapicha, Vitepsciæ pro Rege gubernatori commisi- Moscis.
 sum est, ut cum legatis Basilij Ducis, de pacis legibus
 statueret. Conuenerunt in eiusmodi conditiones. Ca-
 ptiui vtrimque, nullo dempto, ac præsertim ad Wie-
 drusam accepti, liberi dimitterentur: arcium restitu-
 endarum ratio ea seruaretur, quæ proximo fœdere scripta
 fuerat: quidquid Michaël Gliniski, siue patrimonij iure,
 siue Magnorum Lituaniæ Ducum beneficio, siue vi oc-
 cupatum, per ditiones regias suis præsidijs obtineret,
 absque mora Regi redderetur: ipse Glinscius in Mosco-
 uia, spe omni reditûs præcisâ, exularet: cognati eius at-
 que clientes, perduellionis rei, qui in Moscouiam tran-
 sferant, ibidem manerent; qui in Lituania superefflent,
 si vellent, excederent. Promulgatâ pace eiusque legi-
 bus, multi magno cum dolore extremam earum ac-
 ceperunt. Sperauerant enim ex noui fœderis formula,
 reditum à Moscouitica seruitute, ad patriam liberta-
 tem. Sed Sapicha, collato cum Rege consilio, lubens
 in eam consensit legem, non tam ut Moscorum postu-
 latis satisfaceret, quàm ut Lituaniam exoneraret per-
 duellibus: qui, eo malo semel vitati, non difficulter
 Glinscij artibus, ad resumendam prodicionem conci-
 tari poterant, si intra viscera mansissent, Cuius enim a-
 nimum virus id peruâsit, nunquam ferè ita persanatur,

A. 1508. vt occasione occurrente morbus non recrudescat. Ita apud eiusmodi homines obsequij constantia; sicut in cicure fera, mansuetudo: neque diuturna, neque certa. Aliqui tamen, clam ad castra Lituanorum transfugerunt: atque in ijs veteranus Kozakorum ductor, Scythicis victorijs percelebris Eustachius Daskowicz. Rex confecto bello Moscouitico, parte Stipendiariorum exauctoratâ, cum reliquis copijs, Constantinum Ostrogium in Volyniam expediuit. Scythæ enim Tauricani, milite ac militiæ Magistris, Moscouitico bello distractis, exercitu suo trifariam diuiso, miserè vltiorem Volyniam populabantur. Fusi sunt ab Ostrogio felicissimè vastatores, atque Vniuersâ pro rsùs Volynia, exacti, pars eorum in Polesiam penetrauerat, magno Slucensium agrorum & terrore, & vastitate: obuius fortuito casu his vastatoribus Lucas Morawiec, cum ducentis peditibus ad Sluczam amnem factus, cum fugam desperat, à necessitate animum sumit, atque firmatis ad ripam castris hostem inuadit, profligatque: auxit victoriam ac stragem, submissus ab Anastasia Principe eques, qui in fugientibus continuauit cædem. Regem vix ex Moscouia regressum, Valachici belli cura excepit. Absente eo Bogdanus Russiam non leuiter vexauerat; Leopoli atque Haliciâ irritò conatu oppugnaris, ignobilioribus aliquot oppidis ac pluribus templis, exustis, prædam omnem impunè eduxerat. Rex bello iniuriam persequi constituerat: sed Ladislai Hungariæ Regis auctoritate, cum Bogdanus ablata

*Scythæ in
Volynia
profligan-
tur.*

*Valachici
belli sup-
primuntur.*

ablata restitutum se ex fide sponderet, belli eius tempestas discussa est.

Vilnam deinde Ordinibus Lituaniæ comitia indicta sunt. Adfuerunt à Moscis legati circa medium Ianuarii, pacis firmandæ causâ: conclusis fœderibus captiui omnes liberi dimissi. A Moscorum abitu, in Glinfcianam factionem iudicium institui cœpit: plerique illius rei, ex publico Ordinum consilio, equitum fidei sunt commissi; præcipui cum supræmis ærarijac Stabuli præfectis, in carceres Trocenses coniecti. Michaël Gastoldus Stabuli M. D. L. Magister, magnarum per Lituaniam & Russiam opum, habebat in coniugio Glinfcij filiam: tam arctæ affinitatis præiudicio creditum est, haud immunem eum, cum germano suo Quæstore Supremo, ab ea lue mansisse, quæ etiam extraneos inuoluisset. Nihilominus non multò post probatâ innocentia, vterque frater, Regiâ sententiâ absolutus est. Bona Glinfcij, Regio fisco addicta: quæ deinde Rex, eorumdem comitiorum auctoritate, varijs attribuit, atque imprimis Raigrodum, & Goniudziū Nicolao Radiuilo Lituaniæ Mareschalco. Pax Moscouitica, quam infida futura esset, argumento fuerunt legationes mutua, quibus nihil sincerè à Moscis agebatur. Commisum fuerat à Rege legatis, Nicolao Radiuilo, Alberto Kloczko, Mareschalcis, & Bohusio Bohouitiao Notario Lituaniæ, vt repeterent, apud Basilium captiuos Lituanos, quorum nomina Stanislaus Dowgird, diligentia incredibili per vniuersam Moscouiam conqui-

A. 1509.
*Iudicium
Glinfcia-
nae factionis.*

*Mosconi-
tica lega-
tiones, pa-
cem du-
biam red-
dunt.*

fierat;

A. 1509. hierat; tum postularent, ne qua nouis turbis occasio daretur, si agrestium iniuriæ (line quibus confinia incolere, vix humanæ conditionis esset) negligenter, impunitæ. Vrgentibus ista legatis, regis ipsius exemplo, qui & neminem captiuorum detinuisset & vitaret studiosè cuncta, quæ constitutis fœderibus fraudi esse possent: Basilius longè alia respondit. Nimirum Michaëlem Glinscium, fratresque illius atque affines, prodere se non posse: quòd ante fœdera, spontè in Moscouiam, transiissent. Affirmantibus disertè legatis, neque se, neque Regem suum, id vllò modo vrgere; subiecit. A se quoque mandatum esse, vt omnes Lituani captiui abire permittantur: solum Nicolaum Hlebowicz retineri, quòd constaret aliquos Moscorum ex Lituania non dimitti. Diu per varios nuncios ea de re certatum est: cùm Rex Nicolaum Hlebowicz, Theodatum Gliniski, Andream Kromski repetit; Basilius verò fœminas transfugarum, nempe Druciorum matrem, & Oziereccij Ducis, ac Iacobi Iuaszcencowicz, coniuges. Rex de Nicolai, sociorumque eius fortunæ, libertate sollicitus, verebatur; ne impetuosiùs pro illis agendo, publicam rem pace ruptâ pessundaret. Quare missis Moscuam Alberto Narbut Preualscensi Præfecto, & Gregorio Hromyk limitum per Vilnensem Palatinum, Supremo Cognitoire, prolixè Basilio suum explicuit studium, in ijs, quæ initi fœderis integritas exigebat. Matronas, quarum Basilius mentionem fecerat, neque prohiberi à se ne transcant, si transire ipsæ velint, in Mosco-

Moscouiam; neque inuitas posse cogi, vt transeant: A. 1509. quòd, vt primum, fœderibus non pridem ictis deberet; ita alterum, gentis, in quâ imperaret, libertati. Perfecturum nihilominus vt Polociam deportatæ, liberè agant, cum internuncijs Moscorum; & si eos sequi in animum induxerint, pacatè in Moscouiam relegentur. Quare, cùm ab sua parte nihil aut morarum, aut impedimenti hæcenus iniectum sit, quin fœderis legibus ex fide satisfaceret; necessarium omnino esse, vt Basilii quoque captiuorum reliquos, liberè in patriam redire permetteret. Nihil tamen ea legatione obtineri potuit: quin immò in annalibus Lituanarum rerum reperiò, eo anno Plefcouiam Lituanæ ditioni detractam, atque Moscouiæ, à Basilio adiectam eiusmodi fraude: in Liuoniam cum exercitu tendens, non procul ciuitate, Principis fœderati specie, castra metatus est. Gubernatorem Prouinciæ, cum ciuili magistratu, amice ad se inuitatos, tamdiu omnibus hospitalitatis officijs in castris detinuit, donec Russi sacrificuli, *Popos* vulgus vocat, prout cum Basilio conuenerant, negotium ex voto conficerent. Illi per absentiam magistratuum liberiùs cum plebe agere; Litvani Principis dominium, & religionis diuersitate ingratum, & ob distantiam locorum, ciuitatis commodis perniciosum, criminari; Magnum Moscouiæ Ducem, eiusque imperium extollere: neque priùs à seditione ciendâ abstinerunt, quàm inconsideratam plebeculam, maximè communis cum Mosco religionis prætextu, ad apertam rebellionem concitâ-

*Plefcouia
Moscius
occupat.*

4.1509. sent. Tumultu plebis admissus intra mœnia Basilius, vniuersam Prouinciã suo milite occupauit: quam, si fraude viam non reperisset, non faciliè armis domuisset. Inde digressus quatuordecim regiones, quinque equestres pagos, à Polocensi Palatinatu auulsi: Ozieryscense latifundium vniuersum, Vielizensium, & Vlsiatensium agrorum portionem mediam inuasit. Questus est de iniuria regio nomine Stanislaus Dougird: sed nihil amplius responsi tulit, nisi propediem aduenturos Magni Ducis legatos, qui Regi satisfacerent.

A.1510.
Legationibus
re-
pus teri-
tur.

Sequente nonnisi anno Vilnam adfuerunt legati, quorum Principi, Tretiaco nomen erat: non tam stabilendæ in publicum pacis causâ; quàm ad ferendas occultè bello occasiones. Legationis enim publica mandata nihil continebant aliud, præter querelas de non remissis, quas iam memorauimus sceminis; & aliquibus mercatoribus interceptis. Priuatim verò studiosè inquirebatur, num aliquid iniuriæ aut molestiæ Helena, à Rege aut proceribus pateretur? tum de rationibus secretis consilia inibantur, quibus mutuæ inter Helenam ac Basilium epistolæ, clàm Lituaniis, commeari possent. Quid cum Regina sit perfectum non constat. A Rege per Lituaniæ Cancellarium Ioannem Sapieha responsum reperio. Non Regi ipsi modò, sed vniuersis planum esse, præsentis, ac superiorum legationum argumento, friuolas tergiuersationes à Basilio quæri, ne constitutâ iam pace, populi securè frui possint: ipsum itaque illum, causam vnicam esse eorum, quæ inter populos,

pulos, necdum perfecto foedere coniunctos, etiam in-
uitis Principibus, hostiliter attentari in confinijs con-
tingeret. Ne quis, Regiam curam perficiendo negotio
defuisse, criminetur; legatos ad maturandum quam-
primùm opus, Moscuæ primo tempore affuturos. Fun-
cti sunt eâ legatione Stanislaus Hlebowicz Polocensis
Palatinus, Albertus Kloczko Mareschalcus, Gregorius
Hromyk Notarius Lituaniæ. De iniurijs conuentum
est, vt litibus finiendis iudices vtrunque designarentur,
Hlebouicius legatis restitutus, multisque honoris ar-
gumentis cultus. Theodatus Glinski cum Andrea
Kromski detenti, quòd eos suâ sponte Moscouiam ele-
gisse, testibus comprobaretur. De affinibus, cognatis-
que, transfugarum foeminis, post diuturnam ac perti-
nacem dimicationem nihil obtinuerunt Mosci, negan-
tibus constantissimè Legatis posse in Moscouiam inui-
tas mitti. Denique cùm id ipsum negotium acriter à Ba-
silio nouâ legatione vrgeretur, respondit Rex. Mitteret
Basilius duos, quibus maximè fideret. Experirentur il-
li voluntatem matronarum, & consentientes in abi-
tum, secum abducerent. At vt abire nolentibus vis infe-
ratur, id nullo modo concedi posse.

Constitutis in Lituania Moscouiticis rebus, Sigis-
mundus in Poloniam properauit vbi variorum Euro-
pæorum Principum Legatis Senatum dedit. Iulius im-
primis Summus Pontifex postulabat, vt permetteret
Rex, per suas ditiones vulgari, quosdam cælestes fauo-
res, *Indulgentias* vocamus, eorum profuturos animis;

*Rex in Po-
lonia le-
gatis exte-
riorū Prin-
cipum re-
spondet.*

A. 1510. qui in belli Turcici vsus, aliquid contulissent: hortabatur deinde ad societatem fœderis aduersùs Turcam. Indulgentiarum quidem promulgatio, nihil à quoquam obstaculi habuit, melioreque successu per Poloniam peracta est, quàm per Germaniam: vbi Martinus Luterus quædam, quæ hominum aut imperitorum aut lucricupidorum vitio in eius rei vsum, irrepsent non laudanda, impugnando; dum ardore pertinaciâque agendi, fas excedit; semina nouis in religione sectis, ac innumeris per Romanum imperium turbis iecit. De bello Turcico responsum. Turcam Kilia, ac Bialogrodo, ereptâ Valachis grauem fore vniuerso Septentrioni, nemini dubium esse: sed quòd in re tanti momenti, nihil certi inconsultis Ordinibus statui posset, comitia necessariò expectanda esse. Vitus de Furst, ab Imperatore Romano, Equitum Crucigerorum nomine, Pomeraniam Prussiamque à Republicâ repetebat. Offendit non mediocriter intempestiuâ quæstione Senatum: grauitè itaque Cancellarius monuit, ne Teutonici equites velut defuncti periculo Turcico, pertæsi que domesticæ pacis, bella tantis superiorum Principum laboribus planè extincta, intempestiuus postulationibus, reuocarent ab inferis, ea conando sibi vendicare, in quæ nihil iuris omnino aut Cæsari, aut equitum Magistro, competeret. Danorum legati sororem Regiam Elizabetham, in matrimonium suo Regi non impetrârunt, quòd Virgo ipsa nubere abnueret. Bogdano Valachiæ Principi, pro superiore irruptione in Russiam satisfaci-

cienti,

cienti, pax data; auxilia contra Scythas negata: Le-
 gatis eius, libera per ditiones Regias potestas com-
 meandi, concessa. Hungaris in societatem belli Turci-
 ci Polonos pertrahere nitentibus, nulla spes facta. Im-
 braimes Turca, Imperatoris sui Baiazetis nomine, Si-
 gismundo paterni fraternique regni successionem gra-
 tulatus, petijt vt pacem, quæ hæcenus floruiſſet, Rex
 suâ sponſione firmaret. Præstitit postulata Sigismundus
 eò libentius, quò exactius perspiciebat Reipublicæ pe-
 ricula. Nam & Moscorum quies lubrica erat; & Cæsa-
 ris Crucigerorumque amicitia incerta videbatur, quòd
 eam repetitio Prussiæ ac Pomeraniæ suspectam faceret:
 cum Scythis verò, prope continua bella. Eo ipso anno
 Tauricani ductore Bitigereio, euastatâ Russiâ, Litua-
 niam peruagati sunt, Vilnam ferè vulgatâ populatione.
 Nemine arma opponere audente, ingentem prædæ
 omnis, ac præsertim captiuorum, impunè eduxerunt.
 In Valachia ad ripas Tyræ à Valachis sunt profligati;
 multi vorticibus præcipitis fluuij hauſti, reliqui partim
 in prælio, partim in fuga cæsi. Nihilo tamen ab ea cla-
 de pacatiores Tauricani, initio sequentis anni rursus
 sed longè alio successu inuaſerunt agros Kiiouienſes.
 Dux etenim Slucensis Georgius, propè puer, iuncto
 suo milite cum Andreæ Niemirowicz Palatini Kiiou-
 uienſis copijs, ad pagum Rutki affecutus prædatores,
 magnâ eos strage profligauit, octo millibus in campo
 cæsis.

*Scythæ
 vastant
 Lituaniâ.*

A. 1511.

Rex adulto vere Brestiam venit, comitijs Lituanor-

Aug. 11. rum adfuturus. Tribunal id, iudicij suppliciorumque,
Regis acta aduersus Glinfcianæ proditoris reos, designatum fue-
Brestia. rat. Verùm procerum interuentu Rex mitigatus, vni-
 uersos carceribus cæterisque pœnis absoluit, quin &
 dignitati pristinæ nedum libertati, singulari Regiæ cle-
 mentix exemplo restituit. In iisdem comitijs, agenti-
 bus Mendligereij legatis, fœdus inter Scythas & Litua-
 niam his legibus ictum est. Tauricanus Regulus dein-
 cept, Regi Polonorum, Magnoque Lituorum Du-
 ci, subesset: triginta millium equitatum ad quæuis bel-
 la auxiliorum nomine mitteret; obsidem fidei filium
 suum daret. Rex verò quindecim nummum aureorum
 millia in singulos annos stipendij vice numeraret.
 Nemo erat qui improbaret fœdus, quo tam potens
 multitudo, ac pugnandi peritiâ populus, Reipublicæ
 non tantum amicus, sed etiam obnoxius reddebatur.
 Verùm barbaris, fœderum aut armorum necessitatem
 sola prædæ spe solitis metiri, non tam est constans fides,
 quam splendida promissa. Acceptâ enim pecuniâ Men-
 dligerius, etiamsi ab infestatione Russiæ, ne apertè re-
 cens fœdus violaret, temperârit; Valachiâ tamen, Re-
 gni Poloniae Prouinciâ, semel iterumque vastatâ argu-
 mentum reliquit, qualis in sequentes annos pax sperari
 deberet ab ijs, qui rapto viuere affluenissent. Rege cum
 proceribus comitijs intento, Helena Regina, quæ con-
 silia fugiendi in Moscouiam diu versauerat, exequi est
 conata, per absentiam procerum. Haud procul confi-
 nijs Moscouiæ Brassauiensem præfecturam cum am-
 plis

Helena
conarur
in Mosco-
uiam fu-
gere.

plis latifundijs in alimentorum impensas obtinebat à *A. 1511.*
 Republica: eò iam præmiserat vario prætextu, fami-
 liam Moscouiticæ gentis cum pretiosiore supellectili,
 ipsa propediem secutura. Agebatur quidem ea res satis
 secretò, vti nuper cum legatis Basilij fuerat condictum:
 non potuère tamen vniuersa, ita occultari, vt non ali-
 quid suboleret Alberto Kloczko, Reginalis anlæ supre-
 mo Magistro. Celerrimis itaque nuncijs Nicolaus Ra-
 diuilus Vilnensis, & Gregorius Osticus Trocensis, Pa-
 latini, Vilnam euocantur: collatis sententijs, consilia
 Reginae euulgantur; certisq; indicijs probantur: ip-
 sam Helenam adeunt, monent; protestantur Proceres
 non permissuros se, vt pedem Vilnâ moueat. Helena ab-
 aduerso dolorem, ex consilijs, in publicum protractis
 euerisq; conceptum, dissimulare: vnicum queri, Per-
 sonæ suæ dignitatem, libertatemq; violari: verùm, quia
 nihil vi tentare poterat muliebre animi impoten-
 tiam, intra verborum furorem, cohibere, coacta est.
 Instaurauit deinde apud Germanum suum, Moscouiæ
 Ducem, eiusq; legatos, de iniuria querelas. Venerant
 enim paulò post Vilnam, cum internuncio regio Bog-
 dano Dowgird, aliqui Moscorum Primores, sui Princi-
 pis nomine acturi, de iniurijs, quæ vtrinq; in finibus
 committebantur, coërcendis. Verùm Basilius, nihil om-
 nino mouit; ne quâ ratione proderet, auctorem se eius
 consilij, forori fuisse.

Sigismundus Rex peractis Brestensibus comitijs, cæ- *A. 1512.*
 terisq; in Lituania negotijs compositis; in Poloniam
 redijt,

A. 1512. Rex ducit coniugem Barbaram Transilvania Principē. redijt, connubialia fœdera Cracouiæ cum Transilvania Principe Barbara, Ioannis (qui deinde Rex Hungariæ fuit) filia, heroide magnis virtutibus, ac præsertim pietate in miseros, laudatissimâ, celebraturus. Actum est id festum, magnâ exterorum frequentiâ, magnificentiâ verò Polonorum ac Lituanorum Procerum incredibili. Cùm vndique ad augendam festi maiestatem concurritur, diesque ipsi, qui apud Catholicos solemnes quadraginta ieiunij ferias antecedeabant, populum in luxum effusiùs, securiusque soluit: Mendligereius vacuum propè nobilitate Russiam, viginti quinque millium exercitu aggressus est. Perlatore eius irruptionis Cracouiam nuncio, miles, qui Regi ac proceribus ad manum erat, properè contra hostem missus: stipendiarij quoque celerrimè ex hybernis euocati: campestri exercitûs Poloni Duci Lanckoronski negotium commissum, vt prouideret, ne quid detrimenti Respublica pateretur. Is magnis itineribus, aduentûs sui nuncium præuenit; atque inopinatò partem hostium per agros prædam agentium nactus, septingentos cecidit. Litvani quoque Proceres, Michaël Dux Wisniewiecki, cum filijs Ioanne & Alexandro, Andreas Dux Zbaraski, Georgius Radiuilus, alijque, cum tribus bellatorum millibus ductore Constantino Ostrogio, in tempore adfuerunt. Omnes copiæ sex millium numerum non excedebant: nihilominus, cùm ab exploratoribus intellectum esset, hostem in propinquo castra metatum, securè noctem agere, atque adeò ante pugnam corpo-

ra somno reficere, vacuum omni metu : in comitio militari, omnes vnâ voce decreuerunt, eundum esse, non cunctanter, contra hostem. Dum signa promouentur, lis inter Duces, de prælij ordine exorta, moræ aliquid militi magnâ alacritate festinanti, iniecit. Lanckoronski contendebat, prælio auspiciū dari debere à Polono milite : quod is & validior armis esset, & maiore parte per bella Hungarica, Germanica, Gallica, singulari suæ fortitudinis commendatione exercitatus. Ostrogus verò, multis Scytharum victorijs percelebris, sibi, Lituaniisque, primas in congressu partes deposcebat; quod ex frequentibus cum ea gente bellis, vsu didicisset, militares aliarum nationum artes, non multum contra Scythas prodesse, ob diuersissimum pugnæ genus, cui assuetæ Lituatorum copiæ, facilius hostilem impetum elusuræ essent. Generosam litem non sententiarum consensus, sed pugnandi necessitas, præcidit : iam enim nunciabatur, hostem instructâ acie imminere. Constantinus itaque dextrum cornu, cum suis, occupat; sinistram Nicolaus Kamieniecki : frons aciei stipendiario milite firmatur : in subsidia, variorum qui sponte ad arcendum periculum concurrerant, manipuli, designantur : summa rei, penes Lanckoronski relinquitur. Sic magis cuiusque alacritate, quàm consilio, ordinatis copijs, vniuersi diem præliumque expectabant, ignari vnde hostis impetum ordiri destinasset. Constantinus Lituatorum, Voliniorumque equitatum, aliquantum à reliqua acie auulserat, ea mente, vt Scytham in

41512. Polonos pugnātem, adoriretur à latere. Sed euentus aliter tulit. IV. Kal. Maij sub ipsum solis ortum, incredibili tumultu, clamoreque, excitatis, aliquot phalanges in conspectum, repentē prorumpunt, atque velut æstro concitatae summo cursu parique impetu in Constantiniam ruunt. Equabant pugnam multitudo Scytharum, virtusque Lituanorum ac Volyniorum: at quia eiusmodi praelia, perrarō temeritate, virtutisque periculo carent; veritus Constantinus, ne fessi sub multitudine vacillare inciperent, à Lanskorski, aliquot Polonorum cohortes poscit, easque in latus hostile ducit. Accenso ab ea parte praelio, ipse rursus ad suos reuertitur, ac propē respectantes fugam, voce exemploque animat: tantus inde ardor instaurantium praelium fuit, ut mille ferē barbari vno impetu conciderint. Hinc Scythis animus ad praelium deficere: primū ijs, qui manus conseruerant; mox alijs, qui extra pugnam, in auxilia parati, constiterant. Vbi sensit Constantinus ab hoste iam lentius praelium cieri, totā acie cœpit obequitare; clamare, hostem iam in fugam inclinari; hortari, ne prope partam ē manu dilabi permittant victoriam, ad quam nihil ampliūs desideraretur, præter modicum, omnium simul, in hostem impetum. Noua redit ab oratione Ducis militi alacritas: tantis animis tertio in hostem itur, ut magnā parte Scytharum protritā, reliqui in apertam fugam abirent. Conspicatus suorum discrimen Mendligereius, vniuersum robur, paucis ad captiuorum custodiam relictis, in praelium mouet: atque

euita

euitatâ Polonorum acie, in dextram Constantini alam magno impetu ruit. Credebat, faciliorem inde ad victoriam passum fore; atque adeò, diuturnâ pugnâ fessos, haud dubiè recentibus cedendo, reliquos secum in fugam tracturos. Sustinuit eum impetum fortiter Lituanus, sed non diu totius belli ferendæ moli suffecturus. Itaque Lanckoronski, quatuor hastatorum equitum signa, in hostem ire iubet: directis in obuios hastis, ruptâ mediâ acie, reliquus Polonorum equitatus, sensim prius loco progressus, mox collectis ad cursum viribus, totâ vi hostem adoritur. Scythæ eo Polonorum impetu turbati, ac loco moti, prælio se cursu eripiunt, atque inter solitos gyros, instauratis ordinibus, ad pugnam maiore ardore redeunt, atrociorémque dimicationem ordiuntur. Pugnatur vtrimque pertinaciter vniuersis copijs, fortunâ in neutram partem inclinante. In tam dubiâ spe prælij, cohors vna gladijs viam ad castra Scythica sibi aperuit, cæsoque præsidio, captiuos soluit: his tumultuariè, prout casus telum ministrauerat, armatis; auersam hostium aciem inuadit. Iam propè in orbem barbaris pugnandum erat: itaque desperatâ victoriâ in pugnam effunduntur. Neque fuga felicior prælio fuit: victor miles, plurimos in fugâ, ferro absumpsit: plures perierunt ab agrestibus, qui vias fluuijs aut paludibus impeditas, comparati ad pugnam, insidijs occupauerant. Ex victoribus pauci desiderati: ex victis, potior numero, atque capitum æstimatione, pars exercitûs. Captiuorum sedecim millia recepta: e-

A. 1512. quorum decem millia, atque omnis præda, quæ, & varia fuit, & valdè opulenta. Ante alia celebrem victoriam fecerunt, tres Mendligerei filij, & gener, in campo cæsi. Qui cladis ignari diutiùs per Ruffiam prædando vagabantur, duodecim locis à milite Polono cæsi sunt. Fractus tantâ clade Mendligereius, supplici legatione pacem petijt, atque superioris anni conditionibus obtinuit. Quòd verò filios, eo prælio amiffet; nepotem natu maximum Diabaldinum, obfidem Vilnam miffit.

*Mosconi-
fici mo-
1512.*

Pax Scythica, bello Moscouitico, non causam, sed prætextum ad vulgus dedit. Basilus enim pridem in occasiones innouandi belli intentus, vulgari per Moscouiam curauit, à Sigismundo Rege Mendligereium concitari ad inuadendas Moscouiæ Prouincias: argumento esse, & nuperam Scytharum in Moscouiæ fines irruptionem, & recenter instauratum cum Sigismundo foedus: vt verò hæc deessent, certis tamen indicijs constare Magno Duci, secreto consilio, inter Sigismundum & Mendligereium constitutum esse, vt proximo anno iunctis viribus Moscouiam inuadant. Hæc, atque his pares, fabulæ, primùm populi sermonibus iactatæ, deinde in Senatu ab ipso Basilio confirmatæ, facilè persuaserunt, tum germanis Basilij, tum alijs Proceribus, vt magno consensu decernerent, præueniendum esse bello Sigismundum. Datur itaque Glinfcio negotium, vt lecto properè exercitu, infestis signis adoriatur Lituaniam fines. Vbi nunciatum est Glinfcium impigrè mandata

mandata executum esse; tum primùm Basilius per literas bellum (quod iam re ipsâ intulerat) indicit Sigismundo; velut foederum primo violatori. Prætendebat bello, quasdam tum iniurias sibi, tum contumelias sorori Helenæ, illatas: damna etiam finitimis facta, ac maximè Scytharum contra Moscos concitationem, inter causas rescissæ pacis numerabat. At hæc, si non omnino conficta erant; certè ad mendacium vsque exaggerata. Cæterùm, uti eius ætatis scriptores prodiderunt, fama publica, belli incentorem maximè ac prope vnicum Imperatorem Maximilianum designabat. Offensus ille, quòd repetenti nuper Prussiam per legatos, duriùs responderi Sigismundus mandasset; & nepte eius, Philippi I. Hispaniæ Regis filiâ spretâ, Transilvanam coniugem duxisset; vndique inimicitias consciscebat. Nam etiam Alberto Marchioni Brandeburgico, Sigismundi ex sorore nepoti, auctor fuerat; ut Equitum Prussicorum Magister renunciatus, obsequium erga Regem, regnumque Poloniæ, excuteret: atque si fortè ad iusiurandum præstandum, de more vrgeretur, armis resisteret. Eà de causa, ad Iulium II. Pontificem Romanum, ac Lateranense Concilium legati à Rege, atque Republica, missi sunt; qui in illo orbis Christiani tribunali supremo, de Maximiliani atque Alberti machinationibus questi, remedium rebus turbatis poscerent. Rex ipse tempestatem à Germania metuens, Cracouiensem arcem restaurari, ac operosiùs muniri curavit: quia verò non placatis Superis, omnis mortalium sollicitudo vana est; ad

*Prussici
belli nona
ocasio.*

A. 1512. eos demerendos, templum arcis, magnifico opere, ac D. Stanislai sepulchrum, argenteâ eius statuâ, exornavit. Præter imminentiâ à vicinis arma, terrebat multum domestica per Poloniam morum vicissitudo, eo anno vulgata. Capillitium longius in breue, vestes curtæ, longis permutatæ: nemo sine armis progredi; licet numquàm aliàs minores ad arma animi: omnes in augendam rem familiarem studia intendere; famæ curam penitus negligere: castris, gymnasia literaria substituire: vires ætatemque conuiujs atque crapulâ prodigere: nihil auitum in moribus, aut habitu retinere. Hæc illâ ætate, præter morem vulgari cæpta, plerisque infauisti portenti speciem ingerebant.

A. 1513. Interea nepote Mendligereij Diabaldino Vilnæ ex febri vitâ functo; aui fides, fœderumque firmitas, haud modicè nutare cœpit: iam ante satis lubrica. Nam adhuc in viuis illo manente (inuitoné an conscio Mendligereio? non constat) Polonæ Lituanæque ditiones, leuioribus Scytharum infestationibus sunt diuexatæ. Dux quoque Moscouiæ, iam nouo bello & causam & initium dederat; immisso nuper in Lituaniâ Glinfcio. Spes tamen aliqua manserat pacis per legationes retinendæ: verum, ea quoque omnis, cum vitâ Helenæ, penitus intercidit. Mortua est Vilnæ excurrente Ianuario: tumultuata regio apparatu, in Russorum templo, Deiparæ sacro. Basiliius mortis eius nuncio accepto, velut cum sororis vita omni amicitia iure, fœderumque religione liber, bellum studiosius contra Sigismundum apparare cœpit.

*Morum
in Polonia
mutatio.*

*A. 1513.
Scythicum
fœdus in-
certum.*

*Helena
Regina
moritur.*

cœpit. Maximilianum Cæsarem per legatos monet promissis: vt, cùm audiuerit Moscorum, Lituonumque copias, Lituaniam inuasisse; ipse Germano ac Prussio milite Poloniam aggrediatur: ruptæ verò à se cum Sigismundo amicitia, quamprimum mittat præmium, titulos ac diadema Russiæ vniuersæ, Moscouiæque Regis. Glinscio ingentem pecuniæ vim tradit, vt militem bello exercitatum ex Germania in Moscouiam liberalibus stipendijs euocet: qua in re egregiam operam nauauit Eques Germanus Schleinick, collectamque non modicam manum in Germania, ad Basilium per Lituonum agros deduxit. Neque defuerunt in ipsa Polonia, Glinscij muneribus corrupti, qui militem per confinia Silesiæ ac Moraniæ lectum, Mosco suppeditarent: è quorum numero Lata, gente Bohemus, ciuis Cracouiensis, cum centuria pedestri in Moscouiam penetrare conatus, in ipsis finibus interceptus, pœnas proditiouis luit. Addidit Basilius veteribus iniurijs, nouam: ne fortè Rex adhuc dubitaret, nihil à se pacati expectandum. Internuncium enim regium, qui vrgebat vt secundùm foedera militem suum Moscus ex Lituaniæ finibus euocaret, in vincula coniecit. Rex itaque ad initium huius anni, vniuersam nobilitatem publicis edictis commouit, vt in bellum sese compararet. Mox, celebratis Heduigis primogenitæ Baptismi solennibus, atque in conuentu Radomienfi, ordinatis Poloniæ negotijs, in Lituaniam mouit. Mielnici primùm in Podlachia, deinde Vilnæ, cum Ordinibus de Republica consultanti, principes

A. 1513.
Ducus Mos-
couiæ ma-
chinatio-
nes, ad-
uersus Si-
gismundū.

Sigismun-
dus ad
bellum se
comparat;
pacem ta-
mē vrget.

A. 1513. principes Senatûs persuaferunt : vt , velut in curandis corporibus, non priûs ad sectionem acceditur, quàm alia remedia, irritò conatu fuerint consumpta; ita in Reipublicæ integritate conseruanda , bellum ad extrema remedia seponeretur. Ex Senatûs sententia, missus est Moscuam nuncius, qui legatis de pace acturis, liberam veniendi potestatem impetraret. At Basilii Cæsaris, Crucigerorumque promissis, atque occupandæ Lituanix spe, plenus; nihil pacati in animum admittebat. Sigismundus desperatâ pace , vt hostem intra eius domum distineret, promissa nupero fœdere Scythiis stipendia maturè misit. Scythæ acceptâ pecuniâ, Moscouiam ingentibus copijs aggrediuntur, & latissimè populantur. Ita Basilii suatueri coactus, eo anno à Lituania abstinuit. Cæterùm quia, vt ferè vehemens, sed non diuturna à Scythiis solet esse tempestas , Mendligereius raptâ contentus prædâ, citò ad suos sedes exercitum reuocauit: Moscus eâ curâ perfunctus, vires omnes, quas aduersùs Scytham comparauerat, in Sigismundum conuertit.

*Mosconiâ
Scythæ
inuadunt.*

A. 1514. Primo Vere fines Lituanix ingentibus copijs ingressus, XVI. Kal. Apr. obsidione Smolenscum cinxit. Posteaquam aliquot suorum millia, tentatâ aliquoties vi, amisit : signa, in omnes partes, furix instar, raptauit; obuia ferro & igne per Lituanam ditionem vastando, Post exsaturatum barbarâ populatione furorem, rursùs ad oppugnationem Smolensci reuersus est: neque mænia tantùm bellicis machinis, sed etiam animos,

*A. 1514.
Dux Mo-
sconiæ
Smolenscū
obsidet, &
proditiōe
capit.*

constan-

constantiamque obsessorum, varijs artibus, deicere conatus: Solohubi, arcis præsidioque Præfecti vniuersa insigni industriâ superante, omnem operam perdebat. Iam Sigismundus Rex cum vniuersis copijs mouerat, fama que vulgabat iam eum Minscum attigisse. Basilio post consumptum irritu euentu omnem laborem, amisamque exercitûs non modicam partem, nihil restabat, quàm turpis in Moscouiâ, desperatâ arcis expugnatione, receptus. Versanti in omnes partes animum, succurrit fortè, posse Glinscium suo ingenio aliquid, apud populares efficere, vbi nihil ipse profecisset. Amplissimis ergo promissis eum aggreditur: Prouinciâ omnem, cùm in arce, eius se patrimonio adiecturum sacrosanctè spondet; modò rationem reperiret, quâ arcem in Moscorum potestatem redigeret. Glinscius cupiditate tantæ Prouinciæ permotus, suscipit negotium; ingeniumque bellicis operibus substituit: per occultissimos nuncios, præsidiariorum in primis, tum nobilium, fidem, largitione atque promissis sollicitat; ac demùm expugnat. Paucorum primò sermone inter stipendiarios agitari, mox ad alios vulgari, vt solet, cœpit. Arcem diu defendi non posse: auxilia, aut nulla, aut admodum tarda, sperari: ab hoste extrema omnia ferenda; si is per vim arce poriatur: deditionem, sine labe militari, posse fieri: non Mosco, sed Glinscio. His audaciores concitati, palàm apud Præfectum instare, vt arx Glinscio, æquis conditionibus, dedatur. Obnitebatur quantum poterat ratione, atque auctoritate Solohubus. Obtestabatur,

4.1514. tur, per omnia sacra, ne defensæ per annos duodecim arcis gloriam, præcoci deditioe obterant: Regem enim propediem affore cum auxilijs, atque adeo iam Minscum attigisse, non famâ, sed certis nuncijs constare. Nihil profuerunt sana verba, insano tumultu abreptis; proditionem potiùs quàm deditioem vrgentibus: ne, vnum aliquem, facti inuidia oneraret; omnes turmatim vociferari, vt arx Glinfcio quamprimùm dedatur, nisi malit ipse præfectus suorum ferro perire. Expugnatus eorum rebellione Solohubus XII. Kalend. Maij Glinfcio dedit Smolenscum: quæ Prouincia, debellatis à Vitoldo eius Principibus, integro sæculo, in Magni Lituaniæ Ducis ditione permanerat. Basilii voti compos, magnâ pompâ mænia ingressus, sacrisque Russo ritu operatus, priuata publicaque ædificia omnibus ornamentis contra datam fidem spoliauit: querulari tamen est auditus, quòd in eius expugnatione tantùm perdidisset, quantum duabus nobilissimis arcibus excitandis, abundè suffecisset. Imposito præsidio, reliquum

*Bellum in
Lituaniam
adornat,
& profectus
quitur super-
perbe.*

militem in Moscouiam reduxit, & quiete necessariâ recreandum, & delectibus nouis augendum, eâdem æstate bellum maiore apparatu resumpturus. Quòd enim, quam arcem Pater suus Iuanus, bellator inter Moscorum Principes tantus, quantus nemo alius, multoties irritâ operâ oppugnauerat, cepisset: ab eo successu ominabatur; nihil esse, quod suis viribus non cederet. Propè vninerlis Boiaris, ad arma ferenda validis, sub signa euocatis, præsidijs per arces detractis, externo milite

non

non paucis stipendijs auctorato, centum millium exercitum, contra Sigismundum duxit. Ipse quidem castris ad Smolenscum loco capto, cum viginti millibus substitit: octuaginta millia in Lituaniā expediuit, cum hisce mandatis, ut Orszâ, & Odrucko occupatis, Lituaniæ caput Vilnam, recto itinere petant. Progredientes copias, fama Sigismundi Regis, cum triginta delectorum millibus, circa Boryssouiam statiuā habentis, stitit.

Interea Glinscio lacerabat interna consilia, Smolenscum in præmium nauatæ operæ à Basilio verbo promissum, re negatum. Ex memoriâ præteritæ fortunæ, radiū præsentis (in qua nihil fidi, omnia barbara) conditionis; mox pœnitentia facti, animum premebat: hinc desiderium patriæ in dies accendi, atque Clementiæ regiæ spes maior affulgere. Per fidissimum itaque familiarem datis ad Regem literis, implorat clementiam, pollicitus sanctè, malè actorum memoriā exaggeratis erga patriam obsequijs, se oblitteraturum. Rex, iam ante Regis Ladislai importunis precibus, æquior Glinscio redditus, aliquibus Procerum rem secretò communicat: atque, quòd speraret, consilijs Glinscianis Mosco subtractis, multum ei de spiritibus decessurum; literas scribi mandat, quibus à Rege spondebatur, non præteritorum modò obliuio, sed etiam omnis in futurum tempus apud Regem fauor. Proceres veriti, ne Glinscius redditus patriæ, atque in Regis amicitiam admissus, rursus publico malo veterem telam retexeret, occultis nuncijs Basilio Duci Moscouiæ, quidnam Glin-

*Michaëlis
Glinscij
Tragicus
exitus.*

41514. scius moliretur, indicant. Basilius dissimulatâ re, accuratioribus excubijs, vias omnes obseruari iubet; & comitantium vestes, ac sarcinas, diligenter excuti. Fortè Summi Pontificis Legatus Piso, Româ ad conciliandam inter Sigismundum & Basilium pacem missus, Vilnæ substiterat, atque in dies, in Molcouia expectabatur. Eius se internuncium, nobilis Polonus Trepka, Italici Hungariciq̃ue idiomatis peritus, simulat: vt regia mandata, securiùs ad Glinscium deferat. Captus hic, atque mirum in modum barbarè excarnificatus, nihil omnino prolocutus est, quod, commissum sibi à Rege secretum, violaret. Incredibilia eius fuerunt tormenta: nam veru alligatus ignem lentum, & cranium vnguiumq̃ue terebris perforationem, pertulit. Tam admirando constantiæ exemplo, vicit omnem tyranni suspicionem; vt tandem crederetur, eum reuerà esse, quem se simulabat. Diligentissimè itaque curatus, receptisq̃ue pristinis viribus, ad Pisonem cum amplissimis muneribus est remissus. Apud alterum tabellarium incautiùs agentem, regiæ ad Glinscium literæ interceptæ, plana omnia fecerunt: subitò Basilij iussu Glinscius in vincula coniectus, ex castris ablegatur. Viazmam deportato, Supremus Militiæ Magister, pro tribunali, proiectis anteeius pedes ferreis compedibus manicisq̃ue: Michaël, inquit, tibi meliùs constat, quantùm in te beneficiorum à Magno Duce collatum sit, quamdiu te ei fidum præbuisi: nunc, quoniam perduellione fortunam tuam altiùs euehere molitus es; habes hoc par tuis meritis, ab eodem,

*Celebre
constantiae
exemplum.*

eodem, præmium. Mox Satellites collum, manus, pedesq; ferro onerârunt, atque è tribunali raptum, in profundiora Moscouiæ auexerunt. Vulgato per Europam tantæ vicissitudinis nuncio, multi Principum eius causam apud Basilium agendam susceperunt, atque ante alios Maximilianus Cæsar. Intercessionibus Principū, non parūm roboris addebat, neptis Michaëlis, coniunx Basilij, continuis blanditijs. Neque Basilius ipse desperabat fore, vt clementiâ eius auctoratus ad maiorem fidem Glinscius, plus deinde emolumenti adferret Moscouitico imperio, quàm nocumenti intulisset in Lituaniam clàm euadendo. Restitutus itaque Glinscius & libertati, & dignitati pristinæ, magnis deinde floruit Principis fauoribus: vt ob miram in rebus, bello ac pace, tractandis industriam, tutor filio impuberi à Basilio designatus fuerit. In eo fortunæ gradu, cū fortè rescisset, viduam Basilij neptem suam, cum Owczynâ, collegâ sui Magistratûs, probrosè viuere, foeminam pro ea, quâ sanguinis ac tutelæ iure, auctoritate pollebat, secretò monuit: vt honesti, ac famæ maiorem curam haberet. Recta monenti indignata impudens mulier, scelus scelere auxit, parricidio adiecto: nam ipsum Owczynam ad tollendum suæ consuetudinis importunum castigatorem induxit. Insimulatur Glinscius tentatæ iteratò in Lituaniam fugæ: capitur, atque Owczynæ (qui imperij atque Principis gubernandi collega erat) sententiâ, capitis damnatur: erutis oculis, addicitur carceribus, in quibus vitam, ac fortunæ secum ludentis

A. 1514. vicissitudines, miserâ morte conclusit.

*Mosconi-
tici belli
eventus.*

Atque huius quidem tragœdiæ, quam totam hâc simul memorare placuit, post aliquot deinde annos, extremi euentus subsecuti sunt: bellum autem, aduersus Sigismundum à Basilio susceptum, eiusmodi exitum, hoc anno, sortitum est. Basilius remisso in Moscouiam Glinscio, celerrimis nuncijs Celadino scripsit, vt contractis à vastatione Lituaniæ copijs, rectâ Boryssouiam contra Regem ducat, atque vel inuitum ad prælium eliciat. Quod si pugnæ copiam non faceret, vniuersum exercitum coronâ cinctum, vnâ cum Rege, pecudum more in Moscouiam pelleret. Tanta erat huic homini, plusquam barbara virium suarum ac successuum æstimationio: vt ne nomen quidem, vitio proprium, reperiâ. Neque puduit eum, ante tentata fortunæ bellicæ auspicia, sententiâ Maximiliani Cæsaris per literas exquirere, quid sibi esset faciendum cum capto Sigismundo Rege, quem propediem in vinculis adducendum, minimè dubitaret. Rex retentis ad Boryssouiam quatuor millibus, reliquas omnes copias, sub Constantini Ostrogij imperio, obuiam Celadino misit. Priusquam conferrentur castra, inter præcursores, prout casus hostem obtulit, magno successu, leuiores pugnæ Regijs cesserunt; vnde animi plurimùm aucti, vt aperto prælio summa rei audaciùs committeretur. VI. Kal. Septemb. Ostrogio, bis cum hoste confligendum fuit, atque vtroque conflictu Victor mansit. Ioannes Sapieha, cum vnica duntaxat cohorte, ad sistendas hostiles excursio-

nes progressus, tres Moscorum legiones circa Drouum *A. 1514.* inualit: atque captis aliquot illustribus viris, cæsis aliquot centurijs, reliquos in effusam fugam impulit. Eodem tempore, excubiæ vtriusque exercitûs circa Bobrum, sibi insperatò occurrerunt, atque commisso prælio Mosci loco depulsi sunt, ac plerique capti. Ab his euentibus Celadinus minor animo, vereri cœpit, ne à tergo Borysthene clausus, cogeretur iniquiore loco pugnare: atque ideo vniuersis copijs trans fluuium receptis, Orszam inter ac Dubrownam, ad ripas Kropiwnæ amnis confedit. Ostrogus impigrè eum secutus, Orszam primò contendit, vt isthic Borysthenem trajiceret: cùm naues, ratesque conquiruntur, ponti ad peditatum cum machinis transportandum, instruendo; equitatus Lituanorum sedecim millium, moræ impatiens, vadum tentat; eoque non reperto, latis feliciter, vno scilicet è suis desiderato, in aduersum littus nando euadit. Horum exemplum, accendit reliquos: cùm nemo dubitare auderet, à se fieri posse, quod ab alijs factum videbat. Pari itaque ausu, primùm stipendiarius Polonorum eques, ductore Ioanne Swierc ewski: mox Proceres Thczynski, Pilecki, Kmita, Szyfzkowski, alijque, cum cohortibus, superant fluuium. Celadinus, ab excubitoribus monitus; Regios instare, posseque eam partem, quæ fluuiio superato ab exercitûs robore auulsa, suppetias non esset habitura, facile opprimi delerique: respondit. Nequaquam sibi videri, vt miles Magni Ducis, multiplici prælio fatigaretur: expectandum potius tantisper

41514. tis per quietè, donec hostes Borysthenem transeant, quo à tergo comprehensi, omnes simul vno conflictu interneceione deleantur. Ita animum eius, spes arrogantis præsumptionis plena, ad saniora consilia, excæcauerat. VI. Id. Sept. (qui dies natæ Deiparæ Virgini sacer est) traductis omnibus copijs, tertiâ ab ortu solis horâ, Ostrogius suos in aciem produxit. Celadinus quoque eum aduentantem, ita octuaginta millibus instructis, expectabat; vt lateribus quàm maximè diductis, Constantinum, ab omni parte, ancipiti prælio inuolueret. Dato à Moscis conflictûs signo, magno impetu legiones aliquot in Constantini alam irruerunt: exceperunt fortiter vim primam Litواني, & connixi mouerunt aliquantum loco hostem: pugnabant tamen adhuc Mosci, quamquam nullâ vincendi spe; donec à latere aliquot Polonorum cohortes inuectæ, in fugam eos, à pugna auerterunt. Postquam hæ legiones, quæ prælium orsæ fuerant, sub ipsum exercitûs robur, se receperunt: noua equestris phalanx è media acie in pugnam prorupit. Ad eius conspectum, equitatus Lituanus constitit; mox peditatu, qui instantem hosti equitem iam affecutus fuerat, intra suos ordines recepto, effusâ in venientes globorum tempestate, ardorem eorum ita restinxit, vt cunctanter valdè, atque languidè, inueherentur. Ostrogius animaduersâ hostium cunctatione, priusquàm resumerent illi animos, suum equitatum, totis simul signis in hostem ire iubet, præitque exemplo. Secuta præeuntem magno impetu vniuersa signa, ac præsertim Polono-

Polonorum procerum Ioannis Zborowski, & Laurentij Szyfzkowski, hastati equites, viam in media acie aperuerunt, pugnamque ad gladios & manum, collato cum Moscis pede, deduxerunt. Ostrogus interea mandat Lituanorum cohortibus, campo aliquantum cedere, ut fugæ specie, hostilem equitatum à pugnantium acie abstraheret. Successit ars ex voto. Mosci rati Lituanos deserere arenam, liberiùs in eos effunduntur. Constantinus suis ad læuam flexis, hostilem equitatum, eorum vestigijs insistentem, tormentis bellicis, ac perditatui obiecit; simulque repentè equitum infesta signa, in hostem redire iussit. Mosci inopinato euentu, ac strage suorum, consternati, magno tumultu in fugam abeunt. Fit cædes ingens in campo: neque pauciores pereunt circa Kropiunam, locis paludosis, ipsoque amne, hausti. Stabat adhuc Celadinus immotus, cum fronte, ipsoque robore, aciei: in eum itaque, Swierczeuius Dux Poloni exercitûs, stipendiarias hastatorum cohortes; & Georgius Radiuilus leuiorem equitatum ducunt. Non diu hostis restitit, iam in ijs victus, quorum cladem fugamque videbat: exiguâ dimicatione fusus, locum latibulis, per densiores syluas, fugâ quæsiuit. Toto ferè die pugnatum est. Fugientibus plerique ad mediam noctem institere: aliqui vix à persequendo hoste, sequente luce sunt reuersi. Quadraginta cæsorum millia, fuisse, narratur: historiæ fidem, ingentes ac frequentes, ex congestis cadaueribus tumuli, etiamnum confirmant. Ex Victoribus quâdringenti, atque in ijs

41514. quatuor illustriores, desiderati. Castra opulentiſſis ſpolijs plena, militi ceſſerunt: mediâ prædæ parte Ductorum forti addictâ. Dux belli Celadinus, cum decem præcipuis Proceribus, multis Senatoribus, bis mille nobilibus, captus. Poſt peractas in caſtris, Summo Victoriarum Arbitro, militari cæremoniâ gratias, Oſtrogius recognito captiuorum numero, trecentos octuaginta ex præcipuis lectos, cum laureatarum literarum nuncio, ad Regem miſit. Dux Baſilius acceptâ cladiſ notitiâ, deſerto ad Smolenſcum ſuo exercitu altero, trepidè Moſcuaſ uſque fugit. Poſt tam inſignem victoriam, facile recipi poterant, quæ hoſtis nuper proditiſ occupaue-
rat. Sola victoribus celeritas defuit: vix enim intra menſem Smolenſcum attigerunt, impedimentiſ immodicis, per difficiles vias, onuſti. Interea hoſtis, tot dierum otio in rem ſuaſ uſus, arcem commeatu, ac cæteris, ad ſuſtinendam obſidionem neceſſarijs, properè inſtruxit. Obſidio itaque, & tarda, & lenta fuit, abſque maioribus machinis; ac ob eam cauſam irrita: ingruente autem grauiore, cum hyemalibus diebus, aurâ, neceſſariò deferenda, ab exercitu ad hyberna properante. Mendigereius Scythæ, ſolitiſ ſtipendijs ad idem bellum à Rege euocatus, quamquam non procul à regijs caſtris conſtitiffet, quia à Moſco quoque non contemnendam pecuniæ vim acceperat, nihil contra Moſcos mouit, Oſtrogio ad inuadendos Moſcouiæ fines, ſtudioſè urgente. Non deerat barbari hominiſ vaſerrimo capiti ingenium ad prætexendas tergiuerſandi cauſas; certo,

non

non nisi eos aggredi, qui prælio primi succumberent. A. 1514.
 Victoriâ Constantini, in regias partes plane inclinatus,
 in Moscouiam duxit: quam latissimâ populatione per-
 uagatus, centum millia captiuorum eduxit. Ostrogius
 Vilnam reuersus, in monumentum grati erga Superos
 animi, amplum sub Trinitatis indiuiso nomine, Deo
 erexit monasterium, atque Monachis, Russis ritibus in
 Romani Pontificis obsequio viuentibus, attribuit. Rex
 cum Regina, solemni apparatu pro victoria gratijs Deo
 Vilnæ persolutis, captiuorum Moscorum, è præcipuis
 lectorum, quatuordecim, dono Romano Pontifici, mi-
 sit: quos Maximilianus Cæsar circa Halam à regijs Le-
 gatis per vim abstractos, in Moscouiam honorificè re-
 duci curauit. Pristinæ nimirum cum Basilio amicitia
 suæ, id officij impendit. Cæterum, cùm eodem anno in
 Hungaria ad Telezwarum Reginae pater Ioannes, per-
 duellem Georgium Ceklam insigni clade cecidisset, ve-
 reri cœpit; ne Sigismundus viribus cum socero iunctis,
 vtrumque victorem exercitum, in belli auctorem ver-
 teret: consilia, ad nouas amicitias quærendas, inflexit.
 Fratrem inprimis Sigismundi, Ladislaum Hungariæ Re-
 gem, filiumque Ladislai Ludouicum, Bohemiæ Re-
 gem captare cœpit, professus illorum se arbitrio perpe-
 tua cum Sigismundo fœdera stabiliturum, modò apud
 eum efficerent, vt secum alicubi congregaretur, amicè
 de pacis rationibus acturus.

*Maximi-
 lianus Cæ-
 sar à Mos-
 couico
 fœdere re-
 cedit.*

Sigismundus cognatorum Regum sollicitatione per-
 motus, III. Non. Martij Cracouiâ cum splendido Pro-
 cerum

*A. 1515.
 Conuētus
 Cæsaris cū
 Regibus,*

A. 1515. *Possionij, & Viennæ.* cerum comitatu, ad Ladislaum fratrem, Possonium abijt. Multi Illustrium virorum Regem ex Lituania sunt secuti : opulentiâ, atque apparatus splendore, ante alios, eminuerunt Nicolaus Radiuilus & Stanislaus Gastoldus; qui præter cæteros aulæ suæ comites, centum varij generis Musicos, ad Moscorum Scytharumque imitationem pretiosè vestitos, secum duxit. Possonio digressi Reges ad XVI. Kal. Maij conuenerunt cum Cæsare, haud procul Viennâ. Diuersa fuere oppida ad singulorum diuersorium designata : medio campo inter ea oppida, frondosa arbor, congressuris, stationem & umbram præbuit. Conuenerunt, Cæsar, Ladislaus Rex, & Anna eius filia curribus vecti : Sigismundus & Ludouicus equites. Priusquam hospitaes iungerentur dexteræ, Ludouicus Maximilianum vti Patrem ac Dominum, quòd Bohemiæ regnum pars Imperij Romani esset, salutauit. Annæ Virginis præ modestiâ; Ladislai senis præ lacrymis; sermo ab adstantibus audiri non potuit. Sigismundus graui, plenaque humanitatis oratione Cæsarem allocutus est. Cæsare, præ gaudij vehementia illud solum prolocuto. *Hec dies, quam fecit Dominus :* subiecit Sigismundus. Hic ipse Deus faciat, hunc conuentum nostrum, Dominijs nostris, atque Reipublicæ Christianæ vniuersæ, faustum, fortunatumque. Iunctis mox amicè dexteris, negotia reliqua in aliud tempus reiecerunt; vt ad stationes suas digressi, Illustribus viris, salutationis causâ accessuris, dexteras, auresque commodarent. Comitatus ex varijs Europæ gentibus conflatus,

flatus, multiformi habitu, ac incredibili magnificentiâ, 4.1515.
 conspicuus; & tantorum Principum præsens Maiestas,
 par Romanis triumphis miraculum, spectatori-
 bus exhibuerunt. Apud Cæsarem, Ladislaum, & Ludouicum,
 Germani, Bohemi-que armorum ac vestium elegantiâ;
 Itali ac Hispani, vultus habitus-que dignitate; Hungari,
 discoloribus hastarum lacinijs, equorum generositate:
 apud Sigismundum, Polonorum, Lituanorum, Rus-
 sorum, turmæ; Turcico, Persico, Moscouitico, Scythi-
 co habitu, phaleris equorum gemmis auro-que fulgen-
 tibus; pharetrarum, vaginarum, galearum ornatu pre-
 tiosis lapillis accenso: spectantium oculos rapiebant ani-
 mos-que. Maximilianus plurimum desiderabat in Vien-
 nensi regia, Reges hospitali mensâ accipere: verum
 Hungaris aliquid infidi nequidquam metuentibus, La-
 dislaus vehementer obstabat. Sismundus Cæsaris Ora-
 tori, Cardinali Strigonienfi disertè respondit. Se ex suo
 regno, eò usque progressum esse, eâ maximè causâ, vt
 Cæsaris conspectu, ac consuetudine frui posset: quâ in
 re, cum necdum sibi satisfactum existimaret, iturum
 lubenter, quò Cæsar vellet. Sperare enim se, vt non a-
 lium Cæsaris animum experiretur, quàm quo ipse er-
 ga eum esset. Quare Ladislao quoque persuasit, vt
 Viennam inuiseret. Quinque millium equestres copiæ
 fuerunt, quæ ad urbem Reges deduxerunt, præter eas,
 quæ circa tentoria substerunt, atque peditatum. Non
 libet minutatim persequi, quæ inter ipsos Principes, in
 eo conuentu constituta sunt. Foedus in rem Lituanam

4. 1515. eâ maximè lege percussum est; vt Cæsar, aut rescinderet Moscorum, Prussorumque amicitiam; aut vtrosque suâ auctoritate ad petendam ineundamque pacem induceret. Accessit fœderi noua inter Austriacam, & Iageloniam domum affinitas. Ludouico Bohemiæ Regi, promissa est Maria Caroli V. & Ferdinandi I. soror: Ferdinando verò Cæsaris nepoti, Philippi Hispaniarum Regis filio, propè puero, Anna Hungariæ Princeps, XI. Kal. Aug. post oblatum ritè sacrificium, resectosque diuino epulo Principes, confidentibus in medio Cæsare, vtrisque Regibus, per Cardinalem Strigoniensem desponsata. VIII. Id. Aug. Sigismundus Viennâ digressus, ad domesticum luctum redijt: Regina enim Barbara, secundo partu filiam enixa, ipsa obiit. Elocatâ deinde Legnicensi Principi, sorore Elizabethâ, Lituaniam in Octobri inuisit: egitque aliquantùm Brestiæ, vt è propinquo Lituaniis rebus prospiceret.

*Mosci du-
du Sancti
Casimiri
funditur.*

Nam neque eo anno Mosci quieuerunt. Actis per Polocenses agros prædis, ciuitati castra admouerant; vnde totam viciniam infestam reddebant: eò securiùs quod Lituano militi, Duna fluuius præceps, atque altus, transitum negaturus crederetur. Petrus Gastoldus Polocensis Palatinus ei oræ tutandæ destinatus paucas ad manum cohortes habebat; itaque Ioannem Boratynski virum rebus bellicis clarissimum, haud procul in statiuis hærentem, celeri nuncio, ad iungendas vires, vocat: vtriusque miles, ægrè duo millia bellatorum explebat: intrepidè tamen contra hostem ductus est. Vadam

dum inquirentibus, ac prope amissâ omni spe, fluminis A. 1515.
tacito agmine superandi, cum nemo esset agrestium,
qui ducere vellet; repentè eques iuuenis, armis fulgen-
tibus, equo atque veste candidis conspicuus, ante signa
constitit; atque breuiter milites, vt se auderent sequi,
exhortatus, incognito hætenus vado, in oppositam ri-
pam præiuit. Superato flumine iuuenis quidem ille, re-
pentè disparuit, ex certis indicijs D. Casimirus Poloniæ
ac Lituaniæ Princeps, creditus: miles verò securos in
castris hostes adortus, internecione inopinatâ, omnes
propè deleuit.

Venit interea Cæsaris legatus Sigismundus Herbei- A. 1516.
steinus, ex nupero Viennensi fœdere pacem inter Si- Sigismun-
dus Regno
Drohicen-
sem pro-
uinciam
donat.
gismundum Regem, & Basilium Ducem procuratu-
rus. Huic negotio de propinquo Rex intendere volens,
in Lituaniam venit, gentiliq̃ue comitia Vilnæ habuit: in
quibus ex Ordinum consensu Drohicensem in Podla-
chia terram, Polonis perpetuo iure attribuit. Legatus
autem Cæsaris, Moscuam delatus, diligenter sui nomi-
ne Principis, studuit, Basilio persuadere; vt tandem
cruento inter Christianos populos bello finem, æquâ
pace imponeret: atque ideò, suos Procures ad limites De pace,
cū Moſcis
agitur, ar-
bitro Cæ-
sar's Le-
gato, irri-
to conatu.
Moscouiæ mitteret, qui cum Regijs de sincera constan-
tiq̃ue fœderum ratione agerent, statuerentq̃ue. Basilius,
prolixè de Cæsare questus, quòd nupero bello quies-
cendo, atque noua cum Rege Poloniæ fœdera pacif-
cendo, non ex fœderis secum initi fide fecisset; respon-
dit. Se pacis causâ nullos vnquam Oratores, ad aliquem
vicinum

4. 1516. vicinum Principem, nedum ad Regem Poloniæ, missurum: permittere tamen, vt si Rex pacem cuperet, Legati eius Moscuam securè veniant. Monitus de ea re ab Herbeinsteinio, Rex, non leuiter arrogantia responsi offensus est, constitueratque neglectis legationibus, armis tam tumidos spiritus premere. Verum, cum inde Cæsareis literis vrgeretur, vt barbari capitis tumorem contemneret; inde suorum consilijs, vt Lituaniæ diuturnis bellis extremè exhaustæ, respirium daret: passus est se de sententia dimoueri. Iuère itaque Moscuam Legati regij, Ioannes Szczyt Mareschalcus, & Bogusius Bohouitinus, Notarius Lituaniæ, Legati Cæsarei arbitrio, stabiliendæ pacis negotium tractaturi. Præfati animosè, Sigismundum Regem non necessitate aliquâ compulsam, aut dignitatis reuerentiâ, priorem suos Legatos ad Basilium misisse; verum tum suo ingenio à Christiano sanguine abhorrenti, tum Cæsaris vehementer vrgentis gratiæ id dedisse: postulârunt, vt designarentur, qui secum absque ambagibus, præsentē Cæsareo Oratore, de pace agerent. Destinato ad congressum die, diu coram Herbeinsteinio certatum est, vtrinque mordicus deuitantibus, ne primi essent, qui pacis futuræ leges proponerent. Tandem deiecti de pertinaçia Mosci, has protulerunt. Helenæ Reginæ iam vitâ functæ, satisfieret de iniurijs; pœnis pro meritò, in capite virorum Principum, exsolutis: quidquid eidem connubij iure ab Alexandro Rege in Lituania possessionum attributum fuerat; Basilio cederet: Kiiouia, Volynia,

lynia, Vitepscia, Polocia, & quidquid olim Ruffiæ imperio, Prouinciarum, Urbium, Arcium, agrorum censebatur, Magno Moscouiæ Duci, vti vniuersæ Ruffiæ Domino, restitueretur. Legati tam immodicâ Moscorum postulata explosuri; vix minora proposuerunt: atque in primis, vt omnibus Prouincijs, quæ olim Lituaniæ Principi vectigales fuissent, Basilius excederet; nimirum Nouogardiâ, Plescouiâ, Tueriâ, Viazmâ, Dorohobuzio, Smolensco, Putiuolo, ac vniuersâ Seueriâ. Aduertit Herbeinsteinius, ex extremis vtriusque partis postulatis, magnâ nimium contentione, nihil prorsus, agi auctor itaque fuit, vt si de pace seriò agere proposuissent, ea postularent, quæ non omnino impossibilia factu essent. Post multam verborum dimicationem, Regij apertè sunt professi: sibi alijs conditionibus pacisci, quàm quibus inter Alexandrum & Iuanum pax steterat, integrum non esse; quòd nihil plus in mandatis à Rege ac Republica haberent. Negotio vniuerso ad ipsam Basilium deuoluto, strenuè Herbeinsteinius institit, vt saltem Smolenscum Regi restitueret; Michaëlem verò Glinscium nunquam in Lituaniam rediturum, Cæsari donaret; qui illi sedem in Germania figere pollicebatur. At, apud negantem omnia, solisq; verbis, cupidum se pacis, modò Rex cum diuersis mandatis Legatos iteratò mitteret, ostentantem; nihil obtinere potuit.

Rex, Ostrogio in finibus circa Opoczka excubanti mandauerat; ne Legatis Moscuæ agentibus de pace, quidquam hostile tentaret: at vbi nihil æqui à Moscis,

*Mosci à
Lituanis
repelluntur,
à Scythia
caduntur.*

41516. quod spem aliquam pacatæ rei faceret, proponi intellexit; curas ad prosequendum bellum vertit. Tauricanis, qui per Podoliam prædas egerant Rege in Lituania occupato, violati fœderis sacrilegium, per internuntium exprobrat; simulque missis stipendijs, Mendligereium monet; vt suos in sequentem annum expeditos haberet. Mendligereius, vt populationem Podoliæ, se omnino inscio inuitoque, à iuventute, quam compescere non posset, factam fuisse, Regi comprobaret: non expectato altero anno, octuaginta millia in Moscouiam mouit, apertamque eam planè ac patentem populationi deprehendit. Basilius enim milite propè vniuerso, tum contra Ostrogium, tum ad vastandum Lituaniam expedito, suis se viribus nudauerat: ita, & Lituaniæ modicè nocuit; & Moscouiam propè perdidit. Prædatores Mosci, pluribus locis, ab arcium prælidijs sunt reiecti, ac cæsi: cùm insuper concursu nobilitatis iustus exercitus confectus, aperto se campo illis intrepidè obiecisset, Mosci siue præteritæ cladis fortunam timentes, siue quòd iniussu Magni sui Ducis, confligere non auderent, prælium detrectârunt. Intereà vrgentibus Basilij nuncijs, reuocatur in Moscouiam, Scythicâ vastatione flagrantem. Magnis itaque itineribus redeunt. Iussi propè cursu vestigijs Scytharum prædâ variâ onustorum, insistere; agrè eos Chersonesum repentes, consequuntur; atque auersum exercitûs agmen inuadunt. Scythæ ad primum tumultum, impedimenta omnia in frontem congerunt, signa cum bellatoribus

bus retro vertunt, atque fessos viâ Moscos aggrediuntur. Post modicam pugnam, campo pellunt: cæsis in acie ac fuga, viginti millibus, victores geminata spolia domum reportarunt. A. 1516.

Lituaniâ bello Moscouitico occupatâ, Albertus Brandenburgicus, Magister Prussiæ, quam rebellionem pridem animo coxerat, siue suâ sponte, siue vrgente Mosco, in apertum effudit. Dissuadebat pro virili Maxilianus Cæsar, quæ ante persuaferat: sed non erat tam facile, vulgatam flammam opprimere; quàm promptum fuerat, excitare. Collecto tacitè exercitu Albertus, destinauerat, insperatâ tempestate Samogitiam occupare: præiuerant aliquot turmæ, vt dum reliquæ copiæ succedunt, Samogitas inopinâ vastatione consternatos, prohiberent arma & consilia conferre. Verùm Ioannes Radiuilus Samogitiæ Supremus Præfectus, vt nobilitas parata esset in casum, quem præsenferat, tempestiuè suis literis præmonuerat: ipseque expeditas ad manum habebat cohortes. Vt primùm nunciatum est, comparuisse Prussorum signa circa limites Samogitiæ, iussis intereà ad castra nobilibus confluere, ipse hosti cum stipendiarijs occurrit, cæsisque circa Ragnetam, ducentis, reliquos in fugam compulit. Brandenburgicus spe suâ delusus, nihil ampliùs contra comparatos ad bellum tentauit: reuocauitque suos omnes (qui iam Regiomontum attigerant) in profundiorrem Prussiam. Extremi eius anni menses, Scythicis infestationibus inquieti fuere: nam Tauricani, Basilij muneribus concitati,

*Albertus
Magister
Prussiæ à
Samogitia
reijcitur.*

*Scythæ &
Mosci Po-
doliæ
vastant.*

A. 1516. tati, Mosciſque, vti in eorum annalibus reperi, permixti, Podoliam copijs quadrifariam diuitis, milerè afflixerunt. Quamquam verò deinde fuſi caſiſque ſint: ingenti tamen iacturâ ea victoria conſtitit. Romanus enim Oſtrogius Conſtantini filius, magnæ ſpei iuuenis, cùm inconſultiùs fugientibus inſtat, equo in curſu colapſo, ab hoſtibus circumuentus, occubuit. Afflictus frequentibus barbarorum infeſtationibus ſtatus Podoliæ, etiam Summum Pontificem Leonem ad commiſerationem permouit. Quare, cùm fortè per Poloniam, in bellum Turcicum ſua ſponte aliquid conferentibus, Eccleſiæ more, quaiſdam relaxationes pœnarum, indulſiſſet: quartam collectæ pecuniæ partem, Podoliæ finibus contra Scythas permuniendis, & arci Camenenciſti reſtaurandæ, deſtinauit. Verùm nihil ferè commodi Podolia inde percepit: iam enim ex vicinarum gentium prauis exemplis, illata in Poloniam eiufmodi rerum modica, aut nulla, æſtimatio non parùm reſtinxerat mortalium ſtudia, in conferendis, ad ſacrum contra Mahumetanos bellum, nummis.

A. 1517. *Oſtrogius Moscos à Lituania reiecit Mosconiâ vaſtat.* Damnum tamen Podoliæ, egregiè Moscis, in alterum annum reſpoſuit Oſtrogius, grauiore longè Moscouiæ vaſtatione. Occupare voluerat Lituanos Baſilius, atque ideo ductore Szuiski ingentes copias in Lituaniam expediuerat. Verùm Oſtrogius ſuos, vnâ cum Ioanne Swierczewski, qui mercenarium ex Polonia, Bohemia, ac Morauia, militem ducebat, Szuifcio aduentanti oppoſuit. Mosci aperto campo diſſi, verſus Moscouiam

Moscouiam castra receperunt. Secutus impigrè Ostrogus, vltima agmina cædit, obuia ferro ac igne vastat: neque tamen aut Szuiscium, aut alium Ducem ad iustam pugnam elicere potuit. Itaque latissimè Meridionalem ac Orientalem Seueriam populabundo milite peruagatus, ad Septentrionem signa conuertit. Borysthene superato, ad Dunam duxit: viciniâ, in omnes partes euastatâ, eum quoque fluuium traiecit: inde ferro, ac igne Opoczka usque penetrauit. Ligna erat munitio, loco egregiè à naturâ instructo, sita. Contempsere Bohemi Morauique, insuetum suis regionibus, arcis genus; neque permisere, vt prius bellicis machinis via oppugnaturis aperiretur, rati se paruo labore scalis in mœnia euasuros. At præfidiarij transuersis trabibus magnaue lapidum vi, à pinnis in subeuntes demissâ, & scalas, & milites, protriuerunt. Clades peditatûs, reliquos absterruit; ne insultus iteraretur. Caltris itaque eo loco fixis, ad vastandos in omnia latera agros, eques dimissus, ferro & igne incredibilem vastitatem Moscouiæ intulit; neque prius ab eo populatione redijt, quàm adulta hyems, graues spolijs copias, ad hyberna reuocasset.

Fractus tantis cladibus Dux Moscouiæ, tandem dolere cœpit; quod inchoatum pacis negotium, sua pertinaciâ abruptisset. Ne quid tamen, videretur in publicum, de solita arrogantia remisisse, mœrorem ex re infortunatè gesta, apud administratos consiliorum dissimulare: pietatem prætere, abhorrentem à Christiano

A. 1518.
Dux Moscouiæ pacem querit.

A. 1518. cruore; quem necesse esset fundi, bello inter se, ac Sigismundum, durante: hortari suos proceres, vt Litua-
no Senatui scribant; ne permittat tantis cladibus Chri-
stianorum, bellum trahi, sed naueat diligentem apud
Sigismundum Regem operam, conciliandæ paci. Ni-
hil tamen eo anno inter ipsos Principes actum est, ar-
mis velut ex condic-*to*, sponte suâ silentibus: cum, &
Mosci post tot strages, quiete egerent; & Lituani Mos-
cis quiescentibus, nihil mouerent. Rex pace publicâ ad
confirmandam Regiam domum, vsus est. Maximilia-
ni Cæsaris sualu, atque cura, Bonam Sforciam Ioannis
Galeatij Ducis Mediolani ac Barij filiam, Ferdinandi
Neapolitani Regis neptem, coniugem duxit. Connu-
bialia festa magno Principum confluxu, neque mino-
re apparatu Cracouiæ sunt acta. Inde Rex comitiorum
causâ in Decembri in Lituaniam venit. Celebrata sunt
Brestia: in ijs permissu Ordinum Nicolao II. Radiuilo
est indultum, vt titulis à Maximiliano Cæsare domui e-
ius collatis, liberè frueretur. Maximilianus enim, vti
Russiæ ac Mazouiæ Ducum, suorum fratrum, auuncu-
lum; Sacri Romani Imperij Principem, Ducemque in
Goniundz, solitis ritibus, eum dixerat: sed Nicolaus,
Rege ac Republicâ inuitis, nollebat vti ea peregrini ho-
noris prærogatiuâ.

*Rex cõiu-
gem Bonâ
Sforciam
ducis.*

*Ducis ti-
tulua Ra-
diuili cõ-
ceditur.*

A. 1519. Sequens annus fuit, à Moscis. quietus, à Prussis tur-
bulentus, à Scythis planè funestus. Accessit mors Al-
berti Radiuili Antistitis Vilenensis, viri totâ Republicâ
celebratissimi, tum omni alio pietatis genere, tum ma-
ximè

*Albertus
Radiuilius
Eleemosy-
narius
moritur.*

ximè in egenos: vnde & Eleemosynarij agnomen, populari consensu, meritus est. Scythæ Tauricani vastatis aliquot prouincijs; Sokalum vsque progressi, exustâ ciuitate, cum strage formidandâ, reliquis locis imminabant. Circa Socalum primò occurrerunt regiæ copiæ, ex Polonis, Lituanis, Russis, properè, vt in subito tumultu, lectæ. Aderat Constantinus Ostrogius, nitebaturque persuadere Polonis Ducibus, vt prælium in æquiorum locum differrent: Nam, & Ventum eo die miles aduersum habebat, & acies, inter rudera exustæ ciuitatis, constiterat; vbi foueis, fornicibus, tumulis, murorum collapsorum congerie, equitatus impeditus, ferè nulli vsui futurus erat. Nequidquam monente Constantino, aliqui viribus exercitûs fidentes, Scythicis prælijs penitus non assueti, præcipitauerunt prælium. Victi itaque, ac profligati à Scythis, luctum publicum auxerunt. Scythis, vix cum præda digressis, Magister Prussiæ fines Poloniae & Samogitiæ infestare cœpit: eo maximè consilio, vt Rege in Prussiam elcito, honestâ apertibelli occasione, rebellionem velaret. Rex demandatis contra Scythas ordinario è nobilitate militi excubijs, ipse cum stipendiarijs, in Prussiam mouit: securus est, ex Lituania, cum auxiliarijs copijs Georgius Raduillus Grodnensis Præfectus. Fusi sunt eâ expeditione aliquot locis Prussi: Melzacum, Ornera, Lubauia, Hollandia, Siekierka, & alia ignobilia castella, vniuersim decem, Magistro erepta.

*Regius
exercitus
à Scythis
profligatus.*

*Magister
Prussiæ
armis donatur.*

Interea Mosci, occasionem eiusmodi de pace tractanda

*Mosci ad
pacem in-*

A. 1519.
eundam
inuitant.

Standa obtulerunt. Gregorius Theodori, Princeps Senatûs per Borysum Kamienski interpellauit primus, Nicolaum Radiuilum Palatinum Vilnensem; vt si fortè Rex à pace alieno non esset animo, non grauaretur eius causâ, legatos suos Moscuam ad Basilium mittere: quòd iam is, Procerum suorum precibus, inclinatum se ad pacata consilia, non modicè ferret. Radiuilus, ex Regis sententia, per Nicolaum Stawski respondit: iniquum quidem esse, vt priores regij legati Moscuam pergerent; nihilominus Sigismundum, vti Christianum Principem, non tanti eam honoris iacturam aestimare; vt eius vitandæ causâ, cruenti belli sistendi spem, aut negligeret, aut differret. Missurum, itaque procul dubio Legatos, modò illis Basilium viæ securitatem, per suas literas tempestiuè prouideret. Fungendi eo munere, Prouincia obuénit Ioanni Leluszewicz, Palatino Podlachia, & ærarij Litvani supremo Præfecto. Sed cum neque Rex quidquam de præteritis conditionibus immutasset; neque Moscus aliquid concederet; desperatâ in præsens tempus pacis concludendæ ratione; agi ceptum est; vt in quadriennium fœdus sanciretur, atque intereà collatis Legatorum consilijs, pacis perpetuæ modus iniretur, qui vtriq̃ue Principi non displiceret. Basilium, ne in has quidem inducias consensit: illud duntaxat probauit, vt saltem tamdiu ab armis cessaretur, quamdiu per alios Legatos de pace ageretur; aduentui verò legatorum circumscriptum est tempus ijs ferijs, quæ vernum Christianorum quadraginta dierum ieiunium, proximè præcedunt.

Tardè

Tardè nimis legatis ex Moscouia reuerfis, non potuerunt alij, ad conditum adesse tempus. Quare Sigismundus per Nicolaum Szostak, aulae suae familiarē, monuit Basilium, ut diem legationi prorogaret. Comitatus est Nicolaum, Ioannes Hayko, à Nicolao Radiuilo cum priuatis mandatis ad Gregorium Theodori missus, qui tum eum, tum ceteros Primores hortaretur, ne conciliandorum Principum curam, remitterent. Nihil tamen certi, eo anno, constitutum est: quòd Basilius, uti deinde per Bogussium Woytyk, internum regium expostulatum est, literis insolito more expeditis, iter legatorum impediuerit. Misit enim inuolutas, ac sigillo clausas: ita, ut neque legati scire possent, quid eis contineretur, signo non rescisso; & violato sigillo, Moscos fidem literis daturus non speraretur. Cum pacis negotium in Moscouia, siue fortuito, siue quod vero propius, destinato Basilij consilio, differtur: in Prussia bellum calebat. Magister Prussiae, collectis per Germaniam liberali stipendio decem millibus, ductore Volfango Schonemberg Campestri militiae Magistro, regiae ditionis Prussiam inuasit. Sed Volfangus, cum primorum successuum impetu abreptus, maiora viribus audet, exercitum perdidit. Teszczouia, & Ornetâ, per deditiōem potitus, signa Gedanum mouit, insigni suo damno. Non machinis modò bellicis ex muro, sed etiam frequenti excursione, ita vexatus est, ut quatuor millia suorum desideraret. Auxit cladem incredibilis fames quae superstitēs reliquos ita exhaust,

*A. 1520.
Pacis cum
Mosco ne-
gotium
differtur.*

*Magister
Crucigerorū
in Prus-
sia profli-
gatur.*

A. 1520. vt ne armis quidem ferendis, pares essent : atque Hi ipsi, à Regijs copijs properè ex Poloniâ ac Lituaniâ euocatis, internecione perierunt. Tesczouia recuperatâ, Choyniciâ, & Starogardiâ vi captis, reliquæ arces spontè sub imperium Regis concesserunt. Regi è propinquo (Torunij agebat) successibus Prussicis intendenti, gemitu teius diei lætitiâ, allatus nuncius simul, & hostis profligati, & filij Kalendis Augusti Cracouiæ nati : cui in sacro fonte Sigismundi Augusti nomen est inditum. Magister Prusiæ Albertus, amisso exercitu, & magnâ ditionis parte, post accisas vires, alieni imperij patientior redditus, ad petendam ab auunculo per amicos pacem, consilia flexit.

Sigismundus Augustus nascitur.

A. 1521. Concessæ sunt quadriennales induciæ, vt id tempus esset legibus perpetuæ pacis quietè condendis. Iam enim Luteri sectâ ex Germania in Prusiam inuectâ, Equitum Crucigerorum ordo, rebus contra idolorum cultores gestis celeberrimus, ita luxu dissolutus fuerat, vt summi æquè ac infimi, nullo discrimine, proculcatis votis, quæ Deo nuncupauerant, desertâque autâ Romanâ religione, ad sacrilegas nuptias aperte conuolarent. Inde veteres titulos Magistrorum, Marschalcorum, Commendatorum, extrêmè nauseare cœperant, atque mutationem suæ Reipublicæ haud dubiè moliri.

Status Crucigerorum in Prussia.

De pace cum Moscis tractatur. Pacata Prussia Rex, cum Basilio per Stanislauum Dowgird egit, vt inchoata pacis tractatio resumeretur. Basilius verò institit, vt regij potiùs Legati Moscuam venirent, quòd ipse præsens, faciliùs luorum intempesti-

uas concertationes moderari posset. Commissum itaque est à Rege hoc negotium, Petro Kiszka Palatino Trocensi, Bogusio Bohouitino Aerarij Lituani Supremo Præsidi, & Ioanni Hornostaio Notariorum Magistro. Vrserunt illi diu, vt si Basilio Duci, sincerè pax cordi esset, pacisceretur, aut ijs conditionibus quibus olim inter Basilium eius auum, & Casimirum Regem; aut quibus inter Alexandrum Regem & Iuanum Basilidem, parentem Basilij, conuenerat. Verùm obstinatè Proceribus Moscis, spem nullam concordiaè ea lege, facientibus; de alia pacis forma agi cœptum est. Imminabat ei quoque labori, non dispar à superioribus legationibus euentus: cùm enim Mosci, non solùm Smolensciam, sed etiam nihil omnino agrorum Lituanae ditiori detractorum restituere vellent; restabat, vt legati post diuturnam concertationem, absque pace, Moscuâ abirent. Fortuitò tamen sermone illato; num nequirent ad decennium induciæ fieri, quibus annis pacatè vtrinq̃ue possideretur, quidquid agrorum, iure seu iniuriâ, ad initium induciarum, Litvani, Mosciue obtinerent? in quinquennale fœdus vtrique consenserant; limitesq̃ue Smolenscensibus agris designârunt.

Sequens annus ab armis quietus, comitijs Grodnæ peragendis spatium dedit: verùm ea, quantùm ab hoste fuerunt secura, tantùm ex domesticâ causâ turbulenta. Commoti fuerant haud leuiter Ordines, quòd Rex Constantino Ostrogio Trocensem Palatinatum contulisset: non quidem, quòd tantorum meritorum

A. 1522.
Turba in
Lituania
occasione
Schismatis
Græci.

A. 1522. viro, eum honoris gradum inuiderent; sed quòd prauo exemplo, via infringendis legibus antiquis, aperta esset. Constantinus enim, vt erat Russæ religioni addictus, Antistibus Russis, Græcorum Schisma, per eos annos, secutis, ad eorum factionem transierat, atque obsequium erga Romanum Pontificem detrectabat. At verò vetus lagelonia lex, ab omnibus Magnis Ducibus Lituaniæ, non tantùm sanctè obseruata, verùm etiam firmata, arcebat Senatu, cæterisque dignitatibus omnes, qui Pontifici Romano subesse nollent. Neque prius quieuerunt Ordines, quàm extortâ à Rege sponsione, publicis munimentis signatâ, quâ suam, ac successorum fidem obligabat, non facturos vnquam, vt homines à Romana religione alieni in senatum cooptarentur. Imposito ijs comitijs fine, Rex Cracouiam abijt. Secuti sunt Legati Moscouiæ, qui induciarum firmandarum causâ missi, Regem in Lituania non deprehenderunt. Cùm essent Cracouia, post peractam Legationem, Regalem mensam declinârunt, ne cum legatis Papæ, Cæsaris, ac Regis Hungariæ, de Principe loco concurrerent. Barbaris etiam pectoribus suis honoris gustus inerat; sed nimius: nam officij virtutis ignari, etiam indubita, vsurpabant. Iocine causâ, an ex vero scriptum, non discepto: reperio tamen, sapidiorem illis fuisse, regijs epulis, allij ceparumque vsuni, quibus tantâ eos copiâ vesci solitos, perhibetur, vt tandem Cracouia vtriusque huius oleris defecerit genus.

Basiliius pacis à Lituania securus, arma contra Casanenses

*Legati
Moscorum
Cracouia.*

nenſes Scythas vertit : fixaque in inferiore Nouogardiâ ſede, ei expeditioni inuigilabat præſens. Eò uſque proficiſci debuit internuncius Regius Staniffaus Dowgird, cum expoſtulatione de nouis iniurijs : at reſponſi locum, mutuæ querelæ occupârunt. Itaque duo proximi anni, inter minutas priuatorum circa fines iniurias, ac Principum per internuncios querelas, exacti; plus ad nouas diſcordias, quàm ad perpetuæ pacis ſpem, contulerunt. Ac ferè vtrimque, & querelæ ſimillimæ erant, & reſponſa paria. Cùm enim ſemel, iterumque, ac tertio explicuiſſet Sigifmundus Rex, per eundem Dougirdem, quòd à Vielicolucenti Præfecto, Vſniatenſes; à Starodubenſi, Lubecenſes; ab alijs Kriceniennes, Ciecierſienſesque agri, ac coloni, paterentur : Baſilius proteſtatus inſcio ſe, ac inuito, hæc facta; promittebat curaturum ſe : vt pro præteritis omnino ſatisfieret; deinceps verò nulla daretur, querelis anſa. Similia Sigifmundus, ad querelas Baſilij reponebat. Tandem Baſilius, per Bouſalum Dimitrowicz regium nuncium, ita ſcripſit; vt more Moſcis perpetuo, omnem cauſam à ſuis amotam, in regiones deuolueret. Aiebat, poſt inſpectam rem ſedulò, probè ſibi & præfectis ac miniſtris, cognitum eſſe, iniurias nullas omnino à Moſcis inferri, plurimas autem perferri : ius læſis, à ſuis præfectis adminiſtrari, a regijs, prorfus negligi. Orabat, vt ad eradicandam infelicem continuarum litium ſegetem, Legatos mitteret, qui pace conſtitutâ, vtriuſque populi gentes, certis limitibus, de communi conſenſu diuiderent.

A. 1522.
Mutua
iniuriæ
& quere-
læ, inter
Sigifmun-
dum &
Baſilium.
A. 1523.
A. 1424.

A. 1525.

*Pax noua
cum Cru-
cigeris**Prussiae,
conclusa.*

Verùm Sigismundus Prussicis rebus componendis interea intentus, coactus est Legationem Moscouiticam differre. Misso tamen Nicolao Iwaszencouitico, legatorum aduentum promisit: adiunxit, & querelas de recentibus iniurijs. Porro cum Alberto Prussiae Magistro, ac integro Crucigerorum Ordine, ita conuenit. Ordo Crucigerorum in ea regione penitus extingueretur. Albertus Prussiae portionem, quam nunc Ducalem vulgò vocamus, titulo Ducis obtineret: sed regio imperio, simul cum Prouiuciâ, subesset; eisdem cum Polonia hostes, amicosque, deinceps habiturus. Prussiae nobilitati, atque oppidanis, iniuriam passis, ius ac potestas libera esset, à sententia Magistratûs, atque ipsius Ducis, ad regium tribunal prouocandi. Præmissis itaque legibus, iureiurando firmatis, Albertus solemnî pompâ, à Sigismundo Rege, VI. Id. Mart. inauguratus, primus Prussiae Dux appellatus est.

*Cû Moscis
de inuenda
pace per-
petua a-
gitur.*

His confectis ad Moscouiticam pacem maturandam versæ curæ: præsertim, quia & induciarum ultimi dies haud multum aberant; & exteri Principes opus vrgebant per legatos & literas, metu Turcæ imminenti: reprimendis enim eius successibus, pernecessaria erat Christianorum concordia. Collatis cum Rege consilijs, Legati Papæ, Cæsaris, ac Romanorum Regis, præiuerunt in Moscouiam, secuturos mox Regios: in limitibus hæserunt tamdiu, donec Regijs potestatem liberam, penetrandi Moscuam, receperunt. Neque prius Mozaiscum mouerunt, quàm venisset nuncius, Regios iam

iam Smolenscum attigisse. Nihil tamen, ante eius anni finem, de pace tractatum reperio. Annales Moscorum Clementis Papæ Legatum Ioannem Frentiuscam, Caroli V. Cæsaris Leonardum Comit, Ferdinandi Regis Sigismundum Herbeisteinium, memorant. A Sigismundo Rege, ijs, qui ante quadriennium, eo munere functi fuerant, commissum est negotium. A. 1525.

In primo legatorum congressu, Procerum Mosconiæ Præses Szuiscius, præfatus est. Magnum Dominum ac Ducem Basilium, promptum paratumq; esse, Summi Pontificis, ac Imperatoris gratiâ, præstare vniuersa, quæ ad pacem cum Poloniæ Rege perpetuò duraturis fœderibus stabiliendam, necessaria futura essent. Verùm post tam liberale proloquium, vbi ad enucleandas pacis leges deductum fuit negotium, is ipse pertinacissimè pernegabat, cum collegis suis, aliquid posse à Duce restitui: quantumuis Lituani deploratâ aliarum prouinciarum fœderis interuentu recuperatione, Smolensciæ solius, eiusque non integræ, restitutionem postularent. Rem arbitrorum iudicio, æquam vrgebant: quare vt obtinerent, multùm, ab ipsis arbitris, allaboratum est. Sed omnem eorum contentionem superabat, obstinata in vestigio pertinacia Moscorum, ad omnia nihil aliud opponentium, quàm Magno suo Duci vniuersam Russiam deberi, hæreditatis iure; quod nullum omnino esse, Legati minimè ignorabant. Ægrè tandem in sexennales inducias; vtrique consenserunt; eâ lege: vt Basilius retento Smolensco, Ducis Smolensciæ titulo A. 1526.

A. 1526.

*Magni
Rusſiæ
Domini
titulus
Mosco cõ-
ceditur.*

lo abſtineret: Regij verò ordinarijs Magni Moscouiæ Ducis titulis, adijcerent vocabulum Magni Domini vniuerſæ Ruſſiæ. Fœdere hoc per Legatos Baſilij, in præſentia Regis ac Senatûs, confirmato, ad præſcindendam iurgiorum in confinijs materiam, conſtitutum eſt, vt vtrimque designati extra ordinem iudices, finitimis ius dicerent. Impetrârunt ijdem Legati, vt per vniuerſam

*Ludouicus
Hungariæ
Rex perit.*

Lituaniam, captiui Moſci conquiſiti, Vilnam deducerentur, atque liberaliùs haberentur. Commodæ Regi, ex induciæ acciderunt, ex domeſtico luçtu, mærenti. Ludouicus enim nepos Hungariæ ac Bohemiæ Rex, prælio ad Moharam à ſolimano Turca victus, cùm amiſſo exercitu, fugâ periculo ſe efferre conaretur, lapſo in palude equo, ab eodem oppreſſus, VI. Kal. Sept.

*Lutherani
turbas
Gedan
cient.*

miferè interierat. In Pruſſia quoque Gedanum illata Lutherana ſectâ, vehementer ciuitatis ſtatu concuſſo, nouis turbis cauſam dederat. Nam concitato tumultu, omnis propè templorum opulentiâ, ſcleratorum hominum rapinis ceſſit. Publicè verò, vi lex perlata eſt: vt qui nouam illam ſectam ſequi detrectarent; magiſtratu abſcederent. Regi itaque, neceſſariò feſtinandum fuit, ad occurrendum priùs malo, quàm radices altiùs egiſſet. Gedanum delatus Rex auctores tumultûs, partim capitis damnauit, partim eos qui maturâ fugâ capita gladio ſubduxerant, proſcripſit; atque ita pacem, ciuitati ac religioni, paucorum pœnâ, reſtituit.

A. 1527.

*Lituan
proceres*

In Lituania ſilente Moſcouitico bello, contra Tauricanorum irruptiones, quibus non Podolia tantùm & Podguria,

Podguria, sed etiam Polesia, frequenter infestabatur, *A. 1527. priuatis opibus Scythas profligat.*
 Proceres Litvani, auctore Constantino Ostrogio, priuatis opibus Scythas profligat.
 uato foedere conspirarunt. Augebant Tauricanis animos & audaciam, Turcica auxilia, Imbraimo duce: qui Scythicis excursionibus, viam Turcico imperio, muniebat. Ostrogus accepto nuncio, triginta quatuor millium exercitu, Scythas, Turcasque, more suo in Podoliam ac Podguriam ducere, monet properè foederatos de periculo. Neque illi morantur: magnâ celeritate cum milite, quem suis stipendijs in eam occasionem auctoratum habebant, ad Ostrogium confluunt. Georgius Dux Slucensis, Theodorus Dux Sanguszko, Georgius Radiuilus, Ioannes & Alexander Korybuti, Duces Wisniewiecij, Alexander Dux Czartorisci, Andreas Niemirowicz Palatinus Kiiouie, Eustachius Daskowicz Præfectus Cirkassorum, alijque non pauci. Cum his Ostrogus magnis itineribus profectus, quadraginta leucas ultra Kiiouiam, progressus, hostem cum præda redeuntem assequitur: commissoque prælio feliciter profligat. Victoriâ celebrem fecerunt viginti quatuor millia hostium cæsa, cum Duce Turcarum Imbraime: octuaginta millia captiuorum in libertatem vindicata: præda omnis erepta. Rex tantæ victoriæ famâ, ad conficienda reliqua, quæ pacto nuper cum Moscis foederi deerant, vsus est. Ioannem Iesman nobilem è regia aula equitem, ad Basilium misit, cum eiusmodi mandatis. Captiuorum numerum, ac singulorum conditionem, inuestigaret: postularet; vt quandoquidem Rex

Cû Mosco agitur de implendis induciarâ con dissonibus.

A. 1527. Moscis id præstitisset, Basilius quoque curaret maiorem rationem haberi Polonorum Lituanoꝝqꝛue, in Moscouia detentorum: quereretur denique, quòd, cùm Rex magnæ æquitatis viros iuri dicendo in finibus præfecisset, vti nuper cum Legatis Basilij constituerat, Basilius non solum suos iudices non misisset, sed etiam regios fraude interceptos, in vincula abduci mandasset. Respondit, præter morem, modestè Basilius. Captiuos sedulò conquisitos per Moscouiæ Prouincias, compedibus atque carcere liberos, Moscuæ per contubernia agerè: solis illis custodiam adhibitam, qui vadem habere non possent; reliquos omnes liberè, absque custode, versari. Recuperatores regios se omnino inscio captos, iussu suo cum magna honoris testificatione dimissos esse: ac propediem suos affuturos ad condictum locum. Captiuorum aliquos, solutos vinculis, clàm ex Moscouia abiisse: æquum proinde videri; vt eos Rex remitti iuberet. Denique petijt, vt quos, occasione Regionum iudicum interceptorum, Moscos aut mercatores, aut tabellarios, detineri contigisset; illis liber in Moscouiam reditus permitteretur,

A. 1528. Reuersus ex Moscouia Iesmanus, Regem cum Regina, Vilnæ reperit. Verebatur Rex, ne si fortè, vti iam grandis natus erat, morte festinè præoccuparetur; Augustus filius adhuc puer, regendæ Reipublicæ per ætatem inhabilis, à Polonis præteritus, ex noui inter Polonos ac Lituanos fœderis formâ, Lituani quoque Principatus successione excluderetur. Augebat metum ac suspiciones

piciones Regina: non tam Filij; quàm suâ causâ. Ipsa enim sibi timebat, ne mortuo Rege in ordinem redacta, priuatam vitam agere cogeretur; quæ hæcenus, diuisum propè, aut idem, cum Rege imperium, satis impotenter administrabat. In Lituaniam itaque vterque venit. Cum Proceribus, Senatu, ac Equestri Ordine agendum erat; vt, primo quoque tempore, Sigismundus Augustus, Magnus Lituaniæ Dux, renunciaretur. Secretis consilijs ista tractabantur; captabanturque homines occultè, ne res euulgata ad Polonos, in irritum abiret. Hæc molitione, Rege Vilnæ occupato, Legatus Mosci Ducis, cum lepidâ Legationis materiâ venit. Offenderat nempe Basilium, quòd Ioannes Iesman generis nobilitate, ac singulari industriâ clarus iuuenis, superiore anno Moscuam missus, iunior ætate visus fuisset: barbaræ suæ Maiestatis, eum contemptum interpretatus, vrgebat per Legatum, vt maturiori annis viro, captiuorum per Moscouiam conquirendorum negotium, committeretur. Petebat etiam, vt de iniurijs per Seuerinum Noruedum illatis, satisficeret: ac Valachorum Legatis ex Moscouia redeuntibus, potestas transeundi liberè per regias ditiones, fieret. Responsum, Regis nomine, per Notarium Lituaniæ Ioannem Hornoitaium. Valachis libera itinera patere: Seuerinum latrocinij viciniam vtramque, infestantem, non parere Regi, vti hominem exterum: de reliquo, satisfacturos Basilio Legatos, propediem Moscuam venturos. Fuere legati Matthias Kloczko Marechalculus, Basilus Bogdanowicz

*Mosconia
Dux offenditur
inuentute
legati.*

*Legatio
in Moscouiam.*

A. 1528. nowicz Czyz, Comes stabuli, & Andreas Mackiewicz à Secretis Regijs. Legationis verò summa. Captiui omnes Moscuam deducti, legatis sisterentur: recuperatores ad confinia quamprimùm mitterentur; qui collatâ cum Mackieucio sententiâ, lites terminarent: si de pace perpetua agi placeret Basilio, Legatos ad Regem mitteret. Basilius pacem se optare professus, negavit se eius causâ Legatos missurum. Captiuis omnibus circa Natales Christi ferias liberum abitum pollicitus est. Iudicijs instituendis, festum, quod Russis sub Protectionis B. Virginis nomine celebre est, designavit; permisitque, ut ijs Mackieucius interesset. Iam in reditu Legati regij erant: cùm nuncius Moscuam venit, Valachorum Legatis Vilnam deductis, comitem ijs à Basilio Moscum additum, Moscuam reuerti iussum. Perturbatus eo nuncio Basilius, Legatos regios Mozaisci detineri mandat. Legati ignari prorsus quid ageretur, properè Turczeninum, virum è regia aula nobilem, in Lituaniam expelierunt, ut certi exploratiq̃ue, aliquid referret. Sed Boryssus, comes Valachorum, maturè vanos timores discussit, celerrimo nuncio ad Ducem missio. Valachos eâ sola de causâ ad Regem coactos ire; quòdeorum Princeps solitas de more literas liberi transitûs, à Rege petere neglexisset. Cæterùm, vbi primùm deducti ad Regem postulârunt, ut ijs ad Principem suû, per regias ditiones liceret redire; absque vlla aut noxâ, aut morâ, esse dimissos. Properè itaque Mozaiscum missa Basilij mandata, ne ampliùs Legati regij detinerentur: rarâ felicitate

licitate domum redierunt, non violati ab ea gente, cui minimis occasionibus, ad proculcanda quævis gentium iura abuti, nulla est religio.

Interea totus hic annus, maiorque pars proximi, Regi abiit, varijs artibus Lituanorum animos tractando, sententiasque inclinando, ad Augustum Principem, sibi substituendum, ac Magnum Lituaniæ Ducem renunciandum. Paratis ferè præcipuorum suffragijs, comitia Ordinibus, Vilnam, ad medium Octobrem, sunt indicta. Initio Comitiorum, aguntur in speciem, alia diuersa negotia: priuatim verò, illi, quibus necdum secretum suboleuerat, amicorum colloquijs subiguntur. Cùm tandem vix ullus repulsæ metus superesset, Rex, quod pridem destinatum habebat, apertè in Senatu promit. Primorum consensum, sequuntur alij, magis veneratione auctoritatis, quàm propriâ sententiâ. Renunciatur Sigismundus Augustus, comitiorum concordia, Magnus Lituaniæ Dux: atque XV. Kal. Nou. regali apparatu, in templo D. Stanislai, solitis cæremonijs inauguratur, annorum nouem puer. Peraetis comitijs, Rex, Basilium Moscouiæ Ducem, per Ioannem Bohouitinum, monuit: filium suum Sigismundum Augustum, se volente, ac spontè abdicante, Ordinum omnium consensu, Magnum Lituaniæ Ducem renunciatum, rerum in Lituaniâ potiri, solo labore ac publicæ rei curâ, parenti relictis. Quare quamquam non ignorem, consilio ac imperio Parentis, per plures annos administrata esse, quæ deinceps in Lituania contige-

A. 1529.
Sigismundus Augustus
puer, renunciatur
Magnus Lituaniæ Dux.

A. 1529. runt: quia tamen ea, Parens ipse, noui Principis auspicijs, sua sententiâ addixit; mihi quoque sub eiusdem nomine, pertexere, visum est.

LIBER VIII.

DE REBUS LITVANORVM

Sub Sigismundo III. Augusto, Principe.

*Iudiciorum
in finibus
Moscouiæ
successus.*

Væ ad concordiam in finibus Moscouiæ tuendam, constituta nuper, atque à Basilio Duce promissa fuerant, vix cum fine anni exitum habuerunt, Moscis procrastinantibus. Andreas Nackieuičius dicendo iuri à Rege designatus, maturè satis Polociam venerat, atque elapso tempore quod conditum fuerat, satis diu Moscorum aduentum irritâ spe, præstolatus est. Basilius tamen, suos omni culpâ absoluebat, tarditatis causâ in itinerum difficultates reiectâ: quin, & contra Andream querebatur; quod paucorum (ut ipse aiebat) dierum moræ pertæsus, licet rescuisset Moscos propediem affuturos, tantillum temporis expectationi superaddere abnuisset. Quare cum Basilius diem iudiciorum ad Paschales ferias prorogat; Rex verò tempus id, ob exundantes vernis mensibus aquas, itineri perquam incommodum, non acceptat: negotium, propè ad hyemem, protractum est.

Rex

Rex ex Lituania in Poloniam reuersus, eodem successu, quo in Lituania causam Augusti Filij perfecit. Nam, consensu Ordinum, successor Parenti: designatus est, atque IX. Kal. Mart. sumpto Cracouiæ diademate, Rex Poloniæ salutatus. Eo ipso tempore, Vilna ex grauissimo incendio, magnam stragem accepit: vastatis flammâ profanis sacrisque ædificijs, vix tertia vr-
bis pars, eaque tectis deiectis multum lacera, ægrè seruata est. Neque reliqua Lituania, meliore vsa est fortunâ. Pestifera contagio per æstiuos menses, vrbes plerasque ac oppida, pagosque funeribus impleuit. Ab hoste etiam accessit non leue damnum. Scythæ Tauricani, inopinatò patentibus campis infusi, priusquam ad arma Lituania concurreret, latè prædas egerunt. Nobilitas tamen & militiæ Ducis edicto, & suo periculo euocata, ductore Ioanne Dubrowicki, abeuntem cum spolijs hostem ad locum Pulozorze dictum affecuta, prælio vicit, prædamque omnem recepit. Remittente externâ calamitate, ciuilis res sub noui Principis auspicijs meliorem ordinem accepit, vniuersis legibus, in volumen vnum, *Lituaniæ Statutum*, vocamus, relatis, quas magno consensu Ordines 3. Kal. Oct. acceptarunt.

Sequens annus Lituaniæ, quietus; Poloniæ triumphalis fuit. Ob celeberrimam victoriam Ioannis Comitis de Tarnow. Hic sex millium exercitu Polono, quinquaginta millia Valachorum aggressus, felicissimè profligauit, ac quinquaginta bellicas machinas cepit. Hinc aliquibus spes aliqua visa, Moscum prouinciam fore, ad æquiores

A. 1530.
Sigismundus Augustus Rex Poloniæ coronatur.

Scythæ profligantur.

Statutum Lituaniæ conditur.

A. 1531.

De pace cum Moscis agitur.

A. 1531. æquiores conditiones pacis : quare eius stabiliendæ curam, iterum Rex resumpsit. Præmissus est Alexander Bokiewicz, illustris iuuenis, qui de aduentu Legatorum Basilio nunciaret. Acceptus quidem est satis amicè : sed, quòd nondum ei barba auctoritatem fecisset, more gentis ab osculo Ducis dextræ, exclusus : nullus nimirum isthinc ingenij iudicijque maturitati honor est, barbâ destitutæ. Secuti sunt Alexandrum Legati Ioannes Sapieha Palatinus Podlachia, Matthias Kloczko Marechalculus, Paulus Naruszewicz consilij Secreti Regij Minister. Mandatorum caput erat. Non exiguam discordiarum materiam ab ipso Basilio nuper esse porrectam, cum datis ad Regem literis eum Prussia, Russiaeque Ducem appellare neglexisset : neque difficilem fuisse Regi iniuriæ illatæ vindictam, post debellatum grauissimâ cæde Valachum, laureato exercitu in Moscouiam translato. Verum Sigismundum Regem, belli victoriarumque saturum, ob studium pacis, noluisse præcipiti consilio ad arma prorumpere, quin maluisse hanc legatione prius experiri, quo animo esset Basilius ? Ille culpâ omni erroris, in scriptores deuolutâ, sibi quoque pacem vnicè cordi esse, inde comprobauit ; quod nullam bello causam sumpsisset, licet Regionum codicillorum ministri, Magni Russiae Domini titulum sibi subtraxissent. Tum hortari cœpit Legatos, vt ita tandem cum suis Proceribus de pace agerent, ne superiorum annorum exemplo, omnis opera in vanum recideret. Inchoatâ eâ actione, nihilo languidiùs veteres concertationes

sunt

sunt resumptæ. Regij vrgebant pacem, aut eam quæ A. 1531.
 Casimiro vel Alexandro regibus fuisset; aut saltem eam,
 quam Sigismundus inito regno, ante captum Smolen-
 scum, reppererat. Mosci verò nihil æqui concedebant.
 Negabant resumì posse leges illorum fœderum, quæ
 bellorum interuentu pridem essent antiquata: irritò vo-
 to, ea reuocari clamabant, quæ transissent; vano studio
 repeti à Duce, quæ belli iure possideret; præsertim, cum
 nulla restituendi necessitas instaret. Lituanos magis in-
 digere, quàm Moscos, pace: eos itaque potius redime-
 re debere, reliquæ Russiæ cessione. Amisâ spe perpe-
 tuæ pacis, de breuibus inducijs agi cœptum est, eâ con-
 ditione vt Mosci Czernihouiâm, Homelum, & alia
 quædam propinquiora loca restituerent. Nihil tamen
 Regij legati euicerunt. Illud vnicum à Basilio expressit
 desiderium eliberandorum captiuorum, qui magni no-
 minis in Lituaniâ tenebantur: vt captiuis vtrimque li-
 berè dimissis, aliquibus agris Lituaniæ restitutis, indu-
 ciæ in annum prorogarentur. Atque ita proximus an-
 nus ob induciarum prorogationem; alter ei succedens Dux Mo-
 ob secutam Basilij ipsius mortem, nihil belli in finibus scouia Ba-
 Moscouiæ habuit. Circa eadem tempora Dux Ostro- silius mo-
 gius Constantinus, Castellanus Vilnensis, vitâ functus, ritur.
 in suprema militari Præfectura, successorem habuit A. 1532.
 Georgium Radiuilum. In Moscouia verò à morte Basi- A. 1533.
 lij Iuanidæ, filius Iuanus paternum imperium occupa-
 uit. Intercefferunt ab initio eius Principatûs mutua in-
 ter Principes literarum officia, quibus pacis concor-

diæque studium promoueri potuisset.

A. 1534.
Mosci Li-
tuaniam
vastant.

Atque Sigismundus quidem, haud dubiè pronior erat in pacem, si ea æquis conditionibus stabiliretur: at Moscouia, quàm alieno ab ea animo esset, nihilque ei ultra verba daret; argumento fuit, auspiciū noui Principatūs, ab armis Lituanix illatis, sumptū. Quamquam id bellum susceptum fuerit, non voluntate aut imperio Principis, qui necdum nouennis, publicam rem ferè non attingebat; sed factione crudelissimi hominis, Theodori Owczynæ. Hic sublato, vti altiùs memorauī, Michaële Glinscio, oppressisq̃ue Proceribus alijs, sub Tutoris nomine, ius omne inuaserat, penes superstitēs Glinscio collegas, Coluczouum & Szuiscium, vanâ tutorum appellatione relictâ. Quia verò res suas pace domesticâ firmare non poterat: bellum contra Lituaniam suis fraudibus consciuit. Sexaginta millium copijs Lituaniam inopinatò aggressus, populationem per profundiora Lituanix, infami in sexum & ætatem imbellem, crudelitate, exercuit. Quindecim dumtaxat leucis Vilnâ distabat, maximam cladem, quacumq̃ue ibat, circumferens: cū ad famam exercitūs Lituani coepit retrocedere. Collegerat, quas in re subita poterat, copias Georgius Radiuilus: sed & ipse impares vires tanto hosti apertè obijcere non audebat, & à Rege prohibitus fuerat, ante aduentum Poloni militis, confligere. Adfuerunt quidem satis festinatò Polona auxilia, ductoribus Ioanne Tarnouio & Andrea Gorka: sed iam hostis, non minùs infesto per obuia in reditu agmine, impunè

Regius
exercitus
Homelio,
ac Staro-
duborece-
pro Moscos
profligat.

impunè prædam ac militem trans Borysthenem receperat : atque contractis in vnum vniuersis copijs , ita castris locum sub vallo Starodubi ceperat; vt regijs aduersus castra hostilia ituris , necessariò priùs oppidum expugnandum esset. Nihilominus iunctis viribus consilijque, Poloni Lituanique ductores incredibili festinatione signa promouerunt, vt hostem alicubi nancisci possent. In via Homelium vi receptum est. Ad Starodubum oppugnatione bellicis machinis tentatâ, nihil profectum : cuniculis tandem sub mœnia ductis, valloque tormentarijs pulueribus disturbato, ciuitas impetu militis capta est. Inde facilior victoribus in castra hostium decursus fuit : cædes maior, quàm pugna, in castris : profligatis, qui se opposuerant, plures capi mallebant, quàm pugnare. Cæsus in prelio Petrus Dux Romadanowski, capti tres Moscouiæ ac ipsius Principis, Administratores, cum Theophilo Duce Obolenski. Reliquorum captiuorum numerus longè regium militem excedebat: quare iubente Tarnouio, repetitâ cæde imminui debuit. Tormenta bellica duo supra septuaginta, cum ingenti bellico apparatu; atque incredibilis vis prædæ variæ, victoribus cessit. Neque enim solùm recepta est omnis Litwana præda; sed etiam opulenta Moscouitica supellex direpta; quam secum, barbaro fastu, velut ad pompam in castra Mosci conuexerant. Non minore clade Moscouiam exercebant, Potentiorum discordiæ, ac æmulorum in aduersæ factionis familias sæuitia: quam exosi Simon Dux Bielski, &

*Proceres
Mosci in
Lituaniam
trāsierunt.*

4.1534 Iuanus Lacki cum filio, capiti atque fortunis perflugium apud Sigismundum Regem quaſiuerunt. Accepti ſunt perhumaniter Vilnæ à Rege, atque amplis ditati poſſeſſionibus. Laccio ceſſit Zoludkum, & Altaaula: à quo nobiliſſima domus rebus pace ac bello geſtis, atque Ma- giſtratibus ampliſſimis clara, ortum in Lituania ducit. Bielſcij poſteros, abſque hærede deceſſiſſe, argumento eſt; quòd ditiones ei attributæ, Zezmori, Stokliſzki, Kormialouia, deſierint eſſe equeſtris iuris.

*Captiui
Moſci de
pace agūt.*

Præcipuæ Nobilitatis viri, atque adeo capita Proce- rum Moſcouiæ Lituanis carceribus incluſa, cùm nulla aliunde libertatis ſpes affulgeret, quàm ex pace conſti- tutâ, primi ſuos ſolicitare cœperunt, vt Iuano Ducipac- atorum conſiliorum auctores eſſe vellent. Theodorus Ouczyna, ex colloquio Georgij Radiuili, cognitâ re, quàm proni eſſent Lituaniæ Primores ad fœdera, Iua- no Ouczynæ fratri ſtudioſè ſcripſit, vt apud iuuenem Principem captiuorum liberandorum curam, ac in pri- mis pacis ſtabiliendæ promoueret. Iuanus reſpondit iuſſu Principis: placere illi, vt de pace ageretur, at om- nino opus eſſe, vt eius cauſâ Regij Legati Moſcuam mitterentur. Regijs contendentibus Sigismundum non difficulter in pacem conſenſurum, ſi captiuis petenti- bus, legati de pacis legibus tranſacturi venirent: nega- bant Moſci, è dignitate ſui Principis fore; ſi aut pax per captiuos poſtularetur, aut, quod nunquam contigiffet hætenus, priores, Legati Moſcouiæ, Lituaniam adi- rent. Quare Georgius Radiuilus per nobilem virum V- ladislaum

Iadisslaum Rogowski cum illis egit, ne vel eâ solâ causâ A. 1534.
 puderet eorum Ducem prius suos legatos mittere, quòd
 puer adhuc missurus esset, ad Regem non tantum vitæ
 actæ, sed etiam regni administrati, rerumque gestarum
 annis grandem: quòd si neque id honoris ætati conce-
 deret; ita rem disponi curaret, ut vtrunque destinati
 Proceres, cum plenis suorum Principum mandatis, ad
 condictum locum tempusque simul conuenirent. Nihil
 tamen eo anno constitutum reperio.

Proximo primùm anno, Minores, ut vocant, Mos- A. 1535.
 corum Legati Vilnam ad Sigismundum Regem vene- Legatorum
 runt. Multum siquidem de priore arrogantia Iuanus Moscorum
 cum suo Senatu remiserat, metu Ioannis Hlebowicz apud Regem
 Polocensis Palatini, qui milite per Polocenses agros di- postulata.
 sposito, signum à Rege inuadendæ Moscouiæ præsto-
 labatur. Accepti Legati liberalissimè, priuatim per Ioan-
 nem ac Onesimum Hornostaios, atque Theodorum
 Solomerecki: introducti in Senatum, sui Principis no-
 mine postulârunt; ut Rex initâ pace, sisteret sanguinis
 Christiani miserabilem profusionem: neque abnueret,
 pacis causâ, prior Legatos mittere; quòd, per maiorum
 exempla, atque instituta integrum non esset suo Mag-
 no Duci facere. Similia complectebantur literæ, Iuani
 Ouczynæ, ad Georgium Radiuilum, qui insuper suppli-
 cabat ut Hlebouicij præceps in bellum genius, manda-
 to regio tantisper intra fines pacatè contineretur. Res-
 pondit è Regis, Senatûsque sententia, Ioannes Horno-
 staios, ærario Lituaniæ Supremus Præfectus. Multas,
 D d d 3 magnasque

A. 1535. magnasque causas Regi esse, quæ ad prosequendum bellum non leuiter vrgerent: neque minores, quæ prohiberent, ne prior Legatos mitteret. Verum tamen, & studio pietatis ex Christiani sanguinis commiseratione, & pacis sincero desiderio, facturum: vt, neque à Hlebouicio interea infestaretur Moscouia; neque legatos Iuani ad se expectaret, sed suos Moscuam expediret. Legationi tempus ad natales Christi ferias designatum fuerat: sed varijs difficultatibus in alterum annum extracta est.

A. 1536. Eodem anno Rex Sigismundus, filium ante legitimum connubium vagis amoribus quæsitum, Ioannem dictum, ex Vilnensi Pontificatu, ad Posnaniensem transtulit, suscepto in Vilnensem Paulo Algimunto Duce Holzano. In Moscouia Legati regij, Ioannes Hlebowicz Palat. Polocen, Matthias Kloczko Mareschalcus, & Vencellaus Mikolaiewicz Notarius Lituaniæ, cum Hlebo ac Luca Korsak regijs familiaribus, vbi de pacis legibus cœperunt agere, veterem Moscorum pertinaciam, nequidem tot cladibus emollitam, repperunt.

*Legatorum
regiorum
irritus in
Moscouia
circa pacē
labor.* Repetentibus Nouogardiam maiorem, Plescouiamque iustis Vitoldi armis Lituaniæ adiectas Prouincias; contendebant Mosci suorum Magnorum Ducum id patri-
monium esse: quamuis compertum in historia haberetur, priusquam eæ vrbes à Vitoldo domarentur, nunquam Mosco paruissē. Quæ fœdera Lituaniæ Principibus, cum Basilio Basilide, Iuano Basilide, & Basilio Iuanide, intercesserant, ea ne nominari quidem patiebantur.

bantur: prætendentes alium rerum statum, alia de nouo *A. 1536.*
 fœdera postulare. Nimirum ius in Prouincias, non ex
 belli æquitate, sed ex euentuum successu, æstimantibus
 diuersum rerum statum faciebant, quòd violatis fœde-
 ribus, inopinatò illatis armis, ac proditione Russorum,
 pleraque loca fortunato sacrilegij successu, Lituaniæ
 detraxissent, quæ ex veterum fœderum formâ restituere
 opus esset. At neque Regij legati minùs constanter
 pro æquitate decertârunt. Quare Mosci, velut remissâ
 pertinaciâ, simulant se aliquantum, in speciem cedere,
 vt omnia retinerent: orant, ne irritum abire omnem la-
 bore Regij permetterent; sed ijs saltem legibus in pa-
 cem perpetuam consentirent, quibus ante decennium
 sexennales induciæ inter Sigismundum & Basilium con-
 stiterant. Hac arte, illi Smolenscum, belli ad tempus
 sistendi causâ, à Sigismundo sub Basilij potestate in se-
 xennium relictum, perpetuo iure vindicare Mosconiæ
 sunt conati: quam quia solerter legati obseruârunt, a-
 critter ei postulato obstiterunt. Tandem ita conuenêre
 partes. Homelium Regi cederet; Siebiezium & Zauo-
 lociam Dux retineret: de reliquis arcibus, atque agris,
 nihil in præsens moueretur: induciæ in quinquennium
 essent: silentibus armis de captiuorum liberatione, ac
 pace perpetuâ, per Legatos ageretur. Ad confirmâdas
 inducias venerunt Vilnam Mosci. Postulabant præter-
 ea vt eius fœderis beneficio, Moscis ad Cæsarem, Hun-
 gariæ Regem, ac Valachia Principem, liberè commea-
 re per regias prouincias, permetteretur. *A. 1537.*
 Cæsaris atque
 Hungariæ

- A. 1537. Hungariæ Regis, vti amicorum, ratio habitæ est: de Valacho apertè negatum. Bello enim inter Polonos ac Valachos feruente, quod ante annum inchoatum, in tertium vsque pertigit, contra Rempublicam videbatur fore, si eiusmodi commercia cum publico eius hoste concederentur: præsertim quòd Moscorum in colendis fœderibus, religio, quàm aut nulla esset, aut admodum suspecta, experimento compertum haberetur.

Petrilo Daciæ seu Valachiæ Princeps, profligatis nuper modicis Polonorum copijs, impotentiùs agebat. Sed admotis tandem ductore Tarnouio maioribus viribus, detumuerunt arrogantes spiritus. Obsessâ ad Tyram, Chocimo arce, pacem supplex petere est coactus. Occasione eius expeditionis, Nobilitas Polona sub Leopolim congregata, propè per seditionem militarem à Rege extorsit, vt filium Augustum, adhuc puerum, Regem dictum coronatumque, iam septendecim annos natum, tandem à sinu matris abstraheret: è medio muliebrium ministeriorum educeret; Reipublicæ, Curix, castris, redderet. In Lituaniâ, quieta omnia fuère. In vicinâ ei Liuania, noua, turbis ac exitio, suborta leges; Lutherana nimirum secta, ab aliquot iam annis priuatim gliscens, Derpati in apertum, auctore ignobili pellicione quopiam erupit. Hic enim Norimbergâ aduectus, nouus religionum à crepida Magister & arbiter, publicè praua dogmata vulgare cœpit. Succrescebat malum (vt semper maiora malorum, quàm bonorum, incrementa sunt) fertiliùs, quod Hermanus Bey loci Pontifex,

*Augustus
ad Rem-
publicam
admone-
tur.*

*Luthera-
na secta
per Litu-
niâ initia.*

fex, quamquam præsens adesset, nullam morbo medicinam apponeret. Sequentes anni, nihil ad memoriam habent: præter connubium, Isabellæ Principis, cum Ioanne Hungariæ Rege; & Alberti Gastoldi Palatini Vilnensis funus.

Interea Lituaniæ administrationem, iam in parte à Sigismundo Augusto susceptam fuisse, indicio sunt foedera cum Moscis, sub eius nomine hoc anno conscripta Moscuæ. Laborarunt circa id negotium, Ioannes Hlebowicz Palatinus, Nicodemus Ciechanowiecki Dapiferorum regionum Præses, & Nicolaus Andruszewicz Notarius Lituaniæ; ut si non æquis, saltem non pudendis conditionibus pacem perpetuam constituerent: nimirum Smolensco, & Seueriensibus arcibus receptis. Verùm Mosci, uti verbis, pacem se vnicè cupere, profitebantur; ita eius causâ nihil facere volebant. Quinimò etiam captiuos nullâ dignitatis numeriq; ratione habitâ, commutari poscebant: quamquam ipsi è Lituanis & paucos, & ferè non illustres, haberent. Impetrarunt tamen Mosci, ut induciæ ad septennium prorogarentur: captiuorum negotio ad ipsum Regem reiecto. Venerunt deinde Mosci Vilnam, firmandarum induciarum prætextu: reuerà, ut de occupatis induciarum tempore agris, ac captiuorum libertate agendo, pertentarent. An breues induciæ, possent in perpetuum foedus commutari? his dumtaxat adiectis conditionibus: si Homelium Mosco relinqueretur; & omisâ Smolensci repetitione, aliquod aliud latifundium postularetur;

A. 1539.
A. 1540.
A. 1541
Sigismundus Aug.
Lituaniæ administrare incipit.

Septenniales cum Mosco induciæ.

A. 1541. retur; captiui verò nullo discrimine, vtrinq̃ue libertate donarentur. Nihil horum est concessum promissum tamen, affuturos propediem circa Siebiezium Regios recuperatores, qui cognitâ causâ satisfacturi essent passis iniuriam agrorum. Delecti sunt ad id negotium, Stanislaus Douoyna Palatinus Polocensis, Nicodemus Ciechanowiecki Supremus Lituaniæ Dapifer, & Nicolaus Andruszewicz Stabuli Principis, Magister: tempus iudicijs designatum ad IV. Non. Febr. comitatus ducentorum equitum turnâ circumscriptus. Præcessit iudices, Stanislaus Pietruszkowicz Aulicus regius, qui Iuanum Ducem de aduentu illorum præmoneret. Sed Iuanus, causatus eiusmodi negotio ineptum fore tempus hybernium, quo coniectis altâ niue agris, termini limitum dignosci non possent, in æstiuos menses diem differri petijt. Rex pacatâ Lituania, priusquam in Poloniam abiret, Trocensem Palatinatum recensuit, atque ad vetera territoria Vpitense adiecit. Magistratus quoque, qui quorundam Procerum morte vacabant, distribuit. Georgius enim Radiuilus Castell. Vilnensis, & exercituum Magni Ducatus Imperator, superiore anno; & hoc ipso Ioannes Radiuilus Samogitiæ Gubernator, ac Georgius Olelko Dux Slucensium, obierunt. Segetibus per æstiuos menses magna strages incubuit: incredibilis locustarum vis, (malum his regionibus insolens) circa Vilnam, Iwieniecium, Koydanouiam, latissimè depopulata est, agros omnes.

*Vpitense
territoriū
erigitur.*

In Poloniam Rex reuersus, ad nuptias Augusti filij
procu-

procurandas studium conuertit. Austriaca domus affinitati nouæ delecta: atque in ea, Ferdinandi Romanorum Regis filia, Elizabetha. Data est in matrimonium, magnâ tum parentis ipsius, tum patruï Caroli V. Cæsaris, propensione; vt foedera, cum Ladislao ac Ludouico priore affinitate inchoata, firmiùs hoc connubio stabilirentur. XVII. Kal. Iun. festum nuptiale, solemni dignoque tantis sponsis apparatu Cracouiæ peractum est. In finibus Moscouiæ conuentus ludicum, ad cognoscendos, designandosque Siebieziæ terminos hucusque dilatus, etiamnum in irritum abiit. Ioannes Komaiewski, & Hlebus Iesman, Regij familiares, mature in Siebieziam delati, loco mille passibus, ab ipsa arce Siebiezio, dissito constiterant. Id verò indignè ferre Mosci, atque adeo negare, se ad negotium accessuros, priusquam Regij vel Wiczerkam, pagus erat quindecim leucis distans, se reciperent; vel Wiereiam, aliquantò propiorem. Regij rati, tempus ludi, neque è dignitate fore, si locum mutarent; rectâ in Lituaniâ iter arripiunt: quamquam verò, iteratis Moscorum nuncijs reuocarentur; nihilominus, vt hostibus reponerent eorum pertinaciam, in cœpto itinere perstiterunt. Questus est de ea re per literas Iuanus, atque vt alij iudices designarentur, postulauit: verùm, an aliquid eo aut sequente anno factum sit, notatum non reperio.

Vastatis, ante annum & aliquot menses, locustarum procellâ agris, ingens annonæ angustia, Lituaniâ vniuersam afflixit: maximè verò Vilnam; quò, quia plures

A. 1543.
Sigismundus Augustus Elizabetham Austriacâ ducit.

A. 1544.

Fames in Lituaniâ.

A. 1544. egeni ex pagis concurrebant, plures morbis ac inediâ confecti sunt, ex multitudine mortalium, difficultate alimentorum crescente. Quare, cùm eo anno: Lituanorum comitia cogi necesse fuisset: Brestiam indicta sunt. Conuenerunt frequentes Ordines. Rex secum filium Augustum adduxit. Inter initia comitiorum, cùm magistratus distribui est necesse, Gregorius Chodkiewicz Supremus Cubiculi Principis Magister, vulgò Archicamerarius M. D. L. est renunciatus. Vbi de Republica agi cœptum est, Rex causatus ætatem annis ac laboribus fractam, de consensu Ordinum, vniuersam Magni Ducatûs Lituaniæ administrationem à se in filium Augustum, transtulit. Peractis comitijs, Rex Craconiam se contulit. Augustus Vilnam cum coniuge.

*Comitia
Brestia.*

A. 1545. Breue admodum hoc eius coniugium fuit: Elizabethâ vxore intra viginti quinque menses à celebratis nuptijs XVII. Kal. Iulij extinctâ, nullâque prole ex eo matrimonio susceptâ. Post elatam Elizabetham, atque regia magnificentiâ in sacello, in quo Alexander Rex tumultatus fuerat, Vilnæ sepultam, non diu pertulit Augustus coniugis desiderium. Iuuenili leuitate, atque primæ educationis assuetudine, in conuiuia, saltus, cæteraque iuniorum cum foeminis oblectamenta pronior; frequentius inuisere cœpit, Barbaram Radiuiliam, Georgij Castellani Vilnensis filiam, Stanislai Gastoldi Trocensis Palatini Viduam. Quamquam verò, non procul ab arce & regiâ ædes Radiuilianæ essent, vt breuiore spatium in hortos earum, quoties liberet, commeare posset; palatium

*Augustus
Barbaram
Radiuiliâ
coniugem
primatim
ducit.*

palatium suum, hortis Barbaræ, per publicam viam, A. 1545.
 amnemque Vilnam, ponte coniunxit. Vapulabant populi linguis, tum Barbara, tum Augustus: fortassis falso, non tamen innoxie. Et si enim illa conuiuia, tantum aliquid leuitatis, nihil autem inhonesti, habuerint: sat tamen Principi ad noxam erat, quod ea non vitaret, quæ à populo carpi necesse erat. Post diuturnam ac frequentem familiaritatem, cum neque Barbara de constantia pudicitie dimoueri, neque Augustus crescentes internos ignes diutius ferre, posset: Christiano ritu, presentibus Barbaræ cognatis, Stanislaò Kieizgailone, & duobus Radiuilibus, in connubiales leges mutuò iurauerunt. Consobrinus Barbaræ Nicolaus Radiuillus, A. 1546.
 niger à capillo nigro agnominatus, ut amplioribus domus suæ ornamentis, nuptiarum Barbaræ cum Augusto imparitatem moderaretur; apud Carolum V. in Augustanis comitijs obtinuit, ut ipse cum suo Germano Ioanne, Dux in Olika & Niesuizio; Nicolaus verò Barbaræ germanus, Dux in Dubinki & Birze, renunciarentur; atque in Collegium Principum Romani Imperij, cooptarentur. Secretò ea agebantur, quæ ad nuptias Augusti pertinebant: tanquam non paucos, nec infimos, aduersarios habitura, cum in publicum protraherentur. Polonorum itaque imprimis studia sibi conciliare Augustus maturauit, publicâ largitione. Indictis Vilnam comitijs, ita Lituānorum animòs versauit; ut cum Bielscensis in Podlachia terra, à Lituāniæ ditione recisa, auctoritate horum comitiorum, Polo- A. 1547.

A. 1547. nis addiceretur, non solum ei donationi Ordines non reclamarent, sed etiam magno numero, Procerum primi subscripserint.

*Augusti cū
Radiuilia
matrimo-
nium im-
pugnatur.*

Conciliatis Polonorum animis, securior Augustus; religionis quoque metu solutus, ex inito ritè matrimonio; familiarius, quàm ante, agebat. Plerique ergo, secreti non conscij, liberiùs obloqui: vulgus, vt solet, omnia in peius interpretari. Augustus veritus, ne si ex aliorum sermonibus res intelligeretur grauioris offensæ Parentibus daret, ansam, Regem Sigismundum in Polonia conuenit: inter mutua colloquia sermone sensim deflexo, leuiter Parenti insinuat; ne grauaretur in eas nuptias consentire, quas filius sibi optaret. Pupugit vehementer Regem id dictum. Quæ de iuuenilibus Augusti studijs vulgò iactarentur, non dubitare, etiam vterius progressa esse: furere igitur aduersùs filium: expostulare apud Matrem, materque iram Regis, muliebribus furoribus augere: Proceres Poloni ac Lituani impares Augusti amores odisse: licentiosa ingenia probrosis versiculis, inuisas nuptias audacter lacerare. Atque hæc fiebant ab ignaris, rem iam peractam esse: existimabatur vulgò, optari tantùm eas à Principe nuptias, à quibus, vt vagi ac in constantes iuuenibus affectus sunt, facilè posset auerti. Solus propè Ioannes Tarnowski ob negatam sibi Cracouiensem Præfecturam, Regi ac Reginæ offensior, probabat matrimonium: non quòd ita sentiret, aut Principi gratiam factam vellet; sed vt parentibus eius, aduersaretur. Sigismundus

mundus Rex, Augustum tot difficultatibus perculsum, *A. 1547.*
 dissimulantemque fateri quid iam egisset, apud se reti-
 nuit : existimabat enim ipsâ negotiorum varietate, in-
 tempestiuos iuuenis filij amores, sedari ac restringi pos-
 se. Petricouiam in primis ad comitia Regni Poloniæ, se-
 cum duxit : in quibus regij per Mazouiam ac Prussiam
 reditus, consensu Ordinum Augusto Principi sunt do-
 nati. Tentatus isthîc morbo Rex, cùm Cracouiam in
 Nouembri rediret æger, Augustum filium grauib. o-
 neratum monitis, abire in Lituaniam permisit. Augu-
 stus aduersa omnia in Polonia expertus, sperabat, Litua-
 niam magis sibi obnoxiam reperturum. At etiam ibi,
 plena querimonijs, ac proxima tumultui, inuenit. Vix
 aliquid desiderabatur ad apertam defectionem : ita Pro-
 cerum animi, dolore, vt aiebant, vulgati sanguinis Re-
 gij, sed magis domûs Radiuilianæ inuidia, exulcerati e-
 rant : vt armis viderentur extorsuri, quod precibus mo-
 nitisque, non persuaferant.

Sedeos motus, in tempore compescuit, nuncius *A. 1548.*
 mortis Sigismundi. Morbus in reditu Petricouia Cra- *Sigismundi*
 couiam, viæ incommodis auctus, ipso Paschatis festo, *I. Rēgis*
 grauem ætate senem, plusquam octuagenarium, con- *mors &*
 fecit : cum iam regnando quadragesimum secundum *elogium.*
 annum, ad medium duxisset. Fuit huic Principi forma
 par imperio, sermo grauis tempestiuo lepore tempera-
 tus; incessus lenis; virium robur singulare, vt qui annis
 iunior, ferreas soleas nullo labore solitus fuerit confrin-
 gere : ingenium ante alios fratres expeditius; memoria
 firma;

A. 1548. firma; corpus tum natiuâ constitutione, tum assuetudine, patiens frigoris, sitis, cæterarumque incommoditatum. Ante Regnum, liber ambitione, Hungaricum, Sueticum, Bohemicum sceptrum oblatum generosè repulit: in regno, facilis aditu, iræ potens, æqui acerrimus cognitor, animo ad vtramque fortunam æquabili. Fœdera cum exteris coluit constanter: bella gessit inuitus; semper fortunatissimè. Suorum Procerum similitates, vt lethalem Reipublicæ morbum, studiosè restinguebat. Parcior plerisque habitus est, non suo vitio; sed ex comparatione antecessorum: qui perquam prodigi fuerant. Cæterum suo exemplo, Poloniam ac Lituaniam, ad ciuilitatem ac magnificentiam expoliuit. Apud subditos, tantum securitatis habuit; vt dictitaret, in sinu se cuiusque illorum, posse confidenter somnum capere: apud vicinos tantum venerationis; vt Pater Principum suæ ætatis, vocaretur.

*Augustus
Barbaram
coniugem,
publicè
ducit.*

Augustus filius accepto nuncio de morte Patris, cum vniuerso suæ Regiæ comitatu, Vilnæ iusta funebria, magnâ doloris in publicum significatione, persoluit. Priusquam verò Cracouiam ad eum tumulo inferendum proficisceretur, solutus parentis metu matrimonium cum Barbara dissimulare desiit. Vix quatuordecim diebus, à nuncio mortis, elapsis, Senatam in curiam, XV. Kal. Maij, cogit: aliquot Proceribus secreti conscijs mandat, vt Barbaram è paternis ædibus, quàm magnificentissimè, in regiam deducant: senatusconsultum tam diu trahit donec significaretur, iam eam

non

non procul à palatij limine abesse. Tum primùm ad Senatum conuersus. Quod hætenus, inquit, iustis maximisque de causis silentio pressi, hodie vobis aperio. Barbara Radiuilia vxor mea est, præsentibus eius cognatis, ritu Christiano, mihi in matrimonium tradita. Quid quid tandem vestro animo conceptum habeatis, omnes vestros conatus irritos fore, ne dubitaueritis. Non enim ignoratis, nullam in terris auctoritatem esse, quæ matrimonium inter Christianos legitimè initum, atque conuictu firmatum, possit rescindere. His dictis, obuiam Barbaræ, ad atrium progressus, in penetralia regio apparatu instructa, vti coniugem, deduxit. Posteaquam factum Principis, vt vt reprehenderetur, corrigi iam amplius non poterat; proceres, desperato remedio, maluerunt, quod vtilius Reipublicæ futurum erat, silentio tolerare non probanda; quàm ex nihil profuturâ improbatione, dissidijs ac simultatibus publicam quietem concutere. Rex ipse experimentum sumpturus, an idem Polonis ac Reginae matri animus maneret euulgato iam matrimonio; quem nuper ad solas suspiciones ostendissent: solus Cracouiam iuit, ne inuisam isthæc coniugem, primis impetibus indignantium obijceret. V. Kal. Maij, elato Sigismundo Parente, cùm ad publicæ rei curas sese conuertisset, Senatus ac Equestris ordo, Regina Bonâ instigante, grauiter in publico consilio cœpit vrgere, vt matrimonium legibus, dignitati regie, publicisque commodis contrarium, rescinderet. Nihil tamen matris monita precesque, nulum dedignantis; ni-

A. 1548. hil consilia procerum, Reginam hanc recusantium, profuerunt: quin immò ne aures sibi diutiùs molestis querelis obtunderentur; abruptis publicis negotijs in Lituaniam se ex Polonia proripuit.

*De pace cū
Moscis a-
gitur, irri-
to labore:
in quin-
quennales
inducias
conuenitur.*

Interea cum induciarum decursu bellum Moscouiticū imminebat, nisi aut de pace perpetua aliquid certi tempestiuè statueretur, aut inducijs tempus prolongaretur. Quare vt primū Vilnam peruenit Augustus, missi sunt Moscuam Stanislaus Kiszka Palatinus Vitepsensis, Ioannes Komaiewski Marechalculus, & Hlebus Iesman, Notarius Lituaniæ. Nihil spei pax ab initio habebat: Moscis, non modò nihil eius gratiâ facientibus; sed etiam talia vrgentibus, quæ nouo bello materiam ministrarent. Nam præterquam quod de ablatorum restitutione, ne mentionem admitterent; in super reliquam Russiam repetebāt, ita vt Berezynæ ripis Moscouiæ termini circumscriberentur. Tam impudente siue arrogantiâ, siue vesaniâ offensi Regij Legati, ipsum Magnum Ducem conueniunt: frustra tempus, postulatis ad concordiam nihil collaturis, teri queruntur: quandoquidem eius Proceres, nullam spem pacis facerent, missionem vrgent. Tum primū Mosci cœpère aliquantū remittere, neque tamen desierunt absque fronte postulare; quæ vt nullo iure petebantur, ita nullo modo concedi poterant: nempe Polociam & Homelium. Renuentibus demū ampliùs de pace agere Legatis Regijs: de captiuorum liberatione, atque induciarum prorogatione sermo à Moscis institutus est. Czerniko-
uiæ

uiæ restitutionem pro captiuis legati petebant: Moscici A. 1548.
 causati captiuorum numerum magnâ parte per mor-
 tem imminutum esse, negabant posse pro illis, tam no-
 bilem Seueriæ urbem, concedi. Tota denique actio ad
 solas inducias reducta: non difficulter vtrique conue-
 nerunt, vt fœdus iisdem quibus hætenus fuerat legibus,
 in quinquennium prorogaretur. At propè perfectam
 rem, noua à Moscis iniecta concertatio vix non præci-
 pitauit. Seu debellatâ, seu attritâ victorijs nuper Casa-
 nensi Scythiâ Iuanus, vsurpare cœperat titulum Tza-
 ris: quo Scytharum Reguli more eius gentis vti fuerant
 soliti. Sclauonica ea vox, non significat Cæsarem, aut
 Imperatorem (quemadmodum exterorum aliqui, igno-
 ratione idiomatis mixtâ adulationi, lapsi, vocitare so-
 lent Magnum Moscouiæ Ducem) sed Regem. Legati
 tamen Regij, quod homo arrogans insolentem titulum
 priuatâ auctoritate inuasisset, Rege suo inscio, recusa-
 bant constanter, eum fœderis tabulis præfigere. Infe-
 ctis itaque rebus iter apparabant, præmissâ comitatûs
 impedimentorumque parte, iam iam in Lituaniam pro-
 fecturi: cùm insperatò à Proceribus Moscis misso nun-
 cio rogantur, ne ante abitum colloqui secum grauaren-
 tur. In eo congressu suasere Legati, vt reiectâ ad Re-
 gem de innouatione titulorum, controuersiâ, induciæ
 secundum veterem formam scriberentur. Moscici verò
 vrgebant, vt Legati per literas sententiam Regis exqui-
 rerent, responsumque eius Moscuæ præstolarentur.
 Tandem vtrique in quinquennij inducias ita conuene-
 runt.

*Concerta-
 tiones de
 Tzaris ti-
 tulo, cum
 Moscis.*

A. 1548. runt. Dux Moscouiæ in suis literis Tzarem se scriberet; Legati verò nihil in vetere scribendi formâ immutarent.

A. 1549. *Scythia Lituaniam infestant.* Lituania intereà Scythicis irruptionibus præter solitum afflicta, vix suffectura bello Moscouitico, plerisque videbatur: nisi ex eo fœdere respirâset. Inter alia priuata ac publica, à Scythis accepta damna; maximis, propinquum fuit, Dux Wisniewiecki cum coniuge ac vniuersa familia interceptus, atque in Scythiam abductus. Legati Moscouitici firmandarum induciarum causâ missi, hæc potissimum ab Augusto postulârunt: Tzaris titulus, induciarum tabulis adderetur; captiui liberaliùs haberentur; transfugæ remitterentur; negotium de ineunda pace perpetuâ, ne negligeretur. Respondit Rex Augustus. Multum sibi placere, vt de pace ageretur: transfugas Moscos in Lituania nullos reperiri: captiuorum eam conditionem esse, quæ apud Christianum Principem aut soleret, aut deberet: tabulas fœderis ritè conscriptas, nullâ instauratione egere. Post abitum Legatorum, nobilem virum, è sua aula, Stanislauum Iendrzejewski, Moscuam misit; vt dubiam Iuani amicitiam, literarum internunciorumque commercio retineret: quia verò alia scribendi materia defuit; de iniurijs finitimorum aliquantum questus, mercatoribus Iudæis liberam è Lituania in Moscouiam veniendi potestatem, postulauit. Negauit disertè Iuanus postremum: ad resarciendas iniurias, recuperatores spondit; ita tamen, vt Rex iniuriarum indicem priùs sibi mitteret.

mitteret. Adiecit expostulationem de iniurijs, vicissim sibi à Rege illatis, quarum prima frontem querelarum occupabat, quod Tzaris titulus negaretur. Ita enim eâ re offendebar; vt vicissim dato per Matthiam Giedroiciu responso, Regem, Augustum non vocârit; quamquam eâ literæ ad regias manus non peruenerint. Matthias enim ad fines Lituaniæ delatus, inuitis licet Moscis eas reiecit, Iuano reportandas. Consultatum est deinde in Senatu Lituaniæ, num impotentis hominis ambitioni obsecundandum esset? Plerisque annuentibus, ne materia belli noua præberetur, negando id, quod nullo damno concedi posset: solus propè Mareschalcus Onesimus Hornostaius, vir antiqui moris, magnâ constantiâ obstitit. Aiebat ille, non esse Moscorum arrogantiam nouis ac iniustis titulis alendam. Si enim, quâ facilitate nuper Basilio titulum Magni Domini totius Russiæ, permiserant; eâdem nunc Iuano consentirent, vt se Tzarem Moscouiæ scriberet: Moscum procul dubio semper alios super alios titulos, sibi arrogaturum; quibus Regis Poloniæ Magnique Lituaniæ Ducis dignitas obtereretur; & falsæ, inuadendarum Lituaniæ Prouinciarum prætensiones, ad posterorum memoriam transmitterentur. Facto itaque Senatûs decreto, ne quid ea in re innouaretur, vniuersus labor eò collatus est, ne aliunde violandæ paci, vlla occasio, daretur præsertim quia valdè propinquæ erant militares contra Scythas excubiæ, Lituatorum circa Czernihouiam, Moscorum circa Kanieuiam & Cirkassos. Successit cura ex voto:

A. 1549.

Concertatio de

Tzaris titulo.

A. 1550.

A. 1550. non modò nihil nouarum turbarum erupit, inter excubantes copias; sed etiam collatis consilio atque manu, magnâ felicitate conantes irrumperè Scythæ, ab utriusque, sunt repressi.

*Augustus
Petriconiensibus
comitijs
euincit, ut
Regina
Barbara
consueto
more coronetur.*

Augustus ab ea parte pacatâ Republicâ, agitare secum cœpit, quomodo aduersos Polonorum animos in sua studia inflecteret. Barbaram coniugem volebat consueto more, regio diademate coronari: quod permissuros Polonos, Regis eam vxorem, non suam Reginam, vocitantes, vix sperari poterat. Ingenio ergo superanda, perfringendaque difficultas fuit. Indictis Petriconiâ comitijs, Rex vetera quædam instituta, vsu contrario propè antiquata, instaurare se nouâ lege velle, præferebat: vt scilicet qui pluribus magistratibus fungerentur, vno contenti, cæteris ex templò decedere, comitiorum auctoritate iuberentur; Præfecturas Regias, ne quis plures obtineret; ademptæ antiquis possessoribus, aliquæ Regiæ mensæ addicerentur; reliquæ, inter viros benè de Republica meritos, sed domesticâ egestate laborantes, distribuerentur. Vtrâque Regis rogatio popularis erat, ac optimatum capita tangebat: pertulissetque haud dubiè legem egentiorum consensu, ad quos emolumentum legis magnâ parte peruenturum erat. Eo metu plerique Procerum perculsi, ne Regem irritarent, non solùm contentionem omnem de rescindendo matrimonio remiserunt; verùm etiam consenserunt, vt more aliarum Reginarum Barbara, Cracouiæ coronaretur. Augustus obtentis ijs, quæ animo destina-

uerat:

uerat : lege quâ minimè opus habebat, abstinuit. Ne-
 que multò post Regina solemnè ritu, apparatuq; magni-
 fico regali diademate Cracouiæ est insignita. Fratribus
 quoque eius, Petricouiensium comitiorum lege est
 concessum, vt quas nuper apud Carolum V. Cæsarem
 prærogatiuas obtinuerant, ijs liberè in Polonia, ac Li-
 tuania vterentur. Auxit deinde non leuiter eorum, tum
 potentiam, tum dignitatem, Augustus, coniugis gra-
 tiâ. Nicolaum germanum Barbaræ, Palatinum Tro-
 censem, ac Koydanouiæ hæredem renunciauit : Con-
 sobrinum eius Nicolaum, vulgò Nigrum; Mareschal-
 cum & Supremum Cancellarium Lituaniæ. At non diu
 Reginae licuit, ea regis beneuolentiæ, atque domûs de-
 corum, voluptate frui. Ab ipso inaugurationis die, mor-
 bo correpta, per hyemem integram ac vernos menses,
 cum eo couictata, Cracouiæ in festo Pentecostes o-
 bijt. Non defuerunt, qui suspicarentur, à proceribus
 Radiuilianæ domûs æmulis, medici cuiusdam Itali ope-
 râ, propinato inter medicinas veneno, Reginae quidem
 vitam, Polonis verò inuisum eius regnum, præcisum
 fuisse. Hyems ea fuit morbis augendis vulgandisque
 per Lituaniam damnosa : ita enim tepidæ pluuiæ incre-
 buerant, vt non aliter, quam vltimo vere solet fieri,
 omne frumenti genus in spicas excreuerit : quod dein-
 de vniuersum intempestiuo gelu exustum, planè inter-
 cidit. Rex Reginae morte mirum in modum afflictus,
 internos sensus magnificentia funeris testatus est : præ-
 ter colorem festiuum, nihil defuit ad summum splen-
 dorem,

A. 1550.

A. 1551.

Barbara
Regina
moritur.

Lituania
calamita-
res.

A. 1551. dorem, quo Cracouiâ Vilnam vsque deportari curauit, atque ad latus primæ coniugis Austriacæ in Basilica D. Stanislai, tumulari. Lituaniam interea affixit ingens annonæ angustia; Volyniam verò Scytharum depopulatio: qui primo impetu vastatis obuijs, Braslauiâ captâ ac exultâ, ingentem prædæ vim, atque mortalium captiuorum, impunè euexerunt. Ad finem Septembris Vilnæ Ordines comitia peregerunt: in quibus plenas periculo similtates inter Nicolaum Radiuilum Trocensem, & Stanislaum Kiszka Vitepscensem Palatinos auctoritate suâ Rex cōposuit; gnarus nihil magis obesse publicorum negotiorum tractationi, quàm priuata optimatum dissidia. Venerunt ad eadem comitia Polonorum Legati: qui coram Senatu ac Ordine equestri grauissimè perorarunt, vt Regno Poloniæ restitutis Prouincijs, Podlachia, Volynia, Kiiouiâ, Seueriâ; tandem aliquando perfectæ Polonorum cum Lituanis societati, ac foederi, vulgò *Vnioni*, extremam imponerent manum: nihil tamen effecerunt, disertè negantibus Lituanis, ius aliquod, Poloniæ, in eas prouincias competere. In iisdem comitijs sciuerunt Ordines, vt miles ordinarius esset, qui contra Scythas ac Moscos pro finibus excubaret: in stipendium verò, à iugo bouum quinque grossorum vestigal concesserunt.

*Quarta-
ni militis
origo.*

*De pace cū
Moscis a-
gitur, &
de titulo
Tzaris.*

Peractis comitijs, Rex Augustus, vt Moscum in foedere retineret, atque adeo in æquiores pacis perpetuæ conditiones inclinaret, duos è captiuis nobilitate generis claros Duces, Michaëlem Iuanowicz, & Iuanum

num Sielechowski, Magno Moscouiæ Duci, misit, per *A. 1551.*
 Paulum Ostrouicki suum internuncium. Beneuolè re-
 cepit captiuos Iuanus: sed, Paulo debitos de more fa-
 uores subtraxit; quod is cùm salutaret eum, Tzarem
 compellare neglexisset: quin immò quòd Augustus Rex
 eundem titulum suis literis non præfixisset; ipse quo-
 que Augustum, in suo responso, Regem non vocauit.
 Verebantur Lituani Proceres, ne ab hac scintilla, noua *A. 1552.*
 flamma erumperet: quare per clarum natalibus nun-
 cium, Hayko, scripserunt; tum vniuerso Senatui, tum
 inprimis sacrorum per Moscouiam Antistiti, quem illi
 non ex Ecclesiæ, aut legibus, aut vsu; sed priuatâ vsur-
 patione Patriarcham Moscuenum vocant: persuade-
 rent suo Magno Duci, vt prouidorem ad perpetua stabi-
 lienda fœdera animum induat, atque eorum causâ, ma-
 iores Legatos ad Regem mittat. Antistes respondit se
 eiusmodi fungi officio, quod à belli armorumque con-
 silijs, plurimùm abesset; frustra itaque eo in negotio,
 suam operam interpellari: acturum nihilominus cum
 proceribus; vt Principem ad procurandam studiosiùs
 pacem, conentur inducere. Senatus verò, ex indigna-
 tione, quòd literis, Tzaris titulus, non esset adiectus;
 literas suppressit: collatâ verò cum Principe suo senten-
 tiâ, Lituaniæ Proceribus scripsit. Nullam spem pacis
 esse, si aut titulos Magno Duci subtrahere pergerent,
 aut vrgere vt priores Mosci, Legatos Vilnam mittant.
 Cùm enim & debita Magno Duci officia pertinaciter
 negantur; & ab eo indebita, per præsumptionem exi-

A. 1552. guntur : bello potiùs irritamenta continuò ministrari; quàm ad fraternam concordiam inuitamenta. Post debellatam Casaniam, titulum Tzaris, exemplo aliorum triumphatorum, Moscouiæ Ducum fortunæ, meritò deberi. Legatos nunquam antea, ne quidem Papæ aut Romani Cæsaris rogatu, à Duce Moscouiæ, in Lituaniam, priores iuisse : quare neque nunc ire posse. Si Rex cogitaret suos Moscuam mittere, ne illi venirent, nisi tabulis induciarum nuper, initarum, adiectum Tzaris titulum secum ferrent. Nihilominus missi ab Augusto Legati Stanislaus Dowoyna Palatinus Polocensis, Eustachius Wolowicz Marechalculus, Petrus Siemaszko Notarius Latuanix, magnâ constantiâ Iuanum, præsentem eius Senatu, Magnum dumtaxat Moscouiæ Ducem salutârunt. Offensus eâ re Iuanus, neque literas regias acceptauit, neque munera : Legatos verò ab osculo dextræ exclusos, ad paucos Proceres, responsi excipiendi causâ, reiecit. Proceres exaggeratè expostularunt, quòd tanti nominis Principem, suo Regi amicitia fœderibusque iunctum, Magnum dumtaxat Ducem, velut vnum è Regijs subditis, aut ignotis vicinis nominando, graui contumeliâ affecerint, quam inuitus bello vindicare cogeretur. Sibi itaque, suoque Regi imputarent; si quid de solito legatis honore, ab irato Iuano imminutum esset. Sat maturè scriptum fuisse in Lituaniam, ne vlli Legati mitterentur, si Tzaris titulum denegaturi essent : quem Parenti Iuani Clemens Papa, ac Maximilianus Imperator, in suis literis attribuere non neglexe-

neglexerunt. Regij Legati ab aduerso contendebant. A. 1552.
 Se neque moribus, neque exemplis exterorum Principum teneri. Iisdem, ac planè totidem verbis salutâsse Iuanum, quibus è vetere forma Legati Regij, parentem auosque eius, salutare consuêssent : ex quibus nullam, Iuani maiores, inimicitijs occasionem, sumpssissent. Iuanum, Legatis Regijs, negato nullâ causâ debito honore, foedera amicitiamque violâsse. Pacis negotium, à pluribus annis agitari; titulorum controuersiam, nuper primùm exortam esse. Agendum itaque potius de populorum concordia ac securitate, de iniuriarum illatarum vindicatione : de titulorum formâ, Regem ipsum Mosci conuenirent; qui, vbi intelligeret, quis compellandi Moscouiæ Ducem mos, alijs Christianis Principibus esset, nihil deinceps aut Legatos, aut codicillorum Magistros, difficultatis moturos. Non posse satis se mirari, cur Iuanus amplissimis parentis sui titulis, non contentus, nouos ambiret, offendereturque ijs, quibus maiores eius toties foedera cum Lituanis auspicatò instaurâssent. Cæterùm, quandoquidem à Stanislao Kiszka Legato Regio admissæ essent induciarum tabulæ cum præfixo Tzaris titulo, se quoque non multùm recusaturos eum tribuere, modo arces ac prouinciæ varijs artibus Lituanæ ditioni detractæ, (ac præsertim Smolenscum) restituerentur. De titulis facillimam concordiam fore : si priùs de pacis legibus, ablatorum restitutione, iniuriarum compensatione, conueniretur. Nihil ea permouerunt Moscos : perinde, negabant agi

1552. posse de pace; nisi ante omnia, Tzaris titulus, à Rege ac Legatis eius, luano tribueretur; atque restituendarum prouinciarum mentio omnis, à fœderis conditionibus excluderetur. Abeundum itaque Moscuâ legatis fuit, rebus planè infectis. In viâ affecutus est Procerum Moscouiæ nuncius, per quem significabant: magno se consensu Tzari supplicâsse, vt quoniam pax non potuisset constitui, inducias saltem breues fieri permetteret; atque ei postulato Tzarem annuisse. Non latebat Regios legatos; preces procerum in speciem prætendi: cæterum reuerà sponte suâ inducias optare luanum, quòd difficili cum Astracanensibus Scythis bello distineretur. Quia tamen eâ occasione obtineri aliquid posse in rem Lituaniæ non diffidebant, redierunt Moscuam, non omninò inuiti: inchoatâ verò induciarum tractatione nihil omnino de ijs agere voluerunt, priusquam de iniurijs circa Siebiezium illatis, certi aliquid à Moscis responderetur. Eâ constantiâ perfregerunt tandem Moscos, vt extemplò designarent iudices, qui Siebiezium delati, recognitâ iuberent ablatos agros restitui, ac reliquas iniurias compensari. Vbi de his rebus partes conuenerunt, Legati Regij inducias triennales admiserunt, iisdem, quibus proximæ, pactæ fuerant, legibus.

*Sigismundus Rex
Poloniam
& Prussiâ
inuisit.*

Cùm hæc in Moscouia per legatos aguntur, Augustus Rex Vilnâ in Ianuario profectus, comitijs Polonorum Petricouiæ interfuit. Venerat eodem Isabella eius soror, Regina Hungariæ vnâ cum filio regno suo exul, fortunæ collapsæ apud fratrem, & Polonos, subsidium qua-

situra.

fitura. Poloni ancipiti bello res suas implicari noluerunt: Rex indies consilia protrahebat: interea Turcarum Imperator, missâ plenâ honoris legatione, in regnum Isabellam reuocauit, pace ac patrocínio suo promissis. Ita & regnum, & sceptri hæres perijt: cùm inde Turca, regnum pupilli, tutoris specie; inde Romanorum Rex succedendi iure, sibi ambiunt. Negotijs Poloniae confectis, Augustus Prussiam petijt; ab Alberto Duce vbique, ac præsertim Regiomonti magnificè exceptus: vbi non exiguo suo periculo, defunctus est, factis in alterius caput effusis. Cùm enim solito more, machinæ bellicæ è muris detonarent, vnus ex globis ferreis, Ducis Wisniewicij Regem proximè comitantis caput ita abstulit, vt eliso cerebro, Regem ipsum consperferit. Rex incolumis seruatus, magnâ clementiâ cauit, ne Machinarum Magister, seu casum, seu insciam, vitæ damno luere cogeretur. Ex Prussia priùs Caunam, deinde Vilnam delatus, non leues tum populi tum equestris ordinis offensiones incurrit. Inconsulto eo Ordine, extra comitia, ex aliquot Senatorum familiarium sententiâ, in singulos equos sexaginta grossorum, Lituanæ pecuniæ, vectigal, per vniuersam Lituaniam, indixerat. Eo onere haud multùm se grauari equites sentiebant, sed quòd contra leges impositum esset; violatas prærogatiuas equestres, vniuersi priuatim, ac palàm querebantur. Populus verò & insolito pensionis genere, & quæstorum exactionibus oppressus, quod vnicum illi ad vindictam telum suppetebat, multa in

In Lituania popularis tumultus.

A. 1552. Regem ac Senatum probrosa, audacissimè iactabat. Reddita est deinde cum tempore quies: exactis enim persolutisq̃ue pecunijs, postquam onus transijt, sensus quoque eius, cessauit.

A. 1553. Sequens annus fatalis fuit clarissimæ Algimundo-
Mors Pauli Episcopi Vilnensis. rum, Olszanensium Principum, domui: vltimo eius hærede Paulo Pontifice Vilnensi è viuis erepto. Luceoriensem ille priùs administrauerat Pontificatum: donatisq̃ue suis paternis bonis, Ianouiâ & Paulouiâ, insigniter redivitibus auxerat. Vilnæ verò plurima religiosi ac fortis Pontificis argumenta, dedit, præsertim sectam Luteranam reprimendo: quamquam non defuerint, qui maiores in eo, circa hoc negotium, spiritus desiderauerint. Successor ei datus Valerianus Szufzkowski Protaszewicz Luceoriensis Antistes. Moscus per suos Legatos egit, tum vt inducias nuper initas, confirmaret, tum maximè vt Regi persuaderet, ne ad pacem stabilendam, titulus Tzaris in literis, ac legationibus negaretur. Responsum est Cæsaris ac Tzaris vocabula, vt literarum similitudine sibi esse propinqua, ita significationis sensu, longè diuersa. Cæsaris titulum, à Principibus varijs, soli Romano Imperatori, honoris causâ tribui, veluti primo inter Christianos Principi: eum ab Iuano non appeti, ipsos etiam Moscos fateri. Tzaris verò tamen solos sectæ Mahometanæ Principes, Religionis Christianæ hostes, Turcarum tyrannum & Scythiarum populorum regulos, vsurpare. Cùm igitur Reges Poloniae Magnum Moscouiæ Ducem fratris loco habeant,

habeant, atque ad modum Christiani Principis, honorent: contra dignitatem Christiani nominis facturos, si communes cum barbaris honores ei tribuant. Quod si Iuanus suam dignitatem vsque adeò negligeret: facturum quidem Augustum Regem, quæ tantoperè ipse ambiret; sed priùs aliorum exempla expectare, ne tam insolentis rei auctor haberetur. Cum eo responso Legati expediti, literas regias ad suum Ducem vt acciperent, nullâ ratione sibi persuaderi sunt passi, vbi ijs titulum Tzaris deesseprehenderunt. Rex Vilnâ Grodnam abiit, cum Reginâ matre, consilia denouo matrimonio collaturus. Persuasit ea, ne inchoatam cum Austriaca domo affinitatem negligeret, sed peteret prioris coniugis sororem Catharinam in matrimonium: quæ Francisco Gonzaga Mantuæ Duce vitâ functo, vidua apud Ferdinandum parentem agebat. Posteaquam conuentum est in id matrimonium, Rex magnificentissimam Legationem instituit, è præcipuis proceribus Polonis Lituaniisque, inter quos adfuit Nicolaus Radiuilus Palatinus Vilnensis Dux Olyciæ & Nesuisij. Nuptiæ incredibili pompâ, in Iulio, Cracouiæ, peractæ, singulis Procerum collegas apparatu superare annitentibus: è Lituanis, ante alios magnificentiae primas partes tenuerunt, hic idem Radiuilus, & Gregorius Chodkiewicz. Atque hæc quidem connubialia festa, tunc quidem feliciter ad publicam hilaritatem celebrata sunt deinceps verò tristem exitum priuatim habuerunt: Regis animo, non multò post ita à Catharina auerso, vt repudiare

Rex prioris coniugis sororē Catharinā Austriacā ducit.

A. 1553. pudiare eam, velut illegitimè in sororis demortuæ thor-
 rum superinductam, omnino constituerit. Procerum
 quoque aliquorum inconsulti amores, non leuiter Vo-
 lyniæ pacem concusserunt. Demetrius Sanguszko Dux
 Volodimiræ, Elizabetham Ostrogij Principem depe-
 ribat; neque Virgo abnuebat nubere Demetrio : at Ma-
 ter pertinacissimè obsistebat. Demetrius spe omni, de
 expugnanda matris voluntate, perdita; specie amicitia
 in ciuitatem, arcemque, Ostrogium admissus, matre
 inuitâ, sponsam volentem secum abduxit. Mater incer-
 ta consilij, muliebriter furere : Regis auxilium implora-
 re : Polonos proceres lachrymis, precibus concitare; ac
 inprimis Palatinum Calissiensẽ Zborowski. Amico-
 rum omni operâ, qui priuatim componere negotium
 contenderant, nullo fructu consumptâ, dies Demetrio
 ad Regium tribunal dicitur. Iuuenis non amore magis,
 quàm fastu opumque fiduciâ insanus, mandata Regia
 contemnit : absens à Cancellario Lituaniæ Nicolao Ra-
 diuilo condemnatur, ac proscribitur : possessiones eius
 fisco; Matri filia, cum ijs quæ extulisset, caputque ra-
 ptoris addicitur. Post Regiam sententiam, non modica
 equitum manus fuerat missa, quæ Sponsam raptori au-
 ferret : sed Demetrius ab amicis præmonitus, virili ve-
 ste occultatam, magnis itineribus in Bohemiam secum
 auexit. Secuti fugientem satellites, in oppido sex leucis
 Pragâ dissito,prehenderunt ; corruptoque pecuniâ
 ædium Domino, clàm noctu in diuersorium admissi,
 inermem trucidârunt, atque Elizabetham matri repor-
 târunt,

*Demetrij
Sanguszko
audax fa-
cilius.*

târunt. Eâdem deinde fœmina occasionem nouis tur-
bis dedit, quæ Simeonem Sluccij Ducem, & Comitem
de Gorka, diu exercuerunt.

Comitia anni insequentis Lublini, in frequente Se-
natu celebrata, nihil ferè habuerunt, præter Equeſtres
querelas tota curiâ resonantes, quòd in solitus comitijs
locus lectus à Rege eſſet. Ad famam comitiorum, Mos-
corum quoque Legatus venit: quem iuſſu Regis, viri
illuſtres Theodorus Tyſzkiewicz, Alexander Zito-
mirski, Gregorius & Euſtachius Wollouicij, Theo-
dorus Wodka, Petrus Siemiaszko, Lublinum honori-
ficè deduxerunt. Literas ille nullas tulerat, eo conſilio,
ne Auguſto Regis titulum tribueret. Introductus in Se-
natum nihil ſe mandatorum habere diſertè dixit: eâ ſo-
lâ dumtaxat miſſum affirmans, vt Magnus Dux hilari-
tatem animi, velut præcipuum victoriæ fructum, poſt
ſubactam Aſtracaniâ, communicaret cum Auguſto
Rege. Reſponſum eſt Regis nomine: non Iuano ſoli, aut
Regi Poloniæ, ſed vniuerſo Chriſtiano orbi meritò gra-
tulandum eſſe, quòd tam amplâ prouinciâ debellatâ,
Mahumetanorum vires haud modicè Chriſtianis armis
ſint attritæ: miſſurum quoque propediem Regem Mos-
ſcuam Legatos, per quos de negotijs Chriſtianæ Rei-
publicæ commodo concernentibus, agere cum Iuano
deſtinâſſet. Legato Moſcorum expedito, ac Paſchalibus
feſtis Lublini peractis, Rex Breſtiam ac Grodnam, de-
inde Vilnam venit. Inde Georgium Tyſzkiewicz Mos-
cuam miſit: qui quamquam regias literas abſque Tza-

A. 1554.
Mura
inter Regē
& Moſco-
nia Ducē
legationes.

A. 1554. ris titulo attulisset, in sua tamen salutatione Iuanum Astracaniæ Tzarem nuncupauit. Eâ salutatione hilarior Iuanus, confidentiùs egit cum Legato: optare se affirmavit, vt tandem aliquando suis atque Augusti Regis viribus iunctis, vniuersi Europeæ Scythiæ populi, Christianorum cladibus viuere assueti, aut penitus exscinderentur, aut subijcerentur Christiano imperio: permisit deinde rem insoliti erga exteros in ea gente fauoris, vt cum quibus videretur ei proceribus, liberè ageret; Tyfzkiewicius nihil aliud cum illis, atque inprimis cum sacrorum Antistite egit, quàm vt magnum Ducem, ad stabiliendam colendamque constanter pacem, hortarentur. Pontifex vbi negauit licere sibi cum ipso Principe super ea re, verba facere, spopondit suasurum se id alijs, quorum id officij esset. Proceres verò, etsi probare videbantur Tyfzkieuicij studium, aiebant tamen, non posse se Magno Duci supplicare, nisi priùs id Senatus Lituaniæ per Legatos vrgeret. Regresso in Lituaniam Tyfzkieuicio, præcipui Senatores scripserunt Moscis, vt prorogatis inducijs, plus temporis ad terminandam de titulis controuersiam, pacemque stabiliendam daretur. Respondit Collegarum nomine Moscuanus Antistes. Ab ipsis toto orbe maximis Principibus, Romano scilicet Imperatore, & Orientis tyranno, Tzaristitulum Magno Duci Moscouiæ tribui: vti constaret, ex adiunctis Maximiliani & Solymani literis, ad Basilium Basilidem datis. Cur igitur solus Augustus Rex, nihil hostile ab Iuano Duce hæctenus expertus,

contra

contra aliorum Principum morem id honoris negaret. *A. 1554.*
 Certè Astracaniâ & Casaniâ debellatis, ac sub impe-
 rium Moscouiticum subactis, Magnum Ducem, verè
 Tzarem esse. De inducijs verò aut pace altum erat in
 literis silentium. Missi tamen sunt pacis stabiliendæ cau- *A. 1550.*
 sâ maiores Legati Moscuam: Stephanus Dux Zbarazij *Sexenna-*
 Palatinus Polocensis, Iuanus Szymkowicz Marechal- *les cum*
 cus, Vencelaus Mikolaiewicz Notarius Lituaniæ, & *Moscis in-*
 Paulus Sokolinski Dux Druccius. Cum post solitæ sa- *ducia.*
 lutationis cæremonias, indicassent, missos se ad agen-
 dum de pace: responsum est. Magno Duci Iuano, nihil
 pace magis hætenus in votis fuisse, sed ob Legatorum
 Regionum pertinaciam, titulos debitos imminuentium,
 nihil potuisse de ea concludi. Nunc insuper accessisse
 rem momenti, quæ conciliandæ concordix plurimùm
 obstaret, nimirum quòd Rex Scythas contra Mosco-
 uiam concitasset. Subiecit deinde supremus exterarum
 Legationum Præfectus, quærendo, num in mandatis,
 quidpiam extra ordinem Legati haberent. Ad hæc le-
 gationis Princeps. Quæ de concitatis contra Moscos
 Scythis audisset; ea grandem contra innoxium Regem
 calumniam continere: perspectum quippe haberi ab
 ipsis Moscis, quàm proum esset Scythicis populis, ex
 vicinorum præda viuere assuetis, nullo concitante, bel-
 la in Lituaniam vel Moscouiam, pro cupiditatis impe-
 tu, ordiri. Regem Augustum cultorem foederum reli-
 giosum, procul esse ab ea noxâ, quam ij commisceren-
 tur, qui Christiani sanguinis auidi, bello concitando

A. 1555. non causas; sed falsas suspiciones, studiosè colligerent. Titulos quos tantopere Iuanus ambiret, Augustum minimè negaturum, vbi cæterorum Principum consensus accesserit. Verùm hanc, alterius legationis materiam, curamque fore. Consultius vtique longè Iuanum facturum, si sepositâ hâc controuerâ, iuberet agi de auertendo, quod imminebat bello. Remissi ad proceres, in sexennales inducias antiquis legibus conuenerunt: ad quas firmandas Mosci Vilnam venerunt.

A. 1556.

Hæresis

Luthera-

na ac Cal-

uiniana

per Litua-

niâ initia.

Cùm foris, pax breuibns inducijs prope de anno in annum, ægrè protrahitur: domi, contra publicas leges, cum ipsa Christianâ religione, Iagelone Principe, natus, à Lutheri sectatoribus bellum religioni indici cœpit. Iuuentutis Principes per Germaniam visendi studio & literarum causâ, peregrinati, quos ibi de religionis sensus imbiberant, in patriam secum retulerunt. Nihilominus, etsi auitis sacris nihil Diuini inesse opinarentur; dubij tamen, quam vnâ inter tot sectas amplecterentur: nullos adhuc profanos ritus certos, veteribus substituerant. Itaque, licentia illa quiduis de religione sentiendi, per procerum nobiliumque curias gliscens, inter menlas & conuiuia dumtaxat, identidem fœcundis calicibus excitata, prorumpebat: templa necdum audebat occupare. Vilnæ primùm adhuc viuente Paulo Episcopo, Viclephus quispiam, Sacerdotem veste ementitus, apud eundem obtinuerat: vt in S. Annæ tēplo, ad plebem Teutonicæ originis, ex opificibus, ac mercatoribus, conflata, verba de rebus diuinis face-

re posset, ibidemque sacris operari. Hic primum de promiscuo in sacra mensa calicis usu, Luteranum dogma pro concione vulgare cœpit. Pontificis deinde iussu, post probatam, damnatamque eius hæresim, templorum accessu exclusus, per priuatorum ciuium ædes, ac præsertim apud prædiuitem hominem Morstinum, confluenti populo propinare virus non destitit. Ausus deinde palàm suo exemplo carniū esum die Veneris persuadere, vix rudioris plebeculæ manus euasit. Quamquam verò ille, urbem deferere metu mortis fuerit coactus: iacta tamen semina, etiam absente eo, ita succreuerunt; vt intra breue tempus opulentiores quique ciues, religionem mutauerint.

Ex eadem causâ nouis turbis, Liuania cœpit concuti. Guilhelmus Furstembergicus Liunionensium equitum Magister, propè cum vniuerso Ordine desertâ apertè Romanâ religione, ad Luteranam sectam descuerat. Mox, vt eius sectæ ratio ferebat, animo ad occupandas Ecclesiæ opes intento, templorum ornamenta prædari; ascetarum claustra inuadere; possessiones agrosque Sacerdotum vsurpare. Obstitabat pro viribus suis, Guilhelmus Marchio Brandeburgicus, Rigenfis Pontifex, sacrilegis Furstembergij conatibus. Hic verò comitijs Vendam indictis, reum Archiepiscopum agit, initæ cum Sigismundo Augusto Rege consobrino suo, & germano Alberto Duce Prussiæ, conspirationis: falsisque indicijs probat, Curlandiam Alberto, Liunioniam Augusto, promissam esse, ac propè perditam. Post co-

*Liunionis
belli occasio & materia.*

A. 1556. mitia, exeunte Iulio Pontificis ditiones aperto bello ag-
 greditur, hostilemque in modum latè vastat. Multa e-
 rat nobilitas, pro æquo, & Archiepiscopo: sed is cam-
 po diffusus, maluit cum delecto præsidio Kokonhau-
 sum se recipere. Diu obsidio tolerata est; diu oppugna-
 tio omnis, ab arce solidæ rupi imposita, est elusa: tan-
 dem, quos arma non subegerunt, fames ad deditionem
 coegit. Facta est deditio conditionibus non grauiissimis.
 At Furstembergus, & fidei datæ, & dignitatis Vilhelmi
 immemor pertractum ad se à Satellitibus, variisque
 probris oneratum, in carceres coniecit: ac reliquas eius
 arces sacrilegis armis occupauit. Accepto eius rei nun-
 cio, Augustus Rex illustrem virum ad Magistrum pro-
 perè milit, vt causam Archiepiscopi tueretur. Verùm
 ita hæc noua religio, nihil iuris inuiolati relinquebat;
 vt eum Legatum in via interceptum, trucidauerit. Suc-
 cessit deinde cum simili legatione Episcopus Samogi-
 tiæ: sed nihil eius industria, nihil Regis auctoritas, apud
 furibundum hominem profecit. Rex armis iniuriam
 persequi certus, Sueciæ Regem in belli societatem per-
 trahere est conatus. Quia verò Suecus impendentem
 sibi à Mosco procellam opponebat, per literas, Suecos
 inter & Moscos amicitiam stabilire contendit.

*Regina
 Bona in
 Italiam
 abit.*

Eodem anno Regina Bona, post multam ac diutur-
 nam concertationem, apud procures Poloniæ largitio-
 nibus perfecit, vt in Italiam cum omni pretiosiore su-
 pellectili, atque gazâ regiâ, abire permitteretur. Quam-
 quam verò deinde testamento ritè ante mortem condi-

to,

to, filium Augustum heredem vniuersæ rei scripsisset : A. 1556.
tamen post mortem eius, artibus Papagodæ ministri
voluntas vltima interuersa, tota ferè in irritum abiit.

Magnus Moscouiæ Dux, nuper ab Augusto ad in- A. 1557.
eundam cum Sueciæ Rege amicitiam inuitatus, nihil
omnino ad votum respondit. Negabat sibi posse ali- *Moscus cū*
quid amicitia cum Suecis intercedere, quòd ij violatis *Rege agit*
incredibili fastu fœderibus, graues iniurias intulissent. *de bello*
Hortabatur præterea studiosè, vt secum inito fœdere, *Scythia*
vires contra hostes Christiani nominis Scythas verte- *inferendo.*
ret, atque tot suarum Prouinciarum clades vindicaret.
Intempestiua nimis belli Scythici mentio accidit Regi,
totâ mole, arma in Liuoniam comparanti. Neque im-
meritò verendum erat, ne spreto apertè Scythici belli
consilio, suspicionem Iuano moueret, initæ alicuius
cum Scythia amicitia: atque inde, occasio hostile ali-
quid moliendi sumeretur, contra Augustum Liuonicâ
expeditione intricatum. Purgare se igitur Augustus
Iuano, per literas contendit. Si suo arbitrio agere sibi li-
ceret, haud dubiè perlibenter accessurum fuisse pacif-
cendo contra Scythas fœderi: at in libera Republica
imperantem, legibus stringi, ad audienda priùs aliorum
consilia. Proceribus verò Poloniæ, nullo omnino mo-
do bellum Scythicum probari: quòd motis contra Scy-
thiam armis, nemo non videret fore, vt Turcæ in id
bellum excitentur. Ad futuros tamen propediem suos
Moscuæ Legatos, qui cum Moscouiæ Proceribus con-
ferrent, dispicerentq; diligenter, quid è Republica fieri
posset.

A. 1557. posset. Literas subsecuti sunt Legati, Lucas Haraburda Notarius Lituaniæ & Ioannes Wilczek per Vilnensem Palatinatum Stabuli regij Magister: sed nihil momenti statuerunt; Moscis ad aduentum maiorum Legatorum negotium vniuersum reiicientibus.

*Expeditio
in Lito-
niã eiusq;
euentus.* Interea in Liuoniam centum millium exercitus ab Augusto promouetur: accefferunt Georgius ac Simeon Duces Slucenses, cum delecta quatuor millium manu, priuatis stipendijs comparatâ. Castris ad Posuoliam locatis, Nicolao Radiuilo negotium datur, vt cum expeditiore agmine prægressus, Liuoniam inuadat, hostemque infestationibus diuexet. Furstembergicus quoque bello sua tueri destinauerat: atque in eum finem octo millia mercenariorum equitum & aliquot millia peditum, ex agrestibus lectorum, armauerat. Non opinabatur fore, vt totâ vi Rex eum adoriretur: atque ideo copijs quas collegerat, satis fidebat. Verum à speculatoribus edoctus, de regij exercitus magnitudine, omnem belli cogitationem abiecit: Ferdinandi Imperatoris Legato, quem apud se habebat, arbitro, pacem, actorumque veniam, postulauit. Rex post tantas in apparatus belli impensas, non multum in pacem inclinabat, rebus suis damnosam. Nihilominus, quod victoriam innoxiorum sanguine, atque capitibus, constare necesse esset; non se ab ea alienum, esse Legato respondit: si Magister ipse præsens pacem peteret; atque Archiepiscopum solutum vinculis, quamprimum sisteret. Dura conditio: sed si succumberet, durior me-
tuenti,

tuenti, hæc quoque ante incertam prælij aleam, toleranda est visa. Cùm trecentis ex equestri ordine Magister ad Regem venit: fœdus his præcipuè legibus, Nicolao Radiuilo Duce Nesuisiensi allaborante, perpetuum obtinuit. Magister Liunionæ cum vniuersa Prouincia Regis imperium deinceps agnosceret: Archiepiscopus, cum omni honoris testificatione ac damnorum refusione, suo loco ac dignitati restitueretur: impensæ à Rege in eam expeditionem factæ, ex Ordinis ærario compensarentur: si Moscus, contra Liunioniam, aut Lituaniam, arma sumeret; vtriusque simul gentis viribus, bellum propulsaretur: neque alterutra sola, aut inducias aut fœdera, perpetua pacisceretur. Magistro præeunte, in eas leges reliqui Equites iurauerunt: fœderis tabulas præter Magistrum, duo à cæteris delecti, Henricus Stendich Præfectus Gondinensis, & Christophorus de Villanoua Mareschalcus Prouincialis, nominum suorum subscriptione firmauerunt.

*Primum
fœdus Li-
uonum cū
Lituania.*

Liunionicis rebus pacatis, missisque Moscuam Basilio Tyłzkiewicz Palatino Podlachia, Nicolao Poszuszewski Mareschalco, Ioanne Hayko Notario Lituania, qui de pace cum Moscis agerent, Rex publicæ tranquillitatis securus, ex castris in Poloniam iuit. Interea Dux Moscouiæ Iuanus, quod bellum in Scythas ac Suecos apparare videbatur, in Liunioniam inopinatò totis viribus effudit: veritus fortassè, ne prior eam Augustus occuparet. Non enim poterat ignorare, quæ nuper fœdera, cum Magistro Liunionæ, fuissent pacta. Centum vigin-

*A. 1558.
Moscu
Liunioniam
inuadit,
legatos re-
gios absq;
spe pacis
dimittit.*

4.1558. ti millibus militum, id bellum à Moscis gestum est; atque magna pars Liuoniæ occupata, cum Felino, ac Derpato. Felini ipse etiam Magister Furstembergicus, in potestatem hostium venit viuusné, an cæsus? non comperio. Derpato expilato, vrbis ac prouinciæ eius Dominus, Episcopus Derpatensis, cum vniuerso Sacerdotum collegio, in captiuitatem est abductus. Perlatâ eius rei in Poloniam famâ, celeri nuncio Augustus Legatos suos monuit, vt Liuoniæ causam apud Iuanum Ducem suscipiant. Verùm hostis successuum prosperitate elatus, nihil aut modicum aut æquum, vel ipse proponebat, vel à Legatis proponi, de Liuonia, atque adeo de pace cum Lituanis, sustinebat. Repetentibus Legatis Seueriam atque Smolenscum; disertè proceres responderunt. Non esse sibi per Principem integrum, de restitutione ablatorum agere. Pacem aliter obtineri non posse, quàm Russiæ reliquæ cessione, quidquid tandem eius residui, in Lituana, aut Polona ditione, adhuc remaneret. Si pax his legibus circumscripta, non placeret legatis; nihil amplius ad agendum restare: quòd Magno Duci constitutum esset inducias non prorogare. Immeritò ab Augusto suscipi curam Liuonum: Moscouiæ illos subditos esse; atque denegato tributo, violatis templis, sacris omnibus profanatis, ita contra se Tzarem concitasse: vt nulla ijs veniæ, aut pacis, spes sit relicta, nisi indignatione eius per debitas poenas mitigatâ. Infectis rebus digressos Moscuâ Regios, secutus est ad Regem Iuani Legatus. Nihil ferè in mandatis habebat, præter
vereres

veteres de iniurijs finitimorum querimonias. Sed color hic Legationis quæsitus est, vt daris ad Regem literis solito fastu tituli ampliarentur: iam enim Dominum Liunionæ in ijs Iuanus, se scripsit. Rex querelas, mutuis iniuriarum exaggerationibus reposuit: literis verò novos illos titulos Tzaris Moscouiæ, ac Domini Liunionæ præfigi vetuit. Atque ita postquam infida amicitia legationibus & breuium induciarum prorogatione, per viginti quatuor ferè annos, ægrè est sustentata, cum Iuano Basilide; tandem rursus apertum Bellum occasione Liunionæ exarsit.

Gothardus Ketlerus, nouus Liunionæ Magister, Furtembergio successor datus, non ambigebat Moscum superioris anni successu inescatum, nequaquam quieturum. Sed & vulgi sermonibus iactata fama circumferebat, Archiepiscopo Rigensi, similem ac Derpatensis subiisset, sortem comminatum fuisse Iuanum. Impar igitur tantæ moli ferendæ, Augustum Cracouiæ conuenit, obsecrauitque, vt ex recentis fœderis formâ, Liunionæ periclitanti opem ferat. Rex pertentatis Polonorum sententijs, cum eos perquam alienos, ab omni Liunionæ cura, deprehendisset, Gothardum spe oneratum, cum negotio vniuerso in Lituaniam remisit. Quia verò alacrius suscipiuntur, agunturque illa, quorum ipsi nostris sententijs auctores sumus: experturus Lituorum animos, nobilitati comitia Vilnam indixit. Frequentissimum eum conuentum fuisse perhibetur: multa in eo Equestris Ordo obtinuit; omnia liberalissimè,

A. 1558.

A. 1559.

Magister

Liunionæ

opè contra

Moscos ab

Augusto

petit.

Lituani

suscipiunt

Liunionæ

defensionē

A. 1559.
à Polonis
reiectam.

& pollicente & concedente Rege, vt prouiores in suam rogationem faceret. Prærogatiuæ Ordinis, nouis tabulis firmatæ: leges quæ aut graues nimium videbantur, aut minus iustæ, abrogatæ, substitutis clementioribus, pluraque alia his similia, in gratiam nobilitatis, concessa. Conciliatis eo modo animis, de suscipienda Liouoniæ defensione consilium instituitur: quæ & necessaria erat, ne Moscuscus oppressâ Liouoniâ, Lituaniæ infestior è propinquo redderetur; & perquam difficilis, ob ingentem ærarij publici egestatem. Non difficulter tamen omnes consenserunt; vt Rex Liouoniæ patrociniûm susciperet, fœdusque cum Liouonia, quale in Reipublicæ rem, optimum videretur, pro suo arbitrio pacisceretur: certam quoque pecuniæ pensionem assignârunt, in biennales belli impensas. Aduerunt comitijs præsentibus, ipse Magister ordinis Ketlerus, & variorum Liouoniæ statuum Legati: qui operâ Nicolai Radiuili Ducis Nesuisij consenserunt; vt Liouonia in fidem ac clientelam Sigismundi Augusti, vti Magni Lituaniæ Ducis, his legibus, transfiret. Ordo Teutonicorum in Liouonia equitum, agros omnes qui inter Druia limites ab vtroque Dunæ littore, & Ascheradensem Præfecturam intercipiuntur, Boucum præterea, Reziciam, Lutzinum, Dunemburgum, Zelburgum arces cum suis latifundijs, Lituanię consignaret: tum in tesseram gratæ voluntatis; tum maximè pignoris titulo, pro impensis, ex Lituaniano ærario faciendis. Bello iunctis viribus perfectò, ac pace redditâ, ius esset Liouonibus, ea territoria nume-

Conditio
nes huius
fœderis.

ratis

ratis sexies centenis millibus florenorum, Lituanicæ A.1559.
monetæ, redimendi. Si Liouones, nullis Lituanorum im-
pensis, sed solâ suorum legatorum industriâ pacem cum
Moscis procurauerint: nulla pecuniâ exhibitâ, arces
cum agris liberè reciperent. Intereâ earum præfectura-
rum incolis ac nobilitati, magistratus à Magno Lituaniæ
Duce instituti, ius secundum patrias Liunioniæ leges di-
cerent: vniuersis & singulis, sua iura, prærogatiuæ, sa-
cra, in integro conseruarentur; neque vllus iniustis ve-
ctigalibus oneraretur. Magnus Lituaniæ Dux, ac vni-
uersi Lituaniæ Ordines, Liunioniam omnem, ac Teuto-
nicos Equites, proprijs impendijs ac milite tuerentur.
Exercitus Lituanus Duces, vires cum Liunionibus iunge-
rent: collatis consilij bellum gererent; darentque ope-
ram, ne per castra, statiuâ, hyberna, viasque militares,
Liunioniæ incolis damna inferantur. Armis ab hoste
communi recuperata, ijs cederent, quorum dominio
ante suberant, Lituanijs aut Liunionibus: propriæ verò
Moscorum ditiones, æquo iure, inter Lituaniam ac Li-
unioniam diuiderentur. Rex Augustus ante exitum cur-
rentis anni per Legatos suos à Mosco occupata & capti-
uos repeteret, damnorum compensationem vrgeret, à
vexatione Liunioniæ deterreret: nisi hæc velit præstare
Moscus, bellum denunciaret.

Posteaquam Gothardus Ketlerus cum præcipuis suo-
rum, præsentibus Secretarijs Regijs Gabriele Narkuski
Vilnensi Canonico & Nicolao Naruszewicz Marco-
uiensi Præfecto, pridie Kal. Sept. iuramento has leges

A. 1559. solenni firmavit: Rex animum tuendæ Liuoniæ sedulò adiecit. Ioanni Chodkiewicz, & Georgio Zenowicz negotium datum est, arcium Liuonicarum recipiendarum, firmitque Lituanorum præsidijs muniendarum. Moscuam quoque Legatus expeditus est. Hic illatarum iniuriarum compensationem, publicè vrsit priuatim verò cum Proceribus, non Regis, sed Palatini Vilnensis Radiuili nomine, egit, vt curarent; ne repentino bello, non tractatio modò omnis pacis, sed & ipse, præcideretur. Responderunt Mosci, nihil hætenus hostile contra Regem, à suo Principe, aut re actum, aut animo destinatum, fuisse: sed iam cogi vel inuitum ad arma sumenda, posteaquam se Rex in negotia Liuoniæ ingessit. Ea in bellum propensione Mosci agnitâ, Rex magnæ constantiæ virum Martinum Wolodkowicz ad Iuanum misit. Martinus in Senatu, disertè ac constanter Iuano edisserit; Liuoniam suâ sponte, magno Magistri ac Ordinum omnium consensu, Lituaniæ Ducatui sese adiunxisse, atque sub imperium Sigismundi Augusti liberè cõcessisse. Orat præterea, vt earum induciarum intuitu, quibus hætenus amicitia mutua conseruata steterisset, bello omni in Liuonia Iuanus abstineat: quòd Sigismundo Augusto Regi defendendæ omni ope Liuoniæ, non minùs quàm Lituaniæ, cura iam imposita esset. Adiunxerunt suas; Senatûs Lituani Principes, ad Proceres Moscos, literas, Nicolaus Radiuilus & Eustachius Wolowicz: quarum summa erat. Regem suum, vti hætenus, nihil contra Moscouiam mouisset;

ita nunc constanter à bello abhorrere. At Lituaniæ Ordines vehementer obstare, ne Rex mutuâ internuntiorum literarumque missione, belli tempus sub spe incertæ pacis luderet: quin in publico ausos esse comminari; obsequium se erga Regem omne excussuros, si bellum, quod totis Lituaniæ viribus pro Liuania geri oportere, Ordinum suffragijs decreuerant; procrastinari trahi que aduerterent. Solos aliquot Senatores, tum precibus, tum auctoritate, agrè apud tumultuantes euicisse: ut non diutius arma in quiete continerentur; quam quantum temporis satis esset, ad iter Moscuâ conficiendum Vilnam. Curarent itaque Proceres Mosci, ut interea missio ad Regem à Magno Duce Legato, cruentum bellum sisteretur. Proceres Mosci ostensis Wolodkowicio literis Derpatensis, seu Iuriensis, Episcopi manu ac iuramento firmatis, in quibus tributum annui nomine pro singulis suorum capitibus Marcam Germanicam spondebat: hoc solum adiecerunt. Iniquum omnino sibi videri, ut à Magno Duce nuncius iret ad Regem, qui tributariam Ducis Prouinciâ auertendo, tam aperta hostilis animi argumenta prodidisset. Literarum ab ipso Luano per eius nuncium, ad Regem datarum, hanc sententiam reperio. Præ nouitate rerum stupere se, neque satis intelligere ea, quæ à Rege de Liuania accepisset. Constare quippè sibi certò, Liuiam etiam, cum Daniæ Regis imperio oppressa obtineretur, Moscouiæ Ducem, solitam fuisse recognoscere, uti Dominum ac Principem suum legitimum: nihil vnquam à vici-

*Mosci
Regem à
Liuania
defensione
auertere
conatur.*

A. 1559. à vicinis, Romanæ religionis Principibus, accepisse; præter Sacerdotes, ac Latinæ linguæ magistros. Se in sacram contra Scythas pro Christianis expeditionem, intentum, nihil omnino de diffidijs cum Rege animo agitare; atque ideo enixè desiderare, vt Rex contentus prouincijs induciarum formula expressis, à Liuania abstineat, præsidia inde sua deducat, neque bello ampliore materiam ministret. Vt verò quocumque tandem modo Regem à Liuania, cui ipse inhiabat, curaueret: misso altero Legato sororem Regiam alterutram (mortuâ interea coniuge Anastasiâ) in matrimonium sibi postulauit. Designati sunt à Rege Stanislaus Pac Pro-præfectus Dapiferorum, & Matthias Pietkiewicz Pincerna Lituaniae, vt de eo negotio cum Legato agerent: verùm hi rem integram distulerunt, ad maiores Legatos, qui à Rege & Magno Duce, ad fines Moscouiæ conuenirent.

*Legatorum
Lituanie
ac Mosco-
uie con-
gressus.*

Condicto tempore, Legati regij Ioannes Szymkowicz, Ioannes Hayko, & Martinus Wolodkowicz adfuerunt: de pace, atque connubio Iuani cum sorore Augusti, nonnisi Moscuæ acturi, cæterum eò non progressuri, nisi priùs in ipsis limitibus, certi aliquid cum Moscis, de iniurijs vtrò citroq; illatis, & de negotio Liunico, statuissent. Occurrerunt proceres Mosci, atq; in prima salutatione sui Principis nomine questi sunt: multa, præter morem hætenus obseruatum, geri; Legatorum collegio, neminem ex maioribus proceribus adiunctum esse; quamquam vt id fieret, singulariter postulatum

postulatum esset; intempestiuâ Liuania curâ omnes A. 1559.
concludendæ pacis rationes perturbari : cogi se, vt ex-
tra Regiam, de Principum affinitate agant. Pro Colle-
gis suis Mareschalcus Lituaniæ Szymkowicz respon-
dit. Nobilitatem in Lituania censu aut opibus non æsti-
mari : vbi omnes Equites, paribus prærogatiuis gaude-
re oporteret. Dignitatem singulorum ex officijs qui-
dem ac muneribus publicis censeretur : sed ea, non solum
se, qui vnus ex præcipuis Senatoribus esset, verum et-
iam collegas Legationis, Notarios Magni Ducatus
Lituaniæ, sat eximia habere. Grauius itaque halluci-
nari Moscos, qui in regia Legatione, aut claritatis aut
honoris, aliquid, desiderarent. De pace dominiorum,
atque affinitate Principum, non acturos se alibi, quàm
loco solito, in Regia Moscorum Ducis. Quoniam ve-
rò à tot annorum Legatis, omnis opera nullo euentu
Moscuæ consumpta esset : ne in irritam spem nunc et-
iam tantum itineris susciperetur, iussos se esse experiri
prius in finibus, quàm sincerè in pacem pronos habitu-
ri essent in ipsa Regia Moscos. Cum ea prius, inter vtrof-
que comparanda proponuntur ; quæ, si in limine non
complanata transirentur, omne in progressu negotium
præcipitatura essent : nihil ad perturbandam pacem
fieri. Deductâ tandem re ad consultationem, Legati
regij inter iniurias Lituaniæ illatas, ante alias, Seueriæ
ac Smolensci occupationem vrgebant. Mosci verò nihil
aliud respondebant, quàm eas Prouincias Russi imperij
olim fuisse, Lituaniarum Principum iniustâ vi oppres-

fas, atque ideo Moscouiæ Duci deberi. Ita rebus omnino infectis, utriusque discesserunt.

A. 1560.

Videbat probè Rex, nihil iam, nisi bello, confici posse; habebatque omnia ad repellendam vim pridem comparata: nihilominus siue aliâ quâvis ex causâ, siue quòd naturâ in agendo lentus, nihilque ferè nisi necessitate urgente agere assuetus, procrastinaret, priùs Michaëlem Haraburda misit. Legationis summa erat, ut saltem intereâ infestari Liunioniam Iuanus prohiberet, dum legati de pace acturi Moscuam venirent. Pollicitus id sanctè Iuanus, nihil minùs egit, quàm quod promiserat. Immisso enim exercitu, barbarè finitima Liuo-

*Bellū Li-
uanorum
pro Liuo-
nia contra
Moscos.*

niæ euastavit. Propinqui hostis metus impulit Liuones, ut in fœdera nuper Vilnæ pacta faciliùs consentirent, atque publicâ omnium statuum auctoritate ac sententiâ, XVI. Kal. Mart. ea confirmarent. Accessit postero die eisdem fœderibus, Vilhelmus Archiepiscopus Rigensis, cum vniuerso sacerdotum collegio: atque arces Marienhausen, & Lenuartum, cum latifundijs, in sumptus bellicos, Regi concessit, istiusmodi legibus. Reditus earum præfecturarum omnes, ad Archiepiscopum, quamdiu viueret, pertinerent: præfectus ab eodem designatus, fidem suam iureiurando obstringeret, arces eas Archiepiscopo mortuo, nemini alteri, quàm Regi, aut eius ministro, se traditurum. Allato in Lituaniam nuncio, inde fœderis industriâ Ducis Nesuisij, Nicolai Radiuili, ritè perfecti, inde Moscouiticæ in Liunioniam irruptionis, vniuersi arma pro Liuania sumpserunt.

runt. Primus Hieronymus Chodkiewicz nobilitatem A. 1560. Samogitiæ, atque Trans-Viliensis Lituaniæ, versùs Vendam duxit: quam urbem quinquaginta millibus Mosci cinxerant. Secuti sunt Hieronymum impigrè cum stipendiarijs Georgius Zenowicz, Ioannes Chodkiewicz, Alexander Polubinski, tribuni militares; ac præcipui cohortium ductores Nicolaus Osticus, Zizemski, Szemeth, Surwil, Holubicki, Lucas Swierski, Daugird, Skinder, Baka, & alij, tum genere, tum rebus militiâ gestis, clarissimi viri. Ad famam venientis exercitûs Mosci non obsidionem, tantùm, sed & campum deseruerunt, satis trepidè. Non deprehenso ad Vendam hoste, nobilitas domum redijt; defendendæ verò Liunioniæ prouincia Alexandro Pölubinski obtigit. Hic hostem alacriter infecutus, duobus locis aliquas cohortes lentius progredientes cecidit, ac deinceps toto quinquennio bellum hoc fortunatissimè administravit.

Accensis vtrinq̃ue in bellum animis, nulla pacis spes A. 1561. suppetere videbatur. Non destitit tamen eam Iuano Moscu Augustus suadere, missio Moscuam Borkolabo Korsak. pacem oblatam Querebatur in literis inuito se, Lituanos arma coactos cõtemnit. sumere: quòd Iuanus promissi immemor, Liunioniam infesto exercitu aggressus, Vendam oppugnari iussisset. Nondum tamen rem eò prolapsam esse, vt sistendi belli ratio desit; modò Iuanus, æquas pacis conditiones, aut ipse inquirere non negligeret, aut oblatas admittere. Nihil pacati responsum est ab Iuano: occupatâ enim Esthoniâ propè vniuersâ, agrè ferebat, difficultates o-

A. 1561. hijci, ne reliquâ Liuoniâ tam citò, vti cuperet, & speraret, potiretur. Quin immò ausus est barbarè exprobrare Regi, quòd quas iniurias Lituaniæ illatas prætenderet, consultò fingeret, ne aut occasio aut prætextus bello deesset: atque adeo nihil ab eo sincerè, omnia dolo agi. Nihilo moderatiùs respondit Iuanus Wiskouaty Eustachio Wolowicz. Interpellauerat hic Iuanum, vt quoniam ante alios gratiâ apud Magnum Ducem floreret, animum eius ad pacem suis consilijs inflectere contenderet. Iuanus verò non adeo se annis maturum esse præfatus, vt de tanti momenti negotijs, Magno suo Duci loqui auderet: omnis belli, quòd vnquam inter Lituanos ac Moscos intercessisset, quodque recenter exortum esset, originem, atque adeo iniquitatem, in Principem ac Proceres Lituaniæ, deriuauit. Contendebat Liuones, iam inde à Rurico Russiæ vniuersæ Principe, Ducibus Moscouiæ paruissse: ac deinceps publicis tabulis fidem suam obstrinxisse, sub nullius vnquam alterius Principis potestatem concessuros, sed in obsequio Ducum Russiæ perpetuò perseveraturos. Seueriani atque Smolenscium ab Olgerdo Lituaniæ Principe in Mosci ditione relictas, postea successorum fraudibus Lituaniæ aggregatas, optimo iure Moscouiæ deberi. Hæc, vt multum plausûs apud Moscum habebant; ita apud peritos Historiæ, nihil fidei. Nam & Liuoniæ finitima haud pridem Mosci vsurpare cœperant, & ex Olgerdi fœdere Lituaniæ ditionis termini Mozaïscum vsque protendebantur. Rurici tempore, nomen Moscorum

*De iure
Moscorum
in Liuoniâ
Seueriani
Smolens-
ciam.*

corum inter ceteros Russiæ populos, valde obscurum, ne dicam ignotum omnino, fuit, solius Moscuæ ciuitatis agro circumscriptum. Atque vt fortè Rurici imperio Moscuam subiectam fuisse nemo negauerit; ita in eius Ducibus, nullus historiæ gnarus, vllum ius, in Rurici successorumque eius dominia, concedet.

Respuentibus pacata Moscís, bellum in Liuouia resumptum est, primo vere. Nicolaus Radiuilus Birzanus Dux, supremus militiæ Lituanæ Magister, cum stipendiario milite in Liuoniam mouit. Auxerunt vires exercitûs, lectis proprio sumptu copijs, Hieronymus & Gregorius Chodkiewicz, Paulus Sapieha, Basilius & Georgius Tyfzkiewicz, Gregorius Tryzna, alijque procerum præcipui. Quam primùm per Liuoniam vulgatum est Lituanas copias per Dunam transportari, Moscus ne aperto campo decernere cogeretur, relicto milite qui præsidij arcium sufficeret, cum reliquo exercitu, in tutum se recepit. Radiuilus dato negotio Georgio Tyfzkiewicz, & Gregorio Tryzna, vt quinque milium expedito equitatu, hostium vestigijs insisterent, ipse robur exercitûs ad Tauri arcis oppugnationem duxit. Tyfzkieuicius ad ipsos Moscouiæ fines citato agmine hostem secutus, nullibi pugnandi copiam habuit: itaque impunè per Moscouiæ agros grassatus est. Tauri oppugnatio diutiùs exercuit reliquas copias. Post viginti dierum, & ampliùs irritum laborem, tandem perducto ad mænia cuniculo, eiecta que muri non modicâ tormentarijs pulueribus parte, via ad victoriam est aper-

*Bellū pro
Liuonia
contra
Moscos.*

A. 1561. ta. Summâ contentione, ac celeritate, ruinam Mosci obstruebant: pars comportabant materiam reparando muro necessariam; pars irruentes lunatis securibus, gladijsque, arcebant. Neque vanum eorum incæptum fuisset, nisi Ioannes Wolminski, hastatæ cohortis ductor, suos properè ex equis descendere, directisq; in obstantes hastis, maximo quo possent impetu, se ipso duce, ire iussisset. Hastatos reliqui secuti, in arcem penetrârunt. Expugnatio loci, vt diuturno labore, ita nulla ferè maiore iacturâ, victoribus stetit; quàm quod insignem cohortis præfectum, Modrzewski, amiserint.

*Fœdus Li-
uoniae cū
Lituaniam
nouis legi-
bus in-
stauratur.*

Liunioniæ Magister Ketlerus, meliore spe, atque animis, ex felici noui fœderis successu, auctus; non audebat se integrè, ei quæ in præsens erat, fortunæ permittere. Nam, vt fortè auxilijs Lituanorum vltiores Mosci progressus reprimere potuisset: at viribus Liuonicis penitùs collapsis, inter potentes hostes Daniæ, Sueciæque Regem, ac Moscouiæ Ducem deprehensus; à Cæsare Imperioque Romano desertus; non videbat quomodo Esthoniæ ac Derpatum Moscis extorqueret; maritimæ oræ loca aut retineret, aut à Dano, cui pleraque cesserant, reciperet. Maioris molis ea res visa, quàm vt solius Lituaniam auxilijs perfici posset. Quare vniuerso equestri Ordine, legatisque ciuitatum flagitantibus, Augusto Regi supplicauit: vt quempiam in Liunioniam destinaret, qui re è propinquo inspectâ, maturiùs dispiceret, quid opis, Liunioniæ in arcto positæ, ferri expediret.

ret. Missus est Nicolaus Radiuilus Dux Nesuisij Rigam, A. 1561.
 qui Gubernatoris regij titulo, collatâ cū indigenis sententiâ, rebus Liuonicis prouideret. Rigenſes, quamquam in obsequio se Regis constanter mansuros profiterentur, neque arcem, neque urbem Radiuilo permiserunt: dissimulauit hic factum, ne intempestiuâ irritâ-
 que concertatione, magis suam Regiamque, imminueret dignitatem. Instituto deinde de Republica consilio. perpenſoque prouinciæ statu; neque difficulter aduertit, neque fateri dubitauit Liuoniæ defendendæ vix suffecturam Lituaniam. Quare disertè suasiť Liuonibus, vt quibus legibus Lituaniæ accessissent, ijsdem Poloniæ regno sese adiungerent: quod eâ ratione Poloniæ quoque opes, in subsidium Liuoniæ, pertrahi posse viderentur. Indixerat fortè Rex Vilnam Lituatorum comitia: in ijs Magister, cum alijs legatis, quæ destinauerat, Regi ac Senatui exposuit. Verum, quod absentibus Polonis, nihil certi concludi poterat, res integra ad Polonia comitia est reiecta. Ne verò ex mora, Liuoniæ status in peius prolaberetur; Rex inprimis promisit totas Lituaniæ vires, ad eius conseruationem, collaturum: tum, industriam omnem in Polonorum animis ad Liuonum vota inflectendis. Hac Regis beneuolentiâ permoti Liuones, Magistro ordinis auctore, nouo se ac Liuoniam omnem fœdere Poloniæ Lituaniæque obstrinxerunt: ex cuius formâ, non iam fœderata tantum, ac socia prouincia; sed eidem Reipublicæ insita deinceps habetur. Fœderis noui hæc leges fuerunt. Sigismundus Augustus

A. 1561.
Conditio-
nes istius
fœderis.

gustus Rex omni studio allaboraret, ne nouum hoc fœ-
dus, aut Magistro ipsi, aut Equitibus Ordinis, damno,
fraudi aut vexationi esset apud Imperatorem, Impe-
riumq; Romanum: quin immò procuraret, vt Cæsar,
Principes, ac supremus Ordinis Magister, ea fœdera ra-
ta firmaque in perpetuum manere, iuberent. Religio
sacriq; ritus, prout in præsens secundum Augustanæ
Confessionis dogmata, deinceps integrè inuiolateq;ue
relinquerentur nihilq;ue innouari permetteretur. Ius
omne, priuatorum hominum, ac ciuitatum, statuum,
ordinum, cum suis prærogatiuis, intactum seruaretur.
Ab ordinarijs magistratibus, ad Gubernatorem Liuo-
niæ, pro Rege præsentem, appellandi potestas, libe-
ra cuius esset. Tribunal iudicum regionum, ex illis dun-
taxat constaret, qui in Liuania agros aliasue possessio-
nes haberent, siue ij nobiles, siue ciuiles magistratus,
siue Ordinis equites, essent. Qui in territorijs nupero
fœdere Regi addictis, viuerent: ijs à prædicto tribuna-
li, ac quouis alio Iudice, ius liberum appellandi ad Re-
gem daretur. Ciuitatibus præessent, vti hætenus vsus
habuerat, magistratus, more Teutonico lecti. Per pro-
pinquiora hosti castella, ij durante bello præficerentur,
quorum fides magis esset probata Regi: redditâ pace,
præfecturæ omnes Liuonibus, Germanici sermonis pe-
ritis, committerentur. Magistri Ordinis titulus, offi-
ciumq;ue in perpetuum aboleretur. Gothardus Ketle-
rus Curlandiam ac Semigalliam Ducis titulo, iure, vt
vocat, *feudali* possideret: ditione eius, Curoniæ Epif-
copatus,

copatus, & quidquid inter Dunā ac Samogitiæ Lituan-
niæque terminos continetur, comprehenderetur: ad
sexennium cum sua prouincia à bellicis oneribus liber,
immunisque relinqueretur. Quidquid trans Dunam
Liuoniæ esset, cum Esthonia ac Derpatensis Pontifi-
cis ditione, Regi eiusque successoribus, perpetuo iure
cederet. Riga omni Magistrorum Liuoniæ imperio so-
luta, Regi subesset: arcis, vrbsque administratio ijs de-
mandaretur, qui natione Liiones, linguam aut Teu-
tonicam, aut popularem Liuonicam callerent: Præfe-
ctum Vrbis, vulgò *Burgrauum* legerent ciuiles Magi-
stratus; Rex confirmaret. Monetæ cudendæ ita Duci
Curlandiæ potestas esset; vt vnâ eius parte, facie aut
stemmate Ducis signatâ, altera aut Regem, aut insigni-
a Poloniæ Lituaniæue repræsentet. In has leges ita in-
ter Lituanos ac Liiones conuentum est: vt, etiam si
fortè Poloni Liuoniam suo regno inseri prædictis legi-
bus abnuerent, Magno tamen Lituaniæ Ducatui, in-
sita vnitaque perpetuò maneret. Confectis tabulis 4.
Kal. Decemb. ijsque Regis Sigismundi Augusti manu,
ac Lituaniæ maiore signo, ritè communitis: Gothar-
dus insignia præteriti muneris, Crucem auream, ac
Sigillum Magistri, publicè Regi tradidit, in ærario Li-
tuaniæ, per Cancellarium eiusdem, Nicolaum Radiui-
lum deponenda; mox solenni pompâ, Dux Curlandiæ
ac Semigalliæ est renunciatus, atque inauguratus. Gu-
bernatio verò Liuoniæ, Gregorio Chodkiewicz Castel-
lano Trocensi Campestri militiæ Lituaniæ Duci, com-
missa

*Primus
Curlandiæ
Dux Go-
thardus
Ketlerus.*

*Guberna-
tor Litu-
niæ Gre-
gorius
Chodkie-
wicz.*

missa est, vt eam pro Rege administraret, atque bellum contra Moscos perurgeret.

A. 1562. Chodkieuicius maturè in Prouinciam profectus, militem tum stipendijs auctoratum, tum ex ordinaria Samogitiæ recensione lectum, non procul à Derpatensibus agris contraxit. Priusquam tamen infesta in hostem signa immitteret, experiri voluit, quam spem pacis Mosci facerent. Datis ad Derpatensem Palatinum literis spopondit allaboraturum se, ne Rex ab ineunda pace alienum se præberet, modò Palatinus quoque id ipsum apud suum Principem efficeret. Respondit ille: præstitisse ex fide se, quæ Chodkieuicius postulâset. Scriptum esse sibi Moscuâ, Magnum Ducem tum suapte, tum Procerum precibus inductum, vnicè desiderare Regis Augusti amicitiam. Restare itaque, vt ipse suas partes, vti promississet, studiosè ageret, apud Regem & Senatum: vt quàm primùm legati Moscuam mittantur. Chodkieuicius relicto in castris Legato Alexandro Polubinski cum ijs literis ad Regem excurrit. Intereà vtriusque partis consensu miles ab infestationibus cessauit, donec aliquid certi à Principibus mandaretur. Dederant in eodem negotio literas, ad Macarium Summum in Moscouia sacrorum Præsulem, & aliquos Magnates, Valerianus Episcopus, & Palatinus Vilmensis Nicolaus Ioannes Radiuilus, Senatûs Litvani Principes. Macarius quidem nihil ampliùs rescripsit, quàm collata cum alijs præsulibus operâ, impetrâsse literas, à Magno Duce, quibus liber Moscuam aduentus permit-

*De pace
inter Mo-
scos &
Lituanos
agitur.*

permittebatur Legatis Regijs de pace tractaturis. Magnates verò multa fastuosè, planeque barbarè scripserunt. Quòd titulus Tzaris per tot annos negatus sit à Rege, vt nimium arrogans factum incusabant: sacrilegio cuius æquabant; quòd solitis stipendijs, Scytharum Crimensium copiarum, contra Moscouiam auctorata, Seueriam nuper suasu Michaëlis Haraburda, peruastârint. Sed ante omnia maximè perstringebant susceptum Liunioniarum patrocinium. Augustum Regem, aliam atque aliam causam nouo fœderi prætendentem, vel inuitum confiteri, nullum sibi ius in Liunioniam competere. Quid enim necesse fuisset illi, modò donum Cæsaris Romani, modò Lituaniarum patrimonium, Liunioniam vocare, nisi prætextum veri quæreret, in re apertè falsa? Indignam omnino rem fuisse tanto Principe, quantus esset Augustus, tam contraria, ne dum diuersa, scribere. Num lateret eum Historia Lituana, in qua legeretur Iagelonem & Vitoldum suos maiores, pecuniâ solitos militem in Liunionia conquirere? nullo utique modò id facturos, si Liunionia, vetus Magnorum Lituaniarum Ducum patrimonium fuisset. Hæc Proceres Mosci. At reuerà Liunionia, & vetus Lituaniarum patrimonium rectè vocabatur, & donum Cæsaris. Liiones enim, olim eiusdem cum Lituanis originis ac linguæ, ante aduentum Germanorum in Liunioniam, ortis dissidijs, non semel à Lituaniarum Magnis Ducibus bello sunt deuicti. Hac verò tempestate Liunioniam premente, Carolus V. Cæsar alijs bellis intricatus, Liiones opem tanto terrarum

*De iure
Moscorum
ac Litu-
norum ad
Liunioniam.*

A. 1562. interuallo implorantes, disertè ad quærenda, apud vicinum Poloniæ Regem, auxilia, remiserrat. Quamquam autem hæc omnia defuissent: certè quemadmodum Moscus, nihil vsquam in Liuania obtinebat, nisi quod illata vi rapuisset; ita nullum magis æquitati conforme ius cogitari poterat, quàm id, quo suâ sponte Liuones sub imperium Augusti Regis concesserunt.

Quàm alieno à pace animo Mosci essent, quidquid in speciem ore iactarent, satis argumenti in ijs literis dederunt: ex quibus constabat clarè, nihil eos ad commune cum Legatis consilium allaturos, quod non cum summo Liuniæ ac Lituanix detrimento coniunctum esset. Ipse verò Dux Iuanus, ne tantillum quidem ab armis temperauit, quamdiu Regij internuncij Moscuæ sunt morati. Liuniam non attigit, quòd comparatum isthïc ad bellum militem, signum belli expectare non ignoraret: Albam Russiam inopinatò aggressus, Vitepsenses, Dubrownenses, Orszanos, Kopysienses, ac Sklouientes agros latissimè populatus est. Ad eius rei nuncium Augustus Rex copias bifariam partitur. Polonos Floriano Zebrzydowski, Campestri Regni Duci, versùs Polociam mandat ducere: Nicolao Radiuilo Lituanos versùs Smolenscum. Radiuilus magnis itineribus Orszam vsque progressus, cùm nullibi in campo hostem deprehendere potuisset, firmatis ad Borysthenis ripam castris, equitatum omnem ad vastandas Mosci ditiones misit. Redditâ per Smolensciam mutuâ hosti clade, Vitepscum mouit: inde Vieliziensem oram ingressus

*Dato à
Moscis
initio bel-
landi.*

*Lituanis
Mosconia
ditiones
vastant.*

gressus obuia excidit, ac ciuitatem Vieliziam exulsi. A. 1562.
 Arx, neque primo impetu capi potuit, opportuno loco
 sita, ac valido præsidio firmata: neque deinceps oppu-
 gnatione tentari; quòd festinantem, spe intercipien-
 di alicubi hostis, militem, vetuisset Imperator machi-
 nis tormentarijs onerari. Zebrzidouius Polociam præ-
 teruectus, lezierziscios primùm, deinde Neuelim per-
 uenit. Isthic inopinatâ ægritudine deprehensus. quòd
 se imparem laboribus experiretur, Stanislaò Lesnio *Poloni*
 wolski suas vices commisit: cum hiscé mandatis, vt *Moscas*
 omnem circa oram percurrat, hostemque vestiget. Mil- *profligat.*
 le delecti equites Poloni, cum ducentis Lituanijs, ad eam
 operam assignati sunt: quibus Dowoyna Palatinus
 Polocensis, trecentos circiter suos variè armatos adiun-
 xit. Cum tantilla manu, haud multùm progressò Les-
 niowolscio, quadraginta quinque millia hostium oc-
 currerunt insperatò. Lesniowolscius, in tam subito dis-
 crimine, tantaque virium debilitate, dubius consilij,
 plusné periculi, pugna, quàm fuga, habitura esset, ma-
 luit pugnare. Castris, vt tempus, ac periculum repens,
 ferebant, loco paludoso permunitis, campestribusque
 machinis opportunè locatis, hosti signa audacter in-
 ferenti, aperto prælio occurrit. Pugnatur acriter maio-
 re longè hostium cæde; sed ea minùs sentiebatur in
 tanto numero, quàm inter paucos exigua. Tribus mil-
 libus hostium in campo cæsis, quindecim apud Les-
 niowolscium desideratis, cùm æquante multitudinem
 virtute, victoria diu neutrò inclinaret: nox prælium di-

A. 1562. remittit. Altero die Mosci, non ausi prælii fortunam iteratò experiri, motis in Moscouiam priùs castris, victoriæ confessionem Lesniowolscio reliquerunt. Interea hyems ingruens victores ad hyberna reuocauit.

A. 1563. Instabat iam tempus comitiorum, quæ Varfauiam Rex indixerat, acturus cum Polonis Ordinibus, de Liuania, regno adiungenda. Adfuerunt in tempore Liouonum Legati, mandataque suorum in Senatu explicârunt. Poloni tot annorum bellis grauissimis, Prussico, Moscouitico, Scythico, Valachico, Turcico, mirè exhausti, nihil ægriùs audiebant, quàm cum de nouis expeditionibus sermo inferretur. Quandoquidem ergo, non aliter poterat Liouonum postulatis satisfieri, quàm suscepta Liuania contra Moscos, Danos, & Suecos defensione: ne se his difficultatibus intricarent; apertè omnia Legatis negauerunt. Atque ita in solas Lituanix opes vniuersa belli pro Liuania gerendi moles relapsa est. Moscus æstate totâ quieuit. Remissis insuper cum honore Regijs nuncijs, pacata omnia præseferabat: datis enim ad Regem literis ad pacem eum est hortatus; paratumque se ostendit pacis causâ, quidquid Regi liberet præstare: siue mallet Rex suos Legatos Moscuam mittere; siue Moscos Vilnæ præstolari. Vniuersa hæc ad fraudem erant composita; vt si Rex falsâ securitate illusos, verteret aliò copias, luanus inopinatò aliquam Prouinciã inuaderet: quemadmodum deinceps euentus probauit. Nam præcipuâ exercitus parte ductore Polubinscio, ad vindicandam à Dano mariti-

*Moscos spe
pacis de-
cept. Le-
uani Po-
lociam
inuadit.*

mam

A. 1563.

mam oram conuersâ; reliquis copijs in vltiorem Lituaniam hybernorum occasione digressis: Iuanus cum ducentis peditum, octuaginta equitum millibus, ac ducentis machinis tormentarijs, (quas copias toto eo anno in silentio comparauerat) Polocensem Palatinum inuasit; caputque Prouinciæ, urbem ac duas arces, ætâ obsidione, Decembri extremo, cinxit. Eodem anno per Octobrem, Demetrius Dux Wisniewiecki in Valachia profligatus, plurimos amisit illustres viros; ipse quoque captus, atque barbarâ crudelitate ab vno suspensus, occubuit: vir rebus contra Scythas, Valachos, ac Turcas fortunatè gestis celebratissimus.

A. 1564.
Rex laboranti Polocix subsidia procurat.

Comitia Vilnæ peragebat Rex, cùm Polociam ingenti à Moscis exercitu obsideri, nuncius est allatus. In re subita, Radiuilus Lituaniæ militiæ Dux iubetur cellerrimis nuncijs stipendiarios ex hybernis euocare: publicis edictis, mandatur nobilitati, vt ad arma absque mora concurrat; inuitantur Proceres, vt priuato milite publicam rem iuuent. Ex nobilitate pauci admodum confluxerunt: quòd & repentina bellandi necessitas imparatos occupasset; & incommodum bello tempus, pluribus indigeret. Ex proceribus soli ferè Gregorius & Nicolaus Radiuilus, in tempore venerunt. Minisci copix recensæ, duo millia Lituanorum, mille quingentos Polonorum habuerunt. Nihilominus, tam exiguam manum, Palatinus Trocensis Radiuilus, magno animo contra hostes duxit: palatos eos variè, magno successu cecidit: castris intra octo leucas ab hoste permunitis,
excur-

A. 1564. excursiones hostiles stitit. Verùm neque penetrandi ad obsessos via modusvè ullus suppetebat: neque audendi è propinquo aliquid animum, virium conscientia permittebat. Moscus verò, eò magis accelerare contendit oppugnationem, quò vehementiùs metuebat, ne maiore exercitu collecto Regionum, aut aperto prælio decernere, aut ab incæpto desistere cogeretur. Præerat intra urbem summæ rei, loci Palatinus, Douoyna: habebat in præsidio viros consilio manuque promptissimos, Ioannem Hlebowicz, Gregorium Holubicki, Petrum Dorohostynski, Ieszmanos ac Korsakos, eius Palatinatus Equites, & Centurionem Polonum Wierzchinski, cum alijs tribus eius collegis. Insigni horum omnium virtute, non solùm à mænibus strenuè reijciebatur hostis; verùm etiam magnâ in obuios per excursiones strage editâ, in dies affligebatur. Nihilominus, vt tela à multis simul, etiam in incertum, proiecta, non omnia irritò ictu cadere solent; non deerant obsessis sua neque vulnera, neque funera: quæ in paucitate magis sentiebantur. Perculit maximè Holubicij interitus, qui trabis globi maioris impetu excussæ, oppressus onere, occubuit. Iam vereri cœperat Palatinus Douoyna, ne immunito sensim præfidiariorum numero, impar redderetur propugnandæ vniuersæ ciuitati. Crescente cum tempore metu, tandem constituit turbam, quæ ex agris vicinis concurrerat, expellere, mæniam atque ædes omnes igne demoliri, vniuersam belli molem intra arces receptam, sustinere. Improbabat acriter id consilium Hlebowicius:

Polocia ciuitas à suis excutitur.

bouicius:

bouicius : absoluebat Douoynam curâ defendendæ ciuitatis: quòd enim inter agrestes, haud dubiè viginti minimum millia habilium armis reperturum se speraret; cum ijs hostem se reiecturum promittebat. Vicit sententia Palatini, longè maiore obsidentium, quàm obsessorum commodo; postquam & agrestis turba omnis pulsa est, & flamma pluribus locis ciuitati subiecta. Iam hostis, vt necesse erat hyberno tempore contingere, consumptis, quæ ad rapiendum obuia agri habuerant, cœperat extremâ annonæ difficultate laborare: eam verò eximiè releuârunt agrestes à Douoyna pulsi, seu metu hostium, seu irâ in suos acti, indicatis, quæ, per subterraneos specus, granaria copiosissima occultauerant. Absumptâ quoque flammis ciuitate, facilior patuit ad arcem via, siue confertim connitentibus in vallum, siue tormentis in aduersa mania dirigendis. Tardè nimis cœpit damnare inconsultum suum Douoyna factum: tum nimirum, cùm summâ vi institutâ oppugnatione, pars hostium obstinatè in vallum enteretur, pars turribus ac munimentis ignem subijceret, pars tormentis fistulisque explosis, vallum propugnatoribus nudaret. Multis pereundum fuit, cùm discurrunt incerti, ignemné extinguerent, an hostem repellerent. Desperatâ re, Palatinus cùm Archiepiscopo, ex arce progressus, deditionem offerre cœpit. Mosci nihilo inde mitiores, ferociùs apertæ portæ signa conantur inferre: occupassentque procul dubio arcem, nisi Wierzechlinius, cum suis commilitonibus, atque nobilibus

*Polocia
arces à
Moscis capiuntur.*

A. 1564, Polocensibus, irrumpentes reiecissent. Exclusi arce, omiſſâque oppugnatione, pacatè cum Palatino de deditione tranſegerunt. Dedita eſt XV. Kal. Mart. conditionibus non omnino iniquis, quarum nullam Iuanus ſeruauit. Contra fidem datam, omnes Lituani nominis nobiles, ipſeque Palatinus cum coniuge ac liberis, in vincula coniecti ſunt, nulli reditu in Lituaniam permiſſo. Ciues fortunis omnibus exuti. Tempſa donarijs ac ſupelleſtili pretioſiore ſpoliata. Soli quatuor Poloni centuriones, habiti liberaliter, veſte Perſica ac pellibus Sebellinis ornati, in Poloniam ſunt liberè dimiſſi. Arcibus validum præſidium, præſidio ac Prouinciæ Dux Szuiski eſt præfectus. Comparatis interea validioribus copijs Radiuilus in hoſtilia caſtra ſucceſſit, atque obſidionem arcium orſus eſt. Diuturna ea fuit, verùm irrita. Nam, hoſtis copioſè apparatu bellico, annonaque præſidium inſtruxerat: & Radiuilo ad vrgendam maiore vi expugnationem bellicæ machinæ ſubminiſtrari non poterant, Vilnæ ac per omnem viciniam peſtiferâ lue, grauiffimè ſæuiente.

A Lituanis irritato conatu obſidentur.

Quartiariorum militum origo.

Rex belli Ducibus, Liunioniæ ac Albæ Ruſſiæ curâ, commiſſâ; Varſauiam ex Lituania abiit, comitiorum cauſâ: in ijs titulum atque ius Hæredis Lituoniæ ac Ruſſiæ, in gratiam Polonoſum exiit, quartam ex Regijs præfecturis prouentuum portionem, in ſtipendia ordinarij contra Seythas militis, donauit; vnde vulgare *Quartiariorum* militum nomen, originem accepit. Perlato Varſauiam nuncio, amiſſæ Polociæ; & quàm lentè, nullâque

que spe boni successus, recuperationis cura promouetur : Rex Georgium Bykowski, deinde Basilium Mackiewicz, in Moscouiam misit, vt inducijs belli progressum sisterent. Aegrè Iuanus Dux consensit in breues inducias ad VIII. Id. Decemb. duraturas, nec aliter, quàm eâ lege, vt intereâ maiores Legati Moscuam mitterentur. Antequam Legati expedirentur, nonnihil turbatum est in confinijs vtrîmq̃ue : cum inde Michaël Dux Wisniewiecki, in Seueria, Nouogrodenses agros peruaſtat; illinc Bogdanus Saburouius, Lukomlam exurit : nihilominus quòd induciarum ignorantia factum crederetur, cognitio iniuriæ ad maiorum Legatorum aduentum est dilata. Legatione functi sunt Georgius Chodkiewicz, Georgius Wolowicz, & Michaël Haraburda Introducti in Senatum, more veteri, præteritis silentio recentibus titulis, Iuanum Magnum Ducem salutârunt. Tum præfati se ad agendum de pace, mandatis plenè instructos venisse, paratosque eam æquis conditionibus sancire; ante omnia postulauerunt : vt Magni Moscouiæ Ducis nomine planè explicaretur. Quam tandem causam Magnus Dux, bello tam cruento, tamque diuturno, non minoribus Moscouiæ, quàm Lituaniæ cladibus, funesto, prætenderet ! Ignorato siquidem discordiarum fonte, irritam ac infructuosam, omnem stabiliendæ pacis contentionem fore, satis iam ex tot Legationum euentibus constituisse. Insolens visa, Moscis hæc postulatio : iussus tamen ei respondere supremus legationum Magister, populari vocabulo *Dia-*

Inducia breues inter Moscouiam ac Lituaniam.

Legatorum cum Moscis concertatio.

A. 1564. *cus*, hæc solùm reposuit. Hactenus Augustum Regem tantæ legationis munus, solitum fuisse committere hominibus, neque ætate maturis, neque dignitate præcipuis. Non decuisse itaque, vt Magnus Dux secreta animi sui illis panderet, atque sinceram belli causam apertè indicaret. Nunc demum primùm inclinasse animum, vt eam per suos Proceres disertè explicaret. Deuoluto itaque ad Proceres omni negotio, Moscosita locutos reperio. Ab annis sedecim Stanislaus Kiszka, Georgius Komaiewski, & Hlebus Iesman Regij Legati, cum *Moscorum exposulatio.* quinquennialium induciarum tabulis Tzaris titulum adscribere noluisent: sponponderunt effecturos se, vt neque Rex, neque eius Legati, deinceps eum honorem Magno Duci subtraherent. Id quia hactenus præstitum non est: inde, aut vnica propè, aut præcipua bello causa, sumebatur. Multo tempore, Poloniae Principes regio titulo caruerunt; neque habet inter suos maiores Augustus, qui ante Iagelonem Rex sit appellatus: nihilominus hanc ei prærogatiuam omnes deferunt, neque Magnus Dux vnquam negauit. Titulum Tzaris progenitores Magni Ducis, statim ab inauguratione, vsurparunt: quem tribuere illi ne Imperatores quidem Romanus ac Constantinopolitanus, aut Reges Angliæ, tergiuersarentur. Cur igitur Augustus solus, eiusque Legati, pertinaciter, denegarent? Cur etiam ipsi præsentibus Legati, in solenni Magni Ducis salutatione, eum titulum silentio præteriuissent? An ignorarent, quoties Magnus Dux suorum Procerum precibus dedisset, vt re-
gios

gios Legatos admitteret; eam conditionem disertè adieciſſe, ne venirent in conſpectum ſi titulum Tzaris eſſent ſubtracturi? Accedit, quòd cùm repetita toties induciarum inſtauratione, ſemper fuerit cautum, de transfugis mutuò repetendis, nunquam id à regijs ex fide præſtitum ſit. Vt verò multa paucis concludantur; tum Rex ipſe, tum eius Legati, non ſolùm hætenus nihil voluerunt admittere, quod ad ineundæ pacis rationes plurimùm conducere Magnus Dux iudicabat: verùm etiam nouis iniurijs, alias ſuper alias, bello cauſas, miniſtrârunt. Argumento eius rei ſunt: Liuania nullo iure uſurpata; Scythæ Crimæi contra Moſcouiam concitati; affinitas cum Magno Duce ſpota; Arx Taurus in Liuania capta, militeſque Moſci ibi deprehenſi rebellibus Liuanibus proditi; in epiſtola Gregorij Chodkiewicz nomen Magni Ducis indignè tractatum. Quamquam verò Senatus Lituaniæ pacem optare præferret: plus tamen obſtaculi, quàm adiuuenti, ad eam contulit; quòd præter uſitatum hætenus morem, literas ſuas ſacrorum Antiſtiti inſcribendo, virum ſacris officijs intentum, profanis negotijs implicare contenderit. Nullus itaque iam pacis perpetuæ modus vobis ſupereſt, niſi has eius conditiones admittatis. Titulus Tzaris Magni Moſcorum Ducibus, mox à ſolenni eorum inauguratione, à Rege ipſo, Legatiſque illius, ac ſubditis omnibus, daretur. Rzeczycia, Sklouia, Mohilouia, Rohaczouia, Kiiouia, & quidquid circa Boryſthenem arcium agrorumque eſſet; quidquid Volyniæ vtriuſque ac Po-

A. 1564. doliæ ambitu contineretur; quidquid inter Smolensciæ fines, & Berezynæ fontes, ac Poloniæ minoris terminos interciperetur; quidquid Russis Ducibus inter se digladiantibus, Lituaniæ Principes è Russiæ prouincijs occupassent; vniuersa integrè, imperio Moscouiæ, iure perpetuo, adiungerentur. Ad hæc, pro Legatis Regijs, constantissimè Chodkieuicius. Regem Sigismundum Augustum consueuisse in Legatis suis æstimare, non annorum sed iudicij maturitatem: quam, cani non semper aut augerent, aut indicarent. Curasse præterea semper, vt eam prouinciam demandaret, viris generis nobilitate claris, quæ par omnibus Equitibus, incrementa neque ab opibus, neque ab officijs, posset sumere. Ducem verò Magnum Iuanum hæctenus, cum Regijs quidem Legatis iniuriosè egisse, iuuentutis prætextu, solitos, debitosque honores detrahendo: de pace autem omnino fraudulentè tractasse; quòd per tot annos, Legatis belli causam sincerè non indicasset. Quare, quòd tantâ operâ nihil sit de pace constitutum, tot impensæ in irritum abierint, tot cladibus Christiani populi sint afflicti: omnem culpam esse penes Magnum Ducem, consiliorumque eius administros. Hæc loquentem interpellans Moscus. Nequaquam, inquit, Magnus Dux argui potest, quòd cum Legatis minoris per Lituaniam notæ, de tanti momenti negotijs, agere sit dedignatus: sed neque tu Chodkieuici, quamquam nobilissimâ te ortum familiâ non ignorem, è numero Senatorum es. Chodkieuicius moderatè subridens, vt insulso homini contemptim

*Legatorum
regiorum
responsio.*

contemptim satisfaceret, breuiter respondit: se de numero eorum esse, qui præcipuis Magistratibus fungentur, atque ratione muneris sui, Principis lateri familiores, subsellia Senatoria non ambirent. Deinde ad diluenda superiùs ab aduersarijs dicta redijt. Augusti Regis Diuos Maiores, non priuatâ cupiditate in Regios titulos inuolâsse: sed liberi populi suffragijs ad gubernandam eam Rempublicam electos; cuius Principem, Regem nominare, vetus ac concors omnium Principum mos esset, quod non ignorarent, Regiæ dignitatis ius à legitima potestate, Poloniæ collatum esse. At Iuano Tzaris titulos meritò negari: quòd eorum vsum conferre; neque esset ipsius Iuani sibi arrogantis; neque vnius, alteriusve Principis assentantis; neque arbitrij Regij: indigere omnino eam rem concordi Principum omnium consensu. Pacis stabiliendæ causâ nihil omnino Augustum neglexisse, nihil eorum quæ induciarum legibus constituta fuerant violâsse: promptum se semper exhibuisse, ad postulata Magni Ducis; modò is æquum aliquid, aut saltem non immodicè iniquum, postulare voluisset. Liuoniam non Regijs artibus illectam, sed iniustis Moscorum armis oppressam, sub Augusti protectionem, ex communi concordi que Ordinum suorum sententiâ confugisse. Affinitatem cum Regia sorore, non Regis contemptu, sed ipsius Iuani culpâ, non coaluisse: quod Ioannem Szymkowiez Marefchalcum, legatione suâ perfungi non permisisset, cui id negotium fuerat commissum. Taurum arcem in Liuonia expugnatam

A. 1564. natam, eam belli sortem subiuisse, quam priùs Felinum ab Iuani exercitu tulisset. Gregorium Chodkiewicz virum militarem, ferro non calamo inimicitias exercere solitam, nihil scripsisse vnquam probrosum Magno Duci. Michaëlem Haraburda in Scythiam à Rege missum iuisse, non turbarum ciendarum causâ, sed vt stipendiario Regis militi, pecuniam antiquo more numeraret. Denique Senatores Lituanos, ideo Pontifici Moscuano scripsisse: quòd nullam aliam magis sacram curam esse existimauerint, quàm quæ conciliandis inter se Christianorum Principum animis, sistendisq; innoxiorum populorum cladibus, impenditur. Quàm sincerè Mosci, cum suo Duce, pacem hæctenus optassent; planum satis modò fecisse, ijs propositis conditionibus, quæ omnem pacis tractationem in limine præciderent. Postulare enim eos talia, quæ ipsi scirent certò, se obtinere non posse: repetendo à Lituanis totam Russiam, cuius magna pars Polonæ ditionis esset. Relinquerent igitur has ambages: & si de pace sincerè secum agere vellent, ea proponerent; quæ neque postulare immodicum esset, neque concedere impossibile. Restituerent ipsi potiùs Smolensciam ac Polociam, dubium fraude magis, an vi, per certam tamen iniuriam, interceptas: de alijs verò arcibus olim Lituaniæ detractis, secum agerent. Vrgentibus deinde Moscis, an haberent plenam statuendi potestatem de Tzaris titulo, ac Liuania? responderunt Regij. Pacis causâ Regem minimè curaturum, etiamsi tituli Magni Ducis gemino incremento amplia-

ampliarentur: Liunionæ verò negotium non adeo in difficili positum, vt complanari nequeat, modò Mosci ad æquiora sese demittant. Denique eò re deductâ vt Mosci solam Liunioniam & titulos Tzaris postularent: Regij petierunt, vt prorogatis intereà inducijs, Regis sententiam priùs explorare permitterentur. Quin immò inducias ad quindecim vel pauciores annos offerebant: his legibus. Polocia vrbs, cum ijs quæ trans Dunam sita essent, in possessione Magni Ducis maneret; quidquid verò eius Prouinciæ cis Dunam agrorum oppidorum-
 uè iaceret, à Rege, induciarum tempore, obtineretur: Mosci
 pari ratione de Liunicarum arcium possessione partes spernunt
 inter se compararent. Iuanus permittebat quidem Legatis Regijs, vt vel ipsi ad Regem irent, vel literas scriberent, sententiam eius exquisituri; cæterum nullo modo, aut in longiores inducias, aut in breue armorum, dum Rex interrogatur, silentium, consentire voluit; quòd tacitè collectas copias; non procul finibus Lituaniæ per hyberna dispositas haberet, inopinatò bellum orsuras. Propè ijsdem vestigijs, quibus Legati, desperatâ pace, domum redibant, exeunte iam anno, infesta signa sunt secuta: vrgentibus Iuanum fati in eam cladem, quæ imminebat. Petrus Serebrny & Casanensis regulus, cum quinquaginta Moscorum, Scytharumque millibus, quidquid circa Borysthenem erat, ferro & igne populari iussus est; ac Szuyscius superato Duna reliquias Palatinatûs Polocensis, ac Vitepsciam vastare: tum collatis ad Iuanicum binis castris, vniuersam
 belli

*Mosci
 spernunt
 inducias,
 & Litua-
 niam in-
 uadunt.*

belli molem Vilnam conuertere.

A. 1565.

Szuyscius

profligatur

à Nicolao

Radiuilo.

Iam Szuyscius populabundo agmine Czafnikos vsque progressus, fixis isthïc castris Serebrnij aduentum præstolabatur: cùm Nicolao Radiuilo nunciatum est hostem gemino exercitu per Lituaniæ confinia grassari. Superioris anni exemplo cautior Radiuilus, neque promissis Moscorum, neque hyberno tempori fidebat; atque ideò delectas quatuor millium copias in casum retinuerat in castris. Aderant multi Procerum, aliqui honorariam cum suis militiam professi, alij cohortium stipendiariarum ductores. Gregorius & Ioannes Chodkiewicz, Theodatus Solomerecki, Romanus Sanguszko, Bogussius Korecki, Georgius Zenowicz, Nicolaus Sapieha, Ioannes Wolminski, Georgius Tyfzkiewicz, Borkolabus Korfak, Baka. Nemo erat tribunorum præfectorumque, qui non suaderet decernendum prælio priùs cum Szuyscio, quàm cum Serebrnio vires cõiungeret. Magnâ summorum infirmorumque, alacritate, itum est aduersùs hostem. Radiuilus suppeditandorum, quò res posceret, in tempore auxiliorum sibi curam; Gregorius Chodkiewicz ducendi in hostem exercitûs prouinciam sumpsit. In Iuanfensibus campis, VII. Kal. Febr. horâ ante solis occasum infestæ acies concurrerunt: accendebat prælium breue pugnandi tempus; metuentibus vtrisque, ne ante victoriam nox irrueret. Quò maioribus animis pugnatum est, eò citiùs victoria in vnâ partem inclinauit. Mosci, amisso Duce copiarum Szuyski, & viginti quinquemillibus militum, magnâ

gnâ clade profligati sunt. Inter cæſorum cadauera, om-
nium oculos atque ſtuporem, in ſe vertit, enormi mag-
nitudine Iosephus Theodori Bykow, quatuor cubitos
& mediũ procerus. Ducis Szuyski corpus conquiſitum,
Vilnam eſt honorificè deportatum atque in Ruſſorum
templo, B. Virgini Deiparæ dicato, tumulatum. Qui
cædi ſuperfuerunt, pauci faucij Polociam ægrè euase-
runt, præcipui quique, ac ferè omnes capti. Ignarus e-
ius cladis Serebrnius non procul Orſzâ conſederat, ex-
pectabatque tum à Szuyscio nuncium, quo ſtatu res e-
ius eſſent, tum ſpeculatores certi aliquid de Lituanio
exercitu allaturos. Præuenit eos nuncius Radiuli, ad
Philonem Kmita, Orſzanum Præfectum miſſus, de
profligato cæſoq; Szuyscio. Philo vir inter paucos mili-
tarium artium peritus, accepto eo nuncio, experiri con-
ſtituit, quid animi, ad inſperatum Collegæ caſum, Se-
rebrnio eſſet futurum: vt ſi fortè infauſtus nuncius ter-
rorem in caſtris concitaret, ipſe hoſtium perturbatione
ad audendum, cum ſuis, vteretur. Literas Dubrownam
properè ſcribit, depicta que Szuyscianâ clade quàm exa-
geratiſſimè, Præfecto præſidij ſignificat, victorem exer-
citum rectâ Orſzam tendere, vt Serebrnium ſecurè a-
gentem improviſo inuadat. Tabellario mandat, ne ſo-
licitè vitando excubias hoſtiles, eas prætergrediatur; aut
neglectim in eas incurrendo, fraudis ſuſpicionem mo-
ueat. Ipſe ac Georgius Oſticus Palatinus Miſciſlauien-
ſis tacito agmine Orſzâ proſecti, ſylvas caſtris hoſti-
libus vicinas opportunis locis cum expeditiſſimo equi-

*Serebrnius
proſliga-
tur ſtra-
tagemate
à Philone
Kmita.*

A. 1566. tatu insident. Non defuit fortuna solerti consilio. Interceptus cum literis tabellarius, atque ad Serebrnium perductus, extra suspicionem. Lectis literis tanta repente Ducem ac tribunos, vniuersumq; exercitum trepidatio peruasit; vt neque consilia neque imperia, aut ductores expedirent, aut reliqui expectarent: omnes tumultuario impetu desertis castris, quò quemque sua sors rapiebat, in fugam effunduntur. Philo, vbi ex insidijs, plena omnia apud hostem tumultu, passimque signa deferi, aduertit: ad augendam fidem literarum, perculsorumque metum, suos hâc atque illac in apertum prorumpere ita iubet, vt speciem præcursorum venientis exercitus facerent. Hinc maior inter hostes consternatio, atque effusior fuga. Persuasus omnibus, victores toto robore superuenire; nemo sub signa coire, nemo in globos se colligere, vt insequentibus resistat; nemo respicere, quæ vires tergo instarent: cuncti existimare solam illis salutis spem reliquam esse, qui alios fugâ anteuertissent. Magna cædes, atque multò maior, quàm pro insequentium numero, in fugientibus edita est. Verùm Philo metuens ne aliquo casu suorum paucitas ab hoste deprehensa, fortunam animosque variaret, maturè ab insequendo renocauit, atque per otium castra diripuit. Vingtiquinque millia plaustrorum, variâ prædâ onustorum deprehendit: loricas ac diuersi generis arma, quæ sex millibus armandis abundè sufficerent. Non feliciore euentu rem initio gessit, Georgius Tolkmak ad arcem Ozierisce: quamquam deinde fortunam correxerit.

Trede-

Georgius
Tolkmak
funditur
à Sniepo-
rado.

Tredecim millibus Moscorum eius oppugnationem acriter vrgebat. Monitus de periculo à præfidiarijs, Vitepscentis Gubernator Stanislaus Pac, copias ex nobilitate eius prouinciæ, ac ordinario leuis armaturæ equitatu festinè legit, adiunctisque paucis mercenarijs, duo circiter millia ad pugnam recenset Ioanni Snieporodo, viro militiâ probatissimo negotium dat, vt eâ manu obsidionem soluat. Ioannes nihil cunctatus, instructâ acie, contra Tolkmakum duxit: neque is prælium declinauit. III. Id. Iul. concurritur: post cruentam pugnam Moscorum quinque millia in campo cæduntur, reliqui profligantur, castra cum omni apparatu occupantur Snieporodo Vitepsciam cum victore milite, reuerso, præfidiarij velut omni periculo defuncti, securiùs agendo, se & arcem perdiderunt. Nam Tolkmakus fugâ ex prælio elapsus, magnâ celeritate reliquias exercitus refecit, atque improvisò securos aggressus, primo impetu in mænia euasit, præsidiumque excidit. Perijt inter alios nobilis centurio Ioannes Dzierzuzinski. In Seueria Philo Kmita, iunctis cum Comite de Gorka, Lesniuolscio, ac Secignienio viribus, circa Crasnopolim latissimè omnia populatus Poczaponiam opulentam ciuitatem expugnauit, direptamque exussit: præda ingens victoribus cessit, quòd ad primum belli tumultum, Turcæ Moscuam cum pretiosis mercibus tendentes, eò se, ex itinere, paulò ante recepissent. Lituani bello Moscouitico occupatis, Ericus Sueciæ Rex Liunioniam inuasit, atque Reualiam, & Album-lapidem, in potestatem

A. 1565.

*Seueria
vastatur
à Kmita
& Poloniis.*

*Sueci in
Liunia
profligantur.*

A. 1565. statem redegit. Nicolaus Talwossius, qui militi Litua-
no per eam prouinciam legatus præerat, suos properè
legit, atque contra Suecos liberè grassantes duxit. Ad
vicum Kiriempe eos adeptus, prælio fudit, quadrin-
gentos è præcipuis cepit, militaria signa plura ademit,
reliquias fusi exercitûs Reualiam vsque insecutus est. Al-
ter militaris legatus Lucas Bolco Dux Suierski, cum
exigua valde manu felicissimè contra Moscorum incur-
siones, fines Liuoniæ tutatus, insuper Carcum & Hol-
metum, arces nobiles, vi expugnatas hosti extorsit.

*Carcum &
Holmetum
arces Mo-
sco eripi-
unt.*

Per hos successus imminutis haud dubiè non leui-
ter Moscorum animis, maior pacis spes affulgere visa:
quare Senatores aliqui priuato nomine Moscos Proce-
res, ad agendum de ea inuitare sunt ausi. Dato à proce-
ribus initio, Principes quoque per internuncios, Wolo-
dimirum Zielinski Moscum, & Theodorum Iuraham
Lituanum, conuenerunt, vt per maiores Legatos eius
negotium tractaretur. Georgius Chodkiewicz Castel-
lanus Trocensis, Georgius Tyzkiewicz Palatinus Bre-
stianensis, Michaël Haraburda Notarius Lituaniæ, ad-
ditis decem è regiâ aula illustribus viris, mille circiter
equitum manu comitati, Legatione splendidè fatis, fun-
cti sunt. At non meliore euentu, quàm superiorum an-
norum Legati: Moscis continuò eadem ingerentibus.
Iam inclinauerant Regij animos, vt in perpetuam pa-
cem sequentibus legibus, etsi valdè iniquis consenti-
rent. In Russia Smolensco & Polocia, aut solâ Polociâ
restitutis, reliquæ prouinciæ sub Casimiro & Alexandro
Regibus,

*De pace cū
Moscis a-
gitur eue-
ntu irrita.*

Regibus, à Lituanîâ auulsæ, Mosco cederent. In Liuo- A. 1565.
nia verò, quæ in præsens, aut Rex, aut Moscus, possi-
deret, vterque perpetuò obtineret. Suecus collatis viri-
bus è Liuania eijceretur: vindicata Lituani ac Mosci
inter se partirentur. Captiui nullâ numeri aut dignitatis
habitâ ratione, vtrîmq; omnes restituerentur. Nihil
tamen admiserunt Mosci. De captiuis responderunt; nu-
merato pro Douoyna lytro posse singulos cum singulis
in capita, absque discrimine commutari. Desperatâ om-
ninò pace, id solùm ægrè euicerunt Regij, vt vicis-
sim Iuanus Legatos suos ad Regem mitteret; ac per id
tempus, vtrîmq; ab armis temperaretur.

Interea Lituaniam suspecta Regis valetudo, domus- A. 1566.
que eius nullo hærede firma, maiore curâ perurgebat: De unio-
nimirum, ne tot bellis implicata, à Polonis repentè de- ne Litua-
stitueretur; si fortè ante perfectum cum illis fœdus, (vul- nia cum
gò vnionem) contingeret Regem vitâ decedere. Multa Polonia
adhuc supererant, non leuiter controuersa, quæ obsta- perficienda
bant ne eorum populorum societas, duorum saculo- agitur.
rum labor, consummaretur. Lituani celebratis Brestia
magnâ ordinum frequentîâ comitijs, miserunt legatos
Lublinum, quo Polonis ad VIII. Id Iul. comitia fuerant
indicta. Legationis compendium fuit. Quamquam
difficili ac periculoso bello occupati essent Lituaniæ or-
dines; tamen auctore Rege Sigismundo Augusto, non
inuitos conuenisse Brestiam: vt dispicerent, quâ tan-
dem ratione perpetuam Lituaniæ cum Polonia vnio-
nem perficere possent. Superioribus annis, satis iustam,

ac

A. 1566. ac prope necessariam rescindendorum fœderum causam habuisse: quando Poloni in Varſauienſi & Bielſcenſi conuentu poſtulata Lituanix reiecerunt. Nihilominus, quòd ſincerè deſiderarent, vt hæ duæ nationes in vnã Rempublicam coaleſcerent, tunc quidem perſtiſſe in amicitia, nunc verò diſſimulatis præteritis, concordi omnium ſenſu has fœderi leges offerre. Litua-
ni nunquam ſoli magnum Ducem ſibi legerent: ſed ad locum ab Interrege Archiepiſcopo Gneſnenſi, designatum venirent. Iſthîc pari cum Polonis prærogatiuâ, ſinguli equites ius ſuffragij haberent: qui verò Rex Poloniae crearetur; idem & Magnus Lituanix Dux eſſet. Peragenda noui Regis electioni locus, circa conſinia vtriuſque gentis deſtinaretur. Hoſtes, & amici, vtriſque ijdem eſſent; & collatâ operâ fines Poloniae ac Lituanix defenderentur. Comitia alternis vicibus in Polonia & Lituania peragerentur. Quoniam verò nihil ampliùs his legibus quæreretur, quàm vt Reipublicæ ac nationis Lituanæ dignitas retineretur; ante omnia ſponderent Poloni neque curaturos ſe, neque permiſſuros, vt hæ æterni fœderis forma immutetur. Quid reſponſi Legati acceperint, non reperio. Nihil tamen fuiſſe conſtitutum, argumento ſunt ea, quæ deinceps contigerunt. præſertim, quia Legatis prohibitum fuerat, ne quidquam decernerent, ſed rem integram ad ordines in Breſtianenſi conuentu referrent. Ita ſcilicet volebant, eam vñionem perfici: vt nihil de Reipublicæ dignitate: Ma-
giſtratum, iudiciorumque formâ; nihil de legibus,
præro-

prærogatiuis ac consuetudinibus; nihil denique, de finibus Magni Ducatus Lituaniæ, decederet. *A. 1566.*

Moscorum Legati superiore anno promissi, diu nimis non venerunt: & quamquam inter ipsum Moscoviæ Ducem & Regios Oratores, nuper conuenerat; ut dum ea Legatio expeditur ac perficitur, pacata manerent omnia: nihilo tamen minùs quieuerunt Mosci. Circa Vsiatam, & in confluente Dunæ Vlàque excitationis munitionibus vicinos vexabant: Voroneciam arcem expugnare attentârunt, licet irritò euentu. Querenti de iniurijs Basilio Zaborowski Regis nomine, respondit Iuanus. Vsiatam & Vlam suæ ditionis esse, in qua pro arbitrio erigere castella, inducijs minimè prohiberetur. Voroneciam constructam à Regijs esse, fœderis tempore, atque eâ causâ à suis aliquantùm infestatam. Cum nihil æqui per literas ac nuncios obtineri posset, Rex finitimarum arcium Præfectos monuit, ut vicissim Moscorum agros incursionibus infestent. Ante alios Bie-rula Stanislai Pac domesticus tribunus, cum leui Vite-pscensium equitatu, frequente prædatione viciniam Moscorum afflixit. Tum primùm Iuanus & Legationis & induciarum memoriam resumpsit. Per celerrimum nuncium sollicitè excusare, quòd aliquamdiu legati tardârint: spondere propediem eos affore: rogare, ne ex ea morâ, bellicis motibus noua ansa sumatur. Venêre non multò post Legati Grodnam. Rex Primorum officia ita partiti sunt: ut alij essent, qui eos acciperent, deducerent, haberentue regiâ magnificentia; alij qui de

De pace tractant irritò euentu.

4.1566. Republica cum eis agerent. Prior Prouincia obtigit, Nicolao Kisz ka Pincernæ, Nicolao Dorohostaiski Dapifero, Ioanni Wolowicz & Ioanni Wilczek Marefchalcis, Ioanni Tryzna, Skumino Toczynski, & Nicolao Konsza aulæ regię familiaribus; tractandi verò de pace industria delata, viris grauissimis, Nicolao Radiuilo Palatino Vilnensi, Georgio Chodkiewicz Castellano Trocensi, Georgio Tyszkiewicz Palatino Brestianensi, Eustachio Wolowicz & Ioanni Szymkowicz Marefchalcis, Nicolao Naruszewicz Ærarij præfecto, Michaëli Haraburda Notario Lituaniæ. Postquam, ad summam negotij, colloquium Procerum cum Moscis peruenit: vrserunt pertinacissimè Mosci, vt quæ hætenus Magnus Dux armis occupâsset, ea perpetuò Mosci iuris essent. Rex à Liuania penitùs abstineret: Vlâ, Sokolâ, Ozieryscijs, Vsiatâ cederet: Ducem Andream Kurpski cum vniuersis fugæ comitibus dederet. Paulò ante hic, perosus crudelitatem Iuani, in Lituaniam se cum domesticis transtulerat. Furebat planè ob id factum Iuanus: nam & famulum eius casu interceptum, crudelissimè necauit; & vnum Primorum, qui trucidati cadauer tumulari curârat, tamdiu atrocibus tormentis excruciauit, donec sub torquentium manu exspiraret. Neque tamen ijs cædibus, velut impare victimâ, furibundus homo placari voluit; sed ad exsatiandam sæuitiam ipsum Andream expetebat. Tam indigna, non concessu modò, verùm & auditu, postulantes, cùm nihil de vesana pertinacia remitterent, non diuturnam deliberationem

tionem Regi ac Senatui fecerunt. Quid enim prom-
ptius esset, quàm verbo negare omnia; cùm nihil in po-
stulando proponeretur, quod concedi posset? Vt verò
ipsi, ex sua sententia, quàm absurda postularent, aduer-
terent: ostendit Rex spem dedendi Andreæ, hâc lege.
Si Iuanus vicissim Duces Linguenieuos, Glinscios,
Bielscios, Trubecios odoieuos, Massalscios, cæterosque
cum eorum familijs ac patrimonijs Regi sisteret. Ita in-
fectis rebus dimissi legati, atque breuibus inducijs bel-
lum successit, cui initium ante finem induciarum Mos-
ci iam dederant. Quo tempore per Legatos Grodnæ
de pace agebatur, miles ex Seueria missus, repentina ir-
ruptione grauitè Ostrogij Ducum possessiones deuas-
tauit. Quare Stanislaus Pac liberiùs infestationes Mo-
scouix profecutus est. Situm initio Decembris vi ce-
pit, trecentos præsidarios excidit, tormenta maiora ali-
quot, leuiora centum viginti, cum ingenti pulueris tor-
mentarij ac globorum copia abduxit. Inde Vielizium
institutâ circa Id. Dec. excursionè, prætoriam Ducis
Moscouix legionem, maiore parte, ex nobilibus aulæ
illius lectam profligauit.

A. 1566.

*Bellum cū
Mosci re-
sumitur.*

*Cathe-
drale Col-
legiū Ri-
gensè Ca-
tholicam
religionem
deserit.*

Eodem anno Lutheranorum secta, inter Sacerdo-
tes per Liuoniam non audens hætenus publico se cre-
dere, sub Augusti Regis patrociniò in apertam erupit
impudentiam. Pontificalis ad Rigensem Basilicam Col-
legij, sacerdotes, omni iure proculcato, partitiq̃ue inter
se, eius Collegij amplas possessiones, ad sacrilegas nu-
ptias conuolârunt. Vt scelus impunè abiret, literas Re-

1566, gias, VI. Kal. Decemb. datas obtinuerunt, quibus Rex suam auctoritatem, ad eorum acta defendenda obstrinxit. Quamquam illi diuinis legibus protritis, humanas pœnas non vsque adeò metuebant. Agrorum, prædiorumque possessio incerta, sollicitos eos magis reddebat. Verebantur ne collegæ, Kunheimius & Strubitzius, à sacra prædæ communione exclusi, litem mouerent, exuerentque bonis priuatâ cupiditate occupatis. Eiusmodi defectiones ab auitis sacris, nimium dissimulabat Augustus Rex, etiam per Lituaniam: vnde, non immerito, suspicionibus sermonibusque populi vapulauit; veluti obnoxius sectæ Lutheranae. Auxit opinionem populi, quòd destinatum ante aliquot annos facinus, hoc anno exequi institisset: Catharinâ Austriacâ apertè repudiâtâ. Reuocabat enim suo facto Romani Pontificis auctoritatem, qui prius quàm celebraret Augustus cum Catharina connubium, soluerat eum religione legum vetantium, ne mortuæ coniugis thalamo germana superinducatur. Prætendebat Rex, diuinitus immissis terroribus, se ita ob incæstas nuptias exagitari, vt morte ipsâ grauius duceret Catharinæ conuiuere. Diluit abundè hæc, & his paria, Legatus Cæsareus Antistes Quinqueecclesiensis: sed, & vulgò, vt certa res, spargebatur, præstigias eas fuisse ex adulterinis amoribus profectas. Nihil tamen de obstinatione remisit Augustus. Catharina ad Maximilianum Cæsarem remissa, non superuixit tantæ contumeliæ, animi magis quàm corporis ægritudine, in itinere consumpta.

*Augustus
Rex con-
iugem re-
pudiat.*

Bellum contra Moscos à Ducibus, legatisque milita-
ribus satis prosperè gerebatur. Stanislaus Pac agros Vie-
lizienfes Vtuiatenfes, Bialenfes populatus vultè, oppidis-
que exultis, cum Petro Holouino feliciter confligit. *A. 1567. Mosci pro-*
Missus hic ab Iuano cum prætório selectæ nobilitatis *fligantur*
equitatu ad sistendas Pacij vastationes, amisso in prælio *Petrus*
exercitu, ipseque cum præcipuis captus, non modicè *Holouinus*
auxit eius victorias. Acta hæc per Ianuarium: ad ini- *à Stanis-*
tium autem veris, Campestris Dux Romanus Sangusz- *lao Pac.*
ko, cum expeditissima mille nongentorū manu, maturè
castris ad Czaśnikos oppidum locum cepit, vt inde in
hostiles motus intenderet. Nemo enim ambiebat futu-
rum, vt Iuanus superiores clades vindicaturus, primo
vere Lituaniam inuadat. Nec vana opinio fuit. Edixe-
rat enim Iuanus, vt ductores legionum, tempestiuè cum
milite non procul Orszâ conuenirent. Præcessit alios, *Serebrnius*
delendæ quam acceperat nuper, ignominia cupidita- *à Romano*
te, ferocior Serebrnius, cum Moscis copijs, & Amura- *Sangusz-*
the Scytharum ductore: octo millium exercitum ha- *ko.*
bebat. Romanus accepto ab exploratoribus nuncio,
ingenti silentio Czaśnicis mouit, acceleratoque per
noctem itinere, ita industriè excubiarum centuriam an-
te lucem interceptit deleuitque, vt nuncium in castra e-
labi non permiserit. Cum aurorâ, edito repentè tumul-
tu, qualis speciem faceret maioris exercitus, castra ipsa
adoritur: repagula arborum curruumque refringit, se-
miermes inuadit, cædit. Pauci euasere cum Serebrnio
saucio: reliqui aut potiore parte cæsi cum Amurathe,

A. 1567. aut capti cum Duce Palicki. Ex victoribus duodecim dumtaxat desiderati; duplò plures faucij: quorum desiderium abundè explerunt captiui magno numero in libertatem asserti. Romanus alacritatem militum per eum successum erectorum, fortunæque fauorem, ad prosequendam victoriam vertit. Nunciabant exploratores Iosephum Szczerbaty cum collega Georgio Boratynski, sex millia Moscorum tria Scytharum ductore Segite, Vlâ Suzsam mouisse: neque consultum videbatur, si illis & pauci, & equites soli apertè occurrerent. Vitatâ itaque viâ, quæ rectâ ducebat, suos Romanus cautissimè per nemora circumduxit, atque extra omnem apud hostes suspicionem vicinas castris sylvas infedit. Obseruato tempore, cùm maximè securi negligentius in castris agunt, simul repentinum clamorem excitat, simul cursu in castra fertur. Improviso discrimine turbati Mosci, quia nullo ordine occurrerunt, magno impetu incurrentibus, post breue prælium fusi sunt. Fit primò cædes lentè conglobatimque cedentium, maior deinde, effusorum in fugam. Præter plurimos nobiles, octuaginta illustres viri, atque in ijs belli Duces, viui in potestatem venerunt. Tam celebris victoria, trium dumtaxat morte, triginta fauciorum vulneribus, Romano constitit. Rex Augustus ex tot successibus, nihilo ad bellum pronior, pacis iungendæ rationes percontat. Per Ioannem Bykowski Iuano Duci scribit: se coactum Moscorum iniurijs grauib, ac præsertim quòd nuper durante armorum ex condicito quiete, Ostrogiorum

Et Szczerbaty, ac Boratynski.

Moscos ad agendum de pace inuitatus, legatum regium violat.

strogiorum possessionibus euastatis libera Christiano-
rum capita, pro pauculis nummis seruituti Mahume-
tanæ addixissent, in campum prodiuisse: nihilominus
paratum omnino esse, pace perpetuâ quamprimum
cruentum bellum sistere, modò non iniquæ pacis con-
ditiones ab Iuano proponerentur. Iuanus infeliciū in
Russia expeditionum pertæsus, bellum in Liuoniam
transfulerat. Ad castra itaque regius nuncius euocatus
est: & mox expositis mandatis regijs Moscuam relega-
tus, rebus omnibus exutus, atque in carcerem cum v-
niuersis comitibus coniectus. Grauius eius rei nuncius
perculit Augustum Regem. Totis simul viribus sacrile-
gum iuris vniuersi violatorem aggressurus, stipendijs
militem conscribi, ac delectus quàm maximos institui,
iubet. Sed paratum magis, quàm gestum, hoc anno bel-
lum est: Rege comitijs Grodnensibus implicato, quæ
ad conficiendum consummandumque Liuonicum fœ-
dus Ordinibus indixerat.

Sextus iam annus post initum secundò in Lituanos
ac Liuones fœdus, excurrerat; Polonis Liuoniæ disci-
men, extra aleam spectantibus. Quare Augustus Rex,
posteaquam nihil omnino apud Polonos suâ auctorita-
te effecit, vt Liuoniam Regno adiungerent, ex forma
præteriti fœderis, cogeatur eam Prouinciam Magno
Lituanix Ducatui inserere. Peractum est id negotium
Grodnae, firmatumque tum legibus comitiorum au-
ctoritate latis, tum tabulis exeunte Decembri conscri-
ptis, adiectisque nominibus, Regis, Senatorum sex su-
pra

*Liunia
cū Litua-
nia vlti-
mū fœdus
sub Augu-
sto.*

A. 1567. pra triginta, septem Mareschalcorum, quatuor notari-
riorum supremorum. Conditionum potissimæ fuerunt
hæ. Liuania omnis, Magno Lituaniæ Ducatui insita,
deinceps illi Principitantum subesset, qui Magnus Li-
tuaniæ Dux ritè ac secundùm leges esset inauguratus.
Pars eius, cis Dunam sita, Duci Curlandiæ, iuxta prioris
fœderis formam, relinqueretur: quidquid verò trans
Dunam Liuoniæ Ducatus nomine censeretur, in Ri-
genſe, Treidanum, Vendenſe, ac Dinemburgenſe ter-
ritoria diuiſum, ad normam cæterarum Prouinciarum,
Lituaniæ accederet. In ſingulis territorijs, Senator Liuo,
cũ duobus iudicij collegis, ac notario, viris nobilitate ge-
neris conſpicuis, ius genti diceret. Acta publica progres-
ſus litium, ſententiæ iudicum, Teutonico ſermone con-
notarentur. Prouocationes ab ordinarijs iudicibus, intra
Liuoniam à ſupremo Adminiſtratore, ac quatuor Se-
natoribus terminarentur: ſententia tribunalis, Liuoniæ
ſigillo proprio, muniretur. Senatores in Senatum Li-
tuaniæ cooptati, locum ac ſuffragij ordinem, certum,
neque poſtremum, haberent. Adminiſtrandæ Liuoniæ
dignitas ſolis Liuonibus, aut ſi id commodè fieri non
poſſet, Lituaniſ peritis linguæ Germanicæ, demanda-
retur. Stemma nouo Liuoniæ Ducatui Rex pro arbitrio
designaret. Nobilitas Liuonica paribus cum Litwana
prærogatiuis Equeſtribus gauderet, comitijsſque inter-
eſſet. Legatis territoriorum in publicis conuentibus lo-
cus honeſtus tribueretur. Pecuniæ cudendæ forma ead-
em in Liuania, quæ in Lituania eſſet. Si fortè Litua-
niam,

niam, Polonia nouis fœderibus arctiùs iungi contingeret, Liuania nomine Lituaniæ comprehenderetur. Augustanæ Confessionis religio inuiolata conseruaretur. Gymnasium ad formandam honestis artibus iuuentutem, regijs impensis excitaretur : Collegia Virginum antiquitùs erecta, addicerentur iuniorum puellarum honestæ educationi, ac matronarum natu grandium, quarum viri exularent, alimentis. Donationes regiæ, priuilegia, dignitatum collationes, in Regia ab eiusmodi rerum administris, sigillo Magni Ducatus Lituaniæ munirentur. Hæc vniuersa Augustus Rex rata æternùm esse voluit; publicisq̃ue tabulis, ita fore, pro se ac successoribus sanctè spondit : Ducatum Ultra-Dunensis Liuanie instituit, eique solemne signum esse iussit; Gryphem album in rubra area in pedes erectum, dextro anteriore gladium vibrantem, pectore complexum primas Regij nominis literas S. & A, sibi implexas, ac diademate regio coronatas. Eo nimirum monumento conseruari ad posteros optabat memoriam sui in primis, tum Ioannis Hieronymi Chodkiewicz Comit̃is in Szklow & Myſz, Supremi Samogitiæ Præfecti, Mareſchalci Lituaniæ, Administratoris Liuanie. Hic enim maximè suâ industriâ in tales fœderis leges, Liuones permouit : atque insigne domûs à Romano Cæsare parenti suo Hieronymo, cum Sacri Imperij Comit̃is titulo, collatum, Gryphem habebat. Quæ ad firmandum fœdus opportuna videbantur, ijs ritè peractis: vetusta Liuanie monumenta, quibus prærogatiuæ ac iura ab Imperato-

A. 1567. ribus Romanis Ordini Liuonico concessa continebantur, consentiente Maximiliano Cæsare Regi præsentata sunt, atque Magno Ducatui Lituaniæ consignata, in eiusdem sanctiore tabulario per Cancellarium deponenda. Deinceps itaque, ad Stephani vsque regnum, Liuaniam veluti sui corporis portionem sola Lituania proprijs impensis ac viribus, nihil Poloniâ conferre volente, contra Moscos ac Suecos est tutata.

A. 1568. *Bellu contra Moscos apparatu vano exitu.* Confectis Liuoniæ negotijs, successit cura Moscouitici belli, magno molimine superiore anno apparari cæpti. Radoszkouicios edicto regio vniuersæ copiæ euocata, conuenerunt in tempore, inde totis viribus in Moscouiam ituræ. Centum millia bellatorum censebantur. Famâ eius apparatûs permotus Dux Moscouiæ, Ioannem Bykowski regium nuncium nuper violatum, ac detentum, honorificè colere cœpit, ac properè in Lituaniam remisit, inuitando Regem vt amicè secum congredi vellet: aiebatque facillimam rem fore, vt ipsi Principes vltimam manum imponderent ei negotio, in quo tot annis laboratum esset vano euentu per Ministros. Rex in literis vehementiùs respondit, exprobrando iura gentium, etiam barbaris populis sacra, ab ipso violata in nuncio: quem etsi tandem liberum dimisisset, res tamen ei, comitibusque eius, vi abstractas, restitui non iussisset. Vbi agendi tempus deinde venit, cum tanto milite nihil egit, ob inertem procrastinationem. Consumptis per otium in campo duobus mēsis, expilatis extremè circumquaque agrestibus, Nobilitate Lituanâ,

t uanâ, ac Polonicis auxilijs domum remissis, non immeritò scommate notatus est, vulgò ea expeditione gallinaceâ vocata. Rege nullo victoriæ fructu, magno gloriæ impensarumque damno, Grodnam reuerso, Ioannes Chodkiewicz cum mercenarijs, ac honorarijs Lituanorum copijs Vlam ex castris mouit. Oppugnata est arx, nullo alio operæ pretio; præter fortitudinis commendationem: non pauci enim animosiùs quàm prudentiùs agentes fortiter occubuerunt, cum Ioâne Kurnicki pedestri centurione. Quamquam verò nihil sit à Chodkieuicio omissum, quod capiendo vi loco seruiret: submissis tamen Polociâ per Dunam recentibus auxilijs omnis conatus in irritum ibat. Cùm obsidio spe diutiùs extrahitur, Chodkieuicio ad alia Reipublicæ negotia euocato, cura oppugnationis ad Romanum Ducem Sanguszko translata est. Romanus, dato mandato equestribus turmis, vt hostilem agrum latè popularentur, ipse negligentius cum paucis obsidionem vrgere orsus est: eo consilio, vt suâ remissione hosti præberet occasionem securiùs agendi, eamque improuisò in caput eius verteret. Philon Kmita vastando Smolenscum progressus, Moscos qui ex arce eruperant, cecidit, atque accisis eâ clade præsidij viribus, liberiùs Viazmam usque vastitatem vulgauit. Georgius Zenowicz cum filio Christophoro, circa Leplos igne ac ferro grassatus, aliquot hostium millia, quæ populationem sistere conabantur, prælio vicit, ac deleuit. Romano ad Vlam, remissiùs, vti credebatur, agente, iterùm recens miles Po-

A. 1568.

Vla à Romano Sanguſzko capitur Ditiones Moscorum vastatur.

A. 1568. lociâ Vlæ immiffus eft : præfidiarij vfu ad fecuritatem affuefacti, die cum nouis commilitonibus hilariùs peracto, per noctem liberiùs fe fomno permiferunt. Romanus, id quoderat, quodque futurum fperabat, fufpicatus, iam ante præparatis in eum cafum fcapis, impofitifque promptioribus è leuiore equitatu, iubet quàm maximo filentio fub ipfa fe mænia à tergo arcis applicare, ductoribus Birula, Minko, Oskierka. Ipfe viâ Turowlenfi inſtructâ acie cum cæturionibus Runczkowski & Tarnawski peditatum ſcalis inſtructum, Polocenſi portæ opponit. Equites per tenebras ſub mænia ſcapis tacitè delati, ipſâ loci propinquitate ab ictu tormentorum ſecuri, pars ignem ligneis munitionibus ſubijciunt, pars ſecuribus portas effringunt. Excitati à fomno excubitores, cuncta tumultu complent: concurrentibus hinc inde Moſcis, neque valentibus periculum, tam prope admotum, tormentorum vi reprimere; pugna ad manum & gladios deducitur. Acriter vtrimque dimicabatur: fed Moſcos maior numerus, & extremi periculi metus, audaciores ex deſperatione, faciebat. Conſpicatus id equeſtris turmæ præfectus Nicolaus Solohubus, eques cum ſuis in fluuium ſe conijcit, nandoque eum tranſgreſſus, prælium reſtaurat. Iuſſu Ducis, ſequuntur Nicolai exemplum, alijs equitum ductores, Woyna, Tyſzkiewicz, Lukomski; ceterique. Aucto oppugnatorum numero, vno ſimul omnium niſu, fit in Moſcos veſtigio immorientes impetus. Non diu ſuſtinetur: confertus pugnantium globus perumpitur: cæduntur

duntur resistentes pertinaciùs: arx vi occupatur. Capti A. 1568.
sunt in ea octingenti sclopetarij, nobiles trecenti, duo
Palatini de Velaminorum domo. Duces Moscouiticæ *Vitepsciam
sem obsi-
dionem
Mosci tre-
pidè defe-
runt.*
militiæ Seremetes, Basilius Buturlinus, & Gregorius So-
bor, valido Moscorum exercitu & sex millibus Nahai-
ensium Scytharum succincti, non sunt ausi aperto cam-
po cum Romano congredi: verùm vt eum ab Vlenfi
obsidione auellerent, Vitepsciam V. Kal. Oct. cinxe-
runt. Per desertam ab incolis ciuitatem excitatis ad ter-
rorem ignibus oppugnationem arcis semel iterumque
tentârunt: à Stanislao Pac Palatino fortunatè reiecti.
Adfertur intereà nuncius, Romanum Vlâ positum esse,
atque Vitepscium mox ad fore: ad eam famam Mosci,
tertiâ ab aduentu nocte, oppugnationem trepidè defer-
uerunt. Expeditus eques, iussus abeuntes insequi, ac mo-
rari, nihil maioris operæ præstitit: nisi quòd cohortes
tardiùs procedentes, inter impeditiores vias aliquantùm
vexârît, carpsêritque. Par fortuna eius anni, etiam in
Liuania Moscis fuit. Nam Alexander Polubinski Izbor-
gum ciuitatem, atque arcem expugnauit, virumque a-
micitiâ Magni Ducis Iuani insignem, Athanasium *Izborgum
Moscis
eripit Po-
lubinski.*
Nalzezekinum, loci eius Præfectum, cepit. Eius rei
nuncio in furorem versus Iuanus, Moscuæ, incredibili
crudelitate, in captiuos Lituanos, ac præsertim nobiles,
dæcavit. Argumenta horrendæ sæuitiæ piget ad poste-
ros transmittere, quòd ea Guagninus in sua Sarmatia
abundè depinxit.

Remittente amentia cum tempore, celerrimo nun-

A. 1568.

Comitia
Grodna
celebrata.

cio, Naszczekinum à Rege Iuanus repetijt, quòd acceptum esse dicebat durantibus inducijs. Ita illi lubebat induciarum tempus prætere, quoties in promptu militem non haberet. Iterauit postulatam rursus, per Petrum Kazimierski, eâ solâ causâ à Mosco libertate donatum. Rex, quòd in curam ordinandæ Lituaniæ intentus, quiete egeret, ad comitia Grodna, ex voto peragenda; nuncium Iuani, accepit beneuolè & suo vicissim Moscuam misso, oblatum ab armis otium captauit. Eius operâ, Bykouio, ablatae nuper res, ex fide sunt restitutæ: Douoyna Palatinus Polociæ captus, pro Suyseij cadauere promissus; ac vicissim Naszczekinus cum captiuis Izburgo abductis, pro illis, quos ibidem Iuanus expugnatâ arce ceperat. Curâ belli Moscouitici solutus Rex, sed animo imminetia fata præsentiente, intentiùs per comitia incubuit in Lituaniæ negotia. Pecuniam ad belli sumptus necessariam ex Ordinum consensu indixit. Liuonicum fœdus stabiliuit, ac lege latâ locum tum Senatoribus, tum alijs Liuoniæ Magistratibus, inter Lituanos designauit. Tandem superatis ingentibus impedimentis, peruicit apud Ordines: vt Comitiorum auctoritate eiusmodi legerentur, ad Polonos Legati, quibus plena ac sine exceptione, potestas committeretur, perpetuæ Lituanorum cum Polonis amicitiae ac Societatis, vulgò *Vnionis*, statuendæ ac perficiendæ, controuersijs quibuscumque vtriusque planè sopitis, oblitteratisque.

A. 1569.

Celeberrimus itaque sequens annus fuit Lublinensibus

bus comitijs : quæ consummandi inter Polonos ac Lituanos foederis spe certâ , vniuersam Europam erexerant ad expectationem. Plurimi Principum exterorum Legati, Summi Pontificis, Cæsaris Romani, Regis Sueciæ, Turcarum, Scytharumque , & Magni Moscouiæ Ducis, aliorumque, Lublinum confluxerunt. Alterius Reipublicæ in Lituania, quàm quæ nunc est , vestigia aliqua facilè posterius legent, ex eorum officijs, quorum humeris tantæ molis Prouincia concredita est. Ex Pontificibus lecti sunt, Valerianus Vilnensis, & Nicolaus Pac Kiiouienſis. Senatorius Ordo non sacer , in geminam subselliorum classem diuidebatur : ex prima fuerunt destinati Nicolaus Radiuilus Dux in Olyka Palatinus Vilnensis, Mareſchalcus , & Cancellarius Lituaniæ, Stephanus Korybut Dux in Zbaraz Palatinus Viſtupſcenſis ; ex altera Nicolaus Kiſzka Pincerna Lituaniæ, Præfectus Drogiſienſis. Ex ordine Ducum, & Baronum, Nicolaus Radiuilus Palatinides , Hieronymus Chodkiewicz. Caſtellanides Vilnensis, Iuanus Dux in Czartorysk , Iaroſlaus Sanguszko Dux in Nieſwiecz. Ex Mareſchalcorum Ordine, Petrus Zaorski, & Michaël Loziński. Ex patritijs, Melchior Szemet, Melchior Snowski, & Ladislaus Dux in Zbaraz. Ex Vexilliferorum Ordine Paulus Oſtrowicki Oſmianenſis, & Nicolaus Ianowicz, Vpitenſis, Signiferi. Ab vniuerſo Equeſtri Ordine, quælibet Prouincia, ſequentes ſibi ſubſtituit. Samogitia Nicolaum Wolodkowicz, Volynia Ielonem Malinski, Kiiouia Theodorum Soltan, Smolenscia

A. 1569.
Comitia
Lublinēſia
de Vnione
inter Po-
loniam, ac
Lituaniam.

A. 1569. Ienscia Basilium Kopec, Polocia Andream Ducem Lukomski, Nouogrodecia Petrum Horoszewicz, Vitepscia Iuanum Soroka, Miscislauiam Simonem Kamien-ski, Podlachia Christophorum Olecki Præfectum Branscensem, & Adamum Kocinski Notarium Drogicinensem. Ciuitatum vices suppluerunt consules Vilnenses Lucas Opachowski, & Zeno Zarzecki. Auxit celebritatem comitiorum aduentus Romani Sanguszko, qui ex bello Moscouitico reuersus, splendido apparatu illustriores captiuos, & machinas bellicas hosti victo ereptas, Regi exhibuit. Negotij ipsius caput, diu nimis ingenia laboremque, tum Regis, tum aliorum, in publico congressu exercuit. Vix superabile opus plerisque videbatur, duas nationes concordiam perenni iungere: quarum vna ingenti contentione tres amplissimas prouincias Kiiouiam, Voliniam, Podlachiam, repetebat; altera, non minore studio obstabat, ne earum possessione detruderetur. Rex omni ope pro Polonis annitebatur, etiam minis in Lituanos intentatis, si pergerent obnunciare. Præcipui Procerum, cum reclamando nihil proficerent, ne legem cui liberam voce, ac constante animo, aduersabantur, præsentiam comprobare viderentur, Lublino in salutato Rege abiuerunt. Rex interea suo edicto nominatas Prouincias regno Poloniae addixit. Subscripserunt regiae sententiae et proceribus Lituaniae, Constantinus Dux de Ostrog Palatinus Kiiouiae, & Alexander Dux Czartoryski Palatinus Voliniae. Liuanes quoque instaurarunt iuramentum, quo

fidem

*Vnio Polono-
rum cum
Lituanis
concludi-
tur.*

fidem suam Sigismundo Augusto, tanquam Poloniae Regi obstrinxerunt. His perfectis, facile in alias foederis leges conuentum est, ac praecipue ut vtriusque gentis comitijs Rex Poloniae eligeretur, neque vnquam alius à Rege, Magnus Dux Lituaniae crearetur. Verum iam amplitudinem eius tituli aegre implebat imperium Lituaniae; inde per hostem Seueria, Nouogardia, Plescouia, Smolenscia, Polocia ereptis; inde per locios, Kiiouia, Volinia, Podlachia, auersis: longè utique se ipso minus; praesertim posteaquam illustres familiae, à Lituaniae ac Russiae Principibus genus ducentes, cum possessionibus auitis, ad regnum transierunt. Sentire coeperat imminutæ viribus patriæ damnum Augustus: sed eum sensum obtundi facile permisit sponse Mazouiae, ad Lituaniam adiungendæ. Cæterum illud solum Lituanis solatio fuit, quod Kiiouiâ ac Voliniâ ad Polonos translatis, viderent belli Scythici, continua prope incommoda, ad Regni curas ac impensas, transisse. Quare cum multò deinde post tempore, ad propulsandas Scytharum irruptiones, auxilia Litanorum in comitijs postularentur, à principe Senatûs Litvani responsum esse traditur. Lituanos nequaquam eiusmodi auxilia postulatu-
ros, si Poloni semel se curâ Scythici belli liberare vellent, Volyniâ & Kiiouiâ restituis-
se istas Prouincias non ambiguit Rex fatetur; Litvani tamen contendunt ab irritato Rege id consultò adiectum. Ego, ut iudicem non ago, ita de subsecuta concordia gaudeo.

*A. 1569.
Leges Li-
tuania
inflauran-
tur.*

In iisdem comitijs actum est de corrigendis Lituaniae legibus. Verum hæc cura longior futura erat: itaque extra comitiorum tempus perficienda, paucorum industriæ demandari debuit. Lecti sunt ad id negotium, ex comitiorum sententiâ, Valerianus Pontifex Vilnensis, Melchior Szemet Castellanus Samogitiæ, Nicolaus Dorohostaiski Supremus Lituaniæ Dapifer, Lucas Swirski Marefchalcus Samogitiæ, Benedictus Iuraha Marefchalcus regius, Paulus Sokolinski, *Succamerarius* Vitepscensis, Kierdeius Kryczewski Iudex Brestianensis, Andreas Maszkowicz Notarius Terræ Vilnensis, & Augustinus Rotundus Prætor Urbis Vilnæ, viriuris divini humanique consultissimus.

*Primi ex
Poloniis in
Mosconiâ
legati.*

Constitutâ pace domi, de sistendo foris bello cura mansit: decreta proinde est Legatio ad Mosconiæ Magnum Ducem. Quia verò translatâ ad regnum Kiouia, ac Voliniâ, Poloniæ limites in Mosconiâ usque pertingebant: ab his primum comitijs mos coepit, ut quoties legatio ad Moscos institueretur, nec Poloni soli, neque soli Lituani, eâ fungerentur. Primi itaque à Poloniis Moscouiticam legationem admiserunt Ioannes de Krotoszyn Palatinus Inouladiensis, & Raphael Comes de Leszno: collegas à Lituaniis habuerunt Nicolaum Taluossium Castellatum Minscensem, & Andreâ Charytonowicz Obrinski Notarium Lituaniæ. Præiit Legatos Andreas Chalecki à Rege missus, tum ut de Legatorum aduentu significaret; tum maximè, ut exploraret Iuani mentem, quâ ratione de captiuorum liberatione,

tione, transigi optaret? An lytri numeratione, vel mutua permutatione? Iuanus negotio omni ad Legatos reiecto, nihil certi Andreæ respondit. Legati non nisi sequente anno Moscuam attigerunt.

Incredibilis à media hyeme fames extremè Lituaniam afflixit. Egentiores agrestes, non bestiarum modo extinctarum carnibus, sed hominum etiam exhumatorum cadaueribus, pascebantur. Remisit malum cum hyeme. Eodem anno, hortatu Cardinalis Hosij, à Valeriano Protaszewicz Suszkowski Vilnensi Antistite, ad sistendos incredibiles variarum in religione sectarum progressus, Societatis Iesu Sacerdotes Vilnam sunt introducti. Miris artibus obstitabat Hæresis: sed constantia Antistitis, Regis Sigismundi Augusti diplomate atque auctoritate fulta, perfregit vniuersa obstacula. Ad Basilicam D. Ioannis Vilnæ Collegium, Latinarum Græcarumque literarum Magistris, erexit dotauitque; apertoque Lituanæ iuuentuti publico gymnasio, fundamenta prima celebris Academiæ iecit.

A. 1570.
Collegium
Vilnæ Societatis Iesu erigitur.

Legati in Moscouia haud multum suam industriam profecerunt. Remissi, ut cum Proceribus Moscis de pace agerent, conati sunt imprimis Iuanum, non modò suo Regi conciliare; sed etiam Ioanni Sueco, qui non pridem Augusti sororem Catharinam in matrimonium duxerat. Responderunt Mosci, nihil suo Principi belli hætenus fuisse cum Suecis: cum Augusto Rege ob solam Liunioniam non conuenire. Cæterum non deesse illi animum stabiliendæ pacis; si æqua, & postularentur &

Legatorum in Moscouia progressus.

A. 1570. admitterentur. Erecti his verbis ad aliquam spem Legati, de conditionibus sermonem sunt orsi. Tum verò Mosci, veteres concertationes resumere: horrere, ad omnem restitutionis mentionem: Russiam vniuersam repetere. Itaque Legati ad Magnum Ducem redeunt: explicant, quàm æqua Regis nomine proponerent: petunt vt ijs contentus, iuberet suos de pertinaciâ remittere. Ad hæc Dux. Exenderent potius mandata regia rectè, & dispicerent, an integrum per ea esset, pacem perpetuam sancire legibus, quas à suis Proceribus audiuisent. Si eæ non probarentur, ne deinceps vanis legationibus aures obtundendo, animum magis irritarent. Negantibus Legatis, posse in ea se consentire, quæ commissam facultatem excederent, de inducijs breuib; sermo illatus est. Iuanus ipse quinquennales obtrusit, legatis annuas concedentibus: tandem in triennales conuenerunt. De captiuis nihil ferè actum: nisi quòd proceres Mosci repetendo imaginem B. V. M. Thomam Mackiewicz cum quinquaginta captiuitatis socijs, pro ea promiserint. Celebris illa, antiquitate, & cælestibus beneficijs, per Moscouiam habebatur, ab Helena Regina, inde euecta, atque post eius mortem in præcipuo Russorum Deiparæ templo collocatâ: nostrâ ætate ad ædem Sanctissimæ Trinitatis magnâ populi religione colebatur. Verùm ea res, vt mandatis regijs minimè comprehensa, ad Regem est dilata. Multa, quo tempore Moscua sunt morati, planè barbara passi legati, diu detenti, ac propè violati, vix altero anno in Lituaniam reuerterunt.

*Inducia
triennales
cū Moscis.*

Secuti

Secuti eos, confirmandarum induciarum causâ, Moscorum Legati, in itinere collegam, Ducem Kambarouium, morbo absumptum amiserunt. E Lituanis quoque Proceribus, Romanus Dux Sanguszko Imperator fortis æquè ac fortunatus, velut cessante per inducias bello, rude donandus, è viuis IV. Id. Maij abiit. Circa idem tempus Perecopeneses seu Crimæi Scythæ, omni ferè Moscouiâ peruaftatâ, ipsam regiam aggressi, Moscuam urbem cum extima arce, igni ac ferro funditùs exciderunt. Interior arx Kitaigrodum, ægrè impetum hostilem sustinuit, stetitque. Rex Legatis Moscorum dimissis, Varsauix comitia Polonorum celebrauit: vt, quæ spes ei facta Lublini fuerat, Mazouix cum Lituania coniungendæ, horum comitiorum auctoritate impleretur. At rogatio regia variè elusa est, præsertim Mazouia palam reclamante: itaque neque Rex quidquam obtinuit; & Ordines nouo exemplo ante finem comitijs more solito impositum, Varsauia tumultuosè abiuerunt. Tum primùm Regem sensisse, impositum sibi à plerisque, rerum Lituanarum scriptores tradunt. Dole-
re itaque factum esse, quod infectum nequiret fieri: in auctores consiliorum, furere: agitare animo, quibus rationibus acta Lublini rescindi possent. Tanta fuit ea animi ægritudo, vt breui in corpus quoque diffunderetur: tandem planè viribus concidere, ac confici cœpit.

A. 1571.
Romanus
Sanguszko
moritur.

Moscouia
à Scythis
vastatur.

Rex cogi-
tat rescin-
dere vno-
nem Lu-
blini con-
stitutum.

Tikocinum in Podlachia, quo loco vehementer oblectabatur, releuandi animi morbiq̃ue desiderio profectus, cùm in dies debiliorem se experiretur, Knyz-

A. 1572.

A. 1572. num deportari voluit. Interea nouo bello fax à Liuonibus, Ioanne Tudio & Cleto Cruzoprolata est, sparsis contra Regem & Moscouiæ Ducem probrosis, Germano idiomate, libellis: eo consilio, vt aut ipsi inter se committerentur, aut Liuania contra vtrumque ad arma sumenda, concitaretur. Augustus itaque missò maturè Michaële Haraburda Notario Lituaniæ, apud Iuanum obuiauit, ne insanorum hominum audax facinus, inducijs fraudi esset. Actum est per eundem Legatum cum Iuano, vt captiui omnes vtrinque liberi dimitterentur, & Polocensium in Vitepscenses agros iniuriæ compescerentur. Pronum se ad omnia exhibuit Iuanus, hortatusque est Regem per literas, vt maiores Legatos conficiendæ pacis causâ, ac præsertim Eustachium Wollowicz & Michaëlem Haraburda, quàm primùm mitteret. Proceres quoque spem fecerunt fore, vt perpetuæ pacis studio non grauatè Magnus Dux Polociâ, ac Curlandiâ cedat, modò vicissim Rex sincerè ad æquas condiciones descendere velit. Necdum Moscuâ abierat Michaël, cum Scytharum Perecopensium Legati, ex superioris anni successibus, fastu pleni venerunt, tributum ab Iuano velut victores exacturi. At Iuanus, & reuocatæ cladis ignominiâ, & arrogantis legationis impudentiâ accensus; trecentos ex eorum comitatu securi percuti iussit: principes verò legationis, naribus, labijs, ac auribus ignominiosè præcisiss fœdatos, ad Regulum Tauricanum remisit: adiunxit doni vice securim; minatus illâ se, vti alijs iam Moscuæ fecisset, in regia

*De pace
cū Moscis
agitur.*

*Scytharū
legati in
Mosconia
violantur.*

regia ipsa ceruices eius præcisurum.

A. 1572.

His barbarorum diffidijs, Lituaniæ pax consistebat, Rege Augusto, atque cum eo, masculâ lagelonis stirpe in occasum vergente. Michaël Haraburda ex Moscouia reuersus Regem in viuis adhuc deprehendit: sed internuncius Iuani, Michaëlem ex interuallo secutus, iam functum vitâ mortali reperit. Mortuus est Sigismundus Augustus vltimus lagelonis stirpis Princeps Knyfzini XV. Kal. August. cum ætatis annum quinquagesimum iam decurreret. Fuit Princeps eruditus, nisi eruditionem supersticiosâ curiositate vitiâset: in rebus gerendis tardus, atque ideo craftinus Rex per scomma appellatus: circa religionem negligentior; quæ potissima fuit ianua sectis in viscera huius Reipublicæ: in Regiâ, eruditos, ac imprimis facetos, libenter videbat. Facto post eius mortem de Republicâ à Senatu cõsilio, Theodorus Zienkiewicz cum literis missus est, ad Magnum Ducem Moscouiæ, ne ex morte regia turbis occasionem sumeret. Significabatur eâ epistolâ, Regem Sigismundum Augustum, iam mortalitatis debitum persoluisse: nihilominus inducias, cum superstite Republica integras subsistere; æquum proinde esse, vt eas Magnus Dux iubeat inuiolatas conseruari. Aduenturos prope diem à Republica Legatos, à Rege nuper promissos, qui de perpetuis fœderibus Reipublicæ vniuersæ nomine conueniant. Respondit Senatui Iuanus. Dolere se vehementer ex morte Sigismundi Augusti Regis; sed longè magis ex Christiani sanguinis multiplicatis cladibus: quibus

Moritur
Rex Au-
gustus.

A. 1572. quibus Mahumetanum ferrum per Christiana regna barbarè, effusèque grassaretur. Optare igitur vnice, ne Scytharum opes crescant ex Christianorum discordijs : atque ideo aduentum Legatorum, cum quibus de pace transigat auidè expectare. Circa fines Lituaniæ nihil se omnino hostile tentaturum : at non posse fieri, vt intereà pacatam Liunioniam relinquat. Si pacem Lituania sincerè cuperet; Liunioniæ curam abdicaret : se Polociâ eiusdem causâ, cessurum. Primùm in his literis Iuanus se *Autocratera*, seu Monarcham vniuersæ Russiæ appellare cœpit : Lituani verò, ne durante interregno nouis turbis materiam aliquam præberent, contradicendo; fastu ac falsitate tumentem titulum dissimulare ad tempus maluerunt.

*Ad Maiorem Dei Opt. Max. Gloriam, Regis Regum, Reginae
celi, & SS. Lituaniæ Custodum Angelorum ac
Patronorum Honorem.*

F I N I S.

